

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

เรื่อง

ประชาคมอาเซียนกับการปรับปรุงกฎหมาย
เศรษฐกิจและการค้าของไทย

(ASEAN Community and the Reformation of the Thai Trade and
Economic Law)

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปวีศร เลิศธรรมเทวี

ได้รับทุนในการวิจัยจากสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2559

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

เรื่อง

ประชาคมอาเซียนกับการปรับปรุงกฎหมาย
เศรษฐกิจและการค้าของไทย

(ASEAN Community and the Reformation of the Thai Trade and
Economic Law)

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปวีศร เลิศธรรมเทวี

ได้รับทุนในการวิจัยจากสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2559

กิตติกรรมประกาศ

อนุสนธิจากการที่สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรได้วางใจให้ดำเนินการศึกษาวิจัยโครงการเรื่อง “ประชาคมอาเซียนกับการปรับปรุงกฎหมายเศรษฐกิจและการค้าของไทย” ตามสัญญาจ้างเลขที่ 3/2559 ข้าพเจ้าได้พิจารณาแล้วเห็นว่าประเด็นการปรับปรุงกฎหมายให้มีความสอดคล้องกับกรอบกติกาของอาเซียน (Legal Harmonization) เป็นประเด็นสำคัญสำหรับประเทศไทยในฐานะรัฐสมาชิกอาเซียนสู่การเป็น ASEAN 2025 “Forging Ahead Together” ฉะนั้น การที่สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรได้ตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องนี้ตั้งแต่ก้าวแรกที่ประเทศไทยได้เข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน และสนับสนุนการวิจัยในเรื่องดังกล่าว จึงเป็นเรื่องที่น่ายินดีเป็นอย่างยิ่ง

อนึ่ง การจัดโครงสร้างรายงานและการอ้างอิงของงานวิจัยฉบับนี้ได้ใช้รูปแบบตามที่สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรกำหนด ฉะนั้น โครงสร้างของรายงานจึงมี 5 บทเป็นรูปแบบ Conventional Pattern กล่าวคือ บทแรกเป็นบทนำ บทที่สองคือการทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดทฤษฎี บทที่สามให้รายละเอียดวิธีวิจัย บทที่สี่เป็นผลการวิจัย และบทที่ห้าเป็นบทสรุปและอภิปรายผล ตลอดจนข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และสำหรับรูปแบบการอ้างอิงจึงเป็นแบบ American Psychological Association (APA) แทนการอ้างอิงแบบ Oxford Standard for the Citation of Legal Authorities (OSCOLA)

ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน (Anonymous Referees) ที่ได้ตรวจอ่านรายงานวิจัยฉบับนี้และได้ให้ข้อเสนอแนะ (Critical Comments) รวมทั้งความเห็นอันเป็นประโยชน์ (Insightful Suggestions) ต่อการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ และขอขอบคุณคณะกรรมการการวิจัยและพัฒนาทุกท่านโดยเฉพาะคุณวิมลรักษ์ ศานติธรรม (วิทยาการชำนาญการพิเศษ) ที่มีส่วนช่วยให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ผศ.ปวีศร เลิศธรรมเทวี

กุมภาพันธ์ 2561

บทสรุปเชิงนโยบาย (Policy Brief)

ชื่อเรื่อง	:	ประชาคมอาเซียนกับการปรับปรุงกฎหมายเศรษฐกิจและการค้าของไทย
ผู้วิจัย	:	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปวีศร เลิศธรรมเทวี
ปีที่พิมพ์	:	2561
แหล่งทุน	:	สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ในสภาวะการณ์ที่ประเทศไทยกำลังมองหาว่าจะเลือกไปทางไหนดีกับสถานการณ์ทางการเมืองของประเทศ แต่สิ่งที่ประเทศไทยไม่อาจเลือกก็คือความเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ.2558 ที่ประเทศแห่งนี้ได้มีส่วนร่วมจุดประกายการเริ่มต้นครั้งประวัติศาสตร์ด้วยการประกาศ “ปฏิญญากรุงเทพฯ” (Bangkok Declaration) ก่อตั้งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The Association of Southeast Asian Nation: ASEAN) ขึ้นเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 เพื่อสร้างกรอบความร่วมมือร่วมกันทางการเมือง ทางสังคมและวัฒนธรรม และโดยเฉพาะความร่วมมือทางเศรษฐกิจ เพื่อสร้างความแข็งแกร่งอันนำไปสู่การยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้เท่าเทียมกับประเทศในภูมิภาคอื่น ๆ ของโลก จากสมาคมอาเซียนสู่ประชาคมอาเซียน ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 9 ระหว่างวันที่ 7-8 ตุลาคม 2546 ณ บาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ผู้นำอาเซียนได้ลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมือในอาเซียนฉบับที่ 2 ประกาศจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ภายในปี ค.ศ.2020 และต่อมาในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 12 เมื่อเดือนมกราคม ค.ศ. 2007 ณ เมืองเซบู ประเทศฟิลิปปินส์ ผู้นำอาเซียนได้ตกลงให้จัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) เร็วขึ้นภายในปี ค.ศ. 2015 การจัดตั้งประชาคมอาเซียนในปี ค.ศ. 2015 มีสถานะเป็นองค์การระหว่างประเทศรูปแบบหนึ่งโดยมีกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) เป็นสนธิสัญญาหลักที่สมาชิกมีพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศที่จะต้องปฏิบัติตามและดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดตั้งประชาคมอาเซียนทั้งสามเสาหลัก กฎบัตรอาเซียนมิได้เจาะจงว่าเสาหลักใดมีบทบาทหรืออิทธิพลมากกว่ากัน แต่เป็นการวางกรอบดำเนินงานของสมาชิกให้เป็นไปตามหลักการและวัตถุประสงค์ครอบคลุมมิติต่าง ๆ ในทุกแง่มุมของการดำเนินกิจการภายในของประเทศสมาชิกตั้งแต่การเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ การค้า สังคม วัฒนธรรมและการพัฒนาซึ่งรวมทั้งเรื่องวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชนที่ทุกประเด็นมีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกัน ประชาคมอาเซียนจึงเป็นองค์การระหว่างประเทศที่กลุ่มคนทั้งหลายดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายในประชาคมจึงปรากฏอยู่ทุกด้านทุกมุม รายงานวิจัยฉบับนี้ศึกษาเฉพาะประเด็นตามเสาหลักทางเศรษฐกิจซึ่งดูเหมือนว่าจะใช้เป็นเสาหลักสำคัญของการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียน

1. ความสัมพันธ์ระหว่างประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และการอนุวัติกฎหมายภายในตามหลักกฎหมายสนธิสัญญา

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนส่งผลให้สมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ต้องเตรียมความพร้อมในการเปิดเสรีตลาดสินค้า บริการ แรงงานและการลงทุนเพื่อการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างสมบูรณ์โดยมีฝั่งดำเนินการตามพิมพ์เขียวหรือ AEC Blueprint 2015 เป็นกรอบในการดำเนินการ กรอบดำเนินการดังกล่าวได้ผ่านพ้นไปเข้าสู่ฝั่งดำเนินการภายใต้ AEC Blueprint 2025 กรอบกติกาและพันธกรณีของอาเซียนในเรื่องเศรษฐกิจยังคงไม่มีผลบังคับใช้ภายในประเทศไทยแต่อย่างใดจนกว่าประเทศไทยจะได้ดำเนินการแปลงเอกสารและกรอบความตกลงเป็นกฎหมายภายในตามหลักกฎหมายสนธิสัญญา และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบันที่ใช้บังคับอยู่ ได้ให้การรับรองไว้ในมาตรา 178 และกำหนดหลักการเกี่ยวกับหนังสือสัญญาระหว่างประเทศที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา กล่าวได้ว่า รัฐธรรมนูญซึ่งกำหนดกระบวนการทางนิติบัญญัติเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้กฎหมายภายในของไทยกับกรอบกติกาของอาเซียนมีความสอดคล้องกัน (Legal Harmonization) ตามหลักกฎหมายสนธิสัญญา

ประเทศไทยในฐานะรัฐสมาชิก จำเป็นต้องแก้ไขปรับปรุงกฎหมายซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนให้สอดคล้องกับเป้าหมายของอาเซียนเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดจากการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน รายงานฉบับนี้จึงได้ศึกษากรอบกติกาและความตกลงของ AEC และนำกรอบกติกาและความตกลงดังกล่าวมาวิเคราะห์ถึงพันธกรณีที่ประเทศไทยจะต้องผูกพันในการปรับปรุงแก้ไข ยกเลิกหรือร่างกฎหมายภายในเพื่อให้สอดคล้องกับการรวมตัวทางเศรษฐกิจของอาเซียนอย่างลงตัวภายในปี ค.ศ. 2025 และศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบจากการเข้าเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของประเทศไทยที่มีต่อภาคส่วนต่าง ๆ และให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงระบบกฎหมายและนโยบาย รวมตลอดทั้งการจัดทำกรอบในการปฏิรูปกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้อง

อาเซียนได้จัดทำเค้าโครงเศรษฐกิจ (AEC Blueprint) เพื่อเป็นแผนบูรณาการระบบเศรษฐกิจและกฎหมายของรัฐสมาชิกไว้อย่างชัดเจนและมีกำหนดเวลา และเนื่องจากอาเซียนอาศัยความร่วมมือจากรัฐสมาชิกเป็นหลัก จึงก่อให้เกิดความตกลงและความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่มีสภาพบังคับ (Hard Law) และไม่มีสภาพบังคับ (Soft Law) กล่าวคือ

เอกสารที่เป็นเค้าโครงเศรษฐกิจหรือฝั่งดำเนินการ (AEC Blueprint) เป็นแผนแม่บทสำหรับรัฐสมาชิกในการปฏิรูประบบกฎหมายเศรษฐกิจให้มีความสอดคล้องกับกรอบ AEC ซึ่งกำหนดเป้าประสงค์หลักไว้ 5 ด้าน ได้แก่ การเป็นเศรษฐกิจที่มีการรวมตัวและเชื่อมโยงกันในระดับสูง การเป็นอาเซียนที่มีความสามารถในการแข่งขัน มีนวัตกรรมและมีพลวัต ประเด็นเรื่องความเชื่อมโยงและความร่วมมือรายสาขาที่เพิ่มมากขึ้น การเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการปรับตัวครอบคลุมทุกภาคส่วนให้มีความสำคัญกับประชาชนและมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง และการเป็นส่วนสำคัญของประชาคมโลก

สำหรับกรอบกติกาและความตกลง AEC ที่มีสภาพบังคับ (Hard Law) เป็นกรอบความตกลงที่ครอบคลุมประเด็นทางการค้าในทุกมิติ กรอบความตกลงที่สำคัญ ได้แก่ กรอบความตกลงว่าด้วยการค้าสินค้า (ATIGA) กรอบความตกลงเกี่ยวกับการบริการ (AFAS) ข้อตกลงการยอมรับร่วมกัน

เพื่อให้เกิดการไหลเวียนทางแรงงานมีฝีมือ (MRAs) กรอบความตกลงเกี่ยวกับการลงทุน (ACIA) และกรอบความร่วมมือด้านทรัพย์สินทางปัญญา (AFAIPC)

กรอบความตกลงที่ไม่มีสภาพบังคับ (Soft Law) เพื่อความยืดหยุ่นในการปรับใช้ของรัฐประชาคมตามวิถีแห่งอาเซียน (ASEAN Way) อาทิ แนวปฏิบัติว่าด้วยนโยบายการแข่งขันทางการค้า แผนดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา และความร่วมมือด้านการขนส่งของอาเซียน

2. พันธกรณีระหว่างประเทศภายใต้เสาเศรษฐกิจของอาเซียน (AEC)

จากการศึกษาได้ข้อสรุปพันธกรณีที่รัฐสมาชิกทุกรัฐ รวมทั้งประเทศไทยจะต้องดำเนินการภายใต้กรอบความตกลงและ AEC Blueprint 2025 เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าประสงค์หลัก 5 ประการของอาเซียน ได้แก่

ประการแรก การเป็นเศรษฐกิจที่มีการรวมตัวและเชื่อมโยงกันในระดับสูง ไทยและรัฐประชาคมมีพันธกรณีที่จะต้องดำเนินการใน 6 ประเด็น กล่าวคือ

(1) การค้าสินค้า ซึ่งมีกรอบ ATIGA เป็นกรอบความตกลงแม่บทอำนวยความสะดวกด้านการค้าเสรี ควบคุมระเบียบและพิธีการทางศุลกากร การพัฒนาระบบศุลกากรแบบอิเล็กทรอนิกส์แบบช่องทางเดียว (ASEAN Single Window) ภายใต้ AEC Blueprint 2025 ยังกำหนดให้รัฐสมาชิกพิจารณาเรื่องความสอดคล้องของระบบกฎหมายภายในกับประเด็นเรื่องการค้าสินค้าและการปรับปรุงระบบต่าง ๆ เพื่อสร้างช่องทางในทางการค้า

(2) การค้าบริการ มีกรอบความตกลง AFAS เป็นกรอบกำหนดพันธกรณีให้ไทยและรัฐสมาชิกเปิดเสรีบริการ การยกเลิกข้อผูกพันเกี่ยวกับการเปิดเสรี การอนุญาตให้ชาวต่างชาติสัญชาติอาเซียน เข้าถือครองหุ้นได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 การเปิดเสรีบริการในธุรกิจบริการสาขาที่มีข้อตกลงร่วมกันซึ่งปัจจุบันมี 8 สาขา ได้แก่ การบัญชี วิศวกรรม สถาปัตยกรรม การพยาบาล การแพทย์ การทันตกรรม การสำรวจและการท่องเที่ยว

(3) สภาพแวดล้อมด้านการลงทุน โดยมีกรอบ ACIA ให้ความคุ้มครองการลงทุนในทุกรูปแบบสำหรับนักลงทุนทุกประเภทที่มีสัญชาติอาเซียน การให้รัฐสมาชิกคำนึงถึง การนำระบบระงับข้อพิพาทแบบ Investor-State มาใช้ในคดีพิพาทอันเกิดจากการลงทุน การปรับใช้หลักการของกฎหมายระหว่างประเทศในการระงับข้อพิพาท การอำนวยความสะดวกและการให้ความร่วมมือด้านการลงทุน การสนับสนุนการเปิดเสรีด้านการลงทุน

(4) การรวมตัวภาคการเงิน การเข้าถึงบริการทางการเงิน และเสถียรภาพทางการเงินอาเซียนได้ให้รัฐสมาชิกทบทวนและปรับปรุงระบบกฎหมายการเงินให้สอดคล้องกันทั่วภูมิภาค สนับสนุนให้รัฐสมาชิกดำเนินการทางเศรษฐกิจแบบกลไกเพื่อจัดตั้งตลาดเงินแบบ Exchange and Debt ยกเลิกหรือลดข้อจำกัดด้านกฎระเบียบหรือกฎหมายที่เกี่ยวกับการไหลเวียนของเงินทุน การเคลื่อนเงินทุนเพื่อก่อให้เกิดการร่วมทุนระหว่างรัฐสมาชิกอันนำไปสู่การพัฒนาตลาดเงินในภูมิภาคอาเซียน

(5) การอำนวยความสะดวกการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือและผู้ติดต่อทางธุรกิจ ซึ่งเป็นการส่งเสริมการเคลื่อนย้ายแรงงานที่มีฝีมืออย่างเสรี โดยให้รัฐสมาชิกอำนวยความสะดวกการเคลื่อนย้ายพลเมืองที่เป็นแรงงานมีฝีมือ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือของสถาบันการศึกษาและวิจัยระหว่างรัฐ

สมาชิกเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันทั้งบุคลากรในสถาบันการศึกษาและนักศึกษายุกระดับผลงานวิจัยของรัฐสมาชิกในเรื่องทักษะ การปฏิบัติงานและการพัฒนาแรงงาน

(6) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในห่วงโซ่มูลค่าโลก อาเซียนให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนยุทธศาสตร์ระหว่างรัฐสมาชิกด้วยกัน และการวางแผนด้านเศรษฐกิจร่วมกันในระยะยาว

ประการที่สอง การเป็นอาเซียนที่มีความสามารถในการแข่งขัน มีนวัตกรรมและมีพลวัต รัฐประชาคมจะต้องดำเนินการใน 9 ประเด็น กล่าวคือ

(1) นโยบายด้านการแข่งขัน อาเซียนวางเป้าหมายให้รัฐสมาชิกตรากฎหมายเกี่ยวกับการแข่งขันทางการค้าภายในปี 2015 อย่างไรก็ตาม กรอบดังกล่าวมีสภาพเป็น Soft Law ไม่มีสภาพบังคับ ฉะนั้น การดำเนินการจึงเป็นเรื่องความสมัครใจของรัฐสมาชิก

(2) การคุ้มครองผู้บริโภค อาเซียนยังไม่มีกรอบพันธกรณีคุ้มครองผู้บริโภค เพียงแต่กำหนดกรอบความร่วมมือระหว่างรัฐสมาชิกโดยให้จัดตั้ง ASEAN Coordinating Committee on Consumer Protection (ACCCP) เพื่อยกระดับการคุ้มครองผู้บริโภคในภูมิภาคอาเซียน

(3) สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา มีกรอบกติกา AFAIPC วางกรอบพันธกรณีให้รัฐสมาชิกดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครองและบังคับใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา

(4) การเติบโตซึ่งขับเคลื่อนด้วยผลิตภาพ นวัตกรรม การวิจัยและพัฒนา และการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงพาณิชย์ โดยให้สมาชิกอาเซียนกำหนดมาตรการเชิงนโยบายที่ตอบสนองต่อการเติบโตซึ่งขับเคลื่อนด้วยผลิตภาพ นวัตกรรม การวิจัยและพัฒนาและการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงพาณิชย์

(5) ภาษี ผัง AEC กำหนดให้รัฐสมาชิกทำข้อตกลงร่วมกันเพื่อป้องกันการเสียภาษีซ้ำซ้อนระหว่างประเทศ

(6) ธรรมชาติ อาเซียนให้ความสำคัญกับเรื่องกลไกการสร้างโปร่งใสในภาครัฐและภาคเอกชน

(7) กฎระเบียบที่มีประสิทธิผล ประสิทธิภาพ ความสอดคล้องและการตอบสนองและแนวปฏิบัติที่ดีด้านกฎระเบียบ โดยให้สมาชิกอาเซียนสร้างความร่วมมือระหว่างกันในการกำหนดนโยบายและการจัดตั้งองค์กรที่ทำหน้าที่ดูแลในประเด็นดังกล่าว

(8) การพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน ซึ่งสนับสนุนให้สมาชิกอาเซียนกำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนในลักษณะต่าง ๆ อาทิ การปกป้องสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ การส่งเสริมการใช้พลังงานสะอาด และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง

(9) แนวโน้มสำคัญของโลกและประเด็นใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้า โดยให้สมาชิกหารือในระดับรัฐร่วมกันกำหนดประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของภูมิภาคอาเซียน

ประการที่สาม ความเชื่อมโยงและความร่วมมือรายสาขาที่เพิ่มขึ้น AEC Blueprint กำหนดองค์ประกอบไว้ 9 ด้าน กล่าวคือ

(1) การขนส่ง มีแผนปฏิบัติการ ATAP เป็นกรอบกำหนดครอบคลุมทั้งขนส่งทางบก ทางทะเลและอากาศ การขนส่งทางบก มุ่งเป้าไปที่การพัฒนาโครงการรถไฟความเร็วสูงระหว่างสิงคโปร์ ถึงคุนหมิง ซึ่งประกอบด้วย 3 สายที่สำคัญ คือ สายคุนหมิง ประเทศจีน ถึงกรุงเทพฯ ประเทศไทยต่อสายตะวันออก สู่วียดนามและกัมพูชา หรือต่อสาย Central เพื่อเข้าสู่ลาวและสายตะวันตกเข้าสู่พม่า

และจากกรุงเทพฯ ลงใต้เข้าสู่สิงคโปร์ การพัฒนาโครงการพัฒนาทางหลวงอาเซียนให้เสร็จสิ้นทั่วภูมิภาคอาเซียน การขนส่งทางทะเลและอากาศ อาเซียนได้วางกรอบให้รัฐสมาชิกพัฒนาการรวมกลุ่ม การขนส่งทางทะเลของอาเซียนเป็นตลาดเดียว และการรวมกลุ่มการบินพลเรือนตลาดเดียวของอาเซียน

(2) โทรมคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศ อาเซียนได้จัดทำแผนพัฒนาไว้หลายฉบับเพื่อยกระดับโครงสร้างพื้นฐานด้านกิจการโทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศ มีผังดำเนินการ VAP เป็นแผนปฏิบัติการให้รัฐสมาชิกดำเนินการโดยพัฒนาโครงการระบบการเชื่อมต่อความเร็วสูง การพัฒนารอบความร่วมมือระหว่างสมาชิกในด้าน ICT ให้เป็นกรอบข้อตกลงร่วมเกี่ยวกับกิจการโทรคมนาคม

(3) พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ผัง AEC กำหนดให้รัฐสมาชิกวางโครงสร้างทางนโยบายและระบบกฎหมายเกี่ยวกับธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ และสนับสนุนการซื้อขายผ่านระบบออนไลน์ในภูมิภาคอาเซียนตามพันธกรณีของสมาชิกภายใต้ e-ASEAN Framework Agreement

(4) ความร่วมมือด้านพลังงาน อาเซียนให้ความสำคัญกับความร่วมมือด้านพลังงานไว้ 2 ด้าน คือการจัดทำโครงการระบบสายส่งไฟฟ้าในอาเซียน กับโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติของอาเซียน

(5) อาหาร การเกษตรและป่าไม้ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับเรื่องการค้าสินค้า อาเซียนวางกรอบให้รัฐสมาชิกสำรวจการบังคับใช้มาตรการตาม CEPT-AFTA ที่เกี่ยวกับผลผลิตทางการเกษตรและป่าไม้ ความร่วมมือเฉพาะด้านในการแลกเปลี่ยนความรู้ทางเทคโนโลยีระหว่างกันในเรื่องการเกษตร การประมงและป่าไม้ ความร่วมมือด้านการเกษตรระหว่างรัฐสมาชิก

(6) การท่องเที่ยว โดยให้สมาชิกเพิ่มความสามารถเรื่องการแข่งขันในจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวเดียวกัน และครอบคลุมทุกภาคส่วน

(7) สุขภาพ สนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามาร่วมลงทุน และประเด็นเรื่องการส่งเสริมมาตรฐาน และกระบวนการดำเนินการต่าง ๆ ด้านสุขภาพในรัฐสมาชิกอาเซียน

(8) แร่ธาตุ ความร่วมมือด้านเหมืองแร่ อาเซียนกำหนดให้รัฐสมาชิกดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ I และ II โดยให้อำนวยความสะดวกทางการค้าและการลงทุนเกี่ยวกับการทำธุรกิจเหมืองแร่รวมตลอดทั้งการสนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนด้านเหมืองแร่

(9) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยส่งเสริมให้สมาชิกจัดทำและพัฒนาระบบเกี่ยวกับเทคโนโลยีและการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ ตลอดจนการพัฒนาสถาบัน องค์กร บุคลากร หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน

ประการที่สี่ การเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการปรับตัวครอบคลุมทุกภาคส่วนให้มีความสำคัญกับประชาชนและมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยมีองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่

(1) การเสริมสร้างบทบาทของวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อมและรายย่อยให้เข้มแข็ง กำหนดให้รัฐสมาชิกดำเนินการตามแผนอาเซียนในเรื่องธุรกิจ SMEs ตาม APBSD สนับสนุนให้รัฐสมาชิกสร้างเครือข่าย SMEs และยกระดับธุรกิจแบบ SMEs ในภูมิภาคอาเซียน

(2) เสริมสร้างความเข้มแข็งแก่บทบาทของภาคเอกชน โดยให้สมาชิกอาเซียนดำเนินการกระบวนการปรึกษาหารือที่เกี่ยวข้องกับภาคเอกชนอย่างเปิดกว้างมากขึ้น และเสริมสร้างบทบาทของสภาที่ปรึกษาธุรกิจอาเซียน

(3) ความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน โดยสมาชิกจะต้องดำเนินงานเชิงนโยบายเกี่ยวกับการสร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนในประเทศสมาชิกอาเซียน

(4) การลดช่องว่างการพัฒนา โดยการกำหนดนโยบายที่ส่งผลต่อการลดช่องว่างการพัฒนาของประเทศในด้านต่าง ๆ

(5) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินการรวมกลุ่มของภูมิภาค ด้วยการกำหนดนโยบายที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินการรวมกลุ่มของภูมิภาคอาเซียน

ประการที่ห้า การเป็นส่วนสำคัญของประชาคมโลก อาเซียนได้วางเป้าประสงค์ของการรวมตัวเข้าสู่กลไกของระบบเศรษฐกิจโลกโดยกำหนดกรอบดำเนินการสำหรับรัฐสมาชิกไว้ 2 ด้าน กล่าวคือ

(1) การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจกับภายนอกภูมิภาค โดยสนับสนุนให้รัฐประชาคมขยายการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น อาทิ การเจรจาจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี การร่วมมือทางเศรษฐกิจในรูปแบบอื่น

(2) การยกระดับความร่วมมือในประชาคมโลก โดยการปรับใช้มาตรฐานสากลเกี่ยวกับการผลิตและการจัดจำหน่ายสินค้า การให้ความช่วยเหลือทางด้านเทคนิคแก่ประเทศที่มีระดับของการพัฒนาอยู่ในระยะแรกเริ่ม

3. ความสอดคล้องของระบบกฎหมายภายในของประเทศไทยกับพันธกรณีตาม

เสาเศรษฐกิจของอาเซียน (AEC) และแนวทางการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย

วัตถุประสงค์สำคัญของการศึกษาในครั้งนี้ คือ การศึกษาความสอดคล้องของระบบกฎหมายภายในของประเทศไทยกับพันธกรณีตาม AEC และจากกรอบพันธกรณีข้างต้นส่งผลให้ไทยในฐานะรัฐสมาชิกต้องวิเคราะห์ระบบกฎหมายไทยเพื่อการปรับปรุงและแปลงแผนตาม AEC Blueprint ลงสู่ภาคปฏิบัติให้เอื้อต่อบรรยากาศความเป็น AEC อย่างสมบูรณ์ภายในปี 2025 ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มกฎหมายหลายสาขา อาทิ การค้าสินค้า การบริการ การลงทุน การแข่งขันทางการค้าและการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น

กลุ่มกฎหมายที่มีความสอดคล้องกับกรอบความตกลง AEC และเป็นกลุ่มกฎหมายที่ประเทศไทยได้ดำเนินการปรับปรุงให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของ AEC อยู่แล้วในด้านการค้าสินค้า ได้แก่ กฎหมายเกี่ยวกับพิกัดอัตราศุลกากร กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้า และกฎหมายที่เกี่ยวกับการสร้างภูมิคุ้มกันของระบบเศรษฐกิจ กลุ่มกฎหมายที่สอดคล้องกับการเปิดเสรีบริการ ได้แก่ พระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2547 กฎหมายเกี่ยวกับวิชาชีพ 7 สาขา พระราชบัญญัติประกันวินาศภัยและประกันชีวิต พ.ศ. 2535 กลุ่มกฎหมายที่มีความสอดคล้องกับการลงทุนอย่างเสรี ได้แก่ พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติโรงงานผลิตอาวุธเอกชน พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 การทำความตกลงร่วมเพื่อป้องกันการเสียภาษีซ้ำซ้อน ซึ่งประเทศไทยได้ทำความตกลงกับรัฐประชาคมไปแล้ว 7 ประเทศขาดเฉพาะบรูไนกับกัมพูชา และพระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544

กลุ่มกฎหมายที่อาจต้องแก้ไขเพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีของไทยตาม AEC คือ กฎหมายเกี่ยวกับการเปิดเสรีบริการ โดยเฉพาะพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 ซึ่งต้อง

แก้ไขให้สอดคล้องกับพันธกรณีตามกรอบ AFAS เรื่องการเปิดเสรีบริการ และตามข้อตกลงยอมรับร่วมกัน MRA เรื่องการท่องเที่ยวที่กำหนดให้ประเทศไทยต้องอนุญาตให้ผู้ประกอบการสัญชาติอาเซียนสามารถเข้ามาประกอบธุรกิจในประเทศ และถือครองหุ้นในองค์กรธุรกิจได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2015

นอกจากนี้ ยังมีพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 ซึ่งถือเป็นกฎหมายแม่บทที่เกี่ยวกับการเปิดเสรีบริการภายใต้การรวมกลุ่มของอาเซียน กฎหมายดังกล่าวครอบคลุมประเด็นทั้งเรื่องการเข้ามาประกอบอาชีพของบุคคลธรรมดาในอาชีพที่เกี่ยวกับสาขาบริการ ตามหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติภายใต้ AFAS กับการเข้ามาประกอบธุรกิจของนิติบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องการถือครองหุ้นของนิติบุคคล กฎหมายมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะการเป็นกฎหมายแม่บทที่จะใช้อำนวยความสะดวกตามกรอบ AFAS หากประเทศไทยมีการเปิดเสรีการค้าบริการมากยิ่งขึ้นในอนาคต

กลุ่มกฎหมายว่าด้วยการลงทุน อาทิ พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ.2520 พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ.2522 และพระราชบัญญัติการเข้าอสังหาริมทรัพย์เพื่อพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม พ.ศ.2542 เป็นอีกกลุ่มกฎหมายที่ต้องปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สอดคล้องตามกรอบ ACIA ที่กำหนดให้ประเทศไทยสนับสนุน ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกการลงทุนทุกประเภทโดยเฉพาะ การลงทุนสาขาเฉพาะที่สำคัญ ตั้งแต่ การผลิต การเกษตร การประมง การป่าไม้ การเหมืองแร่ และการบริการ

กลุ่มกฎหมายด้านอาหาร การเกษตรและป่าไม้ เป็นกลุ่มกฎหมายที่เกี่ยวกับการกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรให้สอดคล้องกับกรอบกติกาของอาเซียนซึ่งเกี่ยวกับกฎหมาย 4 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติการมาตรฐานแห่งชาติ พ.ศ.2551 พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ.2551 พระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ.2511 และพระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 กฎหมายแต่ละฉบับให้ความหมายของคำว่า “มาตรฐานสินค้า” ไว้แตกต่างกัน ซึ่งสมควรศึกษาวิเคราะห์เพื่อสร้างกรอบให้เป็นมาตรฐานที่สอดคล้องกับกรอบกติกาสากลและเป็นมาตรฐานเดียวกัน

กฎหมายแข่งขันทางการค้าซึ่งประเทศไทยเป็นประเทศแรกในอาเซียนที่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า แม้ว่าจะมีการตราขึ้นใช้บังคับแต่พระราชบัญญัติดังกล่าวของไทยก็ยังมีปัญหาเรื่องการบังคับใช้ในหลายประเด็น นอกจากนี้ ยังมีปัญหาในเรื่องกลุ่มธุรกิจหลายประเภทได้รับการยกเว้นไม่ต้องแข่งขันทางการค้า ซึ่งจะต้องมีการตั้งคณะกรรมการกำกับดูแลและประเมินว่าธุรกิจใด สมควรยกระดับให้เป็นองค์กรเอกชนเพื่อเข้าสู่ตลาดการแข่งขันอย่างเสรีโดยสมบูรณ์ อันจะส่งผลดีต่อผู้บริโภค

ระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่ พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ.2534 และพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 เป็นอีกกลุ่มกฎหมายที่ไทยต้องเร่งแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้เป็นไปตามกรอบความตกลงของอาเซียนและเป็นไปตามเป้าประสงค์ของ AEC โดยไทยต้องดำเนินการใน 2 เรื่องที่สำคัญ คือ การเข้าเป็นภาคีพิธีสารกรุงมาดริดเรื่องการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า และการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญากรุงเฮกเกี่ยวกับการจดทะเบียนการออกแบบผลิตภัณฑ์ การเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาข้างต้นส่งผลให้ประเทศไทยต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายดังกล่าวในรายละเอียด ปัจจุบันประเทศไทยอยู่ระหว่างการดำเนินการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าวทั้งสองฉบับ

กฎหมายที่อาจต้องยกเลิกหรือร่างตราขึ้นใหม่เพื่อการเข้าร่วม AEC ประกอบด้วยกฎหมาย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มกฎหมายที่ต้องยกเลิกกฎหมายเดิมแล้วตราขึ้นใช้บังคับใหม่ ได้แก่ กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช และกฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรชีวภาพ กับกลุ่มกฎหมายที่ประเทศไทยไม่เคยตราขึ้นบังคับใช้ ได้แก่ กฎหมายว่าด้วยสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ และนับแต่มีการตราประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ปีพ.ศ. 2476 ประเทศไทยยังไม่มีการตรากฎหมายเกี่ยวกับประกันภัยทางทะเล และการตรากฎหมายคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น และกฎหมายเกี่ยวกับสัญชาติของนักลงทุนอาเซียนขึ้นบังคับใช้

นอกจากการปรับปรุงระบบกฎหมายเศรษฐกิจให้มีความสอดคล้องกับกรอบความตกลงอาเซียน และกรอบ AEC แล้ว เป้าประสงค์ของอาเซียนยังกำหนดพันธกรณีให้ไทยและประเทศสมาชิกมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจกับภายนอกภูมิภาค เป้าประสงค์ดังกล่าวก่อให้เกิดข้อตกลงทางการค้าในแบบพหุภาคีระหว่างอาเซียนกับประเทศจีน เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น อินเดีย ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ และก่อให้เกิดการจัดทำเขตการค้าเสรีในแบบทวิภาคีระหว่างไทย-ออสเตรเลีย ไทย-นิวซีแลนด์ ไทย-ญี่ปุ่น และไทย-อินเดีย

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาวิจัยสรุปแนวทางการยกระดับระบบกฎหมายเศรษฐกิจและการค้าของไทยภายใต้การเป็นประชาคมอาเซียนได้เป็น 2 ประเด็นสำคัญ กล่าวคือ

ประการแรก ความสอดคล้องของระบบกฎหมายไทยกับกรอบกติกาของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนพบว่ากฎหมายฉบับต่าง ๆ มีความสอดคล้องรองรับพันธกรณีของไทยภายใต้การรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอยู่แล้ว และ

ประการที่สอง ประเทศไทยได้ตั้งข้อสงวนหรือข้อจำกัดไม่ผูกพันให้ต้องดำเนินการในหลาย ๆ ประเด็นของการรวมกลุ่มของอาเซียนตามเสาเศรษฐกิจ อาทิ สัญชาติ การถือครองหุ้น เป็นต้น ส่งผลให้ระบบกฎหมายของไทยมีความสอดคล้องรองรับในการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนอยู่แล้ว แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดจะพบว่า กฎหมายดังกล่าวยังไม่สอดคล้องกับกรอบการดำเนินการที่อาเซียนได้วางไว้ภายใต้ AEC Blueprint 2025 ฉะนั้น หากประเทศไทยเปลี่ยนท่าที (Positions) และมีการขยายความร่วมมือไปในประเด็นต่าง ๆ ย่อมส่งผลให้ระบบกฎหมายหลาย ๆ ฉบับไม่สอดคล้องกับกรอบกติกาของอาเซียน ผลการวิจัยในครั้งนี้จึงได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาระบบกฎหมายไทยที่มีแนวโน้มว่าควรจะได้รับพิจารณาดำเนินการในอนาคต โดยได้จัดทำเป็นสรุปรายชื่อกฎหมายสำคัญที่สมควรพิจารณาดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีตามความตกลงของอาเซียนสู่การเป็น ASEAN 2025 “Forging Ahead Together” ในปี ค.ศ. 2025

ชื่อโครงการ : ประชาคมอาเซียนกับการปรับปรุงกฎหมายเศรษฐกิจและการค้าของไทย
 ชื่อผู้วิจัย : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปวริศร เลิศธรรมเทวี
 ปีที่ทำการวิจัย : 2559

บทคัดย่อ

รายงานวิจัยฉบับนี้ศึกษาวิเคราะห์การปรับปรุงกฎหมายเศรษฐกิจและการค้าของไทยตามกรอบกติกาของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยมีขอบเขตและวัตถุประสงค์ในการศึกษา 4 ประการ กล่าวคือ (1) ศึกษาพันธกรณีของประเทศไทยภายใต้เสาเศรษฐกิจอาเซียน (2) ความสอดคล้องของระบบกฎหมายไทยกับกรอบพันธกรณีดังกล่าว (3) ศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนสำหรับประเทศไทย และ (4) แสวงหาแนวทางในการพัฒนากฎหมายของไทยให้ดียิ่งขึ้นและเป็นไปตามกรอบกติกาของอาเซียน การวิจัยในครั้งนี้ได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งเป็นการวิเคราะห์เอกสารกฎหมายของอาเซียน และกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย และการทบทวนองค์ความรู้จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการศึกษาวิจัยได้พบข้อสรุปผลการวิจัยซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัย 4 ประเด็นที่สำคัญ กล่าวคือ

ประเด็นแรก ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องดำเนินการใน 5 ประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ (1) การปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้เป็นภูมิภาคที่ระบบเศรษฐกิจมีการรวมตัวและเชื่อมโยงกันในระดับสูง โดยเกี่ยวข้องกับกฎหมายว่าด้วยการค้าสินค้า การค้าบริการ การลงทุน เป็นต้น (2) การทบทวนนโยบายและกฎหมายเพื่อให้มีความสามารถในการแข่งขัน อาทิ นโยบายด้านการแข่งขัน การคุ้มครองผู้บริโภค และสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (3) การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานของรัฐซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของความเชื่อมโยงและความร่วมมือทางเศรษฐกิจ เช่น การพัฒนาระบบการขนส่ง (4) การกำหนดนโยบายที่ครอบคลุมทุกภาคส่วนและให้ความสำคัญกับภาคประชาชน และ (5) การกำหนดท่าทีของประเทศเพื่อให้กลายเป็นส่วนสำคัญของระบบเศรษฐกิจโลก

ประเด็นที่สอง ระบบกฎหมายภายในของไทยในปัจจุบันมีความสอดคล้องรองรับการรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอยู่แล้ว ทั้งในด้านการค้าสินค้าซึ่งเกี่ยวกับระบบกฎหมายศุลกากรของไทย ด้านการค้าบริการซึ่งเกี่ยวกับกฎหมายด้านวิชาชีพในทุกสาขาวิชาชีพที่เปิดเสรี ด้านการลงทุน อาทิ พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติโรงงานผลิตอาวุธเอกชน พ.ศ. 2550

ประเด็นที่สาม รายงานวิจัยฉบับนี้ได้วิเคราะห์ประโยชน์และผลกระทบจากการเข้าเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนสำหรับประเทศไทย และพบว่า การเข้าเป็นสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีนัยสำคัญที่ส่งเสริมให้ประเทศไทยได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจในลักษณะต่าง ๆ อาทิ ส่งเสริมการลงทุน การแลกเปลี่ยนทางเทคโนโลยี และการพัฒนาประเทศจากระบบเศรษฐกิจที่มีขนาดใหญ่มากขึ้น

ประเด็นสุดท้าย รายงานวิจัยฉบับนี้พบว่าระบบกฎหมายไทยมีความสอดคล้องรองรับในการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนอยู่แล้ว แม้ประเทศไทยได้ตั้งข้อจำกัดไม่ผูกพันให้ต้องดำเนินการในหลาย ๆ ประเด็น อาทิ การสงวนงานบริการให้คนชาติไว้สำหรับคนไทย แต่ไม่ขัดกับการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนของไทย และกล่าวได้ว่า หากประเทศไทยเปลี่ยนท่าทีและมีการขยายความร่วมมือไปในประเด็นต่างๆ ที่ทำให้มีการเปิดเสรีมากขึ้น อาจส่งผลให้ระบบกฎหมายหลาย ๆ ฉบับไม่สอดคล้องกับกรอบกติกาของอาเซียน

ฉะนั้น รายงานวิจัยฉบับนี้จึงได้สรุปข้อเสนอแนะแนวทางสำหรับการพัฒนาระบบกฎหมายไทยในหลายประเด็น อาทิ กฎหมายเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกทางการค้า การค้าบริการ การลงทุน ทรัพย์สินทางปัญญา หรือการแข่งขันทางการค้า โดยได้จัดทำเป็นรายชื่อกฎหมายสำคัญที่สมควรพิจารณาดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีของอาเซียน หากประเทศไทยมีการขยายความร่วมมือตามผังดำเนินงานด้านเศรษฐกิจของอาเซียน ค.ศ. 2025 ในอนาคตต่อไป

Project Title : ASEAN Community and the Reformation of the Thai Trade and Economic Law
Researcher : Assist. Prof. Pawarit Lertdhamtewe
Year of Research : 2016

Abstract

This research report critically analyzes the central questions relating to the Thai economic and trade laws and its consistency with the ASEAN Economic Community's (AEC) legal framework. Its aims and scope lie in analyzing four major issues, including the followings: (1) to examine Thailand's obligations under the AEC framework, (2) to analyze the consistency of the Thai legal regime with the AEC's requirements, (3) to explore the implications of compliance with the AEC for Thailand's development, and (4) to provide suitable recommendations for further development of the Thai economic and trade laws, thereby satisfying the AEC's framework. This report predominately employs qualitative research techniques, which involves a review of several key aspects of ASEAN instruments, a textual analysis of the Thai legislative provisions, as well as reviewing relevant literatures. Four important issues can be observed here.

Firstly, it can be said that Thailand must comply with the AEC's obligations in 5 important areas. These include the followings: (1) the reformation of legal regime aiming to promote a highly integrated and cohesive economy. These involve several aspects of trade laws, such as goods, services and investment; (2) the revision of laws and policies towards creating domestic competitiveness. These include reviews of national policies, such as competition law, consumer protection and intellectual property rights; (3) Strengthening domestic infrastructures as it is necessary for its economy to function (i.e. strengthening country's transportation system); (4) Framing national policies by incorporating the concept of resilient, inclusive, people-oriented and people-centered; and (5) To make steady progress toward integrating Thailand into the global economy.

Secondly, it can be argued that the Thai legal regime is fully in compliance with the AEC's requirements. These include a number of domestic legislations, including laws related to trade in goods, such as the Thai customs laws regime, laws on trade in

services (e.g. laws on skilled labors), laws on investment, such as Arbitration Act B.E. 2545, Factory Act B.E.2535, Private Weapons Manufacturing Factory Act of Thailand B.E. 2550

Thirdly, the report considers what benefits Thailand may accrue as a result of joining the AEC membership. It is observed that the AEC can be viewed as being a mechanism via which Thailand could engage and enjoy a number of benefits, including investment, the transfer of technology and development.

Lastly, it must be emphasized that Thai legal regime comply with its commitments under AEC even though Thailand's commitments under the AEC are subject to a number of exceptions, i.e. nationality requirement in specific service sectors can be exempted from liberalization. It is safe to assume that a number of the Thai domestic legislations would be inconsistent within the ambit of AEC if Thailand change its positions and move towards trade liberalizations.

Accordingly, the research report concludes with some recommendations for further developments of the Thai statutory system, e.g. law on trade facilitations, laws on services, laws on investment, as well as laws on intellectual property and competition. The final section of this report proposes an exhaustive list of provisions to be revised as to ensure that Thailand can comply fully with its obligations under the AEC Blueprint 2025.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	i
บทสรุปเชิงนโยบาย (Policy Brief)	ii
บทคัดย่อ	x
Abstract	xii
สารบัญ	xiv
สารบัญตาราง	xxvii
สารบัญคำย่อ	xxviii
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักกฎหมายสนธิสัญญา ประชาคมอาเซียน และการอนุวัติกฎหมายภายใน	3
1.2.1 หลักกฎหมายสนธิสัญญา	3
1.2.1.1 ลักษณะทั่วไปของกฎหมายสนธิสัญญา	3
1.2.1.2 กระบวนการจัดทำสนธิสัญญา	6
1.2.1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างสนธิสัญญากับกฎหมายภายใน	7
1.2.2 กฎบัตรอาเซียน กรอบพันธกรณีของอาเซียน และเอกสารกฎหมายอาเซียนในเรื่องเศรษฐกิจ	8
1.2.2.1 กฎบัตรอาเซียน	8
1.2.2.2 พันธกรณีของอาเซียนในเรื่องเศรษฐกิจ	12
1.2.2.3 เอกสารกฎหมายของอาเซียน	12
1.2.3 กลไกการอนุวัติเป็นกฎหมายภายใน	13
1.2.3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายระหว่างประเทศกับ กฎหมายภายในของไทย	13
1.2.3.2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกับการอนุวัติการกฎหมาย	14
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	15
1.4 ขอบเขตการวิจัย	15
1.4.1 ศึกษาและวิเคราะห์กรอบกติการะหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับ การรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	16
1.4.2 วิเคราะห์การอนุวัติตามพันธกรณีของประเทศไทยภายใต้ กรอบกติกาประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	16
1.4.3 ศึกษาและวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับภาคส่วนต่าง ๆ ของไทยจากการรวมกันเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	17

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า	
1.4.4	เสนอข้อปรับปรุงของระบบกฎหมายไทยที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจและการค้าเพื่อให้สอดคล้องกับการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	17
1.5	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	17
1.6	โครงสร้างรายงานวิจัย	18
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดทฤษฎี		
2.1	การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)	21
2.1.1	ภาพรวมของอาเซียน	21
2.1.2	การสำรวจงานวิจัยที่ผ่านมา	23
2.1.3	พัฒนาการของเสาเศรษฐกิจอาเซียน	24
2.2	กรอบแนวคิดทฤษฎี (Conceptual Framework)	26
2.2.1	แนวคิดเกี่ยวกับการรวมกลุ่มรัฐประชาคม	26
2.2.1.1	สหพันธรัฐนิยม (Federalism)	26
2.2.1.2	ปฏิบัติการณ์นิยม (Functionalism)	27
2.2.1.3	ปฏิบัติการณ์นิยมแนวใหม่ (Neo-Functionalism)	27
2.2.1.4	ธุรกรรมภีวฒันนิยม (Transactionalism)	28
2.2.1.5	ธุรกรรมภีวฒันนิยมแนวใหม่ (Neo-Transactionalism)	28
2.2.1.6	แนวคิดปฏิสัมพันธ์พันธรัฐนิยม (Inter-Governmentalism)	29
2.2.2	กรอบความตกลงที่เกี่ยวกับเสาเศรษฐกิจอาเซียน	30
2.2.2.1	ฝั่งดำเนินการตามพิมพ์เขียวของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint)	30
2.2.2.2	กรอบความตกลงของ AEC ที่เป็น Hard Law	32
1)	กรอบความตกลงอาเซียนว่าด้วยการค้าสินค้าหรือ ATIGA	32
1.1)	การลดอัตราอากรศุลกากร	32
1.2)	หลักการไม่เลือกปฏิบัติ (Non-Discrimination)	33
1.3)	กรอบพิธีการทางศุลกากรภายใต้ ATIGA	34
1.4)	มาตรการทางการค้าที่ไม่มีใช้ศุลกากร (Non-Tariff Measures)	35
1.5)	การค้าสินค้าประเภทข้าวและน้ำตาล	36
1.6)	มาตรการคุ้มครองประโยชน์ทางการค้า	36

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2) กรอบความตกลงอาเซียนที่เกี่ยวกับการบริการ	37
2.1) การบริการที่อยู่ภายใต้บังคับของ AFAS	37
2.2) หลักการปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับความอนุเคราะห์ยิ่ง (MFN Rule)	38
2.3) การกำหนดข้อผูกพันกับธุรกิจบริการเป็นการเฉพาะ (Specific Commitments)	39
2.4) หลักการเข้าสู่ตลาด	41
2.5) หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ	43
2.6) ธุรกิจบริการวิชาชีพ (Professional Services)	43
3) ข้อตกลงยอมรับร่วมกันแห่งอาเซียน (MRAs)	45
4) กรอบความตกลงอาเซียนที่เกี่ยวกับการลงทุน	46
4.1) เป้าประสงค์ของอาเซียน	46
4.2) ขอบเขตความร่วมมือภายใต้ ACIA	47
4.3) บทบัญญัติที่สำคัญและข้อยกเว้น	47
4.4) ระบบระงับข้อพิพาทแบบ “Investor-State Arbitration”	48
5) กรอบความตกลงของอาเซียนว่าด้วยอุตสาหกรรมพิเศษ	49
6) กรอบความตกลงอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านทรัพย์สินทางปัญญา	50
6.1) เครื่องหมายการค้า	51
6.2) สิทธิบัตร	52
6.3) ลิขสิทธิ์	52
6.4) การคุ้มครองพันธุ์พืช	53
2.2.2.3 กรอบความตกลงของ AEC ที่เป็น Soft Law	53
1) แนวปฏิบัติของอาเซียนว่าด้วยนโยบายด้านการแข่งขัน	53
2) แผนดำเนินงานด้านทรัพย์สินทางปัญญา	54
3) กรอบความร่วมมืออาเซียนเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ	54
4) ความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อม	54
5) ความร่วมมือด้านการพัฒนา	54

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	
3.1 แนวทางและวิธีการวิจัย	55
3.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	55
3.2.1 การวิจัยเอกสาร โดยเฉพาะการวิจัยกฎหมาย	55
3.2.2 การเก็บข้อมูลด้วยการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)	56
3.2.3 การรวบรวมข้อมูลทางสถิติ	57
3.2.4 การวิเคราะห์เอกสารอื่น ๆ	57
บทที่ 4 ผลการวิจัย	
4.1 กรอบพันธกรณีภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของไทย	59
4.1.1 เศรษฐกิจที่มีการรวมตัวและเชื่อมโยงกันในระดับสูง	59
4.1.1.1 การค้าสินค้า (Trade in Goods)	60
4.1.1.2 การค้าบริการ (Trade in Services)	63
4.1.1.3 สภาพแวดล้อมด้านการลงทุน (Investment Environment)	65
4.1.1.4 การรวมตัวภาคการเงิน การเข้าถึงบริการทางการเงิน และเสถียรภาพทางการเงิน (Financial Integration, Financial Inclusion, and Financial Stability)	66
4.1.1.5 อำนวยความสะดวกการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือ และผู้ติดต่อทางธุรกิจ (Facilitating Movement of Skilled Labour and Business Visitors)	68
4.1.1.6 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในห่วงโซ่มูลค่าโลก (Enhanced Participation in Global Value Chains)	69
4.1.2 อาเซียนที่มีความสามารถในการแข่งขัน มีนวัตกรรม และมีพลวัต	70
4.1.2.1 นโยบายด้านการแข่งขันที่มีประสิทธิภาพ (Effective Competition Policy)	70
4.1.2.2 การคุ้มครองผู้บริโภค (Consumer Protection)	72
4.1.2.3 การเสริมสร้างความร่วมมือด้านสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (Strengthening Intellectual Property Cooperation)	73
1) การบริหารจัดการของสำนักงานทรัพย์สินทางปัญญา ในประเทศสมาชิกอาเซียน	73
2) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านทรัพย์สินทางปัญญา ในระดับภูมิภาคอาเซียน	74

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3) การพัฒนาศักยภาพอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับ ทรัพย์สินทางปัญญา	74
4) การส่งเสริมการสร้างสรรค์และการใช้ประโยชน์ จากทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์	75
4.1.2.4 การเติบโตซึ่งขับเคลื่อนด้วยผลิตภาพ นวัตกรรม การวิจัยและพัฒนา และการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงพาณิชย์ (Productivity-Driven Growth, Innovation, Research and Development, and Technology Cooperation)	75
4.1.2.5 ความร่วมมือด้านภาษีอากร (Taxation Cooperation)	77
4.1.2.6 ธรรมาภิบาล (Good Governance)	77
4.1.2.7 กฎระเบียบที่มีประสิทธิผล ประสิทธิภาพ ความสอดคล้อง และตอบสนองและแนวปฏิบัติที่ดีด้านกฎระเบียบ (Effective, Efficient, Coherent and Responsive Regulations, and Good Regulatory Practice)	78
4.1.2.8 การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน (Sustainable Economic Development)	79
4.1.2.9 แนวโน้มสำคัญของโลกและประเด็นใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้า (Global Megatrends and Emerging Trade-Related Issues)	80
4.1.3 ความเชื่อมโยง และความร่วมมือรายสาขาที่เพิ่มมากขึ้น	80
4.1.3.1 การขนส่ง (Transport)	81
4.1.3.2 โทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information and Communication Technology)	82
4.1.3.3 พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce)	83
4.1.3.4 พลังงาน (Energy)	84
4.1.3.5 อาหาร การเกษตรและป่าไม้ (Food, Agriculture and Forestry)	85
4.1.3.6 การท่องเที่ยว (Tourism)	86
4.1.3.7 สุขภาพ (Healthcare)	86
4.1.3.8 แร่ธาตุ (Minerals)	87
4.1.3.9 วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Science and Technology)	88

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.1.4 การเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการปรับตัวครอบคลุม ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญกับประชาชนและมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง	88
4.1.4.1 การเสริมสร้างบทบาทของวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อม และรายย่อยให้เข้มแข็ง (Strengthening the Role of Micro, Small, and Medium Enterprises)	89
4.1.4.2 การเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่บทบาทของภาคเอกชน (Strengthening the Role of Private Sector)	90
4.1.4.3 ความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน (Public-Private Partnership)	90
4.1.4.4 การลดช่องว่างการพัฒนา (Narrowing the Development Gap)	91
4.1.4.5 การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินการรวมกลุ่ม ของภูมิภาค (Contribution of Stakeholders on Regional Efforts)	92
4.1.5 การเป็นส่วนสำคัญของประชาคมโลก	93
4.1.6 บทสรุป	94
4.2 ประโยชน์และผลกระทบจากการเข้าเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของไทย	95
4.2.1 ผลกระทบต่อภาครัฐ	95
4.2.1.1 ผลกระทบต่อการปรับระบบกฎหมายของรัฐประชาคม	95
4.2.1.2 ผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายและการบัญญัติกฎหมาย	96
1) สถานะของอาเซียนในฐานะองค์การระหว่างประเทศ	96
2) มาตรฐานขั้นต่ำที่ประเทศไทยต้องปฏิบัติ	97
3) วิสัยทัศน์ในการเชื่อมโยงเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจโลก	97
4) การสร้างระบบที่เอื้อต่อการพัฒนาในระยะยาว ของประเทศ	97
4.2.1.3 การรับมือกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง	98
1) กรณีที่ปัจจัยการผลิตเคลื่อนย้ายเข้ามาในประเทศไทย	99
2) กรณีที่ปัจจัยการผลิตเคลื่อนย้ายออกนอกประเทศไทย	99
4.2.1.4 ผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรรัฐ	100
1) การจัดระบบฐานข้อมูล	100
2) การออกคำสั่งของเจ้าพนักงาน	101
3) การระงับข้อพิพาทและการใช้อำนาจตุลาการ	102

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.2.2 ผลกระทบต่อภาคเอกชน	102
4.2.2.1 นักลงทุนและผู้ประกอบการ	103
4.2.2.2 ผู้ให้บริการ	103
4.2.2.3 แรงงานมีฝีมือ	104
4.2.2.4 ผู้บริโภค	105
4.2.3 ผลกระทบด้านอื่น ๆ	105
4.2.3.1 ผลกระทบต่อสถาบันการศึกษา	105
4.2.3.2 บทบาทขององค์กรลำดับรอง	106
4.2.3.3 ผลกระทบเกี่ยวกับสถาบันครอบครัว	106
4.2.3.4 บทบาทของรัฐในการบริหารจัดการกับความไม่แน่นอน ทางการเมืองภายในรัฐ	107
4.2.3.5 ผลกระทบต่อเสาหลักอื่นของอาเซียน	107
4.2.3.6 ผลกระทบเกี่ยวกับบทบาทการเป็นผู้นำในอาเซียนของไทย	107
4.3 การปรับปรุงกฎหมายเศรษฐกิจและการค้าของไทย และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา กฎหมายของไทยเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ	108
4.3.1 การค้าสินค้าตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ A.1	108
4.3.1.1 ความสอดคล้องของกฎหมายไทยกับประเด็นเรื่อง การค้าสินค้าของ AEC	109
1) กฎหมายเกี่ยวกับพิกัดอัตราศุลกากร	109
2) กฎหมายว่าด้วยศุลกากร	109
3) กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้า	110
4) มาตรการคุ้มกันทางการค้า	110
4.3.1.2 ข้อเสนอแนะการพัฒนากฎหมายเพื่ออำนวยความสะดวก ทางการค้า	111
1) เหตุผลและความจำเป็นในการตรากฎหมาย ว่าด้วยสัญญาซื้อขายสินค้านีระหว่างประเทศ	111
2) การตรากฎหมายไทยตามอนุสัญญาว่าด้วย สัญญาซื้อขายสินค้านีระหว่างประเทศ	112
4.3.1.3 ประเด็นเรื่องการปรับปรุงระบบต่าง ๆ เพื่อสร้างช่องทาง ในทางการค้า	113
4.3.2 การค้าบริการตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ A.2	113

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.3.2.1 ความสอดคล้องของกฎหมายไทยกับประเด็นเรื่อง การค้าบริการของ AEC	113
4.3.2.2 ข้อเสนอแนะการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวกับการค้าบริการ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ และสอดคล้องกับหลักกฎหมายของอาเซียน	114
1) กฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว	115
1.1) ปัญหาเกี่ยวกับคำนิยามของ “คนต่างด้าว” ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบ ธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542	115
1.2) ประเด็นเกี่ยวกับการอนุญาตให้คนต่างด้าว เข้ามาประกอบอาชีพ	116
2) กลุ่มกฎหมายที่เกี่ยวกับการเปิดเสรีบริการ ด้านการขนส่ง	117
2.1) พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ.2522	117
2.2) พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522	118
2.3) พระราชบัญญัติเรือไทย พ.ศ.2481	118
2.4) พระราชบัญญัติส่งเสริมการพาณิชย์นาวี พ.ศ.2521	119
2.5) พระราชบัญญัติการรถไฟแห่งประเทศไทย พ.ศ.2494	120
2.6) พระราชบัญญัติการรถไฟขนส่งมวลชน แห่งประเทศไทย พ.ศ.2543	120
2.7) พระราชบัญญัติการขนส่งทางอากาศ พ.ศ.2497	129
2.8) พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ.2521 และพระราชกฤษฎีกาที่เกี่ยวข้อง	121
3) กลุ่มกฎหมายที่เกี่ยวกับบริการด้านการก่อสร้าง	122
4) กลุ่มกฎหมายที่เกี่ยวกับการเปิดเสรีบริการการศึกษา	122
4.1) พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ.2546 และประมวลกฎหมายที่ดิน	122
4.2) พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ.2550	123
5) การท่องเที่ยว	124

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5.1) ประเด็นตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติ ธุรกิจนำเที่ยวฯ	124
5.2) ประเด็นตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติ ธุรกิจนำเที่ยวฯ	124
6) กฎหมายที่เกี่ยวกับการเปิดเสรีบริการด้านกีฬา	125
4.3.3 สภาพแวดล้อมด้านการลงทุนตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ A.3	125
4.3.3.1 ความสอดคล้องของระบบกฎหมายไทยกับประเด็นเรื่อง สภาพแวดล้อมด้านการลงทุนของ AEC	126
4.3.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาระบบกฎหมายไทยที่เกี่ยวกับ การลงทุน	126
1) พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ.2520	126
2) พระราชบัญญัติการเช่าอสังหาริมทรัพย์ เพื่อพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรม พ.ศ.2542	127
3) พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรม แห่งประเทศไทย พ.ศ.2522 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง	128
4) การตรากฎหมายว่าด้วยประกันภัยทางทะเล เพื่อคุ้มครองการลงทุน	129
4.1) ความจำเป็นในการตรากฎหมายว่าด้วย ประกันภัยทางทะเล	129
4.2) ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วย ประกันภัยทางทะเลในประเทศไทย	129
4.3) แนวทางการตรากฎหมายว่าด้วย ประกันภัยทางทะเลในประเทศไทย	130
5) การตรากฎหมายเกี่ยวกับสัญญาของนักลงทุน อาเซียนในอนาคต	131
6) การระงับข้อพิพาทคดีเกี่ยวกับการลงทุน และพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ.2545	131
4.3.4 การรวมตัวภาคการเงิน การเข้าถึงบริการทางการเงิน และเสถียรภาพทางการเงินตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ A.4	132
4.3.5 การอำนวยความสะดวกการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือ และผู้ติดต่อทางธุรกิจตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ A.5	133

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.3.6 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในห่วงโซ่มูลค่าโลก ตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ A.6	135
4.3.7 นโยบายด้านการแข่งขันที่มีประสิทธิภาพ ตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.1	135
4.3.7.1 การประกาศใช้กฎหมายการแข่งขันทางการค้า	135
4.3.7.2 การแก้ไขและพัฒนาระบบกฎหมายการแข่งขันทางการค้าเพื่อ ยกระดับและศักยภาพการบังคับใช้	136
1) มาตรา 25 ผู้มีอำนาจเหนือตลาด	136
2) มาตรา 26 การควบรวมกิจการอย่างไม่เป็นธรรม	138
3) มาตรา 27 การตั้งข้อตกลงร่วมกันอย่างไม่เป็นธรรม	138
4) มาตรา 29 การปฏิบัติทางการค้าอย่างไม่เป็นธรรม	139
4.3.7.3 การพัฒนาระบบกฎหมายการแข่งขันทางการค้าให้สอดคล้อง กับสถานการณ์ของประเทศและหลักเกณฑ์สากล	140
4.3.8 การคุ้มครองผู้บริโภคตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.2	141
4.3.9 การเสริมสร้างความร่วมมือด้านสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.3	142
4.3.9.1 การเข้าเป็นภาคีพิธีสารกรุงมาดริด	142
1) พิธีสารกรุงมาดริด (Madrid Protocol)	143
2) ความจำเป็นในการเข้าเป็นภาคีพิธีสารมาดริด ของไทย	143
3) ผลกระทบต่อระบบกฎหมายไทย	144
4.3.9.2 การสร้างระบบการจดทะเบียนการออกแบบผลิตภัณฑ์ ที่เป็นสากล	148
1) อนุสัญญากรุงเฮก (Hague Agreement)	148
2) เหตุผลและความจำเป็นในการเข้าเป็นภาคี อนุสัญญากรุงเฮก	149
3) ผลกระทบต่อพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522	149
4.3.9.3 การทบทวนประเด็นด้านการคุ้มครอง ทรัพย์สินทางปัญญาอื่นภายใต้ AEC	151
4.3.10 การเติบโตซึ่งขับเคลื่อนด้วยผลิตภาพ นวัตกรรม การวิจัยและพัฒนา และการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงพาณิชย์ตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.4	151

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.3.11 ความร่วมมือด้านภาษีอากรตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.5	151
4.3.12 ธรรมเนียมการค้าตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.6	152
4.3.13 กฎระเบียบที่มีประสิทธิผล ประสิทธิภาพ ความสอดคล้อง และการตอบสนองและแนวปฏิบัติที่ดีด้านกฎระเบียบ ตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.7	152
4.3.14 การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.8	152
4.3.15 แนวโน้มสำคัญของโลกและประเด็นใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้า ตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.9	153
4.3.16 การขนส่งตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.1	153
4.3.17 โทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศ ตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.2	153
4.3.18 พาณิชยกรรมอิเล็กทรอนิกส์ตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.3	153
4.3.19 พลังงานตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.4	153
4.3.20 อาหาร การเกษตรและป่าไม้ตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.5	154
4.3.21 การท่องเที่ยวตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.6	154
4.3.22 สุขภาพตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.7	154
4.3.23 แร่ธาตุตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.8	154
4.3.24 วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.9	154
4.3.25 การเสริมสร้างบทบาทของวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อม และรายย่อยให้เข้มแข็งตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ D.1	155
4.3.26 การเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่บทบาทของภาคเอกชน ตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ D.2	155
4.3.27 ความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐและเอกชน ตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ D.3	155
4.3.28 การลดช่องว่างการพัฒนาตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ D.4	156
4.3.29 การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินงานการรวมกลุ่ม ของภูมิภาคตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ D.5	156
4.3.30 การเป็นส่วนสำคัญของประชาคมโลกตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ E.156	
4.3.30.1 ประเด็นการมีส่วนร่วมกับภายนอกภูมิภาค	156
1) เขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน	157
(ASEAN-China Free Trade Agreement)	

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2) หุ้นส่วนทางเศรษฐกิจอาเซียน-ญี่ปุ่น (ASEAN-Japan Comprehensive Economic Partnership: AJCEP)	157
3) เขตการค้าเสรีอาเซียน-สาธารณรัฐเกาหลี (ASEAN-Korea Free Trade Agreement)	157
4) เขตการค้าเสรีอาเซียน-ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์ (Agreement Establishing the ASEAN-Australia-New Zealand Free Trade Area: AANZFTA)	158
5) เขตการค้าเสรีอาเซียน-อินเดีย (ASEAN-India Free Trade Area: AIFTA)	158
6) เขตการค้าเสรีระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ	158
4.3.30.2 ประเด็นเรื่องการยกระดับความร่วมมือในประชาคมโลก	159
4.3.30.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบูรณาการประชาคมอาเซียน เข้ากับระบบเศรษฐกิจโลก	159
1) การเพิ่มบทบาทในเวทีการค้าระหว่างประเทศ	159
2) การชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์และผลกระทบ จากการเปิดเสรีทางการค้า	160
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย	
5.1 สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล	163
5.1.1 ประชาคมอาเซียน และพันธกรณีภายใต้เสาเศรษฐกิจของอาเซียน	163
5.1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และการอนุวัติกฎหมายภายในตามหลักกฎหมายสนธิสัญญา	164
5.1.3 พันธกรณีระหว่างประเทศภายใต้เสาเศรษฐกิจของอาเซียน (AEC)	165
5.1.4 ความสอดคล้องของระบบกฎหมายภายในของประเทศไทยกับ พันธกรณีตามเสาเศรษฐกิจของอาเซียน (AEC) และแนวทาง การปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย	169
5.1.5 ประโยชน์และผลกระทบจากการเข้าเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	175
5.2 ข้อเสนอแนะ : การพัฒนากฎหมายภายในของไทยให้ดียิ่งขึ้น และเป็นไปตามหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายอาเซียน และสอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย	176
คู่มือ (Guidelines) สรุปการทบทวนกฎหมายของไทยเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจ อาเซียน 2025 (AEC Blueprint 2025)	179

บรรณานุกรม	197
ประวัติผู้วิจัย	203

สารบัญตาราง

		หน้า
ตาราง 2.1	แสดงรูปแบบของตารางข้อมูลผู้ให้บริการของประเทศสมาชิกอาเซียน	40
ตาราง 2.2	แสดงสาขาวิชาชีพที่บรรจุข้อตกลงยอมรับร่วมกันของอาเซียน	45
ตาราง 2.3	แสดงอุตสาหกรรมกลุ่มพิเศษ 12 สาขาของอาเซียน	50
ตาราง 4.1	แสดงพันธกรณีเรื่องการเคลื่อนย้ายเสรีของแรงงานมีฝีมือ ที่มีการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมกัน	68
ตาราง 4.2	แสดงผลกระทบต่อระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทย	144
ตาราง 4.3	ข้อตกลงเรื่องการเสียภาษีซ้อนระหว่างไทยกับสมาชิกอาเซียน	152

สารบัญคำย่อ

AANZTA	ASEAN-Australia-New Zealand Free Trade Area
AC	ASEAN Community
ACCCP	ASEAN Coordinating Committee on Consumer Protection
ACIA	ASEAN Comprehensive Investment Agreement
AEC	ASEAN Economic Community
AFAIPC	ASEAN Framework Agreement on Intellectual Property Cooperation
AFAS	ASEAN Framework Agreement on Services
AFTA	ASEAN Free Trade Area
AHTN	ASEAN Harmonised Tariff Nomenclature
AIA	Framework Agreement on the ASEAN Investment Area
AIFTA	ASEAN-India Free Trade Area
AJCEP	ASEAN-Japan Comprehensive Economic Partnership
APSC	ASEAN Political-Security Community
ASCC	ASEAN Socio-Cultural Community
ATIGA	ASEAN Trade in Good Agreement
BITs	Bilateral Investment Treaties
CBD	Convention on Biological Diversity
CEPT	Common Effective Preferential Tariff
CISG	Convention on Contracts for the International Sales of Goods
CSR	Corporate Social Responsibility
EC	European Commission
EU	European Union
FTAs	Free Trade Agreements
GATS	General Agreement on Trade in Services
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade
GI	Geographical Indications
GR	General Resources
IAI	Initiative for ASEAN Integration
ICSID	International Centre for Settlement of Investment Disputes

สารบัญคำย่อ (ต่อ)

IGA	Agreement for the Promotion and Protection of Investment
IAs	International Investment Agreements
IPRs	Intellectual Property Rights
IT	Information Technology
MFN	Most-Favoured Nations
MLAT	ASEAN Mutual Legal Assistance Treaty
MRAs	Mutual Recognition Arrangements
NT	National Treatment
NTB	Non-Tariffs Barriers
NTM	Non-Tariffs Measures
PVP	Plant Variety Protection
SMEs	Small and Medium Enterprises
SPS Agreement	WTO Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures
TAGP	Memorandum of Understanding on the Trans-ASEAN Gas Pipeline
TBT Agreement	WTO Agreement on Technical Barriers to Trade
TCEs	Traditional Cultural Expressions
TK	Traditional Knowledge
TRIPS Agreement	WTO Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights
UDHR	Universal Declaration of Human Rights
VAP	Vientiane Action Programme 2004–2010
VCLT	Vienna Convention on the Law of Treaties
WTO	World Trade Organization

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

เมื่อปี พ.ศ. 2546 ผู้นำอาเซียนได้ลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมือในอาเซียน ฉบับที่ 2 (Declaration of ASEAN Concord II หรือ Bali Concord II) ประกาศจัดตั้ง “ประชาคมอาเซียน” หรือ ASEAN Community ภายในปี พ.ศ.2563 (ค.ศ.2020) โดยสนับสนุนการรวมตัวและความร่วมมือในสามด้านหลัก ได้แก่ ด้านการเมืองให้จัดตั้ง “ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน” หรือ ASEAN Political-Security Community (APSC) ด้านเศรษฐกิจให้จัดตั้ง “ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” หรือ ASEAN Economic Community (AEC) และด้านสังคมและวัฒนธรรมให้จัดตั้ง “ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน” หรือ ASEAN Socio-Cultural Community (ASCC) และต่อมาในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 12 ในเดือนมกราคม พ.ศ.2550 ที่เมืองเซบู ประเทศฟิลิปปินส์ ผู้นำอาเซียนได้ตกลงให้มีการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนให้แล้วเสร็จเร็วขึ้นเป็นภายในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ.2015) (ปวิศร เลิศธรรมเทวี และอัศววัฒน์ เลาว์ณยศศิริ, 2557ก, น. 16-18)

การรวมตัวเป็น “ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” ดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้ประเทศอาเซียนมีการจัดทำพิมพ์เขียวหรือแผนงานในเชิงบูรณาการในด้านเศรษฐกิจต่าง ๆ (AEC Blueprint) เพื่อจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่

1. การเป็นเศรษฐกิจที่มีการรวมตัวและเชื่อมโยงกันในระดับสูง
(A Highly Integrated and Cohesive Economy)
2. การเป็นอาเซียนที่มีความสามารถในการแข่งขัน มีนวัตกรรมและมีพลวัต
(A Competitive, Innovative and Dynamic ASEAN)
3. การสร้างความเชื่อมโยง และความร่วมมือรายสาขาที่เพิ่มขึ้น
(Enhanced Connectivity and Sectoral Cooperation)
4. การเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการปรับตัว ครอบคลุมทุกภาคส่วน
ให้ความสำคัญกับประชาชน และมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง
(A Resilient, Inclusive, People-Oriented and People-Centred ASEAN)
5. การเป็นส่วนสำคัญของประชาคมโลก
(A Global ASEAN)

แต่ละองค์ประกอบจะมีความสัมพันธ์กับการปรับปรุงและพัฒนาาระบบกฎหมาย การกำหนดนโยบายระดับรัฐ และการบัญญัติกฎหมายเพื่ออนุวัติตามพันธกรณีในลักษณะต่าง ๆ วาง เป็นกรอบพันธกรณีสำหรับประเทศสมาชิก โดยมีกรอบความตกลงระหว่างประเทศที่สมาชิกได้จัดทำ ขึ้นเป็นกลไกทางกฎหมายที่คอยขับเคลื่อนให้รัฐสมาชิกดำเนินการตามดังต่อไปนี้

ประการแรก การเป็นเศรษฐกิจที่มีการรวมตัวและเชื่อมโยงกันในระดับสูง จะนำไปสู่ การใช้กฎระเบียบการค้าในประเทศสมาชิกทั้งหมดเป็นอย่างดีเดียวกัน (Harmonization of Rules and Regulations) ทั้งในด้านมาตรฐาน คุณภาพ ราคา อัตราภาษี รวมถึงกฎระเบียบในการซื้อขาย การขจัดมาตรการและข้อกีดกันต่าง ๆ รวมถึงการมีมาตรการอำนวยความสะดวกทางการค้า เงื่อนไข การเคลื่อนย้ายบุคคลสัญชาติอาเซียน และประเภทบริการ และการลงทุนที่มีความเสรีมากขึ้น

ประการที่สอง การสร้างอาเซียนให้เป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการแข่งขัน มีนวัตกรรม และมีพลวัตตามองค์ประกอบที่สอง ส่งผลต่อท่าทีของประเทศสมาชิกอาเซียน รวมทั้ง ประเทศไทยในเวทีการค้าโลก และในหลากหลายประเด็น อาทิ เรื่องการจัดระบบการค้าให้มีการแข่งขันที่เป็นธรรม ซึ่งรวมถึงการระงับข้อพิพาททางการค้า และการลงทุนที่เป็นที่ยอมรับในระดับ นานาชาติ และการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

ประการที่สาม การสร้างความเชื่อมโยง และความร่วมมือรายสาขาที่เพิ่มขึ้น อาเซียน มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานของประเทศในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาโครงสร้าง พื้นฐาน (Infrastructures) ระบบการขนส่ง ระบบโทรคมนาคม และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

ประการที่สี่ การเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการปรับตัว ครอบคลุมทุกภาคส่วน ให้ความสำคัญกับประชาชน และมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง อาเซียนมุ่งเน้นในเรื่องการพัฒนาทาง เศรษฐกิจอย่างเท่าเทียมกันระหว่างประเทศสมาชิก โดยจะพัฒนากลุ่มธุรกิจในทุกระดับโดยเน้น กลุ่มเป้าหมายไปที่ธุรกิจ SMEs นอกจากนี้ อาเซียนมุ่งเน้นที่จะเสริมสร้างขีดความสามารถผ่าน โครงการความร่วมมือต่าง ๆ เช่น โครงการริเริ่มเพื่อการรวมกลุ่มของอาเซียนในการลดช่องว่าง แห่งการพัฒนาเศรษฐกิจของแต่ละประเทศสมาชิก

ประการสุดท้าย การเป็นส่วนสำคัญของประชาคมโลก ซึ่งอาเซียนมุ่งเน้นการเชื่อมโยง ของอาเซียนเข้ากับเศรษฐกิจโลกด้วยการประสานนโยบายเศรษฐกิจอาเซียนกับประเทศภายนอก ภูมิภาคให้มีท่าทีร่วมกัน และการจัดทำเขตการค้าเสรีอาเซียนกับประเทศคู่เจรจาต่าง ๆ เพื่อให้ เครือข่ายการผลิตและจำหน่ายภายในอาเซียนเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจส่วนอื่นของโลก

โดยที่กฎหมายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนไปสู่ การรวมตัวอย่างสมบูรณ์ โดยมีเป้าหมายในการเปิดเสรีทั้งตลาดสินค้าบริการและการลงทุน ประเทศไทยจึงต้องเตรียมความพร้อมในการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปตาม พันธกรณีของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน แต่ในปัจจุบันยังไม่มีการศึกษาวิจัยอย่างเป็นทางการ โดยเฉพาะในประเด็นการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย รวมทั้งการวิเคราะห์ประโยชน์และผลกระทบที่จะ เกิดขึ้นกับประเทศไทยจากการปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้เสาเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งหมายความว่า ประเทศไทยจะต้องศึกษากรอบกติกา AEC ที่มีอยู่มากมายและจัดกระจายแบ่งได้เป็น 3 หมวด ได้แก่ (1) กรอบความตกลงของ AEC ที่เป็นมีสภาพบังคับในกฎหมายระหว่างประเทศ หรือ

“Hard Law” (2) กรอบความตกลงของ AEC ที่ไม่มีสภาพบังคับในทางกฎหมายระหว่างประเทศ หรือ “Soft Law” และ (3) เอกสารของอาเซียนที่ออกมาในรูปแบบของแผนดำเนินงาน

เอกสารของอาเซียนดังกล่าว ก่อให้เกิดคำถามว่าประเทศไทยพร้อมแล้วหรือยังที่จะเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน นอกจากนี้ ยังเกิดคำถามอีกว่าประเทศไทยจะได้รับประโยชน์อย่างไรจากการเข้าร่วมเป็นประชาคมอาเซียน เพื่อการกำหนดนโยบายและมาตรการทางกฎหมาย รวมถึงการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายทางด้านเศรษฐกิจและการค้าของไทย อันจะทำให้ประเทศสามารถดำเนินการให้เป็นไปตามข้อตกลงและพันธกรณีที่ไทยได้ลงนามไปแล้ว สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรในฐานะหน่วยงานสนับสนุนข้อมูลประกอบการพิจารณาทำหน้าที่ในด้าน การออกกฎหมายด้านการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน และด้านการให้ความเห็นชอบหนังสือ สำคัญระหว่างประเทศของรัฐสภา จึงมีความประสงค์ให้การศึกษาวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ ได้มาซึ่งข้อเสนอแนะในการสร้างความพร้อมของไทยในการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้อย่าง เกิดประโยชน์และผลกระทบน้อยที่สุดต่อผู้ประกอบการและประชาชนโดยรวมของประเทศ จึงเป็นเหตุผลสำคัญและที่มาของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักกฎหมายสนธิสัญญา ประชาคมอาเซียน และการอนุวัติกฎหมายภายใน

การศึกษาวិเคราะห์ประชาคมอาเซียนกับการปรับปรุงกฎหมายเศรษฐกิจและการค้าของไทย จำเป็นต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อมโยงของหลักกฎหมายสนธิสัญญากับประเด็นการ รวมกลุ่มของประชาคมอาเซียนและการอนุวัติการให้เป็นกฎหมายภายในของไทย ซึ่งความเชื่อมโยง ดังกล่าวเป็นพื้นฐานสำคัญที่ก่อให้เกิดกลไกในเรื่องการปรับปรุงกฎหมายตามกรอบพันธกรณีของ อาเซียนอันเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของการศึกษาวิจัย

1.2.1 หลักกฎหมายสนธิสัญญา

1.2.1.1 ลักษณะทั่วไปของกฎหมายสนธิสัญญา

สนธิสัญญา (Treaty) โดยทั่วไปหมายถึง ข้อตกลงที่กระทำขึ้นโดย บุคคล (Actors) ในกฎหมายระหว่างประเทศ อาทิ รัฐ (State) ประมุขแห่งรัฐ (Sovereign State) หรือองค์การระหว่างประเทศ (International Organization) เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคล ดังกล่าว* (ประสิทธิ์ เอกบุตร, 2551, น.67-68) และตามอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมาย สนธิสัญญา (Vienna Convention on the Law of Treaties: Vienna Convention)** ได้ให้นิยาม ของคำว่า “สนธิสัญญา” ว่าหมายถึง “ข้อตกลงระหว่างประเทศที่กระทำขึ้นระหว่างรัฐในลักษณะที่เป็น ตราสารและอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะรวมอยู่ในตราสารฉบับเดียวหรือ

* สนธิสัญญาอาจแยกองค์ประกอบได้ 4 ส่วนที่สำคัญ กล่าวคือ (1) สนธิสัญญาเป็นข้อตกลงระหว่าง ประเทศ (2) ทำขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร (3) ทำขึ้นระหว่างรัฐกับองค์การระหว่างประเทศ หรือระหว่างองค์การ ระหว่างประเทศด้วยกัน และ (4) อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศ.

** *Vienna Convention on the Law of Treaties*, opened for signature 23 January 1969, 1155 UNTS 331 (entered into force 27 January 1980) (Vienna Convention).

ตราสารที่เกี่ยวข้องสองฉบับ หรือมากกว่านั้น และไม่ว่าจะเรียกชื่อเฉพาะว่าอย่างไร”^{*} และมีผลผูกพัน โดยการลงนามให้สัตยาบัน (Ratification) หรือภาคยานุวัตร (Accession) ให้รัฐสมาชิกต้องปฏิบัติตามตามพันธกรณีโดยเฉพาะการแก้ไขกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับพันธกรณีเพื่อให้สามารถปฏิบัติตามสนธิสัญญาอันเป็นกฎหมายระหว่างประเทศได้^{**} ตามมาตรา 38 แห่งอนุสัญญากรุงเวียนนาฯ จะเห็นได้ว่า สนธิสัญญาเป็นปัจจัยสำคัญของกฎหมายระหว่างประเทศและเป็นตัวกำหนดกรอบพันธกรณีผูกพันรัฐสมาชิก โดยมีบทบาทความสำคัญที่ส่งผลให้รัฐสมาชิกต้องปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้สนธิสัญญา

สนธิสัญญาจึงเป็นเอกสารที่มีสภาพบังคับ (Binding) ในทางกฎหมายระหว่างประเทศซึ่ง เรียกว่า “Hard Law” อาทิ กฎบัตร (Charter) สนธิสัญญา (Treaty) ข้อตกลง/ความตกลง (Agreement) อนุสัญญา (Convention) กรรมสาร (Act) พิธีสาร (Protocol) กรอบความตกลง (Covenant) หรือบันทึกความเข้าใจ (Understanding) เป็นต้น จะเห็นได้ว่า Hard Law ดังกล่าวมีการเรียกชื่อที่แตกต่างกัน ความแตกต่างดังกล่าวขึ้นอยู่กับกระบวนการได้มาซึ่งกฎหมาย กล่าวคือ อนุสัญญาจะเป็นเอกสารที่เกิดจากการตกลงในที่ประชุมใหญ่ของสหประชาชาติ อาทิ อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity: CBD) หรือเป็นข้อตกลงจัดตั้งองค์การการค้าโลก (Agreement Establishing the World Trade Organization: WTO Agreement) ซึ่งเป็นเอกสารที่มีการเจรจาในระดับระหว่างประเทศ และมีการให้สัตยาบันเพื่อก่อให้เกิดพันธกรณีระหว่างรัฐสมาชิกในการอนุวัติให้เป็นกฎหมายภายในรัฐ หรือการภาคยานุวัตรแล้วแต่กรณี หรือเอกสารบางฉบับที่มีความสำคัญเป็นพิเศษอาจเรียกว่า “กฎบัตร” ซึ่งมีลักษณะเป็น “ธรรมนูญ” ของกฎหมายระหว่างประเทศ อาทิ กฎบัตรแห่งสหประชาชาติ (UN Charter)^{***} หรือกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter)^{****} เป็นต้น

นอกเหนือจากเอกสารที่เป็น Hard Law ดังกล่าวข้างต้น เอกสารกฎหมายระหว่างประเทศบางประเภทไม่มีผลผูกพันให้รัฐสมาชิกต้องดำเนินการตาม เนื่องจากไม่มีสภาพบังคับ (Non-Binding) ตามหลักกฎหมายสนธิสัญญาจึงไม่ถือว่าเป็นสนธิสัญญาแต่เป็นเอกสารกฎหมายระหว่างประเทศ (International Instruments) ที่เรียกว่า “Soft Law” เอกสารดังกล่าวปรากฏในเอกสารที่มีการเรียกขานในหลายลักษณะ อาทิ ปฏิญญา (Declarations) แถลงการณ์ (Statement) หลักการ (Principles) หรือแผนปฏิบัติการ (Action Plan) เป็นต้น ตัวอย่างของเอกสารกฎหมายระหว่างประเทศที่เป็น Soft Law เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

^{*} Ibid, art. 2, titled “Use of Terms” states that “1. For the purposes of the present Convention: (a) “Treaty” means an international agreement concluded between States in written form and governed by international law, whether embodied in a single instrument or in two or more related instruments and whatever its particular designations. [emphasis in original].

^{**} Ibid, art. 38 [emphasis added].

^{***} *The Charter of the United Nations*, opened for signature 26 June 1945, 1 UNTS XVI (entered into force 24 October 1945).

^{****} *Charter of the Association of Southeast Asian Nations*, opened for signature 20 November 2007 (entered into force 15 December 2008) (ASEAN Charter).

(Universal Declaration of Human Rights: UDHR) ปฏิญญากรุงโรมว่าด้วยความมั่นคงทางอาหารของโลก (Rome Declaration on World Food Security) หรือในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอาเซียน อาทิ ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งอาเซียน (ASEAN Human Rights Declaration)* หรือปฏิญญากรุงเทพ (Bangkok Declaration)** เป็นต้น หรือบางกรณีปรากฏอยู่ในลักษณะของแถลงการณ์ต่าง ๆ เช่น แถลงการณ์เกี่ยวกับหลักว่าด้วยป่าไม้ (Statement of Forest Principles) หรือแผนดำเนินการ อาทิ แผนปฏิบัติการแห่งวาระที่ 21 (Agenda 21)

เอกสารกฎหมายระหว่างประเทศที่เป็น Hard Law และ Soft Law ก่อให้เกิดคำถามว่าเอกสารประเภทใดมีความสำคัญมากกว่ากัน เมื่อพิจารณาสภาพบังคับของกฎหมายทั้งสองประเภทจะเห็นได้ว่า Hard Law มีสภาพในการบังคับรัฐสมาชิกให้ต้องปฏิบัติตามมากกว่า Soft Law ซึ่งเป็นการกำหนดหลักการทั่ว ๆ ไปในระดับระหว่างประเทศเพื่อรอการตกลักเป็นกฎหมายที่มีสภาพบังคับอย่าง Hard Law ต่อไป แม้ว่า Soft Law จะไม่มีสภาพบังคับ แต่รัฐประชาคมก็มีอาจปฏิเสธไม่ยอมรับหลักการที่รองรับในปฏิญญาได้ กล่าวคือ หากรัฐปฏิเสธไม่ให้การยอมรับหลักสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏภายใต้ UDHR ข้างต้น*** ย่อมสูญเสียความเคารพเชื่อถือ (Credibility) ในสายตาของประชาคมโลก รัฐต่าง ๆ จึงมีอาจหลีกเลี่ยงที่จะต้องพิจารณาหลักการของ Soft Law ที่เป็นเรื่องสำคัญซึ่งส่วนมากจะเป็นประเด็นที่ค่อนข้างอ่อนไหว อาทิ ความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อม หรือประเด็นเรื่องอำนาจอธิปไตยเหนือทรัพยากรธรรมชาติ (ปวีตร เลิศธรรมเทวี, 2558ค, น. 447) ฉะนั้น การศึกษากฎหมายอาเซียนตามเสาเศรษฐกิจจึงจำเป็นต้องพิจารณากฎหมายระหว่างประเทศที่เป็นทั้ง Hard Law และ Soft Law อันจะได้กล่าวต่อไป

การทำสนธิสัญญาอาจเกิดขึ้นได้ในหลายลักษณะ ตั้งแต่การทำสนธิสัญญาระหว่างรัฐต่อรัฐ หรือ “ทวิภาคี” (Bilateral) หรือการทำสนธิสัญญาระหว่างรัฐตั้งแต่สองรัฐขึ้นไป หรือ “พหุภาคี” (Multilateral) สนธิสัญญาที่เป็นแบบพหุภาคี หมายความว่า เอกสารกฎหมายระหว่างประเทศที่มีสภาพบังคับระหว่างรัฐสมาชิกมากกว่า 2 รัฐขึ้นไป โดยทั่วไปเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศที่มีการลงนามให้สัตยาบันโดยรัฐประชาคมหลายรัฐ หรือมีการเปิดโอกาสให้รัฐประชาคมอื่นที่มีได้ลงนามให้สัตยาบันในตอนแรกมีโอกาสดำเนินการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในภายหลังได้ซึ่งกรณีนี้เรียกว่า “การภาคยานุวัตร” (Accession) ตัวอย่างกฎหมายระหว่างประเทศที่เป็นพหุภาคีมีมากมายหลายฉบับ อาทิ WTO Agreement ข้อตกลงต่าง ๆ ของ WTO อนุสัญญา CBD หรือกฎบัตรแห่งสหประชาชาติ ดังกล่าวข้างต้น หรือเอกสารกฎหมายฉบับต่าง ๆ ของอาเซียนก็มีลักษณะเป็นเอกสารระดับพหุภาคี เช่น กฎบัตรอาเซียน เป็นต้น

สำหรับสนธิสัญญาหรือกฎหมายระหว่างประเทศในแบบทวิภาคี หมายถึง เอกสารกฎหมายระหว่างประเทศที่มีคู่สัญญาสองฝ่าย เกิดจากการเจรจาระหว่างรัฐต่อรัฐ การจัดทำกฎหมายดังกล่าวอาจเปรียบเทียบกับกรทำ “สัญญาทางแพ่ง” กล่าวคือ มีการลงนามให้

* ASEAN Human Rights Declaration (2009).

** ASEAN Declaration, signed in Bangkok (8 August 1967).

*** UDHR ยังมีสถานะเป็นจารีตประเพณีกฎหมายระหว่างประเทศ (Customary International Law) จึงเป็นบ่อเกิดของกฎหมายระหว่างประเทศในรูปแบบหนึ่ง แม้เป็น Soft Law ก็มีผลผูกพันรัฐต่าง ๆ ตามหลักกฎหมายสนธิสัญญา.

สัตยาบันมีผลใช้บังคับระหว่างรัฐสมาชิกสองรัฐ โดยไม่เปิดช่องให้รัฐประชาคมอื่นเข้ามาร่วมเป็นภาคีด้วยได้ สนธิสัญญาแบบทวิภาคีมักเป็นที่นิยมใช้กันในเวทีการเจรจาทางการค้า ซึ่งแพร่หลายในช่วงภายหลังการจัดตั้งองค์การการค้าโลก (WTO) ในปี ค.ศ. 1995 เป็นต้นมา สาเหตุสำคัญอาจเป็นเพราะการเจรจาในระดับพหุภาคีภายใต้ WTO มีจำนวนรัฐสมาชิกมากจึงเจรจาท้าข้อยุติกันได้ยาก การกำหนดข้อตกลงไม่อาจตอบสนองความต้องการของกลุ่มผลประโยชน์ภายในชาติได้อย่างเต็มที่ รัฐประชาคมจึงหันมาใช้วิธีการเจรจาแบบทวิภาคี โดยประเทศที่นิยมใช้วิธีการทำสัญญาระหว่างประเทศแบบทวิภาคีส่วนใหญ่เป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ อาทิ การเจรจาเพื่อจัดตั้งเขตการค้าเสรีของอเมริกาภายใต้ Free Trade Areas of the Americas Draft Agreement* หรือการจัดตั้งข้อตกลงทางการค้าเสรีของสหภาพยุโรปกับประเทศต่าง ๆ ซึ่งมีประเด็นที่ถูกหยิบยกคล้ายคลึงกับกรอบกติกาของ WTO หรือของอาเซียนในเรื่องเสาเศรษฐกิจหลายประการ

1.2.1.2 กระบวนการจัดทำสนธิสัญญา

สำหรับขั้นตอนและกระบวนการทำสนธิสัญญามีกระบวนการ ตั้งแต่การเจรจา การร่างข้อตกลง การยืนยันความถูกต้องของข้อบทในสนธิสัญญาและการยินยอมของรัฐในการเข้าผูกพันตามสนธิสัญญา** ซึ่งสามารถสรุปกระบวนการและสาระสำคัญเพื่อสร้างความเข้าใจก่อนเข้าสู่บทวิเคราะห์เกี่ยวกับการปฏิบัติตามพันธกรณีของอาเซียนซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่ภายใต้ประเด็นเรื่องสนธิสัญญาและกฎหมายระหว่างประเทศ ดังนี้

การเจรจาและร่างข้อตกลง (Negotiation) เป็นกระบวนการของการจัดทำสนธิสัญญาซึ่งจะต้องกระทำโดยผ่านทางผู้แทนของรัฐผู้มีอำนาจในการเจรจา ซึ่งผู้มีอำนาจในการเจรจามาหมายถึง ผู้ทรงอำนาจของรัฐหรือจากองค์กรที่มีอำนาจ (Competent Organs) ขององค์การระหว่างประเทศและมีการมอบอำนาจให้บุคคลคนหนึ่งทำหน้าที่แทนรัฐหรือองค์การระหว่างประเทศในการเจรจา อันจะเห็นได้ว่าผู้มีอำนาจในการเจรจาจะต้องเป็นผู้มีอำนาจเต็ม อาทิ ประมุขแห่งรัฐ ผู้แทนของรัฐ ผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าคณะผู้แทนถาวรขององค์การระหว่างประเทศ เป็นต้น โดยการเจรจากันปกติจะใช้วิธีการกระทำผ่านทางผู้แทนทางการทูต

การตกลงยืนยันความถูกต้องของบทบัญญัติในสนธิสัญญา (Authentication of Text) ซึ่งเกิดขึ้นหลังขั้นการเจรจา ในขั้นตอนนี้จะเป็นการยืนยันอย่างเป็นทางการว่ารัฐ หรือบุคคลที่เข้ามาเจรจาในสนธิสัญญายอมรับในเนื้อหาและสาระสำคัญของบทบัญญัติต่าง ๆ ของสนธิสัญญานั้นเป็นตัวบท (Text) ของสนธิสัญญาที่ถูกต้องเป็นที่สุดโดยไม่มีการแก้ไขใด ๆ อีกแล้ว

การยินยอมของรัฐในการเข้าผูกพันตามสนธิสัญญา (Expressing Consent to be Bound by the Treaty) เป็นขั้นตอนในการตรวจสอบและให้ความยินยอมแก่

* *Free Trade Area of the Americas: Third Draft Agreement, FTA. TNC/w/133/Rev.3 (dated 21 November 2003).*

** ตำรานิติศาสตร์ของไทยหลายเล่มที่กล่าวถึงเรื่องการจัดทำสนธิสัญญาซึ่งเป็นตำราที่สำคัญด้านกฎหมายระหว่างประเทศของไทย อาทิ ตำราของศาสตราจารย์ ดร.ประสิทธิ์ เอกบุตร ศาสตราจารย์ ดร.จตุรนต์ ธีระวัฒน์ และศาสตราจารย์ ดร.จุมพต สายสุนทร เป็นต้น.

สนธิสัญญาอีกครั้งโดยรัฐ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวมาจากหลักการที่ว่า สนธิสัญญาที่เจรจากันยังคงไม่มีผลผูกพันรัฐจนกว่ารัฐจะได้แสดงความยินยอมเข้าผูกพันตามสนธิสัญญาเสียก่อนด้วยวิธีการให้สัตยาบัน (Ratification) แก่สนธิสัญญา การลงนามของผู้แทนรัฐในสนธิสัญญาในทางหลักการจึงยังไม่ก่อให้เกิดผลผูกพันต่อรัฐทันทีจนกว่าจะมีการให้สัตยาบันหรือมีการให้ความยินยอมตามรูปแบบ อาทิ การยอมรับ (Acceptance) หรือการให้ความเห็นชอบสนธิสัญญา (Approval) ในทางปฏิบัติจึงมีข้อกำหนดว่าลงนามภายใต้เงื่อนไขของการให้สัตยาบัน (Signature Subject to Ratification) เมื่อให้สัตยาบันแล้ว (หรือภาคยานุวัติ) รัฐจะต้องปฏิบัติตามพันธกรณีต่าง ๆ โดยเฉพาะการออกกฎหมายหรือปรับแก้ไขกฎหมายเดิมที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับพันธกรณีเพื่อให้สามารถปฏิบัติตามสนธิสัญญาซึ่งเป็นกฎหมายระหว่างประเทศได้ตามมาตรา 38 ของอนุสัญญากรุงเวียนนาฯ ดังกล่าวข้างต้น

1.2.1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างสนธิสัญญากับกฎหมายภายใน

ผลของความตกลงระหว่างประเทศจะเป็นอย่างไร การปฏิบัติให้เป็นไปตามความตกลงจะต้องดำเนินการอย่างไร ขึ้นอยู่กับระบบกฎหมายของแต่ละประเทศว่าจะต้องมีการออกกฎหมายเพื่ออนุวัติการสนธิสัญญาดังกล่าว ซึ่งกรณีนี้สามารถอธิบายได้โดยทฤษฎีกฤษฎีเอกนิยม (Monism) และทวินิยม (Dualism) มาอธิบาย กล่าวคือ

ทฤษฎีเอกนิยม (Monism) มองว่ากฎหมายระหว่างประเทศกับกฎหมายภายในมีความสัมพันธ์กันและอยู่ในระบบกฎหมายเดียวกัน ฉะนั้น สนธิสัญญาที่รัฐได้ให้สัตยาบันไปแล้วจึงมีผลใช้บังคับได้โดยตรงกับกฎหมายภายในของรัฐ โดยไม่จำเป็นต้องแปลงกฎหมายระหว่างประเทศดังกล่าวมาเป็นกฎหมายภายในซึ่งต้องผ่านกระบวนการนิติบัญญัติและขั้นตอนต่าง ๆ ของแต่ละรัฐ ความสัมพันธ์ของสนธิสัญญากับกฎหมายภายในตามทฤษฎีเอกนิยมยังอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ฝ่าย กล่าวคือ ฝ่ายที่ให้น้ำหนักกับสนธิสัญญาซึ่งถือว่ากฎหมายภายในย่อมอยู่ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ กับฝ่ายที่ให้น้ำหนักกับกฎหมายภายในซึ่งมองว่ากฎหมายภายในอยู่เหนือกฎหมายระหว่างประเทศ (นพนิติ สุริยะ, 2552, น. 100-101) ฉะนั้น สนธิสัญญาจะใช้บังคับภายในรัฐได้ต้องมีการออกกฎหมายอนุวัติการสนธิสัญญา ก่อน หรือมีการประกาศใช้ทางราชการก่อน หากมีความขัดแย้งระหว่างกฎหมายทั้งสอง ต้องเลือกใช้กฎหมายภายในก่อน

ทฤษฎีทวินิยม (Dualism) มองว่ากฎหมายภายในและสนธิสัญญาต่างเป็นกฎหมายด้วยกัน แต่อยู่ต่างระบบกันซึ่งมิได้ขึ้นตรงต่อกัน ทฤษฎีทวินิยมจึงมองว่าไม่มีกฎหมายใดอยู่ในฐานะที่เหนือกว่ากัน กฎหมายภายในใช้กับความสัมพันธ์ภายในรัฐ ฉะนั้น องค์การภายในรัฐต้องใช้กฎหมายภายในเป็นสำคัญ สำหรับกฎหมายระหว่างประเทศใช้สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐอธิปไตย ฉะนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของสนธิสัญญา หรือการทำให้สนธิสัญญามีผลบังคับใช้ภายในรัฐได้จะต้องมีการอนุวัติการ (Implementation) เป็นกฎหมายภายในตามกระบวนการทางนิติบัญญัติหรือกฎหมายพื้นฐาน (รัฐธรรมนูญ) ในแต่ละรัฐก่อน อาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยถือแนวปฏิบัติตามทฤษฎีทวินิยม การเข้าเป็นภาคีสมาชิกองค์การระหว่างประเทศของไทย โดยเฉพาะการเข้าร่วมเป็นประชาคมอาเซียนจึงต้องมีแปลงกรอบกติกาต่าง ๆ มาเป็นกฎหมายภายในตามกระบวนการนิติบัญญัติและตามรัฐธรรมนูญก่อนอันจะได้กล่าวต่อไป

จะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสนธิสัญญากับกฎหมายในชั้นอยู่กับระบบกฎหมายของแต่ละประเทศซึ่งแตกต่างกัน สำหรับประเทศไทยจำเป็นต้องแปลงสนธิสัญญาให้เป็นกฎหมายภายในเสียก่อนจึงจะมีผลใช้บังคับภายในรัฐ กรณีนี้เรียกว่า “การอนุวัติกฎหมาย” (Implementation) ซึ่งส่งผลให้กฎหมายภายในมีความสอดคล้องกับกรอบพันธกรณีของสนธิสัญญาที่เป็นภาคี

ในบางกรณี รัฐอาจเห็นว่าไม่สามารถดำเนินการให้กฎหมายภายในสอดคล้องกับสนธิสัญญาได้ทุกเรื่อง กรณีนี้ รัฐอาจตั้งเป็นข้อสงวน (Reservation) ในบางประเด็นที่เห็นว่าไม่สามารถดำเนินการได้ หรือไม่เหมาะสมกับบริบทของประเทศ หรืออาจตั้งข้อจำกัดเพื่อให้ไม่ผูกพันตามพันธกรณีของสนธิสัญญานั้น ๆ ซึ่งกรณีนี้มีหลายประเด็นที่ประเทศไทยใช้วิธีการดังกล่าวในการเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกขององค์การระหว่างประเทศ และมีการตั้งข้อสงวนหรือข้อจำกัดไม่ให้อผูกพันตามพันธกรณีของกฎหมายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียนซึ่งต้องมีการปรับปรุงกฎหมายหลายประเด็น* ดังจะได้อธิบายต่อไป

1.2.2 กฎบัตรอาเซียน กรอบพันธกรณีของอาเซียน และเอกสารกฎหมายอาเซียนในเรื่องเศรษฐกิจ

1.2.2.1 กฎบัตรอาเซียน

กฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) เป็นสนธิสัญญาหลักที่สมาชิกอาเซียนมีพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศที่จะต้องปฏิบัติตามและดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดตั้งประชาคมอาเซียนทั้งสามเสาหลัก** กฎบัตรอาเซียนยังแสดงให้เห็นถึงสถานะความเป็นองค์การระหว่างประเทศของอาเซียน มาตรา 3 แห่งกฎบัตรอาเซียนบัญญัติว่า “อาเซียน ในฐานะองค์การระหว่างประเทศในระดับรัฐบาลได้รับสภาพบุคคลตามกฎหมายโดยกฎบัตรนี้”***

จะเห็นได้ว่า ลักษณะของประชาคมอาเซียนสะท้อนออกมาในรูปแบบสถาบัน คือ องค์การระหว่างประเทศ (International Organization) ชนิดหนึ่ง โดยที่อาเซียนมีสถานะทางกฎหมายเป็นองค์การระหว่างประเทศตามกฎหมายระหว่างประเทศ และเป็นองค์การระหว่างประเทศที่มีลักษณะเฉพาะ คือมิได้จำกัดพันธกรณีของตนเองในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ดังเช่นองค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) แต่เป็นองค์การระหว่างประเทศที่มีกรอบวัตถุประสงค์ครอบคลุมชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอาเซียนในทุก ๆ เรื่อง อาทิ การรักษาสันติภาพ การลดความยากจน การเร่งความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ฯลฯ ภายใต้กฎบัตรอาเซียนดังที่ปรากฏในมาตรา 1****

* ประเด็นที่ประเทศไทยมีการตั้งข้อจำกัดไม่ผูกพันตามกรอบพันธกรณีของอาเซียนปรากฏในหลายประเด็น อาทิ การค้าบริการภายใต้กรอบ AFAS และการลงทุนภายใต้กรอบ ACIA.

** *Charter of the Association of Southeast Asian Nations*, opened for signature 20 November 2007 (entered into force 15 December 2008) (ASEAN Charter).

*** Ibid, art. 3 [emphasis in original].

**** Ibid, art. 1.

มาตรา 1 “ความมุ่งประสงค์”

ความมุ่งประสงค์ของอาเซียนคือ

1. เพื่อธำรงรักษาและเพิ่มพูนสันติภาพ ความมั่นคง และเสถียรภาพ กับทั้งเสริมสร้างคุณค่าทางสันติภาพในภูมิภาคให้มากขึ้น
2. เพื่อเพิ่มความสามารถในการปรับตัวยืดหยุ่นสู่สภาวะปกติของภูมิภาคโดยการส่งเสริมความร่วมมือด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคม วัฒนธรรมให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น
3. เพื่อธำรงรักษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เป็นเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์และปราศจากอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูงอื่น ๆ ทุกชนิด
4. เพื่อให้แน่ใจว่าประชาชนและรัฐสมาชิกของอาเซียนอยู่ร่วมกับประชาคมโลกได้โดยสันติในสภาวะที่เป็นธรรม มีประชาธิปไตยและมีความปรองดองกัน
5. เพื่อสร้างตลาดและฐานการผลิตเดียวที่มีเสถียรภาพ มั่งคั่ง มีความสามารถในการแข่งขันสูง และมีการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจซึ่งมีการอำนวยความสะดวกทางการค้าและการลงทุนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของสินค้า บริการ และการลงทุน การเคลื่อนย้ายที่ได้รับความสะดวกของนักธุรกิจ ผู้ประกอบวิชาชีพ ผู้มีความสามารถพิเศษและแรงงาน และการเคลื่อนย้ายอย่างเสรียิ่งขึ้นของเงินทุน
6. เพื่อบรรเทาความยากจนและลดช่องว่างการพัฒนาภายในอาเซียนโดยผ่านความช่วยเหลือซึ่งกันและกันและความร่วมมือ
7. เพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตย เพิ่มพูนธรรมาภิบาล และหลักนิติธรรม ตลอดจนส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานโดยคำนึงถึงสิทธิและหน้าที่ของรัฐสมาชิกของอาเซียน
8. เพื่อตอบสนองอย่างมีประสิทธิภาพ ตามหลักความมั่นคงที่ครอบคลุมในทุกมิติ ต่อสิ่งท้าทายทุกรูปแบบ อาชญากรข้ามชาติ และสิ่งท้าทายข้ามพรมแดนอื่น ๆ
9. เพื่อสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อให้แน่ใจว่าในภูมิภาคมีการคุ้มครองสภาพแวดล้อม ความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน
10. เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยผ่านความร่วมมือที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นในด้านการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อเสริมสร้างพลังประชาชนและเสริมสร้างความเข้มแข็งแห่งประชาคมอาเซียน
11. เพื่อเพิ่มพูนความเป็นอยู่ที่ดีและการดำรงชีวิตของประชาชนอาเซียนด้วยการให้ประชาชนมีโอกาสที่ทัดเทียมกันในการเข้าถึงการพัฒนามนุษย์ สวัสดิการสังคมและความยุติธรรม

12. เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย มั่นคงและปราศจากยาเสพติด สำหรับประชาชนของอาเซียน
13. เพื่อส่งเสริมอาเซียนที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งทุกภาคส่วนของสังคมได้รับการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์จากกระบวนการรวมตัวและการสร้างประชาคมของอาเซียน
14. เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ของอาเซียนโดยผ่านการส่งเสริมความสำนึกความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมรดกของภูมิภาคยิ่งขึ้น และ
15. เพื่อธำรงไว้ซึ่งความเป็นศูนย์กลางและบทบาทเชิงรุกของอาเซียนในฐานะพลังขับเคลื่อนหลักในความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับหุ้นส่วนนอกภูมิภาค ในภาพแบบของภูมิภาคที่เปิดกว้าง โปร่งใสและไม่ปิดกั้น (ASEAN Chart, art. 1)

นอกเหนือจากรอบวัตถุประสงค์ กฎบัตรอาเซียนยังได้กำหนดหลักการและเหตุผลของการรวมกลุ่มรัฐประชาคมอาเซียนซึ่งปรากฏอยู่ในมาตรา 2 “หลักการ” ไว้ว่า

มาตรา 2 “หลักการ”

1. ในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุความมุ่งประสงค์ตามข้อ 1 อาเซียนและรัฐสมาชิกอาเซียนยืนยันและยึดมั่นในหลักการพื้นฐานที่ปรากฏในปฏิญญาความตกลง อนุสัญญา ข้อตกลง สนธิสัญญา และตราสารอื่น ๆ ของอาเซียน
2. ให้อาเซียนและรัฐสมาชิกอาเซียนปฏิบัติตามหลักการดังต่อไปนี้
 - a. การเคารพเอกราช อธิปไตย ความเสมอภาค บูรณภาพแห่งดินแดน และอัตลักษณ์แห่งชาติของรัฐสมาชิกอาเซียนทั้งปวง
 - b. ความผูกพันและความรับผิดชอบร่วมกันในการเพิ่มพูนสันติภาพ ความมั่นคงและความมั่งคั่งของภูมิภาค
 - c. การไม่ใช้การรุกราน และการข่มขู่ว่าจะใช้หรือการใช้กำลังหรือการกระทำอื่นใดในลักษณะที่ขัดต่อกฎหมายระหว่างประเทศ
 - d. การอาศัยการระงับข้อพิพาทโดยสันติ
 - e. การไม่แทรกแซงกิจการภายในของรัฐสมาชิกอาเซียน
 - f. การเคารพสิทธิของรัฐสมาชิกทุกรัฐในการดำรงประชาชาติของตน โดยปราศจากการแทรกแซง การบ่อนทำลาย และการบังคับจากภายนอก
 - g. การปรึกษาหารือที่เพิ่มพูนในเรื่องที่มีผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อผลประโยชน์ร่วมกันของอาเซียน
 - h. การยึดมั่นต่อหลักนิติธรรม ธรรมาภิบาล หลักการประชาธิปไตยและรัฐบาลตามรัฐธรรมนูญ

- i. การเคารพเสรีภาพขั้นพื้นฐาน การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและการส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคม
- j. การยึดถือกฎบัตรสหประชาชาติ และกฎหมายระหว่างประเทศ รวมถึงกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ที่รัฐสมาชิกอาเซียนยอมรับ
- k. การละเว้นจากการมีส่วนร่วมในนโยบายหรือกิจกรรมใดๆ รวมถึงการใช้ดินแดนของตนซึ่งดำเนินการโดยรัฐสมาชิกอาเซียน หรือรัฐที่มีใช้สมาชิกอาเซียนหรือผู้กระทำที่ไม่ใช่รัฐใดๆ ซึ่งคุกคามอธิปไตย บูรณภาพแห่งดินแดน หรือเสถียรภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจของรัฐสมาชิกอาเซียน
- l. การเคารพในวัฒนธรรม ภาษาและศาสนาที่แตกต่างของประชาชนอาเซียน โดยเน้นคุณค่าร่วมกันของประชาชนอาเซียนด้วยจิตของเอกภาพในความหลากหลาย
- m. ความเป็นศูนย์รวมของอาเซียนในความสัมพันธ์ภายนอกทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยคงไว้ซึ่งความร่วมมืออย่างแข็งขัน การมองไปภายนอกการไม่ปิดกั้นและการไม่เลือกปฏิบัติ และ
- n. การยึดมั่นในกฎการค้าพหุภาคีและระบอบของอาเซียนซึ่งมีกฎเป็นพื้นฐาน สำหรับการปฏิบัติตามข้อผูกพันทางเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพ และการลดอย่างค่อยเป็นค่อยไป เพื่อไปสู่การจัดอุปสรรคทั้งปวงต่อการรวมตัวทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค ในระบบเศรษฐกิจซึ่งขับเคลื่อนโดยตลาด (ASEAN Charter, art. 2)

มาตรา 1 และ 2 แห่งกฎบัตรของอาเซียนได้วางกรอบการดำเนินงานของสมาชิกให้เป็นไปตามหลักการและวัตถุประสงค์ซึ่งครอบคลุมถึงมิติต่าง ๆ ในทุกแง่มุมของการดำเนินกิจการภายในของประเทศสมาชิกตั้งแต่การเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ การค้า สังคม วัฒนธรรมและการพัฒนาซึ่งรวมทั้งเรื่องวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชน ซึ่งทุกประเด็นมีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกัน กล่าวได้ว่า อาเซียนเป็นองค์การระหว่างประเทศที่กลุ่มคนทั้งหลายดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายในประชาคมจึงปรากฏอยู่ในทุกด้านทุกมุม

การที่กฎบัตรอาเซียนมิได้กำหนดให้ชัดเจนว่าเสาหลักใดมีบทบาทสำคัญมากกว่าเสาหลักอื่น (ปวีริศร เลิศธรรมเทวี และอัศววัฒน์ เลาวัณย์ศิริ, 2557ก, น.31) กรณีนี้จึงอาจพิจารณาได้ว่าสถาปัตยกรรมเชิงสถาบันของการรวมกลุ่มอาเซียนก็คือการทำงานของสามเสาหลักอย่างกลมกลืนและเสมอภาคกัน เสาหลักทางเศรษฐกิจอาจกำหนดความเป็นไปของเสาหลักอีกทั้งสองเสา เสาหลักทางสังคมและวัฒนธรรม หรือเสาหลักทางการเมืองและความมั่นคงก็ย่อมกำหนดความเป็นไปของเสาหลักอื่นได้เช่นเดียวกัน แม้กฎบัตรอาเซียนจะมีได้กำหนดรูปแบบที่ชัดเจน เสาหลักทาง

เศรษฐกิจน่าจะมีสภาพบังคับที่เข้มข้นกว่าเสาหลักในด้านอื่น ๆ ทั้งนี้พิจารณาได้จากลักษณะของกฎเกณฑ์และสถาบันทางเศรษฐกิจอันปรากฏอยู่ในตราสารเกี่ยวกับเศรษฐกิจและการค้าที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม และมีกรอบความตกลงหลายฉบับครอบคลุมประเด็นด้านเศรษฐกิจและการค้า และกำหนดพันธกรณีให้บรรดาระัฐสมาชิกต้องปฏิบัติตาม รายงานวิจัยฉบับนี้ศึกษาเฉพาะประเด็นตามเสาเศรษฐกิจซึ่งดูเหมือนว่าจะใช้เป็นเสาหลักสำคัญของการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียน

1.2.2.2 พันธกรณีของอาเซียนในเรื่องเศรษฐกิจ

สำหรับประเทศสมาชิกรวมทั้งประเทศไทย มีพันธกรณีที่ชัดเจนและนำหลักการทั่วไปของอาเซียนไปบังคับให้เป็นผลตามความในมาตรา 2 แห่งกฎบัตรอาเซียนและเมื่อพิจารณาถ้อยคำที่ปรากฏในมาตรา 2 แห่งกฎบัตรอาเซียนจะพบว่าพันธกรณีของรัฐสมาชิกอาเซียนแตกต่างจากสถาบันอื่น กล่าวคือ รัฐสมาชิกมิได้ถูกบังคับภายใต้กฎบัตรว่าจะต้องปฏิบัติตามพันธกรณีของกรอบความตกลงต่าง ๆ อย่างเคร่งครัดหากจะต้อง “ยึดมั่นกับหลักการพื้นฐานตามที่ปรากฏในปฏิญญา ข้อตกลง อนุสัญญา กรอบความตกลง สนธิสัญญาและเอกสารอื่น ๆ ของอาเซียน” ฉะนั้น บทบัญญัติมาตรา 2(1) เป็นการกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่ารัฐสมาชิกจะต้องดำเนินการตามข้อตกลงหรือสนธิสัญญาอื่น ๆ ที่มีสภาพบังคับตามกฎหมายระหว่างประเทศ หรือ “Hard Law” และยังคงยึดมั่นกับเอกสารอื่น ๆ ที่ไม่มีสภาพบังคับตามกฎหมายระหว่างประเทศ หรือ “Soft Law” หรือเอกสารในลักษณะอื่น ๆ อีกด้วย ฉะนั้น การดำเนินการบูรณาการระบบกฎหมายเศรษฐกิจและการค้าของไทยให้สอดคล้องรองรับกับการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนจึงจำเป็นต้องกล่าวถึงลักษณะต่าง ๆ ของเอกสารกฎหมายของอาเซียนที่มีมากมายทั้งที่มีสภาพบังคับและไม่มีสภาพบังคับหรือเอกสารอื่นที่มีลักษณะเป็นการแสดงเจตนารมณ์ทางการเมืองกำหนดพันธกรณีให้รัฐสมาชิกดำเนินการตาม ซึ่งรายละเอียดการวิเคราะห์กรอบกติกาและพันธกรณีของอาเซียนตามเสาเศรษฐกิจจะได้กล่าวไว้ในบทที่ 4 “ผลการวิจัย” ต่อไป

1.2.2.3 เอกสารกฎหมายของอาเซียน

ดังได้กล่าวข้างต้น เอกสารกฎหมายของอาเซียนมีมากมายหลายฉบับ ปรากฏอยู่ในหลายลักษณะ อาทิ กรอบความตกลง (Agreement) แถลงการณ์ (Statement) ปฏิญญา (Declarations) หรือกฎบัตร (Charter) เป็นต้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาลักษณะของเอกสารอาเซียนตามหลักกฎหมายสนธิสัญญา ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะที่สำคัญ กล่าวคือ

ประการแรก เอกสารที่มีสภาพบังคับในทางกฎหมายระหว่างประเทศ (Hard Law) ซึ่งออกมาในรูปของข้อตกลงในด้านต่าง ๆ ข้อตกลงประเภทนี้จะมีลักษณะเป็นการกำหนดกรอบพันธกรณีให้รัฐสมาชิกดำเนินการแก้ไขปรับปรุงหรืออนุวัติการกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับกรอบกติกาของอาเซียนในเรื่องต่าง ๆ อาทิ ATIGA, AFAS, ACIA MRAs เป็นต้น รายละเอียดการวิเคราะห์กรอบกติกาและพันธกรณีของอาเซียนตามเสาเศรษฐกิจจะได้กล่าวไว้ในบทที่ 4 “ผลการวิจัย” ต่อไป

ประการที่สอง เอกสารที่ไม่มีสภาพบังคับในทางกฎหมายระหว่างประเทศ (Soft Law) ออกมาในรูปของกรอบความร่วมมือระหว่างสมาชิกในประเด็นที่เป็นเรื่องละเอียดอ่อน ซึ่งอยู่ในลักษณะปฏิญญา (Declarations) แนวปฏิบัติ (Guidelines) เอกสารอาเซียนที่เป็น Soft Law ดังกล่าว มิได้กำหนดพันธกรณีให้รัฐสมาชิกต้องดำเนินการตาม แต่เป็นเอกสารที่แสดงเจตนารมณ์หรือมุมมองต่อประเด็นต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องละเอียดอ่อน อาทิ ประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม เป็นต้น เอกสารในรูปแบบ Soft Law เป็นเอกสารที่ต้องรอเวลาตกผลึกให้กลายเป็นเอกสารกฎหมายระหว่างประเทศที่มีสภาพบังคับ (Hard Law) อันจะได้กล่าวไว้ในบทที่ 4 ต่อไป

ประการสุดท้าย เอกสารที่ออกมาในรูปแบบของการแสดงเจตนารมณ์ทางการเมืองซึ่งมิได้มีสถานะเป็นสนธิสัญญา หรือมีผลผูกพันทางกฎหมายตามหลักกฎหมายว่าด้วยสนธิสัญญาดังกล่าวข้างต้น แต่มีผลผูกพันทางด้านนโยบาย เอกสารกฎหมายของอาเซียนในลักษณะนี้ปรากฏในรูปแบบของผังดำเนินการ หรือ Blueprint ซึ่งเป็นแผนปฏิบัติการเพื่อให้กรอบความตกลงของอาเซียนบรรลุวัตถุประสงค์ความร่วมมือ โดยมีผลผูกพันทางนโยบายที่แต่ละรัฐสมาชิกจะต้องร่วมมือและดำเนินการตาม Blueprint ดังกล่าวภายในกำหนดเวลาที่ชัดเจน ปัจจุบันอาเซียนได้จัดทำ AEC Blueprint 2025 แทนที่ AEC Blueprint 2015 เพื่อวางเป้าหมายดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 2025 รายงานวิจัยฉบับนี้จึงใช้ AEC Blueprint 2025 เป็นฐานในการวิเคราะห์ ซึ่งรายละเอียดการวิเคราะห์เอกสาร กรอบกติกาและพันธกรณีของอาเซียนตามเสาเศรษฐกิจจะได้กล่าวไว้ในบทที่ 4 “ผลการวิจัย” ต่อไป

1.2.3 กลไกการอนุวัติเป็นกฎหมายภายใน

นอกเหนือจากประเด็นกฎบัตรอาเซียนที่กำหนดพันธกรณีให้แก่รัฐสมาชิกดำเนินการตาม และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักกฎหมายสนธิสัญญากับหลักกฎหมายอาเซียนข้างต้น การวิเคราะห์การปรับปรุงระบบกฎหมายไทยตามกรอบกติกาประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนยังจำเป็นต้องกล่าวถึงประเด็นเรื่องการอนุวัติการตามกรอบกติการะหว่างประเทศให้เป็นกฎหมายภายใน ก่อน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายระหว่างประเทศกับกฎหมายภายใน กับกลไกในการอนุวัติการกฎหมายให้เป็นไปตามกรอบพันธกรณีซึ่งเกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ

1.2.3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายระหว่างประเทศกับ

กฎหมายภายในของไทย

ดังได้กล่าวข้างต้น ประเทศไทยยึดถือตามแนวทางของ “ทฤษฎีทวินิยม” ความสัมพันธ์ระหว่างสนธิสัญญากับกฎหมายภายในจึงเป็นอิสระต่อกัน ฉะนั้น กรอบกติกาและพันธกรณีของอาเซียนในเรื่องเสาเศรษฐกิจยังคงไม่มีผลบังคับใช้ภายในประเทศไทยจนกว่าประเทศไทยจะได้ดำเนินการแปลงเอกสารและกรอบความตกลงดังกล่าวเป็นกฎหมายภายใน ซึ่งมีกระบวนการนิติบัญญัติตามกลไกที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดกรอบและแนวปฏิบัติไว้ โดยปรากฏเป็นครั้งแรกภายใต้รัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2550 ในมาตรา 190 รัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว)

พ.ศ. 2557 ในมาตรา 23 และปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 178 และในช่วงที่ดำเนินการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ประเทศไทยเคยประสบปัญหาในการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญว่าด้วยอำนาจหน้าที่ของฝ่ายบริหารและนิติบัญญัติในการทำสนธิสัญญาและการออกกฎหมายอนุวัติการเป็นกฎหมายภายในตามมาตราดังกล่าว ฉะนั้น จึงมีความจำเป็นจะต้องกล่าวถึงประเด็นนี้ก่อนการวิเคราะห์ในบทต่อไป

1.2.3.2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกับการอนุวัติการกฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 178 กล่าวถึงเรื่องการทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา โดยมาตรา 178 บัญญัติว่า

พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่น กับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ

หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตยหรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญาหรือตามกฎหมายระหว่างประเทศ หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญา หรือมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างกว้างขวาง หรือมีผลผูกพันด้านการค้า การลงทุน หรืองบประมาณของประเทศอย่างมีนัยสำคัญ ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา ในการนี้ รัฐสภาจะต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง หากรัฐสภาพิจารณาไม่แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่ารัฐสภาให้ความเห็นชอบ

หนังสือสัญญาอื่นที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้า หรือการลงทุนของประเทศอย่างกว้างขวางตามวรรคสอง ได้แก่ หนังสือสัญญาเกี่ยวกับการค้าเสรี เขตศุลกากรร่วมหรือการให้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ หรือทำให้ประเทศต้องสูญเสียสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมดหรือบางส่วน หรือหนังสือสัญญาอื่นตามกฎหมายบัญญัติ

ให้มีกฎหมายว่าด้วยวิธีการที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและได้รับการเยียวยาที่จำเป็นอันเกิดจากผลกระทบของการทำหนังสือสัญญาตามวรรคสามด้วย

เมื่อมีปัญหาว่าหนังสือใดเป็นกรณีตามวรรคสองหรือวรรคสามหรือไม่ คณะรัฐมนตรีจะขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยก็ได้ ทั้งนี้ ศาลรัฐธรรมนูญต้องวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รับคำขอ

จะเห็นได้ว่า มาตรา 178 แห่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน กำหนดให้หนังสือสัญญาระหว่างประเทศที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากฝ่ายนิติบัญญัติก่อน หมายถึง สนธิสัญญา หรือเอกสารกฎหมายระหว่างประเทศที่มีสภาพบังคับ หรือ “Hard Law” ดังกล่าวข้างต้น (จุมพต สายสุนทร, 2553, น. 242) ในทางปฏิบัติศาลรัฐธรรมนูญได้เคยตีความหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ ตามมาตรา 190 ไว้ในคดีคำวินิจฉัยที่ 15-18/2556 ว่าอาจรวมถึงเอกสารที่เป็น “Soft Law” ด้วย (Joint Statement) โดยพิจารณาตามวัตถุประสงค์ของหนังสือสัญญาดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม ปัญหาการตีความว่าหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ ฉบับใดควรได้รับความชอบจากรัฐสภายังเป็นที่ถกเถียงอยู่ในปัจจุบัน และอยู่นอกขอบเขตการศึกษา ในครั้งนี้ รายงานวิจัยฉบับนี้ศึกษาเฉพาะการปฏิรูประบบกฎหมายไทยเพื่อให้สอดคล้องกับกรอบ กติกาของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน รัฐสภาซึ่งเป็นอำนาจฝ่ายนิติบัญญัติจึงต้องพิจารณาเอกสาร อาเซียนทั้งที่เป็น Hard Law และ Soft Law อยู่แล้วเพื่อมิให้เกิดกรณีพิพาทเกี่ยวกับการปฏิบัติตาม บทบัญญัติรัฐธรรมนูญดังเช่นกรณีตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 15-18/2556

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

รายงานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ ดังต่อไปนี้

1.3.1 เพื่อศึกษาพันธกรณีระหว่างประเทศภายใต้เสาเศรษฐกิจของอาเซียน (AEC) รวมทั้งการศึกษา วิเคราะห์ และรวบรวมเอกสารกฎหมายของอาเซียนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและการค้าทุกฉบับโดยแบ่งออกเป็นกลุ่มตามลักษณะของกฎหมายระหว่างประเทศ

1.3.2 เพื่อศึกษาความสอดคล้องของระบบกฎหมายภายในของประเทศไทยกับพันธกรณีตาม AEC รวมทั้งศึกษาวิเคราะห์ประโยชน์และผลกระทบสำหรับประเทศไทยจากการปฏิบัติตามพันธกรณีดังกล่าว

1.3.3 เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายแต่ละเรื่อง (รายสาขา) รวมตลอดทั้งทราบถึงผลกระทบของการดำเนินการตามข้อดังกล่าวที่อาจเกิดขึ้นกับภาคส่วนต่าง ๆ

1.3.4 เพื่อพัฒนากฎหมายภายในของไทยให้ดียิ่งขึ้นและเป็นไปตามหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายอาเซียน รวมตลอดทั้งสอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย

1.4 ขอบเขตการวิจัย

เพื่อแสวงหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเศรษฐกิจและการค้าของไทย และเป็นการรองรับการรวมตัวกันเป็นรัฐประชาคมอาเซียนอย่างสมบูรณ์ และเพื่อให้การศึกษาวิจัยบรรลุ เป้าหมาย การศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงประกอบด้วยหัวข้อที่เกี่ยวข้องกัน 4 ข้อ ซึ่งจะนำเสนอขอบเขต การศึกษาวิจัยในแต่ละหัวข้อดังนี้

1.4.1 ศึกษาและวิเคราะห์กรอบกติการะหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการรวมกลุ่ม

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

หัวข้อศึกษาวิจัยกล่าวถึงภูมิหลัง และบ่อเกิดของการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พิจารณากรอบกติการะหว่างประเทศเกี่ยวกับประชาคม AEC ที่ประเทศไทยมีพันธกรณีต้องอนุวัติการตามกรอบพันธกรณี

1.4.2 วิเคราะห์การอนุวัติตามพันธกรณีของประเทศไทยภายใต้กรอบกติกา

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

หัวข้อศึกษาวิจัยจะวิเคราะห์ระบบกฎหมายไทยที่ต้องปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดจากการเข้าร่วม AEC ทั้งนี้ นักวิจัยให้ความสำคัญกับประเด็นต่าง ๆ โดยแบ่งเป็นรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

- ประเด็นทางการค้าที่เกี่ยวกับสินค้าอุปโภคและโภคภัณฑ์ (Commodities)
- ประเด็นทางการค้าเกี่ยวกับสินค้าเกษตรกรรมและสิ่งทอ (Agriculture and Textile)
- การค้าที่เกี่ยวข้องกับการบริการ (Trade in Services)
- การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Rights)
- การลงทุน (Investment)
- การจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐ (Government Procurement)
- นโยบายด้านสาธารณสุข (Healthcare)
- มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Sanitary and Phytosanitary Measures)
- นโยบายด้านการศึกษา (Education)
- มาตรการด้านสิ่งแวดล้อมและแรงงาน (Environment & Labour)
- กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้า (Rule of Origin)
- การตอบโต้การทุ่มตลาด (Anti-Dumping)
- การอุดหนุนสินค้า (Subsidies)
- การตอบโต้ทางการค้า (Countervailing Measures)
- และประเด็นทางการค้าอื่น ๆ

ประเด็นดังกล่าวข้างต้นรายงานวิจัยฉบับนี้จะให้ความสำคัญกับการปฏิรูประบบกฎหมาย โดยพิจารณาในประเด็นต่อไปนี้

- เพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้าระหว่างประเทศ หรือในการประกอบธุรกิจ (Trade Facilitation)
- เพื่อสร้างความเข้มแข็งของระบบคุ้มกัน (Administered Protection) เพื่อป้องกันมิให้ระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และของภาคเอกชนอันเป็นประโยชน์ส่วนรวมประสบปัญหาจากการเข้าร่วม AEC

- เพื่อให้การปฏิรูประบบกฎหมายไทยในการเข้าร่วม AEC ในครั้งนี้เกิดการพัฒนอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ต่อไป

1.4.3 ศึกษาและวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับภาคส่วนต่าง ๆ ของไทย จากการรวมกันเป็นประชาคมอาเซียน

หัวข้อวิจัยนี้จะศึกษา และวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับภาคส่วนต่าง ๆ ของไทยจากการเข้าร่วมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยจะวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการรับฟังความคิดเห็นของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (Stakeholders) ใน 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ (1) ภาครัฐ ได้แก่ หน่วยงานของรัฐและกระทรวงที่เกี่ยวข้องทุกกระทรวง (2) ภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบการ กลุ่มสำนักงานให้คำปรึกษากฎหมาย (Law Firms) สำนักงานให้คำปรึกษาอื่น (Consulting Firms) (3) นักวิชาการในสถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัย และ (4) หน่วยงานอิสระ อาทิ กลุ่ม NGOs

1.4.4 เสนอข้อปรับปรุงของระบบกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและการค้า เพื่อให้สอดคล้องกับการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

หัวข้อศึกษาวิจัยสุดท้ายจะเสนอแนวทางการปฏิรูประบบกฎหมายใน 2 แนวทาง กล่าวคือ

- ข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการบูรณาการระบบกฎหมายเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนของไทยให้สอดคล้องกับการเป็นประชาคมอาเซียน
- ข้อเสนอในด้านแผนการดำเนินการปฏิรูปกฎหมายไทย เพื่อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไข

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

นอกเหนือจากประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับตามวัตถุประสงค์ การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ยังคาดว่าจะเกิดผลพลอยได้ ดังนี้

1.5.1 สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรสามารถนำผลการศึกษาวิจัยเสนอต่อสมาชิกสภาเพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่

1.5.2 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยมีความสำคัญในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเศรษฐกิจและการค้าของไทยในปัจจุบันเพื่อให้มีความสอดคล้องกับกรอบกติกาของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และสอดคล้องกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจของประเทศในปัจจุบัน

1.5.3 หน่วยงานของรัฐและเอกชน และสถาบันการศึกษาสามารถนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์หรือใช้เป็นฐานข้อมูลในการศึกษาวิจัยขั้นต่อไป

1.5.4 สร้างความรู้ความเข้าใจระหว่างบุคลากรในวงงานรัฐสภา และประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเศรษฐกิจและการค้าของไทยเพื่อให้เป็นไปตามพันธกรณีของประเทศไทยและเจตนารมณ์การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของอาเซียน

1.6 โครงสร้างรายงานวิจัย

รายงานวิจัยฉบับนี้แบ่งโครงสร้างรายงานออกเป็น 5 บท บทที่ 1 กล่าวถึงประเด็นปัญหาและความสำคัญของการวิจัย ขอบเขตและวัตถุประสงค์ในการวิจัย บทที่ 2 เป็นการทบทวนวรรณกรรม ซึ่งกล่าวถึงพื้นฐานของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของอาเซียน ซึ่งมีวิวัฒนาการมาจากการจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี หรือ AFTA และพัฒนามาสู่การรวมกลุ่มระดับภูมิภาคอาเซียนภายใต้ประชาคมอาเซียน และวิเคราะห์เอกสารความตกลงฉบับต่างๆ ของอาเซียนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเศรษฐกิจและการค้า โดยเอกสารกฎหมายอาเซียนมีมากมายหลายฉบับ สรุปได้เป็น 3 กลุ่มที่สำคัญ ได้แก่ กลุ่มกฎหมายที่มีสภาพบังคับ หรือ Hard Law อาทิ กรอบความตกลงทางการค้าสินค้า การบริการ หรือการลงทุน กลุ่มกฎหมายที่ไม่มีสภาพบังคับ หรือ Soft Law ซึ่งปรากฏอยู่ในลักษณะของกรอบความร่วมมือ (Cooperation) ปฏิญญา (Declarations) หรือคำแนะนำ และกลุ่มเอกสารที่เป็นฝั่งดำเนินการซึ่งไม่มีสภาพบังคับเช่นกันในทางกฎหมายระหว่างประเทศ แต่เป็นการวางกรอบนโยบายเพื่อให้รัฐสมาชิกไปดำเนินการภายใน โดยรวบรวมเอากรอบพันธกรณีตามเอกสารกฎหมายอาเซียนที่มีสภาพบังคับและไม่มีสภาพบังคับ มาจัดเป็นหมวดหมู่ภายใต้แผนดำเนินการ

บทที่ 3 กล่าวถึงระเบียบวิธีวิจัย ซึ่งสรุปแนวทางและวิธีการดำเนินงานวิจัย กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย บทที่ 4 เป็นผลการวิจัยซึ่งให้ผลการศึกษาวิเคราะห์กรอบพันธกรณีที่ประเทศไทยจะต้องดำเนินการภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยศึกษาตามแผนดำเนินงานตามพิมพ์เขียวที่อาเซียนได้วางผังไว้ ซึ่งประกอบด้วยเป้าประสงค์ในการรวมกลุ่มเรื่องเศรษฐกิจและการค้าที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่ (1) การเป็นเศรษฐกิจที่มีการรวมตัวและเชื่อมโยงกันในระดับสูง ซึ่งรัฐสมาชิกอาเซียนประสงค์จะให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้า บริการ เงินทุน การลงทุน และแรงงานอย่างเสรีทั่วภูมิภาคอาเซียน (2) การสร้างอาเซียนให้เป็นภูมิภาคที่มีความสามารถ มีนวัตกรรม และมีพลวัต ซึ่งจะต้องปรับปรุงแนวนโยบายด้านการแข่งขันทางการค้า ททรัพย์สินทางปัญญา การคุ้มครองผู้บริโภค หรือการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานแห่งรัฐ (3) การสร้างความเชื่อมโยงและความร่วมมือรายสาขาที่เพิ่มขึ้น ซึ่งอาศัยความร่วมมือทางนโยบายระดับรัฐระหว่างสมาชิก (4) การเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการปรับตัว ครอบคลุมทุกภาคส่วน ให้มีความสำคัญกับประชาชน และมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง และ (5) การเป็นส่วนสำคัญของประชาคมโลก ซึ่งอาเซียนวางเป้าหมายในเรื่องการจัดทำกรอบการเจรจาทางการค้ากับภูมิภาคอื่น ๆ ทั่วโลก และวิเคราะห์ผลกระทบจากการเข้าเป็นรัฐประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะในเรื่องของเศรษฐกิจและการค้า รวมทั้งนัยสำคัญต่อการปรับปรุงกฎหมายภายในของไทย กล่าวได้ว่า การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนก่อให้เกิดพันธกรณีที่ประเทศไทยจะต้องปฏิบัติตามกรอบความตกลงที่ไทยได้ลงนามไปแล้ว ก่อให้เกิดมาตรฐานขั้นต่ำที่ประเทศไทยจะต้องดำเนินการ นอกจากนี้การรวมกลุ่มในระดับภูมิภาคยังก่อให้เกิดการขยายตัวของขนาดเศรษฐกิจที่กว้างขึ้น และผลกระทบต่าง ๆ ในเชิงสังคม และการเมืองระหว่างประเทศ บทนี้จึงศึกษาผลกระทบในลักษณะต่าง ๆ จากการเข้าเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของไทย

บทที่ 5 เป็นบทสรุปท้าย ซึ่งสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและให้ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย โดยให้ความสำคัญกับความสอดคล้องของระบบกฎหมายภายในของไทยกับกรอบกติกาของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และข้อเสนอแนะในการพัฒนากฎหมายภายในของไทยเพื่อการเตรียม

ความพร้อมของประเทศไทยสู่การรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างสมบูรณ์ ซึ่งได้จัดทำเป็นแผนดำเนินการกฎหมายไทยเพื่อให้สอดคล้องกับกรอบความตกลงทางด้านเศรษฐกิจและการค้าของประชาคมอาเซียน และสรุปรายชื่อกฎหมายสำคัญที่สมควรทบทวนเพื่อการแก้ไขในอนาคตต่อไปหากประเทศไทยมีการขยายความร่วมมือในด้านต่าง ๆ สู่การรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างสมบูรณ์ภายใต้ กรอบการดำเนินงานตาม AEC Blueprint 2025

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดทฤษฎี

2.1 การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

การทบทวนวรรณกรรมในบทนี้จะกล่าวถึงภาพรวมของอาเซียน ในส่วนนี้จะให้ความสำคัญกับการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมาที่เกี่ยวข้องกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และกล่าวถึงประวัติและความเป็นมาของเสาเศรษฐกิจอาเซียนซึ่งเกี่ยวกับการวิเคราะห์กฎหมายเศรษฐกิจและการค้า

2.1.1 ภาพรวมของอาเซียน

ประชาคมอาเซียนที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2559 มีจุดเริ่มต้นมาจากการที่ประเทศไทยได้มีส่วนร่วมจุดประกายการเริ่มต้นครั้งประวัติศาสตร์ด้วยการประกาศ “ปฏิญญากรุงเทพ” (Bangkok Declaration)* ก่อตั้งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The Association of Southeast Asian Nation: ASEAN) ขึ้นเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 ซึ่งเป็นผลมาจากการบรรลุข้อตกลงในการประชุมของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของประเทศในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 5 ประเทศ คือ ไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ เพื่อสร้างกรอบความร่วมมือร่วมกันทางการเมือง ทางสังคมและวัฒนธรรม และโดยเฉพาะความร่วมมือทางเศรษฐกิจ เพื่อสร้างความแข็งแกร่งอันนำไปสู่การยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้เท่าเทียมกับประเทศในภูมิภาคอื่น ๆ ของโลก

สมาคมอาเซียนได้รับคำแนะนำจากคณะผู้เชี่ยวชาญจากสหประชาชาติในเรื่องความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิกเมื่อประมาณปี 2515-2517 มีสาระสำคัญ 3 ประการคือ (1) การพัฒนาให้อาเซียนเป็นเขตการค้าเสรี (2) ให้ประเทศสมาชิกเลือกเป็นผู้ผลิตสินค้าอย่างหนึ่งอย่างใดที่มีความถนัดและความได้เปรียบในด้านต่างๆ และ (3) ให้ประเทศสมาชิกร่วมกันผลิตขึ้นส่วนสำหรับประกอบเป็น “ผลิตภัณฑ์อาเซียน” (วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพ็ชร, 2556, น. 28-29) สมาคมอาเซียนได้ใช้ระยะเวลาหลายทศวรรษในการพัฒนาและแสวงหาความร่วมมือจากประเทศสมาชิกด้วยการประชุมในหลายระดับและหลายมิติก่อให้เกิดความร่วมมือที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น และจากสมาคมอาเซียนสู่ประชาคมอาเซียน ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 9 ระหว่างวันที่ 7-8 ตุลาคม 2546 ณ บาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ผู้นำอาเซียนได้ลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียนฉบับที่ 2 (Declaration of ASEAN Concord II หรือ Bali Concord II)** บรรลุข้อตกลงให้จัดตั้ง

* The ASEAN Declaration, signed in Bangkok (8 August 1967).

** Declaration of ASEAN Concord II, signed at Bali, Indonesia (7 October 2003).

“ประชาคมอาเซียน” (ASEAN Community) ภายในปีพ.ศ.2563 (2020) และให้ประชาคมอาเซียนประกอบด้วย 3 เสาหลัก

- (1) **ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน** (ASEAN Political – Security Community: APSC) ประกอบด้วย 3 เป้าประสงค์หลัก (1) การเป็นนิติประชาคมที่มีธรรมเนียมและค่านิยมร่วมกัน (2) การเป็นภูมิภาคที่มีความแน่นแฟ้น มีสันติและเสถียรภาพที่รับผิดชอบต่อความมั่นคงร่วมกัน และ (3) การเป็นภูมิภาคที่มีพลวัต ใส่ใจต่อโลกภายนอกที่มีแนวโน้มของการรวมตัวระหว่างกัน ตลอดจนพึ่งพากันและกันมากขึ้น
- (2) **ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน** (ASEAN Economic Community: AEC) ประกอบด้วย 4 เป้าประสงค์หลักคือ (1) การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว (2) เป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการแข่งขัน (3) เป็นภูมิภาคที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียมกันทั่วภูมิภาคและ (4) เกิดการบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก
- (3) **ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน** (ASEAN Socio – Cultural Community: ASCC) ประกอบด้วย 6 เป้าประสงค์ คือ (1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (2) การมีสวัสดิการสังคม (3) การประกันสิทธิ และความเป็นธรรมในสังคม (4) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (5) การสร้างอัตลักษณ์แห่งอาเซียนและ (6) การลดช่องว่างทางการพัฒนา

ต่อมาในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 12 เมื่อเดือนมกราคม 2550 ณ เมืองเซบู ประเทศฟิลิปปินส์ ผู้นำอาเซียนได้ตกลงเร่งรัดกระบวนการสร้างประชาคมอาเซียนให้แล้วเสร็จภายในปี พ.ศ. 2558 (2015) ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 13 ระหว่างวันที่ 18–22 พฤศจิกายน 2550 ณ ประเทศสิงคโปร์ ผู้นำอาเซียนได้ให้การรับรองกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) ทำให้อาเซียนมีสถานะเป็นบุคคลตามกฎหมายระหว่างประเทศ และเป็นสนธิสัญญาที่ก่อให้เกิดพันธกรณีระหว่างประเทศสมาชิก กฎบัตรอาเซียนมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 15 ธันวาคม 2551 หลังจากที่ประเทศสมาชิกได้ให้สัตยาบันครบทั้ง 10 ประเทศ ต่อมาในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14 เมื่อเดือนมีนาคม 2552 ณ ประเทศไทย ที่ประชุมได้มีมติเห็นชอบเอกสารสำคัญที่เป็นแผนดำเนินงาน (Blueprint) ของทั้งสามเสาหลักไว้อย่างชัดเจน

ประชาคมอาเซียนได้ให้ความสำคัญกับการเร่งรัดการปฏิบัติตามแผนงานจัดตั้งประชาคม โดยเฉพาะการรวมตัวทางเศรษฐกิจเพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตภายในภูมิภาคเป็นหลัก ลดการพึ่งพาเศรษฐกิจโลกที่ผันผวน และให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกันระหว่างรัฐประชาคม และในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 21 เมื่อเดือนพฤษภาคม 2555 ณ กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา ผู้นำอาเซียนได้ตกลงกำหนดวันที่จะสถาปนาอาเซียนเป็นประชาคมอาเซียนอย่างเป็นทางการคือวันที่ 31 ธันวาคม 2558 ในรายงานวิจัยฉบับนี้จะกล่าวเฉพาะเสาหลักประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) แม้ประชาคมอาเซียนจะมีได้ระบุนความสำคัญของเสาหลัก AEC

เหนือเสาหลักอื่น ๆ แต่ AEC ที่ใช้เศรษฐกิจน่าก็เป็นเสาหลักสำคัญของการรวมกลุ่มรัฐประชาคมในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ซึ่งแตกต่างจากยุคก่อนหน้านี้ที่การรวมกลุ่มรัฐประชาคมจะใช้เหตุผลทางการทหารหรือการเมืองในการรวมกลุ่มรัฐประชาคม

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเป็นหนึ่งในสามเสาหลัก (three pillars) นอกเหนือจากประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (APSC) และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC) ถือกำเนิดจากบทสรุปในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2546 ณ เมืองบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ภายใต้ปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียน ฉบับที่ 2 (Declaration of ASEAN Concord II) และแม้ว่าอาเซียนจะมีได้กำหนดรูปแบบที่ชัดเจน เสาหลักทางเศรษฐกิจน่าจะมีสภาพบังคับที่เข้มข้นกว่าเสาหลักในด้านอื่น ทั้งนี้พิจารณาได้จากลักษณะของกฎเกณฑ์และสถาบันทางเศรษฐกิจอันปรากฏอยู่ในตราสารเกี่ยวกับการค้าและการลงทุนที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม ในขณะที่เสาหลักอื่นอาจถูกครอบงำด้วยหลักการอันเป็นอุปสรรคโดยเฉพาะอย่างยิ่ง “หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายใน (Non-Interference)” (ปวริศร เลิศธรรมเทวี และอัศววัฒน์ เลาวัณย์ศิริ, 2557ก, น.32) ซึ่งส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่ในระดับเหนือรัฐเกิดขึ้นได้ยากต่อการบังคับหรือดูแลการทำงานของเสาหลักด้านความมั่นคงและการเมือง รวมถึงเสาหลักด้านสังคมและวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม การตีความแนวคิดการไม่แทรกแซงกิจการภายในนี้ควรใช้ด้วยการตีความโดยมีข้อจำกัด (restrictive interpretation) ซึ่งยังอาจจะไม่ถึงขั้นตีความโดยเคร่งครัด (strict interpretation) เพื่อที่จะให้กฎเกณฑ์ที่เป็นกฎหมายสามารถพัฒนาต่อไปได้ อีกทั้งหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในไม่ควรส่งผลต่อการจำกัดการปรับใช้มาตรการตอบโต้ทางเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เร่งให้รัฐสมาชิกที่ละเมิดพันธกรณีบางข้อ ได้ปรับเปลี่ยนการกระทำบางประการที่ไม่ถูกต้อง อาทิ เหตุการณ์พม่าในอดีตที่นางอองซาน ซูจี ถูกกักกัน หากกลายเป็นประเด็นหรือระดับประชาคม หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในอาจห้ามรัฐสมาชิกอื่นส่งกำลังทหารเข้าไป แต่มิได้ห้ามการกำหนดมาตรการทางเศรษฐกิจ (Trade Sanction) เพื่อตอบโต้การกระทำของรัฐบาลทหารได้ (Military Junta) เสาหลักทางเศรษฐกิจจึงยังคงเป็นระบบที่เปิดช่องให้ประชาคมสามารถปฏิบัติการเพื่อนำให้เสาอื่นได้มีการขับเคลื่อนไปในทิศทางที่เหมาะสม ฉะนั้น แนวโน้มของการพัฒนาระบบกฎหมายอาเซียนน่าจะให้ความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจ และกำหนดสภาพบังคับที่เข้มข้นในการบังคับกับเรื่องดังกล่าว และมีศักยภาพในการกำเนิดทิศทางและพลวัตของเสาหลักอื่นดังได้กล่าวข้างต้น เรื่องเศรษฐกิจมิได้จำกัดปริมาณของตนเองภายในเรื่องทางเศรษฐกิจเท่านั้น หากมีปฏิสัมพันธ์กับประเด็นเรื่องอื่น ๆ อย่างใกล้ชิด จึงอาจกล่าวได้ว่าระบบกฎหมายประชาคมมีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายภายในของประเทศสมาชิกแทบทุกเรื่อง เห็นได้จากกรณีของสหภาพยุโรปที่มีการพัฒนาในแทบทุกมิติ และกฎหมายมีความเชื่อมโยงกับระบบกฎหมายประชาคม

2.1.2 การสำรวจงานวิจัยที่ผ่านมา

จากการสำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าประเด็นเรื่องประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีการศึกษาไว้อย่างกว้างขวางมากที่สุด ซึ่งอาจเป็นเพราะความสำคัญของเสาเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลมากกว่าเสาอื่น ๆ ของอาเซียนดังกล่าวข้างต้น อย่างไรก็ตาม เอกสารดังกล่าวที่ผ่านมามีได้วิเคราะห์ในมิติของกฎหมาย หรือผลกระทบและประโยชน์ที่อาจเกิดขึ้นกับประเทศไทย

ในเชิงกฎหมายและระบบเศรษฐกิจ อาทิ หนังสือเรื่อง “เศรษฐกิจอาเซียน” (วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพ็ชร, 2556, น.28-29) ซึ่งกล่าวเฉพาะผลกระทบของเสาเศรษฐกิจอาเซียนที่มีต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยและรัฐสมาชิกอื่นของภูมิภาคอาเซียน หรือหนังสือเรื่อง “แนวทางการลงทุนใน AEC” ซึ่งกล่าวถึงการเตรียมความพร้อมสำหรับนักลงทุนในการเข้าไปดำเนินธุรกิจในประเทศต่าง ๆ ในอาเซียน (วริศรา ภาณุวัฒน์, 2556) หรือหนังสือเรื่อง “ประชาคมอาเซียน (AEC) ผลกระทบต่อกฎหมายไทย” ซึ่งให้ข้อมูลปฐมภูมิเกี่ยวกับอาเซียน โดยอธิบายว่าอาเซียนมีโครงสร้างเชิงสถาบันอย่างไรและมีเอกสารกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างไรบ้าง (ชาติชาย เซษสมน, 2557) หรือหนังสือที่กล่าวถึงประเด็นเรื่องอาเซียนในภาพรวมของศาสตราจารย์ทัชชฌัย (ฤกษ์สุต) ทองอุไร (ทัชชฌัย (ฤกษ์สุต) ทองอุไร, 2557)

นอกเหนือจากหนังสือที่เกี่ยวกับอาเซียน รายงานผลของหน่วยงานทางราชการที่เกี่ยวกับอาเซียนปรากฏในหลายผลงาน อาทิ ผลงานเรื่อง “Towards ASEAN Community 2015” ของกรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ ที่ให้เฉพาะข้อมูลพื้นฐานของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ (กรมอาเซียน, 2554) หรือรายงานผลที่เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ซึ่งให้บทวิเคราะห์เกี่ยวกับพันธกรณีที่ประเทศไทยจะต้องดำเนินการแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับเสาเศรษฐกิจอาเซียนโดยเฉพาะในเรื่องการเปิดเสรีธุรกิจภาคบริการวิชาชีพทั้ง 7 สาขา และอีก 1 สาขา การบริการ (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2554)

อย่างไรก็ตาม รายงานผลวิจัยดังกล่าวของหน่วยงานทางราชการมิได้กล่าวถึงประเด็นการแก้ไขกฎหมายเศรษฐกิจและการค้าของไทยทั้งระบบคงมีเพียงผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาเซียนที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาไว้ในหลากหลายประเด็นและมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัยในครั้งนี้ อาทิ (1) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนกับระบบกฎหมายไทย (ปวีตร เลิศธรรมเทวี และอัศววัฒน์ เลาว์ณยศศิริ, 2557ก) (2) ผลกระทบต่อกระบวนการกฎหมายจากการเข้าเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของไทย (ปวีตร เลิศธรรมเทวี และอัศววัฒน์เลาว์ณยศศิริ, 2557ข) (3) การปรับปรุงกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (ปวีตร เลิศธรรมเทวี, 2558ก) (4) การอนุวัติกฎหมายไทยตามกรอบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนว่าด้วยการลงทุน (ปวีตร เลิศธรรมเทวี, 2558ข) (5) การเปิดเสรีภาคบริการของไทยและการปรับปรุงกฎหมายตามกรอบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ปวีตร เลิศธรรมเทวี, 2559ง) ฯลฯ ฉะนั้น การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะต่อยอดจากการศึกษาวิจัยที่มีอยู่เดิมเพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ตอบสนองต่อความต้องการของประเทศอย่างแท้จริงและสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันสำหรับประเทศไทยในการเป็นรัฐประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะผลการศึกษาที่นำไปสู่การปรับปรุงระบบกฎหมายเศรษฐกิจและการค้าของไทยให้สอดคล้องรองรับพันธกรณีของอาเซียน ตลอดจนสถานการณ์ของประเทศต่อไป

2.1.3 พัฒนาการของเสาเศรษฐกิจอาเซียน

รากฐานของการก่อตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเริ่มต้นมาจากเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA) เขตการค้า AFTA เกิดขึ้นโดยความร่วมมือของสมาชิก 6 ประเทศ ได้แก่ บรูไน สิงคโปร์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์และไทยในเดือนมกราคม ค.ศ.1992

โดยตกลงให้ลดอัตราภาษีศุลกากรสำหรับสินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าเกษตรแปรรูปที่ทำการค้าขายกันระหว่างประเทศสมาชิกให้มีอัตราต่ำที่สุด โดยมีการจัดทำกรอบข้อตกลงว่าด้วยการกำหนดอัตราอากรร่วม (Common Effective Preferential Tariff: CEPT)* อย่างไรก็ตาม ประเด็นเรื่องเศรษฐกิจและการค้าในด้านอื่น ๆ อาทิ การบริการ การลงทุน การค้าที่เกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา หรือแรงงานยังมิได้ถูกกล่าวขวัญถึงแต่ประการใด ฉะนั้น เพื่อปรับปรุงข้อดีของการจัดตั้งเขตการค้าเสรีในภูมิภาคอาเซียนที่มุ่งเฉพาะการลดอัตราศุลกากรและเพื่อเป็นการเปิดเสรีการค้าอย่างเต็มรูปแบบ สมาชิกอาเซียนจึงได้ปรับปรุงกรอบข้อตกลง CEPT ให้ครอบคลุมประเด็นการค้าในเรื่องอื่น ๆ มากยิ่งขึ้นเป็นข้อตกลงว่าด้วยการค้าสินค้าแห่งอาเซียน (ASEAN Trade in Goods Agreement: ATIGA)** มีการขยายความตกลงในด้านอื่น ๆ อาทิ การบริการ การลงทุน สิ่งแวดล้อม การใช้มาตรการเชิงกฎระเบียบ ฯลฯ โดยมีเป้าประสงค์ที่สำคัญ 4 ประการได้แก่ (1) การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว (2) เป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการแข่งขันสูง (3) เป็นภูมิภาคที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียมกันทั่วภูมิภาค และ (4) เกิดการบูรณาการสู่ระบบเศรษฐกิจโลกเป็นเป้าประสงค์เพื่อการรวมกลุ่มในภูมิภาคอาเซียน (AEC Blueprint)

การรวมกลุ่มของประชาคมอาเซียนได้รับอิทธิพลโดยตรงมาจากการรวมกลุ่มของสหภาพยุโรป (European Union: EU) ที่มีพื้นฐานมาจากแนวความคิดแบบสหพันธรัฐนิยม (Federalism) (Gamper, 2005, 1297) แนวคิดดังกล่าวเป็นรูปแบบการบริหารจัดการอำนาจรัฐชนิดหนึ่ง ด้วยการจัดสรรอำนาจของรัฐย่อยมอบให้รัฐบาลกลางทั้งอำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ตัวอย่างรัฐที่ได้รับอิทธิพลจากระบบสหพันธรัฐนิยมได้แก่ สหรัฐอเมริกา และเครือจักรภพอย่างประเทศออสเตรเลีย อย่างไรก็ตาม ยุโรปก็ยังไม่ถึงความเป็นสหพันธรัฐแบบเดียวกับสหรัฐอเมริกา สำหรับอาเซียนที่ถือเอาสหภาพยุโรปเป็นแบบอย่างในการพัฒนาการรวมกลุ่มระดับภูมิภาค สะท้อนให้เห็นความต้องการพัฒนาให้เป็นรัฐประชาคมหรือองค์การเหนือรัฐ (Supranational Organization) ในอนาคตที่มีลักษณะเทียบเคียงได้กับสหภาพยุโรปซึ่งมีกลไกการทำงานภายในประชาคมและระบบกฎหมายลักษณะเฉพาะ หากพัฒนาการของอาเซียนไปถึงระดับนั้นได้จริง ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐสมาชิกจะไม่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมืองตามเดิม แต่จะอยู่ภายใต้บังคับของระบบกฎหมายประชาคม ซึ่งมีลักษณะเฉพาะและมีนิติวิธีพิเศษ

แม้ลักษณะความเป็นสถาบันทางกฎหมายของอาเซียนยังมีความไม่แน่นอนแต่อาจกล่าวได้ว่า อาเซียนมีเจตจำนงชัดเจนที่จะพัฒนารูปแบบสถาบันตามลักษณะของยุโรปและเมื่อพิจารณาจากเค้าโครงจะเห็นได้ว่าอาเซียนมีจุดเริ่มต้นที่จะพัฒนาการรวมกลุ่มให้เป็นองค์การระหว่างประเทศ และเพื่อการเป็นประชาคมอาเซียนในอนาคต ฉะนั้น เพื่อให้การศึกษาวิจัยในประเด็นเรื่อง “ประชาคมอาเซียนกับการปรับปรุงกฎหมายเศรษฐกิจและการค้าของไทย” สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาสถาบันทางกฎหมายของอาเซียน มีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีที่อธิบายถึงการรวมรัฐประชาคม

* *Agreement on the Common Effective Preferential Tariff Scheme for the ASEAN Free Trade Area*, signed in Singapore (28 January 1992).

** *ASEAN Trade in Goods Agreement*, signed at Cha-am, Thailand (26 February 2009).

2.2 กรอบแนวคิดทฤษฎี (Conceptual Framework)

สำหรับกรอบแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เกี่ยวข้องกับแนวคิดที่ว่าด้วยการรวมกลุ่มรัฐประชาคม (Regionalism) และการศึกษาเอกสารกฎหมายของอาเซียนที่เกี่ยวกับการกำหนดพันธกรณีด้านเศรษฐกิจและการค้า ทั้งสองกรอบแนวคิดจะได้นำไปใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์ในบทที่ 4 และบทที่ 5 ต่อไป โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการรวมกลุ่มรัฐประชาคม

กรอบแนวคิดทฤษฎีที่สามารถอธิบายถึงการรวมกลุ่มรัฐประชาคมอาเซียนมีความเกี่ยวข้องกับหลายแนวคิดตั้งแต่สหพันธรัฐนิยม ปฏิบัติการนิยม ปฏิบัติการนิยมแนวใหม่ ชุรกรรมวิวัฒน์นิยม ชุรกรรมวิวัฒน์นิยมแนวใหม่ และแนวคิดปฏิสัมพันธ์รัฐนิยม

2.2.1.1 สหพันธรัฐนิยม (Federalism)

ดังได้กล่าวข้างต้น สหพันธรัฐนิยมเป็นรูปแบบการบริหารจัดการอำนาจรัฐชนิดหนึ่งด้วยการจัดสรรของรัฐทั้งอำนาจนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการจากส่วนกลางไปสู่เขตการปกครองส่วนย่อยของรัฐ แนวคิดการจัดสรรอำนาจชนิดนี้เหมาะสมกับองค์กรที่ประกอบด้วยส่วนย่อยที่มีความหลากหลายทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจและสังคม รัฐที่ได้รับอิทธิพลจากระบบสหพันธรัฐนิยมได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน สาธารณรัฐอินเดีย เครือจักรภพอย่างประเทศออสเตรเลีย และสหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล เป็นต้น

สำหรับการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่ได้รับอิทธิพลจากระบบนี้ได้แก่ สหภาพยุโรป (European Union: EU) และตลาดร่วมแห่งอเมริกาใต้ (MERCOSUR) สหพันธรัฐนิยมเป็นแนวคิดที่สำคัญอย่างยิ่งต่อพัฒนาการช่วงแรกของสหภาพยุโรป (Nelsen and Stubb, 1994) การบริหารจัดการอำนาจในรูปแบบนี้เอื้อให้องค์กรกลางสามารถกำหนดนโยบายหรือกฎหมายรวมถึงการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย ในขณะที่เดียวกันยังเคารพอำนาจในการตัดสินใจของแต่ละเขตการปกครอง ภายใต้บริบทของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจการจัดสรรอำนาจมีความสัมพันธ์กับหลัก Subsidiarity ซึ่งมีสถานะเป็นหลักกฎหมายทั่วไปในระบบกฎหมายประชาคม และตามหลัก Subsidiarity การจัดสรรอำนาจย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะของประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น หากเรื่องใดที่องค์กรกลางสามารถบริหารจัดการได้อย่างชอบธรรม หรือมีประสิทธิภาพมากกว่ารัฐสมาชิก องค์กรกลางย่อมมีอำนาจดำเนินการในเรื่องดังกล่าว แต่หากเรื่องใดที่รัฐสมาชิกมีความชอบธรรมและดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า รัฐสมาชิกย่อมมีอำนาจดำเนินการในเรื่องนั้น เมื่อรัฐได้ส่งถ่ายอำนาจไปสู่องค์กรกลางภายใต้กรอบการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ รัฐย่อมหมดอำนาจส่วนนั้น ในกรณีที่การส่งถ่ายมีลักษณะคลุมเครืออาจทำให้ต้องมีการตีความโดยองค์กรตุลาการ หรือองค์กรอื่นที่มีอำนาจการตีความนั้นอาจเป็นการตีความโดยองค์กรของรัฐหรือการตีความโดยองค์กรระดับประชาคมที่มีอำนาจ

เมื่อมีแนวคิดสหพันธรัฐนิยมเกิดขึ้น ย่อมมีแนวคิดต่อต้านสหพันธรัฐนิยมเกิดขึ้น ฉะนั้น ในสหภาพยุโรปจึงมีต่อต้านการพัฒนาสหภาพยุโรปที่ไปสู่ระบอบ

สหพันธรัฐยุโรป (European Federation) ซึ่งจะทำให้รัฐสมาชิกของสหภาพถูกกลืนกลืนกลายเป็นรัฐเดี่ยว จึงอาจกล่าวได้ว่า “สหพันธรัฐอาเซียน” (ASEAN Federation) คงเกิดขึ้นได้ยากยิ่งกว่า เพราะประเทศสมาชิกอาเซียนมีความหวงแหนอำนาจอธิปไตยมากยิ่งขึ้นกว่ายุโรป ฉะนั้นการศึกษาแนวคิดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของอาเซียน จึงจำเป็นต้องศึกษาแนวคิดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจอื่นที่มีอิทธิพลสำหรับการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียนมาประกอบกัน

2.2.1.2 ปฏิบัติการนิยม (Functionalism)

เป็นแนวคิดที่ปรับใช้ในบริบทความสัมพันธ์ระหว่างรัฐหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 มีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างสันติภาพของโลก ทฤษฎีปฏิบัติการนิยมเรียกร้องให้มีการสร้างระบบสถาบันแบบ “องค์การเหนือรัฐ” โดยทฤษฎีนี้เป็นสถาบันที่ใช้อำนาจเป็นกลาง (neutral power) เพื่อการบริหารจัดการและแก้ไขปัญหาภายในกลุ่มของรัฐอำนาจที่เป็นกลางดังกล่าว องค์การเหนือรัฐได้รับมาจากการส่งมอบจากรัฐอธิปไตยสมาชิกของประชาคม การใช้อำนาจขององค์การเหนือรัฐจะต้องประกอบด้วยกลไกและระบบสนับสนุน เพื่อให้เป้าหมายของเหล่าประชาคมคงบรรลุผลอย่างรวดเร็ว (Mitrany, 1943) กล่าวกันว่า แนวคิดปฏิบัติการนิยมปฏิเสธบทบาทของการเมืองเพราะเชื่อว่ากลไกทางการเมืองมีแนวโน้มที่จะทำให้เป้าหมายของกลุ่มไม่ประสบความสำเร็จ

ตัวอย่างที่เด่นชัดในการปรับใช้แนวคิดเกี่ยวกับปฏิบัติการนิยม คือ กลไกการทำงานของคณะกรรมการยุโรป (European Commission) ซึ่งมีอำนาจเสนอร่างกฎหมายและบังคับใช้บรรดากฎเกณฑ์ของสหภาพยุโรป ฐานแนวคิดปฏิบัติการนิยมดังกล่าว สามารถอธิบายโครงสร้างเชิงอำนาจภายในสหภาพยุโรปที่ขาดความสมดุลในเชิงอำนาจ กล่าวคือ โครงสร้างขาดการถ่วงดุลอำนาจระหว่างอำนาจนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการด้วยเหตุที่ว่า การใช้อำนาจทั้งหลายเป็นไปเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของประชาคมตามทฤษฎีปฏิบัติการนิยม ฉะนั้น แนวคิดที่ว่าด้วยปฏิบัติการนิยมจึงได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าเข้มงวด กระจ่าง และไม่เป็นธรรมชาติ รูปแบบของการบังคับเข้มงวดมากเกินไป เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าวจึงเกิดแนวคิด “ปฏิบัติการนิยมแนวใหม่” (Neo-Functionalism)

2.2.1.3 ปฏิบัติการนิยมแนวใหม่ (Neo-Functionalism)

แนวคิดนี้เกิดขึ้นเพื่อผ่อนคลายความเข้มงวดและบีบรัดของแนวคิดปฏิบัติการนิยม ซึ่งเห็นว่าการพัฒนาจะต้องเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไปและเป็นธรรมชาติ พัฒนาการของกลุ่มรัฐจะต้องเกิดขึ้นภายใต้ปัจจัยแวดล้อม และการเกื้อหนุนของสถาบันอย่างเหมาะสม พัฒนาการดังกล่าวจะเกิดได้ดีต้องเกิดจากสภาวะล้นไหล (Spillover) (Mitrany, 1994, p. 6) คือเกิดขึ้นเองดำรงอยู่ และส่งผลให้เกิดพัฒนาการในเรื่องอื่นตามมา กล่าวได้ว่าสหภาพยุโรปได้นำแนวคิดดังกล่าว มาปรับใช้ในการสร้างระบบสถาบันตั้งแต่ช่วงแรกเริ่ม (Malamud, 2005, pp. 7-8) ตามที่ Jean Monnet ได้กล่าวว่า “ก้าวเล็กๆที่ส่งผลก้าวไกล” (*petits pas, grands effets*) แนวคิดปฏิบัติการนิยมแนวใหม่ไม่กล่าวว่าการสร้างระบบสถาบันของกลุ่มรัฐจะก่อให้เกิดปัญหา เพราะเมื่อเกิดปัญหาย่อมจะต้องมีการแก้ไขปัญหาอันจะก่อให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ

การเกิดขึ้นของประชาคมยุโรปในอดีตที่ตั้งที่คดี *Van Gend en Loos v Nederlandse Administratie der Belastingen* (1963) ได้นำเสนอนั้นนับได้ว่าเป็นผลพวงจากการปรับใช้ แนวคิดปฏิบัติการนิยมในการสร้างสถาบันทำให้เกิดสถานะล้นไหลเกิดขึ้นภายในสหภาพยุโรปจนกระทั่งระบบกฎหมายประชาคมเกิดขึ้นและดำรงอยู่ถึงปัจจุบัน

2.2.1.4 ธุรกรรมวิวัฒน์นิยม (Transactionalism)

คำว่า “ธุรกรรม” ในที่นี้หมายถึงการติดต่อสื่อสารในทุก รูปแบบที่สามารถเกิดขึ้นได้ภายใต้บริบทของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ บางกรณีเรียกแนวคิดนี้ว่า “Communicative Interactionism” การติดต่อสื่อสารเช่นว่ามีใช้การติดต่อสื่อสารอย่างเลื่อนลอย หากมีวัตถุประสงค์ที่จะแสวงหาค่านิยมร่วม (Common Value) ความรู้สึกร่วมของประชาคม (Sense of Belonging) หรือจิตสำนึกในระดับภูมิภาค (Regional Awareness) ซึ่งนำไปสู่ลักษณะความเป็นองค์การเหนือรัฐ (Supranational Identification) ธุรกรรมวิวัฒน์นิยมต้องการที่จะให้มวลชนขนาดใหญ่หลายกลุ่มได้แสดงออกลักษณะร่วมกัน (Homogeneity) ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องใดก็ได้ เช่น ทุนนิยม ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน เป็นต้น ทั้งนี้จะต้องเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดในแต่ละช่วงเวลา

การติดต่อสื่อสารภายใต้แนวคิดนี้ยังมีความหมายรวมถึงการติดต่อ สื่อสาร การทำกิจกรรมทุกชนิด ทั้งในทางกฎหมายและนอกเหนือจากกฎหมาย ทั้งในเรื่องเศรษฐกิจและนอกเหนือจากเรื่องเศรษฐกิจ การติดต่อ สื่อสารดังกล่าว อาจเกิดขึ้นได้โดยไม่จำกัดตัวบุคคล ประเด็นปัญหาและกระบวนการทั้งหลายที่เป็นไปได้ เมื่อการสื่อสารระหว่างบุคคลหรือผู้ทรงสิทธิภายในกลุ่มเกิดขึ้นอย่างเข้มข้น ย่อมนำไปสู่การสร้างสรรค์กฎระเบียบ และสถาบันกับมาตรการที่จำเป็น แนวคิดนี้เชื่อว่าระบบสถาบันเป็นเพียงผลผลิตจากการสื่อสารมากกว่าที่จะเป็นกระบวนการไปสู่การร่วมมือทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม

2.2.1.5 ธุรกรรมวิวัฒน์นิยมแนวใหม่ (Neo-Transactionalism)

เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นเพื่อปรับปรุงข้อบกพร่องและเพิ่มเติมแนวคิดธุรกรรมวิวัฒน์นิยม แนวคิดนี้เกิดจากหลักสำคัญของธุรกรรมวิวัฒน์นิยมและปฏิบัติการนิยมแนวใหม่ข้างต้น นักวิชาการบางท่านเรียกแนวคิดนี้ว่าเป็น “สถาบันนิยมเหนือรัฐ” (Supra-National Institutionalism)

แนวคิดดังกล่าวมีฐานความคิดบนเรื่องการติดต่อสื่อสาร และการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อแสวงจุดร่วมและจิตสำนึกของประชาคม สิ่งที่แตกต่างของแนวคิดธุรกรรมวิวัฒน์นิยมแนวใหม่คือความเชื่อที่ว่าการจัดบรรยากาศ และโครงสร้างที่เหมาะสมเป็นกลไกสำคัญให้เกิดการติดต่อสื่อสารและการทำกิจกรรมมากขึ้น ทำให้รัฐสมาชิกไม่สามารถหลีกเลี่ยงความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนอันจะเกิดขึ้นตามมา และอาจลุกลามเป็นประเด็นที่วุ่นวาย และซับซ้อนในระดับที่รัฐสมาชิกไม่สามารถแก้ไขจัดการได้ด้วยกฎเกณฑ์ภายใน รัฐสมาชิกเหลือเพียงทางเลือกเดียวคือการสร้างระเบียบกฎเกณฑ์ หรือระบบสถาบันใหม่ขึ้นเพื่อเป็นองค์กรกลางทำหน้าที่แก้ไขปัญหในระดับภูมิภาคดังกล่าว

จากหลักการดังกล่าว โครงสร้างกฎหมายระดับเหนือรัฐและภายในรัฐจะต้องเอื้อให้การติดต่อสื่อสาร และการทำกิจกรรมสามารถเกิดขึ้นได้อย่างเข้มข้น

และมีพลวัต เช่น กรณีกลไกที่เอื้อให้นักลงทุนจากรัฐหนึ่งสามารถลงทุนในอีกรัฐหนึ่งได้ หลักจากนั้น อาจมีปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ไปตั้งถิ่นฐานก็อาจมีการเจรจาในระดับเหนือรัฐเกี่ยวกับการบังคับใช้มาตรการคุ้มครองทางสิ่งแวดล้อมได้ และกลไกบังคับสำหรับเอกชน อาจมีความเกี่ยวเนื่องกับกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล ที่จะต้องเปิดช่องให้การติดต่อและ ทำกิจกรรมเกิดขึ้นได้มากขึ้น รัฐอาจจะต้องปรับเปลี่ยนกฎหมายขัดกัน (Conflict of Law) หรือ กฎหมายเอกชนภายในให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลมากขึ้น และตอบรับการติดต่อสื่อสารและ การทำกิจกรรมทั้งหลายในอนาคต กล่าวได้ว่า การปรับปรุงระเบียบ กฎเกณฑ์ของประเทศสมาชิก ในอาเซียน รวมทั้งประเทศไทยมีทิศทางสอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวนี้

2.2.1.6 แนวคิดปฏิสัมพันธ์รัฐนิยม (Inter-Governmentalism)

แนวคิดนี้ให้บทบาทต่อรัฐบาลในการตัดสินใจ แม้การรวมกลุ่ม ระดับภูมิภาคจะเกิดขึ้น แต่รัฐบาลยังมีบทบาทสำคัญที่ตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาล จัดเป็นนโยบายหนึ่งในการยึดมั่นกับวิธีคิดของกฎหมายระหว่างประเทศ แต่วิธีการจะต้องเปิดช่องให้ เกิดกฎเกณฑ์แยก (Derived Rules) ที่พร้อมที่จะพัฒนาเจริญเติบโตและเปลี่ยนแปลงต่อไปเป็น กฎหมายประชาคมในอนาคต การรวมกลุ่มประชาคมของอาเซียนอาจได้รับอิทธิพลแนวคิดดังกล่าว ค่อนข้างมาก รัฐสามารถพัฒนารูปแบบและระเบียบกฎเกณฑ์ภายในอาเซียนได้ หรือเปิดช่องให้ องค์กรวิชาชีพต่าง ๆ ได้พัฒนากฎเกณฑ์ขึ้นเองและใช้บังคับระหว่างกัน อาทิ กฎเกณฑ์ของสมาคม ฟุตบอลอย่าง FIFA องค์กรการแพทย์ การบัญชีหรือวิศวกรรมต่าง ๆ ศาลจำเป็นต้องนำมาตราฐาน ดังกล่าวมาประกอบการพิจารณาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น กรณีวิศวกรก่อสร้างอาคารแล้วอาคารถล่ม อาจจะต้องนำมาตราฐานทางวิศวกรรมในระดับอาเซียนเข้ามาพิจารณาประกอบการตัดสินใจ ศาลไม่มี ทางเลือกในการปรับใช้มาตรการอื่นที่ไม่สอดคล้องกับมาตรฐานดังกล่าวได้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการรวมกลุ่มระดับ ภูมิภาคนั้นมีหลากหลายทฤษฎี งานวิจัยฉบับนี้จะใช้ทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น เป็นกรอบแนวคิดใน การศึกษาและวิเคราะห์การรวมกลุ่มของรัฐประชาคมอาเซียน และประเด็นที่ส่งผลต่อการบูรณาการ ระบบกฎหมายเศรษฐกิจและการค้าของไทย ซึ่งอาศัยความเข้าใจกรอบกติกาและตราสารของอาเซียน ในเรื่องเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุน ตลอดจนความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการพื้นฐานภายใต้เสา เศรษฐกิจของอาเซียนที่สำคัญ ได้แก่ หลักการไม่เลือกปฏิบัติ (Non-Discrimination Clause) ซึ่งมี องค์ประกอบที่สำคัญสองประการ กล่าวคือ เรื่องการปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับความอนุเคราะห์ยิ่ง และ เรื่องการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ หลักการต่างตอบแทน ทั้งสองหลักการเป็นพื้นฐานสำคัญของเสาอาเซียน ในเรื่องเศรษฐกิจที่หยิบยืมหลักการมาจากกฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (ปวริศร เลิศธรรมเทวี และอัศววัฒน์ เลาวัฒนศิริ, 2557ก, น. 38)

อาจกล่าวได้ว่า พัฒนาการของอาเซียนมีแนวโน้มที่จะ สอดคล้องกับแนวคิดแบบปฏิบัติการณ์นิยมแนวใหม่ (Neo-Functionalism) เช่นเดียวกับสหภาพยุโรป แต่อยู่ในระดับที่อ่อนกว่า และรอการตกผลึกหรือภาวะสั่นไหวไปตามกาลเวลา

2.2.2 กรอบความตกลงที่เกี่ยวกับเสาเศรษฐกิจอาเซียน

นอกเหนือจากกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการรวมกลุ่มรัฐประชาคม การศึกษากรอบกติกาภายใต้ประชาคมอาเซียน เพื่อการปรับปรุงระบบกฎหมายเศรษฐกิจและการค้าของไทยจำเป็นต้องศึกษาและวิเคราะห์กรอบความตกลงที่เกี่ยวข้องของเสาเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งมีกรอบความตกลงมากมายหลายฉบับ แต่ละฉบับอาศัยความร่วมมือระหว่างสมาชิกที่ก่อให้เกิดการตกผลึกของกรอบความตกลงและความร่วมมือทางเศรษฐกิจทั้งที่มีสภาพบังคับ (Hard law) และไม่มีสภาพบังคับ (Soft law) ในการศึกษากรอบความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการรวมกลุ่มของ AEC จึงจำเป็นต้องกล่าวถึงเอกสารเหล่านี้ที่สำคัญโดยแบ่งออกเป็นกลุ่มศึกษาได้ 3 กลุ่มดังนี้

(1) เอกสารที่มีสภาพบังคับหรือ Hard Law ซึ่งออกมาในรูปของข้อตกลงในด้านต่าง ๆ กรอบความตกลงประเภทนี้จะมีลักษณะที่สอดคล้องกับกฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศภายใต้องค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO)* เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะสมาชิกอาเซียนเป็นสมาชิก WTO ทุกประเทศจึงมีพันธกรณีภายใต้กรอบความตกลงของ WTO ด้วย ฉะนั้นการกำหนดกรอบความตกลงทางการค้าจึงมีลักษณะที่สอดคล้องกับหลักการของ WTO โดยปริยาย

(2) เอกสารที่ไม่มีสภาพบังคับหรือ Soft Law ออกมาในรูปของกรอบความร่วมมือระหว่างสมาชิกในประเด็นที่เป็นเรื่องละเอียดอ่อน อาทิ ความร่วมมือด้านการเกษตรด้านการพัฒนาซึ่งแต่ละประเทศสมาชิกมีระดับของการพัฒนาเศรษฐกิจที่แตกต่างกันอย่างเด่นชัด และด้านการแข่งขันทางการค้าซึ่งยังเป็นประเด็นใหม่สำหรับภูมิภาคอาเซียน เป็นต้น

(3) เอกสารที่ออกมาในรูปแบบผังดำเนินการตามพิมพ์เขียว หรือ Blueprint ซึ่งเป็นแผนปฏิบัติการ (Plans of Action) เพื่อให้กรอบความตกลงดังกล่าวบรรลุวัตถุประสงค์ของความร่วมมือในระดับภูมิภาค โดยไม่มีสภาพบังคับสมาชิกมากจนเกินไปอันจะส่งผลต่อความร่วมมือในระยะยาว ผังดำเนินการตามพิมพ์เขียว หรือ Blueprint เป็นแผนผัง (Roadmap) ให้สมาชิกดำเนินการตามแผนงาน อาทิ ข้อตกลงร่วมกันด้านการค้าและศุลกากร ด้านการลงทุน แผนปฏิบัติการความร่วมมือด้านพลังงาน ด้านการเหมืองแร่ และด้านการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ฯลฯ

2.2.2.1 ผังดำเนินการตามพิมพ์เขียวของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint)

ผังดำเนินการของอาเซียนหรือ AEC Blueprint เป็นเอกสารสำคัญที่สุดที่สมควรได้รับการหยิบยกมาพิจารณาเป็นลำดับแรก โดย Blueprint ได้ประมวลสรุปสาระสำคัญของกรอบความตกลงทุก ๆ ฉบับที่สำคัญมาจัดหมวดหมู่ในเอกสาร 43 หน้า เป็นแผนแม่บทของสมาชิกรวมทั้งประเทศไทยในการปฏิรูประบบกฎหมายเศรษฐกิจให้มีความสอดคล้องกับ

* Marrakesh Agreement Establishing the World Trade Organization, opened for signature 15 April 1994, 1869 UNTS 190 (entered into force 1 January 1995).

กรอบความตกลงของ AEC ภายในปี 2025* ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป ผังดำเนินงานของอาเซียนตาม Blueprint ได้กำหนดเป้าประสงค์สำคัญไว้ 5 ด้านดังกล่าวข้างต้น และในแต่ละเป้าประสงค์ของอาเซียน จะมีองค์ประกอบ (Elements) วางกรอบพันธกรณีสำหรับประเทศสมาชิก และมีกรอบความตกลงระหว่างประเทศที่สมาชิกได้จัดทำขึ้นเป็นกลไกทางกฎหมายที่คอยขับเคลื่อนให้รัฐสมาชิกดำเนินการตามเพื่อบรรลุเป้าประสงค์ดังต่อไปนี้

ประการแรก การเป็นเศรษฐกิจที่มีการรวมตัวและเชื่อมโยงกันในระดับสูง จะมีองค์ประกอบสำคัญ 6 ประการคือ สินค้า บริการ การลงทุน เงินทุน แรงงานฝีมือ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในห่วงโซ่มูลค่าโลก

ประการที่สอง การเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการแข่งขัน มีนวัตกรรม และมีพลวัต มีองค์ประกอบ 9 ประการ ได้แก่ นโยบายการแข่งขัน การคุ้มครองผู้บริโภค สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา การเติบโตซึ่งขับเคลื่อนด้วยผลิตภาพ นวัตกรรม การวิจัยและพัฒนา และการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงพาณิชย์ ความร่วมมือด้านภาษีอากร ประเด็นเกี่ยวกับเรื่องธรรมาภิบาล กฎระเบียบที่มีประสิทธิผล ประสิทธิภาพ ความสอดคล้องและการตอบสนองและแนวปฏิบัติที่ดีด้านกฎระเบียบ การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน และเรื่องแนวโน้มสำคัญของโลกและประเด็นใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้า

ประการที่สาม การสร้างความเชื่อมโยง และความร่วมมือรายสาขาที่เพิ่มขึ้นมี 9 องค์ประกอบ ตั้งแต่ การขนส่ง โทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศ การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ พลังงาน อาหาร การเกษตรและป่าไม้ การท่องเที่ยว สุขภาพ แรงธาตุและวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ประการที่สี่ การเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการปรับตัว ครอบคลุมทุกภาคส่วน ให้มีความสำคัญกับประชาชนและมีประชาชนเป็นศูนย์กลางมี 4 องค์ประกอบสำคัญคือ การเสริมสร้างบทบาทของวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อมและรายย่อย การเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่บทบาทของภาคเอกชน การลดช่องว่างการพัฒนา และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินงานการรวมกลุ่มของภูมิภาคอาเซียน

ประการสุดท้าย การเป็นส่วนสำคัญของประชาคมโลกเพื่อให้อาเซียนเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการปรับตัว ครอบคลุมทุกภาคส่วน ให้มีความสำคัญกับประชาชน ได้แก่ การสร้างเขตการค้าเสรี และการเพิ่มบทบาทของอาเซียนในระบบเศรษฐกิจโลก**

เป้าประสงค์ของอาเซียนในแต่ละด้านตามแผนดำเนินการ Blueprint ซึ่งรวบรวมกรอบพันธกรณีของสมาชิกอาเซียนไว้เป็นหมวดหมู่จะได้ศึกษาในส่วนละเอียดในบทที่ 4 ผลการวิจัยต่อไป

* AEC Blueprint 2025.

** AEC Blueprint 2025.

2.2.2.2 กรอบความตกลงของ AEC ที่เป็น Hard Law

กรอบความตกลงของ AEC ที่เป็น Hard Law มีมากมายหลายฉบับครอบคลุมประเด็นทางการค้าทุก ๆ มิติตั้งแต่ การค้าสินค้า (Trade in Goods) การค้าที่เกี่ยวกับการบริการ (Trade in Services) การลงทุน (Investment) ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Rights) และประเด็นด้านการค้าและการลงทุนอื่น ๆ ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะกรอบกติกาฉบับที่สำคัญดังต่อไปนี้

1) กรอบความตกลงอาเซียนว่าด้วยการค้าสินค้าหรือ ATIGA

ข้อตกลงว่าด้วยการค้าสินค้า (ASEAN Trade in Goods Agreement: ATIGA)* บรรจุหลักการสำคัญของกฎหมายว่าด้วยการค้าสินค้านี้ระหว่างประเทศที่สอดคล้องกับข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยพิกัดศุลกากรและการค้า (General Agreement on Tariffs and Trade: GATT)** ของ WTO โดยการรวมกลุ่มเศรษฐกิจในภูมิภาคอาเซียนมีภูมิหลังตั้งแต่การเปิดเสรีทางการค้าตามข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA) ซึ่งใช้บังคับระหว่างรัฐสมาชิกอาเซียนตั้งแต่ปี ค.ศ.1992 และกำหนดการใช้อัตราอากรร่วมกันระหว่างรัฐสมาชิกภายใต้ข้อตกลงว่าด้วยการกำหนดอัตราอากรร่วม (Common Effective Preferential Tariff:CEPT)*** กรอบกติกา ATIGA ของอาเซียนพัฒนาเพิ่มเติมมาจากข้อตกลง CEPT ดังกล่าวเพื่อให้กรอบกติกาด้านการค้าสินค้ามีความครบถ้วนสมบูรณ์สำคัญได้ดังนี้

1.1) การลดอัตราอากรศุลกากร

หัวใจสำคัญของการรวมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคือการค้าอย่างเสรีทั่วภูมิภาคอาเซียนด้วยการยกเลิกอัตราอากรขาเข้าสำหรับสินค้าทุกรายการระหว่างรัฐสมาชิก ฉะนั้น อาเซียนจึงได้วางกรอบกำหนดตารางลดภาษีสินค้าของประเทศสมาชิกทุกรายการเป็น 0% ภายใต้กรอบกติกา CEPT ซึ่งถูกแก้ไขเพิ่มเติมจากเดิม ยกเว้นสินค้าอ่อนไหว (Sensitive List) และสินค้าอ่อนไหวพิเศษ (High Sensitive List) ที่อนุญาตให้มีการกำหนดอัตราภาษีแตกต่างออกไปได้ ****

กรอบกติกาในเรื่องการค้าสินค้าจึงกำหนดให้รัฐสมาชิกพิจารณากำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับโครงสร้างทางภาษี ให้มีความสอดคล้องกับกรอบของอาเซียนเพื่อการรวมกันเป็น AEC

* ASEAN Trade in Goods Agreement, signed at Cha-am, Thailand (26 February 2009).

** General Agreement on Tariff and Trade, opened for signature 30 October 1947, 55 UNTS 187 (entered into force 1 January 1948) (GATT).

*** Agreement on the Common Effective Preferential Tariff Scheme for the ASEAN Free Trade Area, signed in Singapore (28 January 1992).

**** ข้าวและน้ำตาลถูกจัดเป็นสินค้าพิเศษในภูมิภาคอาเซียนซึ่งรองรับโดยเอกสารความตกลงในหลายฉบับ อาทิ Protocol to Provide Consideration for Rice and Sugar (2007); และ Protocol to Amend the Protocol to Provide Consideration for Rice and Sugar (2009).

1.2) หลักการไม่เลือกปฏิบัติ (Non-Discrimination)

เพื่อรองรับความเสมอภาคในการปฏิบัติทางการค้าระหว่างรัฐสมาชิกอย่างแท้จริง กรอบกติกา ATIGA ของอาเซียนได้กำหนดให้มีการปรับใช้หลักการที่สำคัญของกฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่ใช้อย่างยาวนานตั้งแต่ปี ค.ศ. 1948 ภายใต้กรอบกติกา GATT คือหลักการไม่เลือกปฏิบัติประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการคือ

ประการแรก หลักการปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่ง (Most-Favoured Nations Treatment: MFN) (มาตรา 5 ของ ATIGA)*

ประการที่สอง หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment: NT) (ATIGA มาตรา 6)**

ตามกฎหมายว่าด้วย MFN มาตรา 5 ของ ATIGA ให้การรองรับว่ารัฐสมาชิกอาเซียนจะให้การปฏิบัติทางการค้ากับประเทศสมาชิกไม่ด้อยไปกว่าที่ปฏิบัติกับประเทศสมาชิกอื่นใด ตัวอย่างเช่น ประเทศไทยออกมาตรการกำหนดให้นำเข้าสินค้าจากประเทศสิงคโปร์ได้ รัยยกเว้นอากรขาเข้า มาตรการดังกล่าวต้องปรับใช้กับรัฐสมาชิกอื่นในภูมิภาคอาเซียนด้วย หลักการ MFN เป็นการรองรับว่ารัฐสมาชิกจะไม่มีกีดกันทางการค้าเพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับรัฐสมาชิกในอาเซียนประเทศใดเป็นการเฉพาะทั้งทางกฎหมาย (*de jure*) และทางการปฏิบัติทางการค้า (*de facto*)***

ในส่วนของที่เกี่ยวกับหลักการว่าด้วยการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติตามมาตรา 6 ของ ATIGA กำหนดให้นำมาตรา III ของ GATT มาบังคับใช้โดยอนุโลม มาตรา III ของ GATT ในส่วนที่เกี่ยวกับหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติบัญญัติว่า

“บรรดามลิตภัณฑ์ของอาณาเขตของภาคีสัญญาใด ซึ่งนำเข้ามาในอาณาเขตของภาคีสัญญาอื่นใดจะไม่ถูกเรียกเก็บภาษีภายใน หรือค่าภาระภายในไม่ว่าจะในรูป

* Art. 5 of ATIGA states that “With respect to import duties, after this Agreement enters into force, if a Member State enters into any agreement with a non-Member State where commitments are more favourable than that accorded under this Agreement, the other Member States have the rights to request for negotiations with that Member State to request for the incorporation herein of treatment no less favourable than that provided under the aforesaid agreement. The decision to extend such tariff preference will be on a unilateral basis. The extension of such tariff preference shall be accorded to all Member States” [emphasis in original].

** Art. 6 of ATIGA states that “Each Member State shall accord national treatment to the goods of the other Member States in accordance with Article III of GATT 1994. To this end, Article III of GATT 1994 is incorporated into and shall form part of this Agreement, *mutatis mutandis*.” [emphasis in original].

*** อันที่จริง หลัก MFN ที่ปรากฏในตราสารกฎหมายของอาเซียนเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญของกฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ.

แบบใด ๆ ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม เกินกว่าที่ใช้บังคับอยู่แก่ ผลิตภัณฑ์ภายในประเทศไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม ยิ่งไปกว่านั้น ภาคิ์สัญญาไม่อาจเรียกเก็บภาษี ภายในหรือค่าภาระอื่น ๆ จากผลิตภัณฑ์นำเข้า หรือผลิตภัณฑ์ภายในประเทศใน ลักษณะที่ขัดแย้งกับที่ระบุไว้ในตารางลดหย่อนอัตราอากร”*

หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติตามมาตรา III ของ GATT ยังมีข้อกำหนดเพิ่มอีกคือ

“บรรดาผลิตภัณฑ์ของอาณาเขตของภาคิ์สัญญาใด ซึ่งนำเข้ามาในอาณาเขตของภาคิ์สัญญาอื่นใด จะได้รับการปฏิบัติซึ่งไม่ด้อยไปกว่าการปฏิบัติที่ได้ให้แก่ผลิตภัณฑ์ที่เหมือนกันซึ่งมีแหล่งกำเนิดภายในชาติในเรื่องทั้งปวง ที่เกี่ยวกับกฎหมายข้อบังคับ และข้อกำหนด ซึ่งกระทบต่อการขายภายใน การเสนอขาย การซื้อ การขนส่ง การจำหน่าย หรือการใช้ ...” **

ฉะนั้น กรอบกติกา ATIGA ของอาเซียนจึงได้วางกรอบให้รัฐสมาชิกปฏิบัติกับสินค้าของสมาชิกอาเซียนอื่นเหมือนกันกับที่ปฏิบัติกับสินค้าที่เหมือนกัน (Like-Products) ภายในประเทศไม่ว่าจะในรูปแบบทางภาษี อาทิ การคิดภาษีสรรพสามิต (Excise) การเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มหรือภาษีอื่น ๆ รวมทั้งการกำหนดข้อบังคับอื่นใดต้องเป็นมาตรฐานเดียวกัน

1.3) กรอบพิธีการทางศุลกากรภายใต้ ATIGA

กรอบกติกาอาเซียนได้เพิ่มเติมหลักเกณฑ์ว่าด้วยพิธีการทางศุลกากรไว้ใน ATIGA เพื่อให้การดำเนินการทางศุลกากรระหว่างรัฐสมาชิกมีความสอดคล้อง

* GATT Art. III.2 states that “The products of the territory of any contracting party imported into the territory of any other contracting party shall not be subject, directly or indirectly, to internal taxes or other internal charges of any kind in excess of those applied, directly or indirectly, to like domestic products. Moreover, no contracting party shall otherwise apply internal taxes or other internal charges to imported or domestic products in a manner contrary to the principles set forth in paragraph 1.” [emphasis in original].

** GATT Art. III.4 states that “The products of the territory of any contracting party imported into the territory of any other contracting party shall be accorded treatment no less favourable than that accorded to like products of national origin in respect of all laws, regulations and requirements affecting their internal sale, offering for sale, purchase, transportation, distribution or use. The provisions of this paragraph shall not prevent the application of differential internal transportation charges which are based exclusively on the economic operation of the means of transport and not on the nationality of the product.” [emphasis in original].

กันทั่วภูมิภาคและเป็นไปตามกรอบกติกาสากลของ GATT พิธีการทางศุลกากรที่ ATIGA กำหนดไว้มีสาระสำคัญปรากฏใน Chapter 6 ของข้อตกลง ATIGA อาทิ

(1) การจำแนกประเภทสินค้า (Classification) เพื่อจัดทำตารางลดหย่อนอากรของ บรรดาสมาชิกจะต้องเป็นไปตาม ASEAN Harmonised Tariff Nomenclature (AHTN)

(2) พิธีการประเมินอัตราศุลกากร (Customs Valuation) กำหนดให้นำบทบัญญัติ ข้อตกลงว่าด้วยการประเมินศุลกากร (Agreement on Custom Valuation) ของ GATT มาใช้บังคับโดยอนุโลม (Art. 57)

(3) พิธีการทางศุลกากร (Custom Procedures) (Art. 54)

การวางกรอบของอาเซียนในเรื่องพิธีการทางศุลกากร ทำให้บรรดารัฐสมาชิกต้อง ทบทวนความสอดคล้อง (Consistency) ของกฎหมายว่าด้วยศุลกากรภายในประเทศภายใต้กรอบข้อตกลงดังกล่าว

1.4) มาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ศุลกากร (Non-Tariff Measures)

นอกเหนือจากมาตรการทางภาษีแล้ว กรอบกติกา ATIGA ยังได้วางกรอบเกี่ยวกับการกำหนดมาตรการที่ไม่ใช่มาตรการทางศุลกากร (Non-Tariff Measures) สำหรับประเทศสมาชิกไว้ 2 กรณีคือ

กรณีแรก การยกเลิกการจำกัดปริมาณสินค้า โดยทั่วไป (Art. 41) และ

กรณีที่สอง การห้ามใช้มาตรการการค้าที่มีใช้ใน รูปแบบและลักษณะอื่น ๆ (Art. 42)

การยกเลิกการจำกัดปริมาณสินค้าโดยทั่วไป หมายถึงอาเซียนได้วางกรอบห้ามรัฐสมาชิกใช้มาตรการจำกัดปริมาณสินค้า ซึ่งเป็นการปรับใช้หลักการที่มาจากบทบัญญัติของ GATT มาตรา XI กล่าวได้ว่า สมาชิกไม่สามารถใช้หรือคงไว้ซึ่งข้อห้ามหรือการจำกัดอื่นใด นอกเหนือจากอากรหรือค่าภาระอื่น ๆ ไม่ว่าจะให้มีผลโดยวิธีโควตา การอนุญาตให้นำเข้าหรือส่งออก หรือมาตรการอื่นที่เกี่ยวกับการนำเข้าผลิตภัณฑ์ใดของอาณาเขตของสมาชิกอาเซียนอื่นใดหรือเกี่ยวกับการส่งออกหรือขายเพื่อการส่งออกผลิตภัณฑ์ใดซึ่งมีจุดหมายปลายทางไปยังอาณาเขตของภาคคู่สัญญาอื่นใด

ในส่วนที่เกี่ยวกับการห้ามใช้มาตรการการค้าที่มีใช้ในแบบอื่น ๆ แม้กรอบกติกาของ ATIGA จะมีได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้เป็นการเฉพาะ ระบุไว้เพียงแต่ให้รัฐสมาชิกทบทวนมาตรการทางการค้าที่มีใช้ใน (Non-Tariff Measures: NTM) เพื่อระบุให้ได้ถึงอุปสรรคทางการค้าที่นอกเหนือไปจากการจำกัดปริมาณเพื่อที่จะได้ขจัดอุปสรรคทางการค้าที่มีใช้ มาตรการทางภาษี (Non-Tariffs Barriers: NTB) นั้นไป และรัฐสมาชิกทุกประเทศยังมีพันธกรณีภายใต้ข้อตกลงของ WTO ได้แก่ ข้อตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า (Agreement on

Technical Barriers to Trade: TBT Agreement)* และข้อตกลงว่าด้วยการใช้มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures: SPS Agreement)**

อาจกล่าวได้ว่ากฎหมายที่รัฐสมาชิกต้องพิจารณา ทบทวนเพื่อให้มีความสอดคล้องเกี่ยวกับประเด็นดังต่อไปนี้ มาตรฐานทางสิ่งแวดล้อม อาทิ การกักกันพืช สัตว์และการควบคุมวัตถุอันตราย ประเด็นเรื่องการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เช่น การใช้แรงงานเด็ก แรงงานผิดกฎหมาย กฎหมายเกี่ยวกับมาตรการสาธารณสุขแห่งรัฐ หรือกฎหมายเกี่ยวข้องกับมาตรฐานสินค้า เป็นต้น

1.5) การค้าสินค้าประเภทข้าวและน้ำตาล

กรอบกติกา ATIGA กำหนดข้อตกลงทางการค้าเป็นพิเศษสำหรับสินค้าประเภทข้าวและน้ำตาล (Art. 24) ภายใต้บทบัญญัติ Protocol to Provide Special Consideration for Rice and Sugar และจากข้อมูลทางสถิติ ประเทศอาเซียน อาทิ ไทยมีปริมาณการส่งออกสินค้าประเภทข้าวและน้ำตาลมากที่สุดในโลกประเทศหนึ่ง โดยคิดเป็นลำดับที่ 1 ในเรื่องการส่งออกข้าวและเป็นลำดับที่ 2 ในเรื่องการส่งออกน้ำตาล หลายประเทศในภูมิภาคอาเซียน มีภาคเกษตรกรรมขนาดใหญ่ที่พึ่งพาธุรกิจจากสินค้าเกษตรดังกล่าว อาเซียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของธุรกิจประเภทนี้จึงมีการกำหนดหลักเกณฑ์ให้เป็นกรณีพิเศษ

ภายใต้กรอบกติกาพิเศษว่าด้วยสินค้าประเภทข้าวและน้ำตาลรัฐสมาชิกอาจขอยกเว้นชั่วคราว (Waive) เพื่อกำหนดมาตรการทางการค้าที่แตกต่างไปจากพันธกรณีตาม CEPT และพิธีการที่เกี่ยวข้องได้ อาจเป็นการจำกัดปริมาณสินค้า หรือการกำหนดอากรขาเข้าที่เพิ่มขึ้นจากเดิมได้

1.6) มาตรการคุ้มครองประโยชน์ในทางการค้า

กรอบกติกา ATIGA ของอาเซียนเปิดโอกาสให้รัฐสมาชิกสามารถปรับใช้มาตรการต่าง ๆ เพื่อเยียวยาความเสียหายทางการค้าได้ (Chapter 9 of ATIGA) โดยปรับใช้จากบทบัญญัติของ GATT ที่เกี่ยวข้องทำให้รัฐสมาชิกสามารถปรับใช้มาตรการดังต่อไปนี้เพื่อคุ้มครองประโยชน์ในทางการค้าได้ กล่าวคือ

- มาตรการปกป้อง (Safeguard Measure) (Art. 86)

* *Agreement on Technical Barriers to Trade in Marrakesh Agreement Establishing the World Trade Organization*, opened for signature 15 April 1989 UNTS 190 (entered into force 1 January 1995) annex 1A.

** *Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures in Marrakesh Agreement Establishing the World Trade Organization*, opened for signature 15 April 1989 UNTS 190 (entered into force 1 January 1995) annex 1A.

- มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาด (Anti-Dumping) และการตอบโต้การอุดหนุน (Countervailing Duties Measures) (Art. 87) บทบัญญัติของข้อตกลง ATIGA ดังกล่าวข้างต้นถือเป็นกรอบพันธกรณีสำหรับประเทศไทยในฐานะรัฐสมาชิกอาเซียนที่จะต้องพิจารณาทบทวนระบบกฎหมายภายในให้มีความสอดคล้องกับกรอบกติกาว่าด้วยการค้าซึ่งสินค้า

เป็นกรอบพันธกรณีสำหรับประเทศไทยในฐานะรัฐสมาชิกอาเซียนที่จะต้องพิจารณาทบทวนระบบกฎหมายภายในให้มีความสอดคล้องกับกรอบกติกาว่าด้วยการค้าซึ่งสินค้า

2) กรอบความตกลงของอาเซียนที่เกี่ยวกับการบริการ

กรอบกติกาอาเซียนว่าด้วยการบริการ (ASEAN Framework Agreement on Services: AFAS)* เป็นกรอบกติกาที่ควบคุมการค้าด้านบริการมุ่งเน้นให้กิจกรรมทางธุรกิจด้านบริการเกิดการแข่งขันอย่างเสรีมากที่สุด โดยกรอบกติกาอาเซียนยังได้ยืนยันหลักการเดิมของข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าบริการ (General Agreement on Trade in Services: GATS)** ของ WTO ซึ่งเป็นกรอบกติกาสากลในเรื่องการค้าบริการที่รัฐสมาชิกอาเซียนมีพันธกรณีภายใต้กรอบกติกาดังกล่าวทุกประเทศ กรอบกติกาอาเซียนได้ปรับใช้หลักการสำคัญของ GATS เพื่อให้รัฐสมาชิกเปิดเวทีธุรกิจบริการอย่างเสรีโดยไม่กระทบกระเทือนกับกรอบพันธกรณีของ GATS สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

2.1) การบริการที่อยู่ภายใต้บังคับของ AFAS

การบริการที่ถูกควบคุมโดยกรอบกติกา AFAS ของอาเซียน ครอบคลุมถึงธุรกิจบริการในทุก ๆ ประเภท นอกเหนือจากบริการที่รัฐเป็นผู้จัดให้บริการ โดยบริการที่รัฐเป็นผู้จัดให้หมายความถึงการบริการสาธารณะหรือบริการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานแห่งรัฐ ซึ่งไม่แสวงหากำไรหรือประโยชน์ในทางการค้าหรือเพื่อแข่งขันกับเอกชน

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าว ธุรกิจบริการ (service sectors) ที่อยู่ภายใต้การควบคุมที่ต้องมีการแข่งขันทางการค้า ครอบคลุมธุรกิจบริการอย่างกว้างขวางมากกว่า 160 ชนิด ซึ่งแบ่งตามหลักเกณฑ์ได้เป็น 12 สาขาหลักดังต่อไปนี้

1. การบริการธุรกิจ (Business Services)
2. บริการด้านการสื่อสาร (Communication Services)
3. บริการด้านการก่อสร้าง (Construction Services)
4. บริการด้านการจัดจำหน่าย (Distribution Services)

* ASEAN Framework Agreement on Services, signed at Bangkok (15 December 1995) (AFAS).

** General Agreement on Trade in Services, opened for signature 14 April 1994, 1869 UNTS 183 (entered into force 1 January 1995) (GATS).

5. บริการการศึกษา (Education Services)
6. บริการด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Services)
7. การบริการด้านการเงิน (Financial Services)
8. บริการด้านสาธารณสุข (Healthcare services)
9. บริการการท่องเที่ยว (Tourism services)
10. บริการที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม การกีฬา (Cultural and Sport Services)
11. บริการด้านการขนส่ง (Transportation Services)
12. ธุรกิจบริการอื่นที่กำหนด

การบริการในทุกสาขาดังกล่าวข้างต้นจะอยู่ภายใต้ บังคับของกรอบกติกา AFAS ที่รัฐสมาชิกจะต้องกำหนดกฎหมายและข้อบังคับให้สอดคล้องกับกรอบ อาเซียนที่กำหนด

2.2) หลักการปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับ

ความอนุเคราะห์ยิ่ง (MFN Rule)

หลักการปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่ง (Most-Favoured Nations: MFN) เป็นหลักการที่ใช้บังคับกับการบริการดังกล่าวข้างต้นซึ่งมีแนวคิด และลักษณะในการปรับใช้แบบเดียวกันกับในเรื่องการค้าสินค้า โดยปรากฏอยู่ในบทบัญญัติมาตรา II ของ GATS ซึ่งกรอบกติกา AFAS ของอาเซียนได้นำมาปรับใช้กับการบริการของบรรดารัฐสมาชิกซึ่ง บัญญัติว่า

“สมาชิกแต่ละรายจะให้การปฏิบัติแก่การบริการและผู้ให้บริการของสมาชิกอื่นใด เป็นการอนุเคราะห์ที่ไม่ด้อยไปกว่าที่ตนให้การปฏิบัติแก่การบริการและผู้ให้บริการที่ คล้ายคลึงกันของประเทศอื่นใดในทันทีและโดยไม่มีเงื่อนไข” *

บทบัญญัติดังกล่าวมีลักษณะเหมือนกันกับ มาตรา 5 ของ ATIGA ดังกล่าวข้างต้น และมาตรา I ของ GATT โดยปรับใช้กับเรื่องของธุรกิจบริการ (ปวริศร เลิศธรรมเทวี, 2559จ)

ภายใต้บังคับของหลักการปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับการ อนุเคราะห์ซึ่งรัฐสมาชิกอาเซียนไม่อาจปฏิบัติต่อการบริการหรือผู้ให้บริการของประเทศสมาชิกอื่น

* GATS Art. II.1 provides that “With respect to any measures covered by this Agreement, each Member shall accord immediately and unconditionally to services and service suppliers of any other Member treatment no less favourable than that it accords to like services and service suppliers of any other country.” [emphasis in original].

ที่ด้อยไปกว่าการบริการ และผู้ให้บริการที่คล้ายคลึงกัน (Like-Services & Service Suppliers) ของประเทศอื่นใด ตัวอย่างเช่น ประเทศไทยจะออกกฎข้อบังคับสำหรับธุรกิจบริการของประเทศเวียดนาม ในบางประเภทที่ด้อยไปกว่าธุรกิจบริการที่คล้ายคลึงกันกับของสิงคโปร์ หรือรัฐสมาชิกอื่นในอาเซียน ไม่ได้ การออกมาตรการดังกล่าวจะถือว่าเป็นการกีดกันทางการค้าที่ (de jure discrimination) กรอบ AFAS ของอาเซียนได้วางกรอบไว้ให้รัฐสมาชิกอาเซียนปฏิบัติต่อการค้าบริการอย่างเท่าเทียมกัน กฎข้อบังคับใดของรัฐสมาชิกที่ไม่สอดคล้องกับหลักการดังกล่าวจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขเพื่อการเข้าเป็น AEC ต่อไป

อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีรัฐสมาชิกอาจกำหนดระเบียบ กฎเกณฑ์หรือข้อบังคับที่ขัดต่อหลักการ MFN ดังกล่าวได้โดยอาจกำหนดกฎเกณฑ์ทางการค้าที่เอื้อประโยชน์ต่อรัฐอื่นใดเป็นพิเศษได้ หากกำหนดไว้เป็นข้อยกเว้นพิเศษ ในกรณีนี้เป็นข้อยกเว้นของหลักการ MFN ข้างต้นซึ่งวางบรรทัดฐานไว้ว่า

“สมาชิกอาจคงไว้ซึ่งมาตรการซึ่งไม่สอดคล้องได้หากได้มีการระบุมาตรการเช่นนั้นไว้เป็นข้อยกเว้น”*

ข้อยกเว้นของกฎ MFN จะต้องกำหนดเป็นข้อผูกพัน (commitments) ซึ่งเรียกว่า “MFN Exemptions” (Lists of Thailand’s MFN Exemptions) การกำหนดข้อยกเว้นดังกล่าว รัฐสมาชิกจะต้องกระทำในรอบของการเจรจาตั้งแต่กรอบกติกา AFAS ของอาเซียนมีผลบังคับใช้วันที่ 1 มกราคม 1996 มีการสรุปข้อยุติรอบเจรจาของรัฐสมาชิกอาเซียนมาแล้ว ก่อให้เกิดข้อกำหนดข้อยกเว้น MFN 9 ฉบับ (9 packages of commitments) ธุรกิจบริการที่รัฐสมาชิกอาเซียนแต่ละรัฐข้อยกเว้นจำกัดการแข่งขันใน MFN Exemptions ดังกล่าวจะได้รับยกเว้น กฎหมายหรือข้อบังคับใดที่ขัดหรือไม่สอดคล้องกับหลักการ MFN ไม่มีความจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไข

2.3) การกำหนดข้อผูกพันกับธุรกิจบริการ

เป็นการเฉพาะ (Specific Commitments)

ภายใต้ กรอบ AFAS รัฐสมาชิกอาเซียนอาจกำหนดให้ธุรกิจบริการบางประเภทเป็นสาขาที่ถูกควบคุมห้ามมีการแข่งขันได้ โดยจะต้องทำเป็นข้อผูกพันเป็นการเฉพาะ (Specific Commitments: SC) (Art. IV)** ซึ่งมีหลักเกณฑ์เพิ่มเติมดังต่อไปนี้ (ดูตารางแสดงรูปแบบของตารางข้อผูกพันของประเทศสมาชิกอาเซียน)

* GATS Art. II.2 provides that “A Member may maintain a measure inconsistent with paragraph 1 provided that such a measure is listed in, and meets the conditions of, the Annex on Article II Exemptions.” [emphasis in original].

** Art. IV of AFAS provides that “1. Member States shall enter into negotiations on measures affecting trade in specific service sectors. Such negotiations shall be directed towards achieving commitments which are beyond those inscribed in each member State’s schedule of specific commitments under the GATS and for which Member States shall accord preferential treatment to

- รัฐสมาชิกต้องกำหนดข้อจำกัด และเงื่อนไขว่าด้วยการเข้าสู่ตลาด
- รัฐสมาชิกต้องกำหนดเงื่อนไข และข้อจำกัดว่าด้วยการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ
- กำหนดกรอบระยะเวลาในการปฏิบัติตามข้อผูกพัน
- ระบุวันที่ที่ข้อผูกพันจะมีผลใช้บังคับ

ตาราง 2.1 แสดงรูปแบบของตารางข้อผูกพันธุรกิจบริการของประเทศสมาชิกอาเซียน

สาขา (Sectors)	รูปแบบการบริการ (Modes of Supply)	เงื่อนไขการเข้าสู่ตลาด (Limitation on Market Access)	ข้อจำกัดเรื่องการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (Limitation on National Treatment)	ข้อผูกพันอื่น (Additional Commitment)
	การให้บริการจากประเทศหนึ่งสู่อีกประเทศหนึ่ง (Cross-Border)			
	การให้บริการในประเทศหนึ่งแก่ผู้รับบริการของประเทศอื่น (Consumption Aboard)			
	การให้บริการโดยผู้ให้บริการของประเทศหนึ่งผ่านการจัดตั้งทางพาณิชย์ในประเทศอื่น (Commercial Presence)			
	การให้บริการโดยผู้ให้บริการของประเทศหนึ่งซึ่งเดินทางเข้าไปให้บริการแก่ผู้รับบริการที่อยู่ในอีกประเทศหนึ่ง (Presence of Natural Persons)			

ที่มา: AFAS

one another on an MFN basis. 2. Each Member State shall set out in a schedule, the specific commitments it shall undertake under paragraph 1. 3. The provision of this Framework Agreement shall not be so construed as to prevent any Member States from conferring or according advantages to adjacent countries in order to facilitate exchanges limited to contiguous frontier zones of services that are both locally produced and consumed.” [emphasis in original].

จะเห็นได้ว่า รัฐสมาชิกอาจกำหนดให้ธุรกิจบริการบางประเภทมีข้อผูกพันเป็นการเฉพาะได้โดยจะมีกฎเกณฑ์เพิ่มเติมขึ้นมาบังคับใช้กับธุรกิจบริการดังกล่าว 2 ข้อที่สำคัญคือ (1) หลักการว่าด้วยการเข้าสู่ตลาดและ (2) หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ ซึ่งกรอบกติกาของอาเซียนว่าด้วย AFAS ได้ปรับใช้หลักมาจากบทบัญญัติของ GATS และตั้งได้กล่าวแล้วว่าตั้งแต่กรอบ AFAS อาเซียนมีผลใช้บังคับจะมีการเจรจาระหว่างรัฐสมาชิกในเรื่องการบริการที่ก่อให้เกิดข้อผูกพันธุรกิจบริการเป็นการเฉพาะถึง 9 ฉบับ*

หลักเกณฑ์เพิ่มเติม 2 ประการข้างต้น ซึ่งกรอบกติกา AFAS ของอาเซียนได้หยิบยืมมาจากบทบัญญัติของ GATS มีนัยสำคัญสำหรับประเทศสมาชิกอาเซียนในการกำหนดกฎหมายและข้อบังคับให้มีความสอดคล้องดังจะได้พิเคราะห์ต่อไป

2.4) หลักการเข้าสู่ตลาด

หลักการเข้าสู่ตลาด (Market Access Rule) เป็นหลักการสำคัญที่กรอบกติกา AFAS ของอาเซียนปรับใช้จาก GATS สำหรับธุรกิจบริการที่กำหนดข้อผูกพันเป็นการเฉพาะ (SC) ดังกล่าวข้างต้น หลักการเข้าสู่ตลาดปรากฏอยู่ใน GATS มาตรา XVI บัญญัติว่า

“ในส่วนที่เกี่ยวกับการเข้าสู่ตลาด สมาชิกจะให้การปฏิบัติแก่การบริการและผู้ให้บริการของสมาชิกอื่นใด ซึ่งเป็นการอนุเคราะห์ที่ไม่ด้อยไปกว่าที่ได้เสนอไว้ภายใต้ข้อกำหนด ข้อจำกัด และเงื่อนไขที่ตกลงและระบุไว้ในตารางข้อผูกพันของตน”**

หลักการดังกล่าว เป็นกฎที่ใช้บังคับกับแก่การบริการและผู้ให้บริการไม่ด้อยไปกว่าที่ระบุไว้ในตารางข้อผูกพันเฉพาะข้างต้น และในตารางดังกล่าวจะแบ่งข้อผูกพันออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกคือข้อผูกพันในแนวนราบ (Horizontal Commitments: HC) ซึ่งปรับใช้กับรูปแบบการให้บริการและการซื้อขายบริการต่างประเทศ (Modes of Supply) มี 4 ลักษณะดังตาราง 2.1 ข้างต้นคือ

- การให้บริการจากประเทศหนึ่งสู่อีกประเทศหนึ่ง (Cross-Border)
- การให้บริการในประเทศหนึ่งแก่ผู้รับบริการของประเทศอื่น (Consumption–Abroad)

* ดูภาคผนวกทั้ง 9 ฉบับภายใต้ AFAS (9 Annexes to Protocol to Implement Package of Commitments under the ASEAN Framework Agreement on Services).

** GATS Art. XVI.1 provides that “With respect to market access through the modes of supply identified in Article I, each Member shall accord services and services suppliers of any other Member treatment no less favourable than that provided for under the terms, limitations and conditions agreed and specified in its Schedule.” [emphasis in original].

- การให้บริการโดยผู้ให้บริการของประเทศหนึ่ง ผ่านการจัดตั้งทางพาณิชย์ใน ประเทศอื่น (Commercial Presence)
 - การให้บริการโดยผู้ให้บริการของประเทศหนึ่งซึ่ง เดินทางเข้าไปให้บริการแก่ผู้รับบริการที่อยู่ในอีก ประเทศหนึ่ง (Presence of Natural Person)
- การเจรจาเปิดเสรีธุรกิจบริการภายใต้กรอบกติกา

AFAS อาเซียนมีประเด็นที่สำคัญโดยเฉพาะเพียงรูปแบบที่ 3 การเข้ามาประกอบกิจการของนิติบุคคล ต่างชาติ กับรูปแบบที่ 4 การเข้ามาของคนต่างชาติ กฎหมายที่มีความสัมพันธ์ในประเด็นดังกล่าว ได้แก่ กฎหมายที่กำหนดรูปแบบของธุรกิจที่จะเข้ามาดำเนินการ การถือหุ้นของชาวต่างชาติ กฎหมาย ที่กำหนดเงื่อนไขการร่วมทุนของบริษัทต่างชาติ รวมถึงลดทั้งการควบคุมการออกใบอนุญาตการ ประกอบธุรกิจ เป็นต้น

ส่วนที่สองในตารางข้อผูกพันเฉพาะคือ เงื่อนไข ข้อบังคับหรือข้อกำหนดที่ใช้กับธุรกิจบริการเฉพาะสาขา (Specific Sectors) และสาขาย่อย (Sub-Sectors) ตามที่กำหนด

กรอบของอาเซียนยังได้กำหนดกฎเกณฑ์เพิ่มเติมไว้ ว่าในสาขาที่ได้มีการยอมรับข้อผูกพันการเข้าสู่ตลาด รัฐสมาชิกไม่สามารถใช้มาตรการดังกล่าวต่อไปนี้ได้ เว้นแต่ได้ระบุไว้เป็นอย่างอื่นในตารางของประเทศตน

- ข้อจำกัดจำนวนผู้ให้บริการ
- ข้อจำกัดในมูลค่ารวมทั้งหมดของธุรกรรมทาง การค้าบริการหรือสินทรัพย์
- ข้อจำกัดในจำนวนทั้งหมดของการประกอบ การบริการ
- ข้อจำกัดในจำนวนทั้งหมดของบุคคลธรรมดาที่ อาจถูกว่าจ้าง
- มาตรการซึ่งจำกัดหรือกำหนดประเภทของ องค์กรทางกฎหมาย
- ข้อจำกัดในการเข้าร่วมทุนต่างประเทศ ในรูป ของอัตราส่วนผู้ถือหุ้นต่างชาติ หรือมูลค่ารวม ทั้งหมด*

* GATS Art. XVI.2

2.5) หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ

หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ เป็นกฎที่ใช้สำหรับธุรกิจบริการที่ระบุในตารางข้อผูกพันเฉพาะเช่นเดียวกับหลักการเข้าสู่ตลาดดังกล่าวข้างต้น โดยบทบัญญัติของกรอบกติกา AFAS อาเซียนได้ปรับใช้หลักเกณฑ์การปฏิบัติเยี่ยงคนชาติมาจาก GATS มาตรา XVII ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

“ในสาขาที่ระบุไว้ในตารางของตน ภายใต้เงื่อนไขและข้อจำกัดใด ๆ ที่กำหนดไว้ในตารางของประเทศตน ประเทศสมาชิกจะต้องให้การปฏิบัติต่อการบริการและผู้ให้บริการของสมาชิกประเทศอื่นไม่ด้อยไปกว่าการปฏิบัติที่สมาชิกนั้นให้การบริการและผู้ให้บริการที่คล้ายคลึงกันของประเทศตน”*

บทบัญญัตินี้ดังกล่าวมีลักษณะเหมือนกันกับมาตรา 6 ของ ATIGA และมาตรา III ของ GATT แต่ปรับใช้กับธุรกิจบริการที่คล้ายคลึงกัน ฉะนั้น ภายใต้บังคับของหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ รัฐสมาชิกไม่อาจปฏิบัติต่อการบริการของประเทศอื่นที่แตกต่างกับการบริการที่คล้ายคลึงกันในประเทศของตนได้ เว้นแต่จะได้กำหนดข้อยกเว้นไว้ในตารางข้อผูกพันเฉพาะ

2.6) ธุรกิจบริการวิชาชีพ (Professional Services)

นอกเหนือจากหลักการสำคัญดังกล่าวแล้ว อาเซียนยังได้กำหนดเป้าหมายให้มีการเปิดเสรีธุรกิจบริการบางสาขาแบบเร่งรัด ซึ่งมีเป้าหมายสำคัญคือการลดหรือเลิกข้อจำกัด การค้าบริการในกลุ่มธุรกิจบริการวิชาชีพ (Professional services) (Art. V) เพื่ออนุญาตให้นักลงทุนที่มีสัญชาติอาเซียนสามารถถือหุ้นได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 51 และ 70 ภายในปี พ.ศ. 2551 และ 2554 ตามลำดับ ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวได้ผ่านพ้นมาแล้ว กลุ่มธุรกิจบริการวิชาชีพที่ได้มีการตกลงภายใต้กรอบอาเซียน 7 กลุ่มได้แก่

(1) บริการวิชาชีพบัญชีตามที่ตกลงใน ASEAN Mutual Recognition Arrangement Framework on Accountancy Services (2009)**
ครอบคลุมการประกอบธุรกิจ อาทิ การตรวจสอบงบการเงิน บริการวิเคราะห์งบการเงิน รับทำบัญชี และบริการรับทำบัญชียกเว้นการคืนภาษีบริการเตรียมจัดทำงบ กำไรขาดทุน เป็นต้น

* GATS Art. XVII.

** ASEAN Mutual Recognition Arrangement on Accountancy, signed in Thailand (26 February 2009).

- (2) บริการวิชาชีพด้านการแพทย์ตามที่ตกลงภายใต้ ASEAN Mutual Recognition Arrangement Framework on Medical Practitioners (2009)*
ครอบคลุมการบริการด้านการแพทย์ อาทิ การแพทย์ทั่วไปและแพทย์เฉพาะทาง
- (3) ธุรกิจบริการวิชาชีพด้านวิศวกรรมตามข้อตกลงที่กำหนดใน ASEAN Mutual Recognition Arrangement on Engineering Services (2005)**
กิจกรรมทางธุรกิจที่เกี่ยวข้อง อาทิ บริการให้คำแนะนำและปรึกษาด้านวิศวกรรม การออกแบบทางวิศวกรรม การออกแบบทางวิศวกรรมสำหรับการติดตั้งเครื่องกลและไฟฟ้าสำหรับอาคาร การออกแบบทางวิศวกรรมสำหรับการก่อสร้างงานด้านโยธา บริการวิศวกรรมบูรณาการ ฯลฯ
- (4) การบริการพยาบาลภายใต้กรอบ ASEAN Mutual Recognition Arrangement on Nursing Services (2006)*** ครอบคลุมการบริการด้านการพยาบาล อาทิ การผดุงครรภ์ เป็นต้น
- (5) วิชาชีพด้านสถาปัตยกรรมตามกรอบข้อตกลงเรื่อง ASEAN Mutual Recognition Arrangement on Architectural Services (2007)****
ครอบคลุมกิจกรรมทางธุรกิจด้านสถาปัตยกรรมหลายประเภท อาทิ การให้คำปรึกษาและบริการก่อนการออกแบบ การออกแบบทางสถาปัตยกรรม และบริการสถาปัตยกรรมผังเมือง เป็นต้น
- (6) วิชาชีพการสำรวจตามกรอบข้อตกลงเรื่อง ASEAN Mutual Arrangement for Mutual Recognition of Surveying Qualifications (2007)*****

* ASEAN Mutual Recognition Arrangement on Medical Practitioners, signed in Thailand (26 February 2009).

** ASEAN Mutual Recognition Arrangement on Engineering Services, signed in Malaysia (9 December 2005).

*** ASEAN Mutual Recognition Arrangement on Nursing Services, signed in the Philippines (8 December 2006); .

**** ASEAN Mutual Recognition Arrangement on Architectural Services, signed in Singapore (19 November 2007).

***** ASEAN Mutual Recognition Arrangement on Surveying Qualification, signed in Singapore (19 November 2007).

(7) บริการวิชาชีพทันตกรรมภายใต้ ASEAN Mutual Recognition Arrangement on Dental Practitioners (2009)*

(8) ธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยเฉพาะมัคคุเทศก์ตามกรอบเรื่อง ASEAN Mutual Recognition Arrangement on Tourism Professionals (2012)**

ภายใต้กรอบการตกลงเรื่องบริการวิชาชีพดังกล่าว ประเทศสมาชิกอาเซียนจะต้องทบทวนกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางธุรกิจดังกล่าว ให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานของอาเซียน เว้นแต่จะมีการกำหนดข้อจำกัดเรื่องการเข้าสู่ตลาด หรือการปฏิบัติกับคนภายในชาติที่แตกต่างออกไปและได้ระบุเป็นข้อยกเว้นไว้ในตารางข้อมูลผูกพัน

3) ข้อตกลงยอมรับร่วมกันแห่งอาเซียน (MRAs)

ข้อตกลงยอมรับร่วมกันของอาเซียน (Mutual Recognition Arrangements: MRAs) เป็นอีกหนึ่งในเป้าหมายสำคัญของการรวมเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวในภูมิภาค

ตาราง 2.2 แสดงสาขาวิชาชีพที่บรรลุข้อตกลงยอมรับร่วมกันของอาเซียน

สาขาวิชาชีพที่บรรลุข้อตกลง	วันที่ลงนามใน MRAs
1. วิชาชีพบัญชี	26 กุมภาพันธ์ 2009
2. วิชาชีพด้านการแพทย์	26 กุมภาพันธ์ 2009
3. วิชาชีพทันตกรรม	26 กุมภาพันธ์ 2009
4. วิชาชีพด้านวิศวกรรม	9 ตุลาคม 2005
5. วิชาชีพด้านการพยาบาล	8 ธันวาคม 2006
6. วิชาชีพด้านสถาปัตยกรรม	19 พฤศจิกายน 2007
7. วิชาชีพด้านการสำรวจ	19 พฤศจิกายน 2007
8. การท่องเที่ยว	9 มกราคม 2009

ที่มา: ASEAN Secretariat (2016)

โดยกรอบความตกลงว่าด้วย MRAs เป็นการเพิ่มเติมการเปิดเสรีบริการภายใต้ AFAS โดยให้ความสำคัญกับธุรกิจบริการวิชาชีพ (professional services) เพื่อเกิดการไหลเวียนทางแรงงานที่มีฝีมือ ตามเป้าประสงค์สำคัญประการหนึ่งข้างต้น ในปัจจุบันอาเซียนได้บรรลุข้อตกลงว่าด้วย MRAs ไปแล้ว 7 สาขาวิชาชีพ และ 1 สาขาบริการดังตารางข้างต้น

* ASEAN Mutual Recognition Arrangement on Dental Practitioners, signed in Thailand (26 February 2009).

** ASEAN Mutual Recognition Arrangement on Tourism Professionals, signed in Thailand (9 November 2012).

4) กรอบความตกลงของอาเซียนที่เกี่ยวกับการลงทุน

กรอบกติกาอาเซียนว่าด้วยการลงทุน (ASEAN Comprehensive Investment Agreement: ACIA) ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 26 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2009 ระหว่างประเทศสมาชิกทั้ง 10 ประเทศ พัฒนามาจากตราสารสองฉบับด้วยกันคือ 1987 Agreement for the Promotion and Protection of Investment (IGA)* และ 1998 Framework Agreement on the ASEAN Investment Area (AIA)** กรอบกติกา ACIA มีบทบัญญัติทั้งสิ้น 49 มาตรา*** บรรจุหลักการสำคัญของกฎหมายการลงทุนระหว่างประเทศที่ยอมรับในระดับนานาชาติ (International Best Practices) สรุปลงสาระสำคัญและกรอบพันธกรณีของประเทศไทยได้ดังนี้

4.1) เป้าประสงค์ของอาเซียน

กรอบกติกา ACIA มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือการคุ้มครองประโยชน์ของนักลงทุนของทุกรัฐประชาคมอาเซียน ด้วยการกำหนดกฎระเบียบและวิธีปฏิบัติทางการลงทุนที่มีความโปร่งใสและชัดเจนและดังที่ปรากฏในเจตนารมณ์แห่งการร่าง ACIA แสดงให้เห็นว่า “การคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของนักลงทุนถือเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของการดึงดูดนักลงทุนเข้ามาในภูมิภาคและเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันทางการค้าของรัฐ สมาชิกอาเซียน”**** กรอบกติกา ACIA มุ่งเน้นคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของนักลงทุนของรัฐสมาชิกอื่น และมุ่งหวังที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างลงตัวและเท่าเทียมกันทั่วทั้งภูมิภาค เป้าประสงค์ดังกล่าวเป็นหัวใจสำคัญของกฎหมายว่าด้วยการลงทุนที่ปรากฏอยู่ในข้อตกลงด้านการลงทุนระหว่างประเทศ (International Investment Agreements: IIAs) ทุก ๆ ฉบับ อาทิ NAFTA Chapter 11 และ U.S. Model BIT

กรอบกติกา ACIA ยังให้ความสำคัญกับการลงทุนทุกระดับซึ่งแตกต่างจาก IIA ฉบับอื่น ๆ ที่ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของนักลงทุนที่มีขนาดการลงทุนขนาดใหญ่ดังที่ปรากฏตามความในมาตรา 24(b) ของ ACIA ว่า “รัฐสมาชิกจะต้องให้การสนับสนุนกิจกรรมทางธุรกิจขององค์กรที่มีขนาดเล็กและกลางหรือที่เรียกว่า “ธุรกิจแบบ SMEs” (Small and Medium Enterprises)*****

* *Agreement for the Promotion and Protection of Investment*, signed by Economic Ministers on 15 December 1987.

** *Framework Agreement on the ASEAN Investment Area*, signed by Economic Ministers on 7 October 1998.

*** *ASEAN Comprehensive Investment Agreement*, signed in Manila, the Philippines (23 August 2007) (ACIA).

**** Art. 1 of the ACIA.

***** Ibid, art. 24(b).

จะเห็นได้ว่า รัฐสมาชิกมีพันธกรณีที่จะต้องสนับสนุนการส่งเสริมการลงทุนในภูมิภาคอาเซียนภายใต้กรอบกติกาว่าด้วยการลงทุนเดียวกัน

4.2) ขอบเขตความร่วมมือภายใต้ ACIA

กรอบกติกา ACIA ได้กำหนดนิยามของผู้ประกอบการที่จะได้รับความคุ้มครองไว้ 2 ลักษณะคือ “นักลงทุน” กับ “การลงทุน” ทั้งสองคำที่ปรากฏในข้อตกลง ACIA ถูกนิยามไว้ในลักษณะเดียวกันกับหลักปฏิบัติของนานาชาติ โดยที่คำว่า “นักลงทุน” หมายความครอบคลุมถึงผู้ประกอบการและนิติบุคคลต่างชาติ อาทิ ห้างหุ้นส่วน บริษัทองค์กรทางธุรกิจหรือนิติบุคคลอื่น* ส่วนการลงทุนที่จะได้รับการคุ้มครองภายใต้ ACIA ถูกกำหนดว่า จะต้องเป็นการลงทุนที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายภายในของรัฐที่เข้าไปลงทุน ฉะนั้น นิติบุคคลที่จะได้รับสิทธิพิเศษและความคุ้มครองจะต้องเป็นนิติบุคคลหรือองค์กรธุรกิจที่ได้จัดตั้งขึ้น ถูกต้องตามกฎหมายภายในของรัฐสมาชิกที่เข้าไปลงทุน

สำหรับสาขาที่ได้รับการสนับสนุนในเรื่องการลงทุน มี 7 สาขา ได้แก่ อุตสาหกรรม การผลิต (Manufacturing) การเกษตร (Agriculture) การประมง (Fishery) ป่าไม้ (Forestry) เหมืองแร่ (Mining and Quarrying) ธุรกิจบริการภายใต้กรอบ AFAS และการลงทุนประเภทอื่นที่รัฐสมาชิกเห็นสมควรกำหนดในอนาคตต่อไป** ส่วนสาขาดังต่อไปนี้ได้รับการยกเว้นไม่อยู่ในบังคับของ ACIA ได้แก่

- (1) มาตรการทางภาษี ยกเว้นกรณีตามมาตรา 13 และ 14 ของ ACIA
- (2) การอุดหนุนหรือการให้ความช่วยเหลือโดยรัฐ
- (3) การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ (government procurement)
- (4) การให้บริการโดยรัฐ (services supplied in the exercise of governmental authority)
- (5) มาตรการอื่น ๆ ที่รัฐสมาชิกกำหนดยกเว้นห้ามมีการแข่งขันภายใต้กรอบ AFAS ดังกล่าว***

4.3) บทบัญญัติที่สำคัญและข้อยกเว้น

เพื่อการรองรับการลงทุนในสาขาต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นให้เกิดการปฏิบัติที่เท่าเทียมและเป็นธรรมระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนอย่างแท้จริง กรอบกติกา ACIA ได้ปรับใช้หลักการสำคัญเช่นเดียวกับประเด็นเรื่องการค้าสินค้าและบริการข้างต้นคือ

* Ibid, arts. 3.1 and 4.

** Ibid, art. 3.3.

*** Ibid, art. 3.4 (a) – (e).

การปรับใช้หลักการไม่เลือกปฏิบัติ (Non-Discrimination) ประกอบด้วยหลักการปฏิบัติเยี่ยงชาติที่
ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่ง (MFN Rule) กับหลักว่าด้วยการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (NT Rule) กับการลงทุน
หลักการปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่ง
ปรากฏอยู่ในมาตรา 6 ของ ACIA รองรับว่าการลงทุนในสาขาต่าง ๆ ของแต่ละประเทศสมาชิกจะ
ได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกัน ส่วนหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติตามความในมาตรา 5 ของ ACIA
รองรับว่ารัฐสมาชิกจะต้องปฏิบัติกับนักลงทุนชาวต่างชาติอาเซียนเหมือนกันกับที่ปฏิบัติกับคนภายใน
ชาติตน*

อย่างไรก็ตาม การกำหนดว่าสาขาใดจะได้สิทธิพิเศษ
ในเรื่องการลงทุนแบบใดยังคงเป็นอำนาจอธิปไตยของรัฐสมาชิก รัฐสมาชิกอาจกำหนดให้สมาชิกอื่น
ได้รับสิทธิพิเศษในเรื่องการลงทุนมากกว่าประเทศสมาชิกอื่นได้ โดยกำหนดเป็นข้อยกเว้นของ MFN
ภายใต้กรอบ ACIA ตัวอย่างเช่น ประเทศไทยอาจกำหนดให้สิทธิพิเศษในเรื่องการลงทุนด้านการ
ประมงกับนักลงทุนชาวกัมพูชาเพราะสาเหตุที่ทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์กันมาอย่างยาวนานและมี
พรมแดนติดต่อกัน ใช้ทรัพยากรทางทะเลร่วมกัน ประเทศไทยสามารถระบุให้นักลงทุนกัมพูชาได้รับ
สิทธิพิเศษในเรื่องดังกล่าวได้โดยกำหนดไว้ในเรื่อง MFN

ในทำนองเดียวกัน รัฐสมาชิกอาจกำหนดข้อกำหนด
เกี่ยวกับการปฏิบัติระหว่างคนภายในชาติ แตกต่างกับนักลงทุนต่างชาติชาวอาเซียนได้เพื่อเป็นการ
สงวนรักษาอาชีพใน บางสาขาหรือเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของคนชาติไว้ด้วยการกำหนดเรื่อง
หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติได้เช่นเดียวกัน**

การพิจารณาบททวนกฎหมายเพื่อการรวมตัวกัน
ของ AEC สำหรับประเทศไทยจึงจำเป็นต้องพิจารณาคูความสอดคล้องของกฎหมายภายในกับ
กรอบกติกาของ ACIA และข้อยกเว้นที่ประเทศไทยได้กำหนดขึ้นในเรื่อง MFN และ NT ภายใต้กรอบ
กติกาดังกล่าว

4.4) ระบบระงับข้อพิพาทแบบ

“Investor-State Arbitration”

กรอบความตกลง ACIA ได้ปรับปรุงกฎเกณฑ์เดิม
ของอาเซียนในเรื่องการระงับข้อพิพาทคดีอันเกิดจากการลงทุน ขณะที่กรอบกติกาของอาเซียนเดิม
มิได้กำหนดรูปแบบการระงับข้อพิพาทคดีการลงทุนไว้ ทำให้การปรับใช้บทกฎหมายเมื่อมีกรณีพิพาท
จำเป็นต้องใช้กฎหมายภายในของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีความแตกต่างกันตามสภาพ
สังคมและวัฒนธรรม คดีอุทธรณ์ระหว่างพ่อค้าชาวไทยกับบริษัทสวีตเซอร์แลนด์ชี้ให้เห็นถึงความไม่
ชัดเจนในการปรับใช้บทกฎหมายภายใน ก่อให้เกิดความเคลือบแคลงสงสัยในบรรทัดการตัดสินคดี
นำไปสู่การลดทอนความเชื่อมั่นของนักลงทุน

* Art. 5 of the ACIA.

** Ibid.

ข้อเท็จจริงในคดีดังกล่าวปรากฏว่า พ่อค้าชาวชาวไทยขายข้าวให้กับบริษัทต่างชาติที่ สวิตเซอร์แลนด์ และไม่ยอมส่งข้าวให้ผู้ซื้อจนราคาข้าวสูงขึ้น บริษัท สวิตเซอร์แลนด์จึงฟ้องพ่อค้าชาวไทยและศาลไทยนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ว่าด้วยซื้อขายมาปรับใช้ การซื้อขายข้าวเข้าหมวดการซื้อขายตั้งแต่ 500 บาทขึ้นไป กฎหมายกำหนดว่า จะต้องมียุทธศาสตร์เป็นลายลักษณ์อักษร แต่การซื้อขายข้าวดังกล่าวได้กระทำผ่านธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ตามกฎหมายไทยมีถือว่าเป็นหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรจึงส่งผลให้คู่กรณีบริษัท สวิตเซอร์แลนด์เป็นฝ่ายแพคดีไป เพื่อแก้ปัญหาความล่าช้าของกฎหมายที่ไม่อาจทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบันของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน ACIA จึงได้กำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทไว้เรียกระบบดังกล่าวว่า “Investor-State Arbitration”

มาตรา 40.1 ของ ACIA กำหนดให้กฎหมายที่เกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทต้องประกอบด้วย “การปรับใช้หลักการของกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง” (Applicable Rules of International Law) ซึ่งเป็นการยืนยันการนำระบบระงับข้อพิพาทแบบ “Investor-State Arbitration”* ด้วยการใช้หลักเกณฑ์ของกฎหมายระหว่างประเทศมาใช้แทนที่การปรับใช้ตัวบทบัญญัติของกฎหมายภายใน ฉะนั้น ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องทบทวนกฎหมายที่เกี่ยวข้องในเรื่องดังกล่าวเช่นกัน

กรอบกติกา ACIA ยังกำหนดบทบัญญัติให้นักลงทุนสามารถร้องขอให้มีการระงับข้อพิพาทแบบอนุญาโตตุลาการได้ คำตัดสินของอนุญาโตตุลาการให้ถือว่ามีผลผูกพันคู่กรณี กล่าวได้ว่ากรอบกติกาของอาเซียนในเรื่องการลงทุนกำหนดให้รัฐสมาชิกนำระบบระงับข้อพิพาทที่เหมาะสมกับคดีลงทุนมาใช้เป็นกฎหมายภายใน

บทบัญญัติของ ACIA ดังกล่าว เป็นกรอบที่ประเทศไทยจะต้องนำมาพิจารณาทบทวนปรับปรุงแก้ไขระบบกฎหมายภายในให้มีความสอดคล้องต่อไป

5) กรอบความตกลงของอาเซียนว่าด้วย

อุตสาหกรรมพิเศษ

อาเซียนได้ให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมบางสาขาเป็นพิเศษโดยสรุปไว้ในกรอบความตกลงว่าด้วยธุรกิจพิเศษ (ASEAN Framework Agreement for

* Art. 40.1 of ACIA provides that “Subject to paragraphs 2 and 3, when a claim is submitted under Article 33 (Submission of a Claim), the tribunal shall decide the issues in dispute in accordance with this Agreement, any other applicable agreements between the Member States, and the applicable rules of international law and where applicable, any relevant domestic law of the dispute Member State.” [emphasis in original].

the Integration of Priority Sectors: PIS)* จัดทำขึ้นในปี 2004 และได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมในปี 2006** อุตสาหกรรมที่จัดอยู่ในสาขาพิเศษตามกรอบ PIS ได้แก่

ตาราง 2.3 แสดงอุตสาหกรรมกลุ่มพิเศษ 12 สาขาของอาเซียน

อุตสาหกรรมกลุ่มพิเศษ 12 สาขา	
1. ผลผลิตทางการเกษตร	7. สินค้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์
2. การประมง	8. พาณิชยกรรมอิเล็กทรอนิกส์
3. ผลิตภัณฑ์จากไม้	9. บริการด้านสุขภาพ
4. ผลิตภัณฑ์จากยาง	10. การท่องเที่ยว
5. สินค้าประเภทเสื้อผ้าและสิ่งทอ	11. การเดินทางทางอากาศ
6. รถยนต์	12. การขนส่ง (logistics)

ที่มา: ASEAN Secretariat (2016)

การจัดกลุ่มอุตสาหกรรมเป็นพิเศษ 12 สาขาเป็นการเน้นย้ำการเปิดเสรีธุรกิจทั้งทางด้านการบริการและการลงทุนสอดคล้องกับกรอบความตกลงว่าด้วยบริการ (AFAS) และความตกลงในเรื่องการลงทุน (ACIA) ดังกล่าวข้างต้น และเป็นกรอบความตกลงเพื่อการก้าวไปสู่ความเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวของภูมิภาคอาเซียนตามเป้าประสงค์ประการแรกดังกล่าวข้างต้น

6) กรอบความตกลงของอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านทรัพย์สินทางปัญญา

ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นอีกประเด็นสำคัญในการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจของอาเซียน กรอบกติกาอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือทางด้านทรัพย์สินทางปัญญา (ASEAN Framework Agreement on Intellectual Property Cooperation)*** เป็นกฎเกณฑ์หลักในการกำหนดทิศทางการคุ้มครองและบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวในภูมิภาคอาเซียน

เดิมที่การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามีวิวัฒนาการแยกออกจากเวทีด้านกฎหมายเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศ แต่ภายหลังการจัดตั้ง WTO ในปี ค.ศ. 1995 ทรัพย์สินทางปัญญาถูกกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของกฎระเบียบว่าด้วยเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศ (Jackson, 1997, p. 97) ภายใต้ข้อตกลงทางการค้าที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในทรัพย์สิน

* ASEAN Framework Agreement for the Integration of Priority Sectors, signed at Vientiane (29 November 2004).

** ASEAN Framework (Amendment) Agreement for the Integration of Priority Sector, signed at Cebu, The Philippines (8 December 2006).

*** ASEAN Framework Agreement on Intellectual Property Cooperation, signed at Bangkok (15 December 1995) (AFAIPC).

ทางปัญญาหรือ “ข้อตกลงทริปส์” (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights: TRIPS Agreement)*

ข้อตกลงทริปส์ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาทุก ๆ ประเภท ตั้งแต่ ลิขสิทธิ์และสิทธิข้างเคียง เครื่องหมายการค้า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แบบอุตสาหกรรม สิทธิบัตร คุ้มครองพันธุ์พืช ผังภูมิวงจรรวม และความลับทางการค้า สำหรับประเทศสมาชิก WTO (TRIPS Art. 1) สมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศเป็นสมาชิก WTO และผูกพันที่จะต้องคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาทุกประเภทภายใต้ข้อตกลงทริปส์ กรอบกติกาของอาเซียนยังกำหนดให้รัฐสมาชิกให้ความร่วมมือในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาตามมาตรฐานที่กำหนดโดยข้อตกลงทริปส์ สิ่ง que เพิ่มเติมขึ้นมาภายใต้กรอบของอาเซียนคือการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาให้มีมาตรฐานเดียวกันทั่วภูมิภาคอาเซียน โดยเฉพาะเรื่องการจัด การคุ้มครองและบังคับใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา และระบบการจดทะเบียนสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า (Art. 3.2)

ประเทศสมาชิกอาเซียนหลายประเทศ อาทิ ประเทศไทย อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ เป็นประเทศที่ติดอันดับโลกในเรื่องการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา อาจกล่าวได้ว่า อาเซียนเป็นภูมิภาคที่มีปัญหาในเรื่องการบังคับใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา มากที่สุดในโลก จากปัญหาดังกล่าว อาเซียนจึงมีเป้าประสงค์ที่สำคัญในการกำหนดทิศทางให้บรรดารัฐสมาชิกพัฒนาระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลและมีทิศทางเดียวกันทั่วทั้งภูมิภาคอาเซียนเพื่อเป้าหมายในการสร้างบรรทัดฐานแห่งอาเซียน (Art. 1.6)

เพื่อบรรลุเป้าประสงค์ดังกล่าว อาเซียนได้กำหนดแผนดำเนินการหลายฉบับได้แก่ แผนดำเนินการฮานอย (Hanoi Plan of Action) แผนความร่วมมือด้านกฎหมายลิขสิทธิ์ (Work Plan for ASEAN Copyright Cooperation) และแผนปฏิบัติการ (IPR Action Plan) ในการสร้างระบบบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพทั่วภูมิภาคแบ่งเป็น 2 ระดับ

IPR Action Plan ในขั้นแรก (ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2004–2010)

มุ่งเน้นในสามประเด็นสำคัญได้แก่ (1) การให้ความช่วยเหลือรัฐสมาชิกในการรังสรรค์ผลผลิตทาง IP (2) พัฒนาระบบการคุ้มครองจดทะเบียนและการบังคับใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งภูมิภาค และ (3) สนับสนุนความเข้าใจและพัฒนาทรัพยากรด้านทรัพย์สินทางปัญญาให้มีความสามารถในการแข่งขันมากขึ้นสำหรับ IPR Action Plan ในขั้นที่ 2 (ค.ศ. 2011–2015) เพิ่มเติมจากแผนปฏิบัติการเดิมและมุ่งเน้นให้รัฐสมาชิกร่วมมือกันในเรื่องการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเด็นดังต่อไปนี้

6.1) เครื่องหมายการค้า

ปัจจุบันรัฐสมาชิกอาเซียนยังคงมีความแตกต่างกันในเรื่องวิธีและกลไกการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองเครื่องหมายการค้า การจดทะเบียน

* *Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights in Marrakesh Agreement Establishing the World Trade Organization*, opened for signature 15 April 1994, 1869 UNTS 299 (entered into force 1 January 1995) (TRIPS Agreement).

เครื่องหมายการค้าในประเทศหนึ่งไม่ได้รับความคุ้มครองในประเทศอื่นในภูมิภาคอาเซียนซึ่งแตกต่างจากระบบ Community Trademark (CTM) ของสหภาพยุโรปที่การจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในประเทศใดประเทศหนึ่งในยุโรป ย่อมได้รับความคุ้มครองในทุก ๆ ประเทศในสหภาพยุโรป ด้วยเหตุดังกล่าวอาเซียนจึงมุ่งหวังที่จะให้มีระบบคุ้มครองเครื่องหมายการค้าในระดับภูมิภาคเป็นระบบเดียวทั่วทั้งภูมิภาค โดยแผนปฏิบัติการดังกล่าวข้างต้นจึงวางกรอบไว้ให้ประเทศสมาชิกเข้าเป็นภาคีของพิธีสารกรุงมาดริด (Protocol relating to the Madrid Agreement concerning the International Registration of Marks: Madrid Protocol) และตามแผนปฏิบัติการของอาเซียน รัฐสมาชิกจะต้องเข้าเป็นภาคีพิธีสารมาดริดภายในปี ค.ศ. 2015 ปัจจุบันมีเพียงฟิลิปปินส์ สิงคโปร์และเวียดนามที่เป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าว

6.2) สิทธิบัตร

ในเรื่องกฎหมายสิทธิบัตร อาเซียนกำหนดให้รัฐสมาชิกเข้าเป็นภาคีสันติสัญญาว่า ด้วยความร่วมมือทางด้านสิทธิบัตร (Patent Cooperation Treaty: PCT) ภายในปี 2015 การเป็นภาคีอนุสัญญา PCT ดังกล่าว หมายถึงการปรับเปลี่ยนระเบียบปฏิบัติและโครงสร้างทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิบัตรของกฎหมายภายใน ปัจจุบันบรูไน กัมพูชา ลาว และพม่ายังมิได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าว วัตถุประสงค์สำคัญในเรื่องความร่วมมือด้านสิทธิบัตรของอาเซียนคือการสร้างระบบตรวจสอบสิทธิบัตรขึ้นในภูมิภาค (ASEAN Patent Search and Examination) ซึ่งจะใช้สำหรับการยื่นขอจดทะเบียน และตรวจสอบสิทธิบัตรระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน

ในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิบัตรออกแบบผลิตภัณฑ์ (Patent Designs) อาเซียนมุ่งหวังให้รัฐสมาชิกอาเซียนเข้าเป็นภาคีอนุสัญญากรุงเฮกกว่าด้วยการจดทะเบียนออกแบบผลิตภัณฑ์ (Hague Agreement concerning the International Registration of Industrial Designs) ในปี 2015 และในปัจจุบันมีเพียงประเทศสิงคโปร์ประเทศเดียวที่เป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าว รัฐสมาชิกอาเซียนอื่นอาจต้องมีการศึกษา และทบทวนกฎหมายที่เกี่ยวข้องหากต้องการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาข้างต้น

6.3) ลิขสิทธิ์

ในเรื่องลิขสิทธิ์ อาเซียนได้กำหนดแผนดำเนินงาน (Work Plan for Copyright Cooperation) โดยมีเป้าหมาย 4 ด้านที่สำคัญได้แก่ (1) การกำหนดนโยบายเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ในรัฐสมาชิก (2) แนวทางในการแก้ไขและบังคับใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ (3) กำหนดกรอบให้บรรดารัฐสมาชิกจัดทำการศึกษาผลกระทบของการคุ้มครองลิขสิทธิ์ รวมทั้งการพัฒนากฎหมายลิขสิทธิ์ อาทิ การคุ้มครองลิขสิทธิ์ในยุคดิจิทัล การคุ้มครองลิขสิทธิ์ ภายใต้เขตการค้าเสรี (Free Trade Agreements: FTAs) และการคุ้มครองขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมโดยระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ และ (4) การให้ความรู้เรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์แก่สาธารณชน

อย่างไรก็ตาม อาเซียนมิได้กำหนดกรอบให้สมาชิกต้องปรับปรุงกฎหมายในเรื่องลิขสิทธิ์แต่ประการใด สาเหตุหนึ่งอาจเป็นเพราะ กฎหมายลิขสิทธิ์ใน

ประเทศสมาชิกอาเซียนมีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน จึงทำให้มีระบบการคุ้มครองกฎหมายดังกล่าว ที่ตลกและมีความก้าวหน้า ทันสมัยตามมาตรฐานสากลของข้อตกลงทริปส์ มีเพียงประเทศเดียวที่ยังไม่มีกฎหมายดังกล่าวบังคับใช้ในประเทศคือบรูไน ฉะนั้น กล่าวได้ว่ารัฐสมาชิกอาเซียนไม่มีพันธกรณีในเรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์ภายใต้กรอบกติกาอาเซียนแต่ประการใด

6.4) การคุ้มครองพันธุ์พืช

นอกเหนือจากกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ดังกล่าวข้างต้นแล้ว อาเซียนยังได้วางกรอบให้รัฐสมาชิกเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญาอื่นที่สำคัญ การวางกรอบดังกล่าวของอาเซียนมีนัยสำคัญสำหรับบรรดาสมาชิกที่จะต้องเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ หรือ “อนุสัญญาอุพูฟ” (International Convention for the Protection of New Varieties of plants: UPOV Convention)*

การคุ้มครองพันธุ์พืชเป็นเงื่อนไขที่กำหนดโดยข้อตกลงทริปส์ตามมาตรา 27.3(b) ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ประเทศสมาชิก WTO ต้องให้ความคุ้มครองพันธุ์พืชโดยระบบสิทธิบัตรหรือระบบกฎหมายเฉพาะ (*Sui Generis*) ที่มีประสิทธิผลหรือสองระบบรวมกัน” จากข้อกำหนดดังกล่าวจึงก่อให้เกิดระบบกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช 3 ระบบที่สำคัญของโลก ได้แก่ (1) ระบบสิทธิบัตร อาทิ กฎหมายสิทธิบัตรพืชในสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น (2) ระบบกฎหมายคุ้มครองผู้เพาะพันธุ์พืช (plant breeders) ภายใต้อนุสัญญาอุพูฟของสหภาพยุโรป และ (3) ระบบกฎหมายเฉพาะในการคุ้มครองพันธุ์พืช ประเทศสมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่ใช้ระบบกฎหมายเฉพาะในการคุ้มครองพันธุ์พืช (ปวีตร เลิศธรรมเทวี, 2559ก, 141) ซึ่งมีสาระสำคัญแตกต่างกับระบบของอนุสัญญาอุพูฟอย่างเด่นชัด หากรัฐสมาชิกพิจารณาเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าวอาจต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในเรื่องนี้ด้วยเช่นกัน

2.2.2.3 กรอบความตกลงของ AEC ที่เป็น Soft Law

ดังได้กล่าวแล้ว อาเซียนนิยมที่จะกำหนดแนวทางการดำเนินงานในรูปแบบของกรอบความร่วมมือที่ไม่มีสภาพบังคับหรือ Soft Law เพื่อสร้างความยืดหยุ่นในการปรับใช้พันธกรณีของประเทศสมาชิกตามแนววิถีแห่งอาเซียน (ASEAN Way) กรอบความร่วมมือดังกล่าวมีหลายฉบับในที่นี้จะกล่าวเฉพาะฉบับที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1) แนวปฏิบัติของอาเซียนว่าด้วยนโยบายด้านการแข่งขัน

แนวปฏิบัติของอาเซียนว่าด้วยนโยบายด้านการแข่งขัน (ASEAN Regional Guideline on Competition Policy) เป็นกรอบความร่วมมือกำหนดให้สมาชิกตรากฎหมายเกี่ยวกับการแข่งขันทางการค้าขึ้นมาใช้บังคับ รวมถึงพัฒนาบทบัญญัติของกฎหมายและองค์กรบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพ

* *International Convention for the Protection of New Varieties of plants*, 33 UST 2703, 815 UNTS 109 (1961); revised by 33 UST 2703 (1978); revised again by 815 UNTS 89 (1991).

2) แผนดำเนินงานด้านทรัพย์สินทางปัญญา

แผนดำเนินงานด้านทรัพย์สินทางปัญญามีแผนดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่ ASEAN Intellectual Property Action Plan I (2004-2010) และ II (2011-2015) เป็นแนวปฏิบัติและ Work Plan for Copyright Cooperation กำหนดกรอบความร่วมมือเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์

3) กรอบความร่วมมืออาเซียนเกี่ยวกับเทคโนโลยี

สารสนเทศ

กรอบความร่วมมืออาเซียนเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ อาทิ ASEAN Cooperation in Telecommunication and Information Technology และ ผังดำเนินการตาม Vientiane Action Program on Telecommunication and IT Sectors ฯลฯ

4) ความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อม

ความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมมีกรอบความร่วมมือหลายฉบับเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม อาทิ ASEAN Declaration to Eradicate Foot and Mouth Disease (1981) ASEAN Declaration on Specific Animal Disease Free Zone (1981) Declaration of Objectives regarding the ASEAN Agriculture Development Planning Centre (1980) หรือความร่วมมือด้านเหมืองแร่ภายใต้กรอบความร่วมมือ Hanoi Declaration on Sustainable ASEAN Connectivity in Minerals ซึ่งเป็นการสร้างความร่วมมือในการลงทุนทำเหมืองแร่อย่างยั่งยืน

5) ความร่วมมือด้านการพัฒนา

ความร่วมมือด้านการพัฒนามีกรอบความร่วมมือระหว่างสมาชิกอาเซียนหลายฉบับ ได้แก่ Ha Noi Declaration on Narrowing the Development Gap for Closer ASEAN Integration (2001) หรือ IAI Work Plan I (2002-2008) และ II (2009-2015) ซึ่งกำหนดผังการดำเนินงานของสมาชิกในเรื่องการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศให้มีความก้าวหน้าสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

กรอบกติกาด้านเศรษฐกิจของอาเซียนมีมากมายหลายฉบับ แบ่งได้เป็น 3 กลุ่มที่สำคัญ ตั้งแต่ กลุ่มเอกสารที่มีสภาพบังคับ หรือ Hard Law อาทิ กรอบความตกลงที่เกี่ยวกับสินค้า บริการและการลงทุน ซึ่งกำหนดกรอบพันธกรณีให้บรรดารัฐสมาชิกดำเนินการปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับกรอบความตกลง กลุ่มเอกสารที่ไม่มีสภาพบังคับ หรือ Soft Law อยู่ในรูปของปฏิญญา กรอบความร่วมมือต่าง ๆ ซึ่งวางเป็นแนวนโยบายให้บรรดารัฐสมาชิกไปดำเนินการตาม และกลุ่มเอกสารที่เป็นผังดำเนินงาน อาทิ ผัง AEC Blueprint กำหนดเค้าโครงในการดำเนินการให้แก่รัฐสมาชิก เอกสารดังกล่าวจะได้นำมาวิเคราะห์พันธกรณีที่ไทยจะต้องดำเนินการตามกรอบกติกาของอาเซียนในเรื่องกฎหมายเศรษฐกิจและการค้าในบทที่ 4 และ 5 ต่อไป

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

3.1 แนวทางและวิธีการวิจัย

วิธีการที่จะใช้ในการศึกษาวิจัยประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน กับการปรับปรุงกฎหมาย เศรษฐกิจและการค้าของไทยจะใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Technique) คือการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ อาทิ การศึกษาวิเคราะห์เอกสารกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายของอาเซียน และกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย รวมทั้งตรวจสอบข้อมูลทุติยภูมิคือการทบทวนและรวบรวมเอกสารงานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.2.1 การวิจัยเอกสาร โดยเฉพาะการวิจัยกฎหมาย

การวิจัยเอกสาร โดยเฉพาะการวิจัยกฎหมาย (Legal Research) จะวิเคราะห์ บทบัญญัติกฎหมายของไทยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องเศรษฐกิจและการค้าตามกรอบกติกาของอาเซียน เอกสารกฎหมายดังกล่าวผู้วิจัยได้พิจารณาคัดเลือกมาจากราชกิจจานุเบกษา สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

นอกจากนี้ยังจะศึกษาวิเคราะห์เอกสารกฎหมายของอาเซียนที่เกี่ยวข้องกับ ประเด็นเรื่องเศรษฐกิจและการค้าและบรรจุอยู่ภายใต้เสาเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ซึ่งสำนักเลขาธิการอาเซียน (ASEAN Secretariat) ได้จัดทำฐานข้อมูลไว้แล้วและสามารถแบ่งกลุ่มเอกสารกฎหมายของอาเซียนที่จะนำมาศึกษาได้เป็น 3 กลุ่มที่สำคัญ กล่าวคือ

เอกสารที่มีสภาพบังคับ (Hard Law) ซึ่งออกมาในรูปแบบของข้อตกลงในด้านต่าง ๆ ครอบคลุมความตกลงประเภทนี้จะมีลักษณะที่สอดคล้องกับกฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ภายใต้ต่องค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะสมาชิกอาเซียนเป็นภาคี WTO ทุกประเทศจึงมีพันธกรณีภายใต้กรอบความตกลงต่าง ๆ ของ WTO ด้วย ฉะนั้นการกำหนดกรอบข้อตกลงทางการค้าของอาเซียนจึงมีลักษณะที่สอดคล้องกับหลักการของ WTO โดยปริยาย

เอกสารที่ไม่มีสภาพบังคับ หรือ Soft Law ซึ่งออกมาในรูปแบบของกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกในประเด็นที่เป็นเรื่องละเอียดอ่อน อาทิ ความร่วมมือด้านการเกษตรด้านการพัฒนาซึ่งแต่ละประเทศสมาชิกมีระดับของการพัฒนาเศรษฐกิจที่แตกต่างกันอย่างเด่นชัด และด้านการแข่งขันทางการค้าซึ่งยังเป็นประเด็นใหม่สำหรับภูมิภาคอาเซียน เป็นต้น

เอกสารที่ออกมาในรูปแบบผังดำเนินการตามพิมพ์เขียว หรือ Blueprint ซึ่งเป็นแผนปฏิบัติการ (Plans of Action) ในลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้กรอบความตกลง (Hard Law) หรือกรอบความร่วมมือ (Soft Law) บรรลุผลของการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียน โดยไม่มีสภาพบังคับ สมาชิกมากจนเกินไป ผังดำเนินการดังกล่าวเป็นแผนผัง (Roadmap) ให้สมาชิกดำเนินการตาม

แผนงาน อาทิ ข้อตกลงร่วมกันด้านการค้าและศุลกากร ด้านการลงทุน แผนปฏิบัติการความร่วมมือด้านพลังงาน ด้านเหมืองแร่ ด้านทรัพย์สินทางปัญญา และด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ปัจจุบันอาเซียนได้ออกแผนดำเนินการระหว่างประเทศสมาชิกมาแล้วมากถึง 104 แผน (ข้อมูล ณ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2561)

นอกเหนือจากบทบัญญัติกฎหมายไทยและกรอบกติกาของอาเซียน ยังจะศึกษากรอบกติกาของกฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะกรอบกติกาขององค์การการค้าโลก ซึ่งกรอบกติกาอาเซียนนำมาอ้างอิงในส่วนที่เกี่ยวข้อง

กล่าวโดยสรุป การศึกษาวิจัยเชิงเอกสารจะนำไปใช้ในการแสวงหาคำตอบประเด็นเรื่องการวิเคราะห์กรอบกติการะหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนตามขอบเขตในข้อที่ 1.3.1 ของบทที่ 1 ประเด็นเรื่องพันธกรณีที่ประเทศไทยจะต้องปฏิบัติตามภายใต้กรอบกติกาของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งจะต้องทราบข้อบทที่เกี่ยวข้อง ลักษณะของกฎหมายที่ต้องดำเนินการภายใต้อาเซียนตามขอบเขตในข้อ 1.3.2 ดังกล่าวในบทที่ 1 และนำไปสู่การตอบคำถามในขอบเขตการวิจัยข้อที่ 1.3.4 ดังกล่าวข้างต้น

3.2.2 การเก็บข้อมูลด้วยการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)

การจัดสนทนาด้วยการประชุมกลุ่มย่อย หรือ Focus Group เป็นอีกวิธีที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อรวบรวมข้อมูลจากการนั่งสนทนาของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Key Informant) เป็นกลุ่ม ซึ่งจะคัดเลือกจากผู้ที่มีประสบการณ์ตรงในประเด็นการวิจัย หรือสามารถให้ข้อมูลที่ต้องการเกี่ยวกับประเด็นเรื่องประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยมีจำนวนระหว่าง 6-9 คน ซึ่งมาจากภาคส่วนต่าง ๆ ในสามกลุ่มดังต่อไปนี้

(1) ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการร่างกฎหมาย หรือการบังคับใช้กฎหมายจากหน่วยงานภาครัฐ โดยมีกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานที่มีกฎหมายที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขตามกรอบกติกาของอาเซียน อาทิ ผู้เชี่ยวชาญฝ่ายนิติบัญญัติ ผู้เชี่ยวชาญจากกระทรวงยุติธรรม กระทรวงการต่างประเทศ เป็นต้น จำนวน 2-3 คน

(2) ผู้ที่มีประสบการณ์ในภาคปฏิบัติภาคเอกชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง อาทิ สภาหอการค้าไทย สภาผู้ส่งออกสินค้า สภาอุตสาหกรรม หรือหน่วยงานให้คำปรึกษา กฎหมาย หรือตัวแทนผู้ประกอบการต่าง ๆ โดยจะเชิญตัวแทนภาคเอกชนดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนาประชุมกลุ่มย่อยเพื่อรวบรวมข้อมูลและมุมมองของภาคเอกชนที่มีต่อภาครัฐในประเด็นการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียน จำนวน 2-3 ท่าน

(3) ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายอาเซียนจากสถาบันการศึกษาและวิจัย โดยจะเล็งกลุ่มเป้าหมายไปที่นักวิชาการด้านกฎหมายอาเซียน และกฎหมายระหว่างประเทศ จำนวน 2-3 ท่าน

ผลที่ได้จากการประชุมกลุ่มย่อยจะได้ทราบถึง ผลกระทบของไทยจากการเข้าเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อภาคส่วนต่าง ๆ และเป็นข้อมูลที่ใช้ในการตอบประเด็นการวิจัยในขอบเขตข้อที่ 1.3.3 ดังระบุไว้ในบทที่ 1 ข้างต้น

สำหรับการเก็บข้อมูลด้วยการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) จะได้นำผลการวิจัยไปดำเนินการในขั้นต่อไป

3.2.3 การรวบรวมข้อมูลทางสถิติ

ข้อมูลทางสถิติเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่ชี้วัดถึงคุณภาพของงานวิจัย ฉะนั้นการวิจัยในครั้งนี้อย่างให้ความสำคัญกับการรวบรวมข้อมูลทางสถิติ อาทิ ข้อมูลด้านการส่งออก ข้อมูลทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ฯลฯ ซึ่งจะจำกัดเฉพาะข้อมูลที่เป็นารรวบรวมโดยหน่วยงานที่เชื่อถือได้เท่านั้น โดยเฉพาะองค์กรต่อไปนี้

ข้อมูลที่รวบรวมโดยองค์การระหว่างประเทศ อาทิ ข้อมูลที่รวบรวมโดยธนาคารโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศหรือ IMF หรือองค์การระหว่างประเทศอื่น ๆ ที่ได้รับการยอมรับ อาทิ WTO OECD ฯลฯ

ข้อมูลที่รวบรวมโดยองค์การระดับภูมิภาค อาทิ ข้อมูลจากธนาคาร ADB ข้อมูลจากเลขาธิการอาเซียนซึ่งเผยแพร่ข้อมูลทางการค้าของประเทศสมาชิกอาเซียน

ข้อมูลที่หน่วยงานทางราชการเป็นผู้รวบรวม อาทิ รายงานผล ข้อมูลทางสถิติ และข้อมูลอื่น ๆ จากกระทรวงการคลัง กระทรวงพาณิชย์ เป็นต้น

การรวบรวมข้อมูลทางสถิติดังกล่าว จะใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการสนับสนุนหลักการ เหตุผลและข้อมูลการวิจัยให้มีน้ำหนักมากขึ้น โดยเฉพาะข้อมูลทางเศรษฐกิจเพื่อประกอบการวิเคราะห์ตอบคำถามในขอบเขตการวิจัยเรื่องผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับภาคส่วนต่าง ๆ จากการเข้าเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของไทยตามขอบเขตข้อที่ 1.3.3 ในบทที่ 1 ข้างต้น

3.2.4 การวิเคราะห์เอกสารอื่น ๆ

สำหรับการวิเคราะห์เอกสารอื่น ๆ โดยเฉพาะที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) การวิจัยในครั้งนี้จะเลือกใช้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้เท่านั้นดังต่อไปนี้

หนังสือ (Books) เป็นหนังสือที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการรวมกลุ่มระดับภูมิภาค (Regional Integration) และเกี่ยวข้องกับอาเซียนและกฎหมาย ปัจจุบันมีหนังสือกฎหมายที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย อาทิ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนกับระบบกฎหมายไทย (ของผู้เสนอโครงการ) เป็นต้น และหนังสือชุดการศึกษาเกี่ยวกับอาเซียนของ Cambridge University Press ที่ผลิตโดยมหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ซึ่งมีการศึกษาประเด็นตามกรอบการค้าการลงทุนของ AEC ไว้อย่างครบถ้วน

บทความในหนังสือ (Articles in Edited Book) เป็นหนังสือที่มีบรรณาธิการควบคุมคุณภาพ (Peer Review) อย่างเข้มข้น โดยการวิจัยนี้จะคัดเลือก Edited Books ที่ตีพิมพ์ในระดับนานาชาติเท่านั้น

วารสารวิชาการ (Journal Articles) โดยเฉพาะวารสารวิชาการที่ได้รับมาตรฐานระดับนานาชาติ อาทิ วารสารที่อยู่ในฐานข้อมูลของ SCOPUS, ISI, SJR ซึ่งหน่วยงานภาครัฐของไทย (สกอ.) ให้การรับรองว่าเป็นวารสารที่ได้มาตรฐานระดับนานาชาติ หรือวารสารที่มีสำนักพิมพ์

ที่มีชื่อเสียง อาทิ Oxford University Press, Cambridge University Press หรือวารสารกฎหมายต่าง ๆ (Law Review) และวารสารในระดับชาติที่รองรับในฐานะข้อมูล TCI ของไทย

หนังสือพิมพ์ (Newspaper) โดยข้อมูลที่น่ามาใช้จะต้องเป็นข้อมูลที่ไม่สามารถหาได้จากหนังสือ รายงานวิจัยจากหน่วยงานภาครัฐหรือองค์การระหว่างประเทศ หรือในวารสารวิชาการ หรือเป็นข้อมูลอ้างอิงถึงเหตุการณ์ปัจจุบัน และจะต้องเป็นหนังสือพิมพ์ที่ได้รับการยอมรับในระดับชาติ

การวิเคราะห์เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิข้างต้นเพื่อนำมาใช้ในการสนับสนุนการอ้างอิง ข้อมูลที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและการสนับสนุนบทสรุปและข้อเสนอที่ได้จากการวิจัย โดยจะนำมาใช้ในการตอบคำถามประเด็นการวิจัยตามขอบเขตในข้อที่ 1.3.1 เรื่องกรอบกติกาของอาเซียน ข้อ 1.3.2 พันธกรณีที่ไทยจะต้องดำเนินการตามขอบเขตของอาเซียน ข้อ 1.3.3 ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับภาคส่วนต่างๆ และข้อ 1.3.4 การปรับปรุงแก้ไข หรือยกเลิกกฎหมายในประเด็นต่าง ๆ ที่ได้ศึกษาวิจัย ดังระบุไว้ในบทที่ 1

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 1 ทั้ง 4 ประการข้างต้น กล่าวคือ (1) ทำให้ทราบถึงกรอบพันธกรณีภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของไทย (2) ทำให้ได้รับทราบถึงประโยชน์และผลกระทบสำหรับประเทศไทยจากการเข้าเป็นรัฐประชาคมอาเซียนในเรื่อง เศรษฐกิจและการค้า (3) ทำให้ทราบถึงแนวทางการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในแต่ละประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและการค้า และ (4) ทำให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนากฎหมายภายในของไทยให้ดียิ่งขึ้นและเป็นไปตามหลักการของกฎหมายอาเซียน ดังผลการวิจัยตามรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 กรอบพันธกรณีภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของไทย

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีเป้าประสงค์ที่สำคัญคือ (1) เป็นเศรษฐกิจที่มีการรวมตัวและเชื่อมโยงกันในระดับสูง (2) เป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการแข่งขัน มีนวัตกรรม และมีพลวัต (3) มีความเชื่อมโยงและความร่วมมือรายสาขาที่เพิ่มขึ้น (4) เป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการปรับตัว ครอบคลุมทุกภาคส่วนให้ความสำคัญกับประชาชน และ (5) เป็นส่วนสำคัญของประชาคมโลก โดยมีกรอบความตกลงที่เกี่ยวข้องมากมายหลายฉบับ ครอบคลุมกิจกรรมทางการค้าการลงทุนระหว่างประเทศของบรรดาประเทศสมาชิกเพื่อขับเคลื่อนให้การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคอาเซียนดำเนินไปถึงเป้าประสงค์ดังกล่าว และทำให้บรรดาสมาชิกทั้ง 10 ประเทศ รวมทั้งประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปรับปรุงระบบกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับกรอบความตกลงดังกล่าวเพื่อความเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ฉะนั้น เพื่อให้การอนุวัติตามพันธกรณีภายใต้กรอบกติกาประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนบังเกิดประโยชน์สูงสุด ในส่วนนี้จะกล่าวถึงกรอบความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการรวมกลุ่มของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและศึกษาพันธกรณีที่ประเทศไทยต้องอนุวัติตามเพื่อวางเป็นบรรทัดฐานในการปรับปรุงระบบกฎหมายของไทยในส่วนตัวไป

จากกรอบความตกลงที่เกี่ยวกับการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนข้างต้นผู้ผั่งดำเนินการตาม AEC Blueprint ซึ่งสมาชิกอาเซียนได้ร่วมกันจัดทำและประมวลเอากรอบความตกลงของ AEC ทั้งหมดมาบรรจุอยู่ในเอกสาร 43 หน้า จึงทำให้ผั่งดำเนินการของ Blueprint เป็นเอกสารสำคัญที่แสดงเจตนารมณ์ทางการเมืองของบรรดาสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ และมีผลผูกพันทางด้านนโยบายที่กำหนดให้ประเทศไทยและสมาชิกอาเซียนต้องปฏิบัติตามโดยเฉพาะใน 5 เป้าประสงค์ดังจะได้วิเคราะห์ต่อไปนี้

4.1.1 เศรษฐกิจที่มีการรวมตัวและเชื่อมโยงกันในระดับสูง

หนึ่งในเป้าประสงค์ที่สำคัญของการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคือการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันจากขนาดของภูมิภาคและตลาดที่กว้างขึ้น กล่าวคือ การรวมตลาดและฐานการผลิตสินค้าของสมาชิกทั้ง 10 ประเทศให้เป็นตลาดเดียวซึ่งตรงจุดนี้เป็นแนวคิดที่ได้รับ

อิทธิพลมาตั้งแต่แรกเริ่มของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเพื่อที่จะให้มีผลิตภัณฑ์อาเซียน (ASEAN Products) เส้นทางของการก้าวไปสู่การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวที่ Blueprint ได้กำหนดไว้ปรากฏใน AEC Blueprint 2015 และพัฒนาလာมาเป็นเป้าประสงค์ประการสำคัญของ AEC Blueprint 2025 ซึ่งรัฐสมาชิกอาเซียนวางเป้าหมายไว้ว่าจะให้ภูมิภาคอาเซียนมี “เศรษฐกิจที่มีการรวมตัวและเชื่อมโยงกันในระดับสูง” (A Highly Integrated and Cohesive Economy) เพื่ออำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน เงินทุนและแรงงานฝีมือในอาเซียนโดยปราศจากอุปสรรค และเป็นการส่งเสริมการค้าและเครือข่ายการผลิตของอาเซียนเพื่อสร้างตลาดที่เป็นหนึ่งเดียวกันมากขึ้น การไปสู่เป้าหมายดังกล่าวมีประเด็นที่ประเทศไทยและสมาชิกอาเซียนอื่นต้องพิจารณา กล่าวคือ

- 4.1.1.1 การค้าสินค้า (Trade in Goods)
- 4.1.1.2 การค้าบริการ (Trade in Services)
- 4.1.1.3 สภาพแวดล้อมด้านการลงทุน (Investment Environment)
- 4.1.1.4 การรวมตัวภาคการเงิน การเข้าถึงบริการทางการเงิน และเสถียรภาพทางการเงิน (Financial Integration, Financial Inclusion, and Financial Stability)
- 4.1.1.5 อำนวยความสะดวกการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือและผู้ติดต่อทางธุรกิจ (Facilitating Movement of Skilled Labour and Business Visitors)
- 4.1.1.6 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในห่วงโซ่มูลค่าโลก (Enhancing Participation in Global Value Chains)

4.1.1.1 การค้าสินค้า (Trade in Goods)

ประเด็นเรื่องการค้าสินค้านี้ครอบคลุมความตกลงอาเซียนว่าด้วยการค้าสินค้า (ASEAN Agreement on Trade in Goods: ATIGA)* เป็นกรอบความตกลงแม่บทอำนวยความสะดวกทางการค้าสินค้า ควบคุมระเบียบและพิธีการทางการค้าสินค้า (Trade in Goods) ของบรรดาประเทศสมาชิกในทุกมิติ ตั้งแต่ การลดอัตราศุลกากรขาเข้า การกำหนดมาตรการทางภาษี และมาตรการที่มีใช้ภาษี กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้าในอาเซียน และการอำนวยความสะดวกทางการค้าและประเด็นในด้านอื่น ๆ (ปวิศร เลิศธรรมเทวี และ อัศววัฒน์ เลาวัณย์ศิริ, 2557ก, น. 38-46)

การดำเนินมาตรการตามแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนฉบับปี ค.ศ. 2015 เกี่ยวกับการยกเลิกภาษีศุลกากรนำเข้าตามความตกลงการค้าสินค้าของอาเซียน (ATIGA) และการอำนวยความสะดวกทางการค้าทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายสินค้าที่เสรีมากยิ่งขึ้น ฉะนั้น แผนการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนภายใต้ AEC Blueprint 2025 จึงได้เน้นย้ำและดำเนินการต่อไปในการลดหรือยกเลิกมาตรการด้านกฎระเบียบ ณ ด้านพรมแดนและ

* ASEAN Trade in Goods Agreement, signed at Cha-am, Thailand (26 February 2009) (ATIGA).

ภายในประเทศที่เป็นอุปสรรคต่อการค้าเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเคลื่อนย้ายสินค้าภายในภูมิภาคได้อย่างมีประสิทธิภาพ แข่งขันได้และไร้อุปสรรค โดยวางกรอบให้สมาชิกอาเซียนซึ่งรวมทั้งประเทศไทยพิจารณาถึงมาตรการสำคัญต่อไปนี้

(1) ดำเนินมาตรการที่ริเริ่มภายใต้แผนงานจัดตั้งประชาคมอาเซียน 2015 ให้แล้วเสร็จซึ่งกรณีนี้เกี่ยวข้องกับการลดอัตราศุลกากรขาเข้าให้สอดคล้องกับกรอบกติกาของอาเซียนที่เกี่ยวข้อง การยกเลิกมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี ประเด็นเรื่องกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้า (Rule of Origin: ROO) การอำนวยความสะดวกทางการค้า (Trade Facilitation) การบูรณาการด้านศุลกากร ประเด็นเรื่อง ASEAN Single Window และการปรับใช้มาตรการทางการค้าในเชิงกฎระเบียบ

(2) การจัดตั้งระบบการเชื่อมโยงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ณ จุดเดียวระดับประเทศในทุกประเทศสมาชิกอาเซียน และขยายขอบเขตโครงการเชื่อมโยงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ณ จุดเดียวของอาเซียนให้ครอบคลุมเอกสารและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพิ่มขึ้นในสมาชิกอาเซียนทุกประเทศ

(3) ร่วมมือกันในการจัดการระบบคลังข้อมูลทางการค้าของประเทศและของอาเซียนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเสริมสร้างความโปร่งใสด้านกฎระเบียบและเพื่อให้ภาคเอกชนสามารถคาดการณ์ได้

(4) ลดขั้นตอนและปรับปรุงการบริหารจัดการระบบกฎระเบียบข้อกำหนดด้านเอกสารและกระบวนการนำเข้าและส่งออก รวมทั้งพิธีการทางศุลกากร ให้เหมาะสมต่อการปฏิบัติ

(5) ดำเนินการขอรื้อเริ่มของอาเซียนด้านการอำนวยความสะดวกทางการค้าให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น อาทิ โครงการผู้ประกอบการระดับมาตรฐาน ระบบการรับรองถิ่นกำเนิดสินค้าด้วยตนเอง เป็นต้น

(6) เสริมสร้างความร่วมมือ การประสานงาน การเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนในการปรับปรุงกระบวนการทำงาน พื้นฐานด้านโครงสร้างและด้านกฎระเบียบเพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้าภายในภูมิภาคที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

(7) ลดการปกป้องทางการค้าและลดต้นทุนอันเกิดจากการปฏิบัติตามมาตรการที่มีใช้ภาษี ทั้งนี้ มาตรการที่มีใช้ภาษี (NTMs) โดยส่วนใหญ่มุ่งตอบสนององวัตถุประสงค์ด้านกฎระเบียบต่างๆ อาทิ ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม สุขภาพและความปลอดภัย ความมั่นคง หรือวัฒนธรรม แต่ขณะเดียวกัน ผลของการใช้มาตรการที่มีใช้ภาษีดังกล่าวสามารถเป็นอุปสรรคต่อการค้าทั้งโดยเจตนาหรือมิได้เจตนา การแก้ไขปัญหามาตรการที่มีใช้ภาษีเกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน ดังนี้ (1) การเร่งรัดดำเนินการยกเลิกมาตรการที่เป็นอุปสรรคที่มีใช้ภาษีทั้งหมด (2) การใช้มาตรฐานด้านมาตรฐานและการรับรอง เช่น การยอมรับกฎระเบียบเทคนิคที่เทียบเท่ากัน การปรับประสานมาตรฐาน การดำเนินการให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล การจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วม (MRAs) และ (3) การลดขั้นตอนและข้อกำหนดสำหรับการขออนุญาตและใบอนุญาตต่าง ๆ สำหรับการนำเข้าหรือส่งออก สำหรับมาตรการสำคัญที่จะยกระดับการอำนวยความสะดวกทางการค้าในอาเซียนมีดังนี้ (1) พิจารณาการใช้หลักเกณฑ์ที่เข้มงวด และให้มีการกำหนดการยกเลิกมาตรการที่มีใช้ภาษีที่มี

ผลปกป้องทางการค้า เช่น โควตาและมาตรการอื่น ๆ ที่จำกัดปริมาณการนำเข้าและส่งออก (2) นำแนวปฏิบัติที่ดีด้านกฎระเบียบมาใช้ในการดำเนินการด้านกฎระเบียบภายในประเทศ ซึ่งจะช่วยลดต้นทุนในการปฏิบัติตามข้อกำหนดทางการค้าที่มีใช้ภายใน (3) เสริมสร้างความเข้มแข็งในการประสานงานกับภาคเอกชนในการบังคับจัดลำดับความสำคัญ และลดภาระด้านกฎระเบียบที่ไม่จำเป็นอันเกิดจากมาตรการที่มีใช้ภายในต่อภาคเอกชน และ (4) พิจารณาทางเลือกอื่น ๆ ในการจัดการกับมาตรการที่มีใช้ภายใน เช่น แนวทางในการจัดการมาตรการที่มีใช้ภายในเป็นรายสาขา หรือตามห่วงโซ่อุปทาน

(8) ดำเนินงานสู่มาตรฐานและการรับรองที่อำนวยความสะดวก โดยการดำเนินงานในเรื่องนี้จะเกี่ยวกับการเร่งรัดการดำเนินการและการปรับปรุงประสานมาตรฐานและกฎระเบียบทางเทคนิค การปรับปรุงคุณภาพและความสามารถในการประเมินความสอดคล้อง การแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านกฎหมาย กฎระเบียบ และระบบด้านกฎระเบียบเกี่ยวกับมาตรฐานและกระบวนการประเมินความสอดคล้อง นอกจากนี้ ยังครอบคลุมถึงความร่วมมือและความตกลงระดับภูมิภาคในมาตรการที่สนับสนุนให้วิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อม และรายย่อย ยกกระดับสู่มาตรฐานที่ตกลงกันในระดับภูมิภาคและ/หรือระหว่างประเทศเพื่ออำนวยความสะดวกในการส่งออก มาตรการที่เกี่ยวข้องมี ดังนี้

(8.1) ดำเนินมาตรการตามที่ได้ริเริ่มภายใต้แผนงานจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 2015 ให้แล้วเสร็จ และลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

(8.2) ดำเนินโครงการระดับประเทศและภูมิภาค เพื่อยกระดับศักยภาพทางเทคนิคและโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ สำหรับระบบการประเมินความสอดคล้องที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในภูมิภาค

(8.3) จัดทำมาตรการที่มีประสิทธิภาพเพื่อความโปร่งใสและการเผยแพร่เรื่องข้อกำหนดเฉพาะของแต่ละประเทศ

(8.4) ขยายขอบเขตสาขาภายใต้การดำเนินการด้านมาตรฐานและการรับรองไปยังสาขาอื่น ๆ นอกเหนือจากสาขาที่เป็นสาขาเร่งรัดการรวมกลุ่มที่สำคัญ

(8.5) นำแนวทางการปฏิบัติที่ดีมาใช้ในการเตรียมการ การนำมาปฏิบัติ และการดำเนินการตามหลักเกณฑ์ กฎระเบียบ และกระบวนการด้านมาตรฐานและการรับรอง

(8.6) เสริมสร้างความเข้มแข็งของความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับเอกชน รวมทั้ง เพิ่มบทบาทของภาคเอกชนในการมีส่วนร่วมออกแบบ ติดตาม ทบทวน และปรับปรุงระบบมาตรฐานและการรับรองของภูมิภาค และ

(8.7) เสริมสร้างความเข้มแข็งของความร่วมมือกับคู่เจรจาในการดำเนินการตามข้อบทด้านอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้าภายใต้ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน+1 รวมทั้งความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจและความตกลงการค้าเสรีอื่น ๆ ในอนาคต*

กล่าวโดยสรุป กรอบพันธกรณีในเรื่องการค้าสินค้าของอาเซียนประกอบด้วยประเด็นในเชิงเนื้อหาซึ่งเกี่ยวกับการปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบพิธีการทางการค้า หรือ

* ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ A.1, paras. 9 – 10.

กฎระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้าสินค้า และประเด็นในเชิงกระบวนการ อาทิ การปรับระบบต่าง ๆ ในการสร้างช่องทางในทางการค้า การรวบรวมข้อมูลและการสร้างฐานข้อมูล หรือกลไกต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในทางการค้าให้มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

สรุปสาระสำคัญของกรอบพันธกรณีของอาเซียนด้านการค้าสินค้า

- การปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบพิธีการทางการค้า หรือกฎระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้าสินค้า
- การปรับปรุงระบบต่าง ๆ ในการสร้างช่องทางในทางการค้า การรวบรวมข้อมูล และการสร้างฐานข้อมูล หรือกลไกต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในทางการค้าให้มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

4.1.1.2 การค้าบริการ (Trade in Services)

ประเด็นเรื่องการค้าบริการเป็นอีกองค์ประกอบสำคัญของเป้าประสงค์ที่จะก้าวไปสู่การเป็นภูมิภาคที่ระบบ “เศรษฐกิจที่มีการรวมตัวและเชื่อมโยงกันในระดับสูง” ดังกล่าวข้างต้นโดยมีกรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียน (ASEAN Framework Agreement on Services: AFAS)* เป็นตัวกำหนดกรอบพันธกรณีของไทยและประเทศสมาชิก และในการเจรจาภายใต้กรอบความตกลง AFAS หลายรอบที่ผ่านมา สมาชิกอาเซียนได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องในการขยายขอบเขตและลดข้อจำกัดในการเข้าสู่ตลาดและการให้การปฏิบัติเยี่ยงคนชาติในสาขาบริการต่าง ๆ ซึ่งมากกว่าการดำเนินการลักษณะเดียวกันโดย WTO (ปารีส ไลศธรรมเทวี และอัศววัฒน์ เลาว์ณยศิริ, 2557ก, น. 47) เป้าหมายต่อไปที่วางไว้ภายใต้ AEC Blueprint ฉบับปี ค.ศ. 2025 คือ การสนับสนุนการเจรจาและการดำเนินการตามความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียน (ASEAN Trade in Services Agreement: ATISA) ซึ่งปรับปรุงกรอบความตกลง AFAS ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ปัจจุบันกรอบ ATISA ยังอยู่ระหว่างการเจรจากับบรรดาประเทศสมาชิกอาเซียน (ข้อมูล ณ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2017)

อาเซียนได้วางเป้าหมายให้ภาคบริการมีการเปิดเสรีและมีการรวมตัวมากยิ่งขึ้นโดยกำหนดให้สมาชิกอาเซียนซึ่งรวมทั้งประเทศไทยดำเนินการอย่างต่อเนื่องในประเด็นดังต่อไปนี้

(1) ทบทวนเงื่อนไขที่มีอยู่ในเรื่องการใช้ความยืดหยุ่น ข้อจำกัดเกณฑ์ขั้นต่ำ และการไม่รวมบางสาขา โดยพิจารณาตามความเหมาะสม

(2) เสริมสร้างกลไกในการดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment: FDI) ในสาขาบริการซึ่งครอบคลุมแต่ไม่จำกัดเพียงการกำหนดสัดส่วนการถือหุ้นของต่างชาติเพื่อสนับสนุนกิจกรรมห่วงโซ่มูลค่าโลก

* ASEAN Framework Agreement on Services, signed at Bangkok (15 December 1995) (AFAS).

- (3) พิจารณาแนวทางเลือกอื่นในการเปิดเสรีการค้าบริการเพิ่มเติม
- (4) จัดทำหลักเกณฑ์ที่เป็นไปได้เกี่ยวกับกฎระเบียบภายในประเทศ เพื่อส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคบริการโดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์อื่น ๆ ในด้านการพัฒนา หรือด้านกฎระเบียบ หรือที่มีใช้ด้านเศรษฐกิจ
- (5) พิจารณาการจัดทำภาคผนวกรายสาขา และ
- (6) ส่งเสริมความร่วมมือด้านเทคนิคในภาคบริการเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การจัดกิจกรรมการส่งเสริมร่วมกันเพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศในภาคบริการ และการแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ*

จะเห็นได้ว่า ขอบเขตการดำเนินงานเรื่องการค้าบริการภายใต้ AEC Blueprint 2025 กำหนดให้สมาชิกขยายขอบเขตความร่วมมือยิ่งขึ้นและมากกว่าที่กำหนดไว้ใน AEC Blueprint 2015**

อย่างไรก็ตาม ขอบเขตการดำเนินงานเรื่องการค้าบริการภายใต้ AEC Blueprint 2025 ยังเป็นเพียงนโยบายที่สนับสนุนให้บรรดาสมาชิกอาเซียนขยายขอบเขตความร่วมมือที่มากยิ่งขึ้นกว่าที่กำหนดไว้ใน AEC Blueprint 2015 กรอบและขอบเขตการดำเนินงานเรื่องการค้าบริการภายใต้ AEC Blueprint 2025 จึงมีลักษณะยืดหยุ่นและไม่ชัดเจน การศึกษากรอบพันธกรณีของไทยที่จะต้องปรับปรุงระบบกฎหมายเศรษฐกิจและการค้าให้สอดคล้องกับการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจึงจำเป็นต้องพิจารณาว่าประเทศไทยได้ดำเนินการให้สอดคล้องกับขอบเขตการดำเนินงานตาม AEC Blueprint 2015 ไปมากน้อยเพียงใด หรือมีเหตุผลจำเป็นในการกำหนดข้อจำกัด หรือตั้งข้อสงวนบางประการซึ่งส่งผลให้ประเทศไทยไม่ผูกพัน (Unbound) ที่จะต้องดำเนินการอันจะได้กล่าวต่อไป

* ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ A.2, paras. 11-13.

** ดูขอบเขตการดำเนินงานเรื่องการค้าบริการภายใต้ AEC Blueprint 2015 ข้อ A.2 การเคลื่อนย้ายเสรีบริการ ประกอบด้วย (1) ยกเลิกข้อจำกัดใน Mode 1 เรื่องการให้บริการจากประเทศหนึ่งสู่อีกประเทศหนึ่ง และ Mode 2 เรื่องการให้บริการในประเทศหนึ่งแก่ผู้รับบริการของประเทศอื่น เว้นแต่เป็นการกำหนดข้อยกเว้นเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ (2) กำหนดให้ทุกประเทศสมาชิกอนุญาตให้ชาวต่างชาติที่มีสัญชาติอาเซียนเข้ามาถือหุ้นในธุรกิจบริการได้อย่างน้อยร้อยละ 51 ภายในปี 2008 และเป็นร้อยละ 70 ภายในปี 2010 สำหรับธุรกิจสาขาพิเศษกลุ่มดังกล่าวข้างต้น (3) สำหรับธุรกิจบริการด้านการขนส่งสินค้า สมาชิกต้องอนุญาตให้ชาวต่างชาติสัญชาติอาเซียนเข้ามาถือหุ้นได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ภายในปี 2013 (4) สำหรับธุรกิจบริการสาขาอื่น ๆ ให้สมาชิกกำหนดอนุญาตให้ชาวต่างชาติสัญชาติอาเซียนเข้ามาถือครองหุ้นได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ภายในปี 2015 และยกเลิกข้อจำกัดใน Mode 3 การให้บริการโดยผู้ให้บริการของประเทศหนึ่งผ่านการจัดทำทางพาณิชย์ และ (5) ยกเลิกข้อจำกัดเกี่ยวกับการเข้าสู่ตลาด ในประเทศอื่นภายในปี 2015 ระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน.

สรุปสาระสำคัญของกรอบพันธกรณีของอาเซียนด้านการค้าบริการ

- การดำเนินงานเรื่องการเปิดเสรีภาคบริการตาม AEC Blueprint 2015 ซึ่งเน้นย้ำเรื่องการอนุญาตให้ชาวต่างชาติที่มีสัญชาติอาเซียนเข้ามาถือหุ้นในธุรกิจบริการได้อย่างเสรีตามขอบเขตที่กำหนดภายใต้ AFAS และ Packages of Commitment under the AFAS เป็นต้น
- ทบทวนมาตรการและเงื่อนไขที่มีอยู่ในเรื่องการค้าบริการทั้งเรื่องความยืดหยุ่นข้อจำกัด เกณฑ์ขั้นต่ำ และการยกเว้นไม่รวมบางสาขา โดยพิจารณาตามความเหมาะสมของมาตรการและเงื่อนไขดังกล่าว
- พิจารณาขยายความร่วมมือการเปิดเสรีภาคบริการในรายสาขาอื่น ๆ เพิ่มเติม และการสร้างความร่วมมืออื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการค้าบริการ

4.1.1.3 สภาพแวดล้อมด้านการลงทุน (Investment Environment)

สำหรับประเด็นเรื่องสภาพแวดล้อมด้านการลงทุน อาเซียนตั้งเป้าหมายที่จะเสริมสร้างความดึงดูดจากการลงทุนของโลก โดยให้มั่นนโยบายด้านการลงทุนที่เปิดกว้างยิ่งขึ้น มีความโปร่งใสและคาดการณ์ได้ การปรับปรุงบรรยากาศการลงทุนอยู่ภายใต้กรอบความตกลงเกี่ยวกับการลงทุนของอาเซียน (ASEAN Comprehensive Investment Agreement: ACIA)* ซึ่งวางพันธกรณีของบรรดาสมาชิกในเรื่องการลงทุนหลากหลายมิติ อาทิ ประเด็นเรื่องการเปิดเสรีแบบก้าวหน้าเป็นลำดับโดยการลดข้อจำกัดการลงทุนที่มีอยู่ในภาคการผลิต การเกษตร ประมง ป่าไม้ และเหมืองแร่ รวมถึงธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องกับ 5 ภาคการผลิตดังกล่าว ประเด็นเรื่องการเสริมสร้างการคุ้มครองการลงทุนให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น และประเด็นเรื่องการสร้างโปร่งใสของกฎหมาย กฎระเบียบ และแนวทางบริหารจัดการด้านการลงทุน (Zhong, 2011, 7)

ภายใต้ขอบเขตการดำเนินงานตาม AEC Blueprint 2025 อาเซียนกำหนดเป้าหมายมาตรการเชิงยุทธศาสตร์ให้สมาชิกพิจารณาประเด็นดังต่อไปนี้

(1) ดำเนินการให้ได้ข้อสรุปวาระสืบเนื่องภายใต้ความตกลงด้านการลงทุนของอาเซียน รวมถึงการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพตามรูปแบบการยกเลิกหรือการปรับปรุงข้อจำกัดและอุปสรรคด้านการลงทุน

(2) ระบุแนวทางหรือกลไกที่เหมาะสมสำหรับการยกเลิก และ/หรือลดรายการข้อสงวนของความตกลงด้านการลงทุนอาเซียน

(3) ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และเมื่อมีความจำเป็น ในการเสริมสร้างกลไกการทบทวนนโยบายการลงทุนของคณะกรรมการประสานงานด้านการลงทุน และ

* ASEAN Comprehensive Investment Agreement, signed in Manila, the Philippines (23 August 2007) (ACIA).

(4) ดำเนินการร่วมกันอย่างต่อเนื่องในการส่งเสริมความตกลงว่าด้วยการลงทุนของอาเซียนและภูมิภาคอาเซียนในฐานะแหล่งรองรับการลงทุน

สรุปสาระสำคัญของกรอบพันธกรณีของอาเซียนด้านสภาพแวดล้อมด้านการลงทุน

- การดำเนินการตามกรอบกติกา ACIA ซึ่งเน้นย้ำเรื่อง การเปิดเสรีแบบ (1) การสร้าง (3) การเสริมสร้างการคุ้มครองการลงทุน และ (2) ก้าวหน้าเป็นลำดับความโปร่งใสของกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน
- พิจารณามาตรการเชิงยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาความร่วมมือด้านการลงทุนระหว่างประเทศสมาชิกยิ่งขึ้นซึ่งเป็นขอบเขตการดำเนินงานภายใต้ AEC Blueprint 2025

4.1.1.4 การรวมตัวภาคการเงิน การเข้าถึงบริการทางการเงิน และ เสถียรภาพทางการเงิน (Financial Integration, Financial Inclusion, and Financial Stability)

นอกเหนือจากการลงทุน อาเซียนยังได้สนับสนุนให้เกิดการรวมตัวภาคการเงิน การเข้าถึงบริการทางการเงินและเสถียรภาพทางการเงินดังที่ปรากฏภายใต้ผังดำเนินการตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ A.4 ประเด็นดังกล่าวเป็นเรื่องพัฒนามาจากประเด็นการเคลื่อนย้ายแหล่งเงินทุนอย่างเสรีตาม AEC Blueprint 2015 ข้อ A.4 การเคลื่อนย้ายแหล่งเงินทุนอย่างเสรีที่สมาชิกอาเซียนมีความมุ่งหมายให้เกิดการรวมตัวด้านตลาดเงินในอาเซียน (ASEAN Capital Market Development and Integration) สำหรับขอบเขตการดำเนินงาน AEC Blueprint 2025 อาเซียนมีเป้าหมายระยะยาวใน 3 ประการสำคัญ ได้แก่ (1) การเสริมสร้างความเข้มแข็งในการรวมตัวภาคการเงินเพื่อใช้ในการสนับสนุนการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน (2) การส่งเสริมการเข้าถึงบริการทางการเงิน และ (3) การสร้างเสถียรภาพทางการเงินด้วยการเสริมสร้างความเข้มแข็งโครงสร้างพื้นฐานทางการเงินของสมาชิกอาเซียนอย่างต่อเนื่อง การไปสู่เป้าหมายดังกล่าวอาเซียนได้วางมาตรการสำคัญที่ให้สมาชิกอาเซียนทุกประเทศ รวมทั้งประเทศไทยพิจารณาในประเด็นดังต่อไปนี้

(1) ยกระดับการเปิดเสรีบัญชีทุนเคลื่อนย้ายเพื่อส่งเสริมให้มีการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนมากขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกการลงทุนข้ามพรมแดนและการกักเงินในภูมิภาค*

* โดยมีหลักปฏิบัติ ดังนี้ ดำเนินการเปิดเสรีบัญชีทุนเคลื่อนย้ายให้สอดคล้องตามวาระแห่งชาติของ (1) ให้มีกา (2) ประเทศสมาชิกอาเซียนและความพร้อมของเศรษฐกิจแต่ละประเทศใช้มาตรการปกป้องที่เพียงพอในการรับมือกับความไม่มีเสถียรภาพของเศรษฐกิจมหภาคและความเสี่ยงทางระบบที่อาจเกิดขึ้นจากกระบวนการเปิดเสรี โดยรวมถึงสิทธิในการนำมาตรการที่จำเป็นมาใช้เพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจมหภาคและการเงิน และรับรองว่าประเทศสมาชิกอาเซียนทุก (3) ประเทศจะได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์จากการเปิดเสรี โดยอาเซียนจะ

(2) จัดทำระบบการชำระเงินจะขยายขอบเขตไปในหลายด้าน ซึ่งจะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเชื่อมโยงในภูมิภาคและระบบการชำระเงินในภูมิภาคที่มีความปลอดภัย มีประสิทธิภาพ และแข่งขันได้ โดยจำเป็นจะต้องมีการปรับประสานมาตรฐานและแนวปฏิบัติทางตลาดในระดับที่เหมาะสม โดยอ้างอิงจากแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศระหว่างประเทศเพื่อส่งเสริมให้เกิดเสถียรภาพและประสิทธิภาพทั้งภายในและนอกภูมิภาค*

(3) การเสริมสร้างศักยภาพจะช่วยลดช่องว่างการพัฒนาทางการเงินของภูมิภาคซึ่งจะสำเร็จได้โดยผ่านการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในสาขาที่เกี่ยวข้องกับการรวมตัวและการพัฒนาทางการเงิน**

สรุปสาระสำคัญของกรอบพันธกรณีของอาเซียนเรื่องการรวมตัวภาคการเงิน การเข้าถึงบริการทางการเงิน และเสถียรภาพทางการเงิน

- การเสริมสร้างความเข้มแข็งในการรวมตัวภาคการเงินเพื่อใช้ในการสนับสนุนการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน และการเข้าถึงบริการทางการเงิน
- การสร้างเสถียรภาพทางการเงินด้วยการเสริมสร้างความเข้มแข็งโครงสร้างพื้นฐานทางการเงินของสมาชิกอาเซียนอย่างต่อเนื่อง

กรอบพันธกรณีของอาเซียนในเรื่องการรวมตัวภาคการเงิน การเข้าถึงบริการทางการเงินและเสถียรภาพทางการเงินซึ่งปรากฏในขอบเขตการดำเนินงานตาม AEC Blueprint 2025 ยังมีลักษณะเป็นเพียงแนวปฏิบัติหรือกรอบนโยบายที่รอให้สมาชิกอาเซียนพัฒนาพร้อมกันต่อไปอีกในอนาคต อย่างไรก็ตาม กรอบพันธกรณีในเรื่องนี้จะได้นำไปวิเคราะห์ในส่วนต่อไปว่ามีกฎหมายของไทยฉบับใดที่เกี่ยวข้องให้ต้องปรับปรุงแก้ไขหรือไม่ รวมทั้งแนวทางการพัฒนากฎหมายของไทยเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของประเทศและสอดคล้องกับหลักการแห่งกฎหมายของอาเซียนต่อไป

ยังคงติดตามความคืบหน้าการเปิดเสรีบัญชีเงินเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยการใช้การรายงานสถานะความคืบหน้าในการเปิดเสรีบัญชีเงินเคลื่อนย้ายและแผนงานการเปิดเสรีบัญชีเงินรายประเทศ ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ A.4, para. 17.

* เช่น การส่งเสริมให้มีมาตรฐานและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการชำระเงินสำหรับการค้าข้ามแดนการโอนเงิน ระบบการชำระเงินสำหรับรายย่อย และตลาดทุน ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ A.4, para. 17.

** เช่น กฎระเบียบและการกำกับดูแลทางการเงิน การเข้าถึงบริการทางการเงิน และระบบการชำระเงินและธุรกรรมทางการเงิน ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ A.4, para. 18.

4.1.1.5 อำนวยความสะดวกการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือและผู้ติดต่อทางธุรกิจ (Facilitating Movement of Skilled Labour and Business Visitors)

การอำนวยความสะดวกการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือและผู้ติดต่อทางธุรกิจเป็นประเด็นสำคัญอีกประการที่อาเซียนประสงค์ให้สมาชิกทุกประเทศให้ความร่วมมือด้วยการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมกันของอาเซียน (Mutual Recognitions Arrangement: MRAs) ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ตาราง 4.1 แสดงพันธกรณีเรื่องการเคลื่อนย้ายเสรีของแรงงานฝีมือที่มีการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมกัน

สาขาวิชาชีพ	กรอบความตกลงของอาเซียน	พันธกรณีของสมาชิก
1. การบัญชี	MRA on Accountancy	
2. วิศวกรรม	MRA on Engineering	
3. สถาปัตยกรรม	MRA on Architecture	
4. การพยาบาล	MRA on Nursing	อนุญาตให้บุคคลสัญชาติอาเซียนเข้ามาประกอบวิชาชีพได้
5. การแพทย์	MRA on Medical	
6. ทันตกรรม	MRA on Dental Practice	
7. การสำรวจ	MRA on Surveying Qualification	
8. การท่องเที่ยว	MRA on Tourism	

ที่มา: ASEAN Secretariat (2016)

โดยขอบเขตการดำเนินงานภายใต้ AEC Blueprint 2025 ซึ่งปรับปรุงประเด็นเรื่องการเคลื่อนย้ายเสรีของแรงงานฝีมือในเอกสาร AEC Blueprint ฉบับเดิม* กำหนดแนวทางให้สมาชิกอาเซียนพิจารณาดำเนินการใน 2 ประการสำคัญ ดังต่อไปนี้

(1) มาตรการในเชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งกำหนดให้สมาชิกพิจารณา (1) ขยายและเพิ่มข้อผูกพันภายใต้ความตกลงว่าด้วยการเคลื่อนย้ายบุคคลธรรมดาของอาเซียน (ASEAN Agreement on Movement of Natural Persons) ให้กว้างและลึกซึ้ง เมื่อมีความเหมาะสม และ (2) ลดข้อจำกัดด้านเอกสาร หากไม่สามารถจัดทำให้มีมาตรฐานเดียวกัน

(2) พิจารณาปรับปรุงข้อตกลง MRAs ที่มีอยู่และจะพิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดทำข้อตกลง MRAs ใหม่ ๆ เพิ่มเติมเพื่ออำนวยความสะดวกการเคลื่อนย้ายวิชาชีพและแรงงานฝีมือในภูมิภาค**

* ดู AEC Blueprint 2015 ข้อ A.5 การเคลื่อนย้ายเสรีของแรงงานฝีมือ.

** ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ A.5 paras. 19-21.

สรุปสาระสำคัญของกรอบพันธกรณีของอาเซียนเรื่องการอำนวยความสะดวกการค้าเคลื่อนย้าย แรงงานฝีมือและผู้ติดต่อทางธุรกิจ

- มาตรการในเชิงยุทธศาสตร์ให้สมาชิกขยายและเพิ่มข้อผูกพันภายใต้ความตกลงว่าด้วยการเคลื่อนย้ายบุคคลธรรมดาของอาเซียนให้กว้างและลึกขึ้น เมื่อมีความเหมาะสม และลดข้อจำกัดด้านเอกสาร หากไม่สามารถจัดทำให้มีมาตรฐานเดียว
- ทบทวนปรับปรุงเพิ่มเติมข้อตกลง MRAs เดิม

จะเห็นได้ว่า กรอบพันธกรณีในประเทศไทย รวมทั้งสมาชิกอาเซียนอื่น ๆ ทุกประเทศจะต้องดำเนินการ คือ การดำเนินการในเรื่องการอนุญาตให้บุคคลสัญชาติอาเซียนเข้ามาประกอบวิชาชีพได้ตามวิชาชีพที่มีการจัดทำข้อตกลงร่วมกัน (MRAs) ข้างต้น และการพิจารณามาตรการเชิงยุทธศาสตร์ของสมาชิกอาเซียนแต่ละประเทศเพื่อขยายความร่วมมือในเรื่องดังกล่าวในระยะยาว ทั้งสองประเด็นจะได้นำไปวิเคราะห์กับกรณีการปรับปรุงกฎหมายของไทยที่จะต้องดำเนินการภายใต้พันธกรณีในการรวมกลุ่มเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนดังจะได้อธิบายต่อไป

4.1.1.6 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในห่วงโซ่มูลค่าโลก (Enhancing Participation in Global Value Chains)

วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการเป็นเศรษฐกิจที่มีการรวมตัวและเชื่อมโยงกันในระดับสูง คือ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภูมิภาคในห่วงโซ่มูลค่าโลก การพัฒนาและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของห่วงโซ่มูลค่าภูมิภาคเป็นหนทางสำคัญที่อาเซียนพิจารณาแล้วเห็นว่า เป็นก้าวสำคัญในการเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจระดับโลก ประเด็นดังกล่าวจึงถูกกำหนดไว้ใน AEC Blueprint 2025 ในข้อ A.6* ซึ่งเชื่อมโยงกับประเด็นอื่น ๆ ทั้งในเรื่องการค้าสินค้าและการค้าบริการอย่างเสรีเนื่องจากทั้งสองประเด็นมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในห่วงโซ่มูลค่าโลกของประเทศสมาชิกอาเซียนโดยผ่านทั้งการยกเลิกข้อจำกัดต่าง ๆ ที่เป็นทางการ (การเข้าสู่ตลาดและมาตรการเลือกปฏิบัติต่าง ๆ) หรือการอำนวยความสะดวกทางการค้าและความสอดคล้องของกฎระเบียบที่ดีขึ้น สำหรับแนวทางยุทธศาสตร์อื่น ๆ ในการเข้าสู่ห่วงโซ่มูลค่าโลก AEC Blueprint 2025 วางแนวทางให้บรรดาสมาชิกอาเซียนไว้วางใจยังสามารถดำเนินการผ่านขอรืเริ่มต่าง ๆ อาทิ

- (1) การทำตราสินค้าระดับภูมิภาค การจัดกิจกรรมส่งเสริมในพื้นที่ต่าง ๆ และการวางกลยุทธ์ทางการตลาดร่วมกัน
- (2) ขอรืเริ่มด้านการอำนวยความสะดวกทางการค้า ซึ่งเน้นทั้งในด้านการนำเข้าและส่งออก
- (3) การปรับประสานมาตรฐานให้เทียบเท่าสากลและการสนับสนุนการเสริมสร้างศักยภาพในการดำเนินการได้ตามมาตรฐาน

* ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ A.6 paras. 22-24.

- (4) การแบ่งปันข้อมูลระหว่างกันให้ดีขึ้น
- (5) การมุ่งเน้นที่มากขึ้นในเรื่องการเชื่อมโยง การลดผลกระทบจากข้อจำกัดทางการค้าและต้นทุนที่เกิดจากมาตรการที่มีใช้ภาษี และการปฏิรูปกฎระเบียบภายในประเทศ*

สรุปสาระสำคัญของกรอบพันธกรณีของอาเซียนเรื่องการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ในห่วงโซ่มูลค่าโลก

- พิจารณาบททวนการดำเนินการในเรื่องการค้าสินค้าและการค้าบริการ
- มาตรการเชิงยุทธศาสตร์หรือมาตรการเชิงนโยบายระหว่างประเทศสมาชิก อาทิ การแบ่งปันข้อมูลระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน

4.1.2 อาเซียนที่มีความสามารถในการแข่งขัน มีนวัตกรรม และมีพลวัต

เป้าประสงค์ประการที่สองของการรวมกลุ่มเศรษฐกิจอาเซียน คือการทำให้อาเซียนเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการแข่งขัน มีนวัตกรรมและมีพลวัต โดยมีกลไกที่สำคัญ 9 ประการ ได้แก่ (1) นโยบายด้านการแข่งขันที่มีประสิทธิภาพ (2) การคุ้มครองบริโภค (3) การเสริมสร้างความร่วมมือด้านสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (4) การเติบโตซึ่งขับเคลื่อนด้วยผลิตภานวัตกรรม การวิจัยและพัฒนาและการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงพาณิชย์ (5) ความร่วมมือด้านภาษีอากร (6) ธรรมาภิบาล (7) กฎระเบียบที่มีประสิทธิผล ประสิทธิภาพ ความสอดคล้องและการตอบสนอง และแนวปฏิบัติที่ดีด้านกฎระเบียบ และ (8) การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน** โดยในแต่ละด้านจะมีกรอบกติการะหว่างประเทศที่สมาชิกได้จัดทำขึ้นเพื่อรองรับการดำเนินการในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวต่อไปนี้

4.1.2.1 นโยบายด้านการแข่งขันที่มีประสิทธิภาพ (Effective Competition Policy)

นโยบายด้านการแข่งขันเป็นเป้าหมายของอาเซียนที่กำหนดไว้ใน *ASEAN Regional Guidelines on Competition Policy* มีวัตถุประสงค์สำคัญคือการกำหนดนโยบายและระบบกฎหมายด้านการแข่งขันทางการค้าของประเทศสมาชิก อย่างไรก็ตาม กรอบความตกลงดังกล่าวมีสภาพเป็น Soft Law จึงทำให้ประเด็นเรื่องการกำหนดนโยบายด้านการแข่งขันไม่มีสภาพบังคับ (Luu, 2012, p 292) ฉะนั้น การดำเนินการตามกรอบความตกลงดังกล่าวจึงเป็นเรื่องความสมัครใจของรัฐสมาชิก ซึ่งขอบเขตการดำเนินงานตาม AEC Blueprint 2025 ได้วางแนวปฏิบัติเกี่ยวกับนโยบายด้านการแข่งขันที่มีประสิทธิภาพไว้ดังนี้

* ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ A.5 paras. 22-24.

** ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ B.1 – B.9.

(1) จัดทำนโยบายการแข่งขันที่มีประสิทธิภาพโดยให้ประเทศสมาชิกอาเซียนที่ยังไม่มีกฎหมายการแข่งขันดำเนินการใช้บังคับกฎหมายการแข่งขัน และให้สมาชิกอาเซียนทุกประเทศมีการใช้บังคับกฎหมายการแข่งขันอย่างมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศระหว่างประเทศและตามแนวทางที่อาเซียนได้ตกลงร่วมกัน

(2) เสริมสร้างศักยภาพของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการแข่งขันในประเทศสมาชิกอาเซียน โดยการจัดตั้งและดำเนินกลไกด้านองค์กรที่จำเป็นสำหรับการใช้บังคับกฎหมายการแข่งขันระดับประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการให้ความช่วยเหลือด้านเทคนิคและการเสริมสร้างศักยภาพ

(3) ส่งเสริมการเป็นภูมิภาคที่มีความตระหนักถึงการแข่งขัน ซึ่งจะสนับสนุนให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรม โดยการพัฒนาช่องทางในการแลกเปลี่ยนและการมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริมการปฏิบัติตามกฎหมายการแข่งขัน และเพิ่มช่องทางในการเข้าถึงข้อมูลสำหรับธุรกิจ เข้าถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องผ่านเว็บไซต์ของภูมิภาคทางด้านกฎหมายและนโยบายการแข่งขัน จัดกิจกรรม ประชาสัมพันธ์ให้กับภาคธุรกิจและหน่วยงานภาครัฐ และศึกษาโครงสร้างอุตสาหกรรมรายสาขาและพฤติกรรมในแต่ละสาขาที่อาจมีผลกระทบต่อการแข่งขัน

(4) จัดทำข้อตกลงความร่วมมือในระดับภูมิภาคด้านนโยบายและกฎหมายการแข่งขันโดยการจัดทำข้อตกลงความร่วมมือการบังคับใช้กฎหมายการแข่งขันเพื่อรองรับการทำธุรกรรมการค้าข้ามพรมแดนอย่างมีประสิทธิภาพ

(5) บรรลุผลสำเร็จในการการปรับประสานกฎหมายและนโยบายการแข่งขันในอาเซียนให้สอดคล้องกัน โดยพัฒนายุทธศาสตร์ระดับภูมิภาคที่ปรับสู่แนวทางเดียวกัน

(6) มีการปรับขอบทในส่วนนโยบายการแข่งขันซึ่งอาเซียนได้มีการเจรจาภายใต้ความตกลงการค้าเสรีต่าง ๆ กับคู่เจรจาและประเทศคู่ค้าอื่น ๆ ให้สอดคล้องกับนโยบายและกฎหมายการแข่งขันในอาเซียน เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางด้านนโยบายและกฎหมายการแข่งขันในภูมิภาค และ

(7) ดำเนินการต่อเนื่องในการเสริมสร้างนโยบายและกฎหมายการแข่งขันในอาเซียนโดยคำนึงถึงแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศระหว่างประเทศ*

สรุปสาระสำคัญของกรอบพันธกรณีของอาเซียนเรื่องนโยบายการแข่งขันที่มีประสิทธิภาพ

- จัดทำนโยบายด้านการแข่งขันทางการค้าในแต่ละประเทศสมาชิก และมีความสอดคล้องกันทั่วภูมิภาคเพื่อไปสู่การพัฒนาข้อตกลงร่วมมือในระดับภูมิภาคในอนาคต
- เสริมสร้างศักยภาพของหน่วยงานภายในประเทศสมาชิกที่เกี่ยวข้องกับการแข่งขันทางการค้า

* ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ B.1 paras. 26-27.

4.1.2.2 การคุ้มครองผู้บริโภค (Consumer Protection)

ประเด็นการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยยกระดับภูมิภาคให้มีความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม อาเซียนยังไม่มีกรอบพันธกรณีรองรับในเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภค เพียงกำหนดกรอบความร่วมมือในเชิงองค์การระหว่างสมาชิก อาทิ Consumer Protection Digest and Case Studies: A Policy Guide เป็นต้น ซึ่ง AEC Blueprint 2025 วางขอบเขตการดำเนินงานแก่สมาชิกอาเซียนไว้ดังนี้

(1) จัดทำกรอบด้านการคุ้มครองผู้บริโภคร่วมกันของอาเซียน โดยผ่านการมีกฎหมายการคุ้มครองผู้บริโภคในระดับที่สูงขึ้น ปรับปรุงการบังคับใช้และการควบคุมดูแลกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค และการมีกลไกการเยียวยารวมถึงกลไกทางเลือกต่างๆ ในการแก้ปัญหาขอพิพาท

(2) ส่งเสริมการสร้างศักยภาพและให้ความรู้แก่ผู้บริโภคในระดับที่สูงขึ้น โดยสนองตอบประเด็นที่เป็นข้อกังวลของผู้บริโภคและเพิ่มพูนความรู้ รวมทั้งให้ข้อมูลแก่ผู้บริโภค

(3) สร้างความเชื่อมั่นที่เพิ่มขึ้นให้แก่ผู้บริโภค และการทำธุรกรรมเชิงพาณิชย์ข้ามพรมแดนโดยเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบังคับใช้ข้อกำหนดด้านความปลอดภัยของสินค้า รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้แทนผู้บริโภคที่มากขึ้น และการส่งเสริมการบริโภคอย่างยั่งยืน

(4) ส่งเสริมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้บริโภคในนโยบายด้านต่าง ๆ ของอาเซียนโดยผ่านการประเมินผลกระทบของนโยบายคุ้มครองผู้บริโภคและการพัฒนานโยบายที่ใช้องค์ความรู้เป็นฐาน และ

(5) ส่งเสริมมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคในสินค้าและบริการต่าง ๆ เช่น การเงินพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ การขนส่งทางอากาศ พลังงาน และโทรคมนาคม*

สรุปสาระสำคัญของกรอบพันธกรณีอาเซียนในเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภค

- ร่วมกันพัฒนากรอบด้านการคุ้มครองผู้บริโภคร่วมกันของอาเซียน
- สร้างความร่วมมือระดับสมาชิกเพื่อยกระดับการคุ้มครองผู้บริโภคในภูมิภาคอาเซียนทั้งในเรื่องการสร้างเครือข่ายองค์กรคุ้มครองผู้บริโภค และการส่งเสริมมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคในสินค้าหรือบริการต่าง ๆ ให้มีระดับที่สูงขึ้น

* ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ B.2 paras. 28-29.

4.1.2.3 การเสริมสร้างความร่วมมือด้านสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (Strengthening Intellectual Property Cooperation)

การเสริมสร้างความร่วมมือด้านสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งของการพัฒนาอาเซียนให้เป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการแข่งขัน มีนวัตกรรมและมีพลวัต โดยมีกรอบกติกาว่าด้วยความร่วมมือทางด้านทรัพย์สินทางปัญญา (ASEAN Framework Agreement on Intellectual Property Cooperation: AFAIPC)* เป็นบรรทัดวางกรอบพันธกรณีสำหรับประเทศสมาชิกทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทย ให้ดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครองและบังคับใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในหลายกรณีดังนี้

1) การบริหารจัดการของสำนักงานทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศสมาชิกอาเซียน

อาเซียนสนับสนุนให้สร้างความเข้มแข็งของสำนักงานทรัพย์สินทางปัญญาและพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อให้เกิดการพัฒนาทรัพย์สินทางปัญญาของอาเซียนที่เข้มแข็งมากขึ้นด้วยการดำเนินการตามมาตรการหลัก ดังนี้

- (1) ปรับปรุงบริการด้านทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะในเรื่องสิทธิบัตรเครื่องหมายการค้า และการออกแบบอุตสาหกรรม
- (2) เพิ่มกิจกรรมการทำงานร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนเพื่อลดภาระงานของสำนักงานทรัพย์สินทางปัญญาและลดความซ้ำซ้อนของกิจกรรมต่าง ๆ
- (3) ส่งเสริมการปรับปรุงบริการด้านทรัพย์สินทางปัญญาในแง่การตรงต่อเวลาและคุณภาพของผลงาน
- (4) ดำเนินการเข้าเป็นภาคีสันธิสัญญาความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (Patent Cooperation Treaty: PCT) พิธีสารมาดริดด้านการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าระหว่างประเทศและความตกลงเฮกด้านการจดทะเบียนการออกแบบผลิตภัณฑ์ระหว่างประเทศให้เสร็จสิ้นรวมทั้งพยายามที่จะเข้าเป็นภาคีสันธิสัญญาสิงคโปร์ว่าด้วยเครื่องหมายการค้า (TLT) และสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านทรัพย์สินทางปัญญาอื่น ๆ ในกรอบองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization: WIPO) และ
- (5) พัฒนาโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องเครื่องหมายการค้า สิทธิบัตรและการออกแบบอุตสาหกรรม ผ่านระบบการเรียนรู้ทางอิเล็กทรอนิกส์ของอาเซียน โดยให้ความสำคัญเป็นพิเศษสำหรับประเทศกัมพูชา ลาว และพม่า**

* ASEAN Framework Agreement on Intellectual Property Cooperation, signed in Thailand (15 December 1995) (AFAIPC).

** ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ B.3 paras. 30-31.

2) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านทรัพย์สินทางปัญญาในระดับภูมิภาคอาเซียน

กรอบอาเซียนได้กำหนดให้สมาชิกอาเซียนพัฒนาเวทีและโครงสร้างพื้นฐานด้านทรัพย์สินทางปัญญาในระดับภูมิภาคด้วยการดำเนินมาตรการหลัก ดังนี้

(1) พัฒนาเครือข่ายใหม่ๆ ในการให้บริการด้านทรัพย์สินทางปัญญาร่วมกันในภูมิภาค โดยครอบคลุมถึงหน่วยงานด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยีและหน่วยงานสนับสนุนด้านเทคโนโลยีนวัตกรรมต่าง ๆ (คลังข้อมูลสิทธิบัตร) โดยเน้นเรื่องการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์และการสร้างความเชื่อมโยงของตลาดทรัพย์สินทางปัญญาที่มีอยู่หรือตลาดใหม่ ๆ ในประเทศสมาชิกอาเซียน

(2) ปรับปรุงการให้บริการของประเทศสมาชิกอาเซียนผ่านบริการออนไลน์ที่เชื่อมโยงกัน รวมถึงระบบสืบค้นข้อมูลสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้าและการออกแบบอุตสาหกรรม ตลอดจนระบบการยื่นจดทะเบียนออนไลน์

(3) ปรับปรุงและมีการบริหารจัดการเว็บไซต์ฐานข้อมูลด้านทรัพย์สินทางปัญญาของอาเซียนไว้ที่ส่วนกลาง เพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลด้านทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งรวมถึงสถิติต่าง ๆ มีความถูกต้องแม่นยำและมีการปรับปรุงให้ทันสมัยอย่างสม่ำเสมอ และ

(4) นำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยมาใช้เพื่อปรับปรุงคุณภาพของบริการ โดยครอบคลุมการพัฒนากระบวนการแปลด้วยคอมพิวเตอร์สำหรับการแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านสิทธิบัตร รวมถึงฐานข้อมูลสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้าในระดับภูมิภาค*

3) การพัฒนาศักยภาพอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา

นอกเหนือจากเรื่องการบริหารจัดการและการสร้างความร่วมมือระดับภูมิภาคอาเซียนแล้ว กรอบอาเซียนยังสนับสนุนให้สมาชิกขยายระบบนิเวศน์ด้านทรัพย์สินทางปัญญาของอาเซียนด้วยมาตรการหลัก ดังนี้

(1) จัดตั้งเครือข่ายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ในอาเซียน (สำนักงานทรัพย์สินทางปัญญา ศาลทรัพย์สินทางปัญญา ศุลกากร และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา) เพื่อยกระดับความร่วมมือด้านการบังคับใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่มีประสิทธิภาพในระดับภูมิภาคและส่งเสริมการสร้างแนวร่วมต่อทรัพย์สินทางปัญญา

(2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน องค์กรด้านทรัพย์สินทางปัญญาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ทั้งในภูมิภาคและภาคีภายนอก และ

(3) เพิ่มศักยภาพบุคลากรด้านทรัพย์สินทางปัญญาของอาเซียนผ่านการศึกษาเกี่ยวกับระบบการรับรองในระดับภูมิภาค

* ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ B.3 paras. 30-31.

4) การส่งเสริมการสร้างสรรค์และการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์

กรอบอาเซียนยังสนับสนุนให้สมาชิกดำเนินการเสริมสร้างกลไกระดับภูมิภาคในการส่งเสริมการสร้างสรรค์และการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ โดยรวมถึงการพัฒนาแผนงานสนับสนุนวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อม และรายย่อย และสาขาสร้างสรรค์ต่าง ๆ ผ่านมาตรการหลัก ดังนี้

- (1) เพิ่มความตระหนักและความเคารพต่อทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อส่งเสริมการคุ้มครองและการใช้ประโยชน์ ตลอดจนสาขาสร้างสรรค์ต่าง ๆ
- (2) พัฒนาบริการด้านการประเมินมูลค่าทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อสร้างความตระหนักถึงมูลค่าของทรัพย์สินทางปัญญาในฐานะสินทรัพย์ทางการเงิน
- (3) ส่งเสริมสินค้าที่มีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในเชิงพาณิชย์ในอาเซียนผ่านการปรับปรุงศักยภาพของสาขาที่มีความสามารถในการผลิตในการพัฒนาอุตสาหกรรมคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและการสร้างแบรนด์สินค้า และ
- (4) ส่งเสริมกลไกการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ทรัพย์สินทางวัฒนธรรม (GR) ภูมิปัญญาท้องถิ่น (TK) และการแสดงออกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น (TCEs) รวมทั้งให้ความช่วยเหลือด้านการคุ้มครองสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวในตลาดอาเซียนและตลาดต่างประเทศ*

สรุปสาระสำคัญของกรอบพันธกรณีอาเซียนเรื่องความร่วมมือด้านสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

- การบริหารจัดการของสำนักงานทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศสมาชิกอาเซียน ด้วยการเข้าเป็นภาคีสันติสัญญาความร่วมมือด้านทรัพย์สินทางปัญญาระดับต่าง ๆ ภายใต้ WIPO
- การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านทรัพย์สินทางปัญญาในระดับภูมิภาคอาเซียน และการพัฒนาศักยภาพอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา
- การส่งเสริมการสร้างสรรค์และการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์

4.1.2.4 การเติบโตซึ่งขับเคลื่อนด้วยผลิตภาพ นวัตกรรม การวิจัยและพัฒนา และการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงพาณิชย์

(Productivity-Driven Growth, Innovation, Research and Development, and Technology Cooperation)

ประเด็นเรื่องการเติบโตซึ่งขับเคลื่อนด้วยผลิตภาพ นวัตกรรม การวิจัยและพัฒนาและการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงพาณิชย์เป็นประเด็นเพื่อส่งเสริมนวัตกรรม ที่สมาชิก

* ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ B.3 paras. 30-31.

อาเซียนพิจารณาว่ามีความจำเป็นต้องให้ความสำคัญมากขึ้นต่อการพัฒนาเทคโนโลยีทั้งในระดับประเทศ และข้ามพรมแดน ประเด็นดังกล่าวเป็นกรอบนโยบายที่ไม่มีสภาพบังคับ แต่เป็นแนวปฏิบัติที่สนับสนุนให้สมาชิกสร้างความร่วมมือระหว่างกันโดยมีมาตรการเชิงยุทธศาสตร์ที่สมควรพิจารณาดังนี้

(1) การแบ่งปันข้อมูลและการสร้างเครือข่ายเพื่อกระตุ้นความคิด และการสร้างสรรค์ในระดับมหาวิทยาลัยและในระดับธุรกิจ

(2) ให้ความสำคัญมากขึ้นกับการประกอบการและการพัฒนา หลักสูตรบ่มเพาะทางธุรกิจเพื่อการพาณิชย์

(3) ส่งเสริมสภาพแวดล้อมด้านนโยบายภายในอาเซียนที่เอื้อต่อการ ถ่ายโอนและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทั้งในบริษัทท้องถิ่นและบริษัทต่างชาติภายใน ภูมิภาค

(4) เน้นสนับสนุนการพัฒนาอุทยานเพื่อการวิจัยและเทคโนโลยี ห้องทดลองเพื่อการวิจัยของมหาวิทยาลัย รัฐบาลหรือบริษัทร่วมทุน ศูนย์การวิจัยและพัฒนา รวมทั้ง สถาบันและศูนย์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในลักษณะเดียวกัน

(5) พัฒนาและเสริมสร้างความเชื่อมโยงของอาเซียนกับเครือข่ายการ วิจัยและพัฒนาในระดับโลกและภูมิภาค

(6) ส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในภูมิภาคให้ เข้มแข็งขึ้น

(7) ส่งเสริมโครงการที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของอาเซียนในห่วงโซ่ มูลค่าโลกและภูมิภาค เครือข่ายการผลิต รวมถึงโครงการต่าง ๆ และการส่งเสริมร่วมกันซึ่งจะดึงดูด บริษัทชั้นนำด้านเทคโนโลยีในการเข้ามาตั้งร้านประกอบการในภูมิภาคพัฒนาการรวมกลุ่ม อุตสาหกรรมและอุตสาหกรรมสนับสนุน และปรับปรุงการเชื่อมโยงด้านโครงสร้างพื้นฐานทั้งด้าน กายภาพ และด้านองค์กรภายในภูมิภาคและภูมิภาคอื่นของโลก*

สรุปสาระสำคัญของกรอบพันธกรณีอาเซียนเรื่องการเติบโตซึ่งขับเคลื่อนด้วยผลิตภาพ นวัตกรรม การวิจัยและพัฒนา และการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงพาณิชย์

- มาตรการเชิงนโยบายภาครัฐของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนที่ต้องตอบสนอง ต่อการเติบโตซึ่งขับเคลื่อนด้วยผลิตภาพ นวัตกรรม การวิจัยและพัฒนาและการ นำเทคโนโลยีมาใช้เชิงพาณิชย์

* ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ B.4 paras. 32-34.

4.1.2.5 ความร่วมมือด้านภาษีอากร (Taxation Cooperation)

สำหรับเรื่องความร่วมมือด้านภาษีอากรเป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักที่สนับสนุนขีดความสามารถในการแข่งขันของอาเซียน โดยการจัดการกับประเด็นอุปสรรคด้านการคลังซึ่งมาตรการที่อยู่ระหว่างดำเนินการและมาตรการใหม่ที่จะดำเนินการในอนาคต ประกอบด้วย

(1) สร้างความพยายามร่วมกันที่จะสนับสนุนการดำเนินการเพื่อจัดทำความตกลงอนุสัญญาภาษีซ้อนให้แล้วเสร็จและการปรับปรุงเครือข่ายความตกลงเพื่อแก้ไขปัญหาการเก็บภาษีซ้ำซ้อน และการดำเนินการในการขยายขอบเขตโครงสร้างภาษีหัก ณ ที่จ่ายเท่าที่เป็นไปได้ เพื่อส่งเสริมการขยายฐานนักลงทุนในตลาดตราสารหนี้ในภูมิภาคอาเซียน

(2) ปรับปรุงการดำเนินงานด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลโดยสอดคล้องกับมาตรฐานสากล

(3)หารือเกี่ยวกับมาตรการในการแก้ไขปัญหาการปรับรายได้ฐานภาษีและโยกย้ายกำไร เพื่อให้มั่นใจว่าจะมีสถานะทางการคลังที่ดี

(4) พิจารณาความเป็นไปได้ในการนำหมายเลขประจำตัวของผู้เสียภาษีโลกมาใช้เพื่อปรับปรุงการจัดเก็บภาษีและขยายขอบเขตการติดตามการทำธุรกรรม และ

(5) พิจารณาความเป็นไปได้ในการสร้างความร่วมมือในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตและแบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าทั่วไปที่สามารถจัดเก็บภาษีสรรพสามิตระหว่างประเทศสมาชิก*

สรุปสาระสำคัญของกรอบพันธกรณีอาเซียนความร่วมมือด้านภาษีอากร

- การจัดทำข้อตกลงร่วมกันเพื่อป้องกันการเสียภาษีซ้ำซ้อนระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน
- การสร้างความร่วมมือในอนาคตเกี่ยวกับข้อตกลงเรื่องภาษีในลักษณะต่าง ๆ และการบริหารจัดการขององค์กรภาครัฐ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานภายในประเทศของสมาชิกอาเซียน

4.1.2.6 ธรรมาภิบาล (Good Governance)

ประเด็นเรื่องธรรมาภิบาลเป็นประเด็นที่อาเซียนตระหนักถึงความจำเป็นในการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ เพื่อสร้างประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 2025 ที่มีพลวัตมากขึ้น โดยสมาชิกอาเซียนมีประเด็นที่ต้องพิจารณาทบทวนมาตรการเชิงยุทธศาสตร์มี ดังนี้

(1) ส่งเสริมให้อาเซียนสามารถตอบสนองได้มากขึ้น โดยเสริมสร้างธรรมาภิบาลผ่านความโปร่งใสของภาครัฐและการมีส่วนร่วมกับภาคเอกชนที่มากขึ้น และ

* ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ B.5 para. 35.

(2) เสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับภาคเอกชน รวมทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ เพื่อปรับปรุงความโปร่งใสและการสอดประสานกันของนโยบายภาครัฐกับการดำเนินการของภาคธุรกิจในทุกอุตสาหกรรมและสาขาต่าง ๆ ภายในภูมิภาคอาเซียน*

สรุปสาระสำคัญของกรอบพันธกรณีอาเซียนเรื่องธรรมาภิบาล

- สร้างความโปร่งใสในภาครัฐ
- สร้างความโปร่งใสในภาคเอกชน

4.1.2.7 กฎระเบียบที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ ความสอดคล้อง และการตอบสนอง และแนวปฏิบัติที่ดีด้านกฎระเบียบ (Effective, Efficient, Coherent and Responsive Regulations, and Good Regulatory Practice)

การรวมตัวทางเศรษฐกิจของอาเซียนทำให้สมาชิกอาเซียนต้องมีการเปลี่ยนแปลงและปรับนโยบายและกฎระเบียบ โดยคำนึงถึงระดับการพัฒนาที่แตกต่างกัน ฉะนั้นประเด็นเรื่องกฎระเบียบที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ มีความสอดคล้องและตอบสนองและเป็นแนวปฏิบัติที่ดีจึงเป็นอีกประเด็นที่สำคัญที่ AEC Blueprint 2025 ได้นำมาบรรจุไว้ โดยสนับสนุนให้สมาชิกอาเซียนพิจารณาประเด็นดังต่อไปนี้

(1) มีกฎระเบียบที่สนับสนุนการแข่งขัน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และไม่เลือกปฏิบัติ

(2) ดำเนินแผนงานระดับภูมิภาคอย่างสม่ำเสมอในการทบทวนกระบวนการ และวิธีการบังคับใช้กฎระเบียบที่มีอยู่เพื่อลดขั้นตอนลงอีก และให้ข้อเสนอแนะในการปรับแก้ไขและเพิ่มมาตรการอื่นๆ ที่เหมาะสม ซึ่งอาจรวมถึงการยกเลิกกฎระเบียบหากจำเป็น

(3) จัดตั้งองค์กรในการหารือเกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่ดีด้านกฎระเบียบ และแจ้งให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในภาคส่วนต่าง ๆ ทราบเกี่ยวกับการหารือด้านกฎระเบียบ รวมทั้งช่วยสร้างความเห็นร่วมกันในการปฏิรูปกฎระเบียบ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับภาคเอกชน รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ช่วยให้เกิดความสอดคล้องกันด้านกฎระเบียบ เพิ่มความโปร่งใสและความประสานสอดคล้องกันมากขึ้นของนโยบายภาครัฐกับกิจกรรมทางธุรกิจในทุกอุตสาหกรรมและสาขาในภูมิภาคอาเซียน

(4) รวมเรื่องการตั้งเป้าหมายและหลักเกณฑ์ชี้วัดที่สำคัญซึ่งเอื้ออำนวยต่อการประเมินสภาพแวดล้อมด้านกฎระเบียบอย่างสม่ำเสมอและการทบทวนความคืบหน้าและผลกระทบในภูมิภาคเป็นระยะ

* ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ B.5 para. 36.

(5) ดำเนินโครงการเสริมสร้างศักยภาพตามเป้าหมายที่กำหนดร่วมกับหุ้นส่วนทางวิชาการ เพื่อช่วยเหลือประเทศสมาชิกอาเซียนในการริเริ่มการปฏิรูปกฎระเบียบ โดยคำนึงถึงความแตกต่างของระดับการพัฒนา ความจำเป็นต่อการพัฒนา และนโยบายด้านกฎระเบียบของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน*

สรุปสาระสำคัญของกรอบพันธกรณีอาเซียนที่เกี่ยวกับกฎระเบียบที่มีประสิทธิผล ประสิทธิภาพ ความสอดคล้องและการตอบสนอง และแนวปฏิบัติที่ดีด้านกฎระเบียบ

- การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกเรื่องการกำหนดนโยบาย
- การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกเกี่ยวกับการจัดตั้งองค์กรทำหน้าที่ดูแลในประเด็นดังกล่าว

4.1.2.8 การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

(Sustainable Economic Development)

ประเด็นเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนเป็นส่วนสำคัญอีกประการของยุทธศาสตร์การเติบโตของภูมิภาคโดยวางกรอบแนวปฏิบัติให้สมาชิกอาเซียนพิจารณามาตรการเชิงยุทธศาสตร์ในประเด็นดังต่อไปนี้

(1) เน้นนโยบายที่สนับสนุนพลังงานทดแทนและกำหนดเป้าหมายร่วมที่เป็นไปตามนโยบาย

(2) พัฒนารอบงานเพื่อสนับสนุนการนำเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพและที่ใช้คาร์บอนต่ำมาใช้ ตลอดจนขอความสนับสนุนจากนานาชาติเพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่าอาเซียนจะสามารถเข้าถึงกลไกที่ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีคาร์บอนต่ำได้ด้วยต้นทุนที่ต่ำลง

(3) ส่งเสริมการใช้เชื้อเพลิงชีวภาพสำหรับการขนส่ง รวมถึงการค้าเสรีของเชื้อเพลิงชีวภาพภายในภูมิภาคและการลงทุนในการวิจัยและพัฒนาเชื้อเพลิงชีวภาพรุ่นที่ 3

(4) ส่งเสริมความเชื่อมโยงภายในอาเซียน รวมทั้งความเชื่อมโยงผ่านการซื้อขายไฟฟ้าระหว่างประเทศสมาชิก ตามกรอบงานของเครือข่ายระบบสายส่งไฟฟ้าของอาเซียนและความร่วมมือด้านก๊าซปิโตรเลียมเหลวภายใต้การเชื่อมโยงโครงข่ายท่อส่งก๊าซธรรมชาติของอาเซียน

(5) กำหนดเงื่อนไขการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อช่วยเพิ่มการผลิตและลดความสูญเสียหลังการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการที่คาดการณ์ว่าจะมีในอนาคตและให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร รวมทั้งทบทวนแผนงานการลงทุนที่มีอยู่ในปัจจุบัน และสนองตอบความต้องการในการลงทุนสาขาอาหารและสาขาเกษตร พัฒนาเทคโนโลยีใหม่ที่เหมาะสม แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ และระบบการบริหารจัดการที่สร้างความมั่นใจในความปลอดภัยด้านอาหารและรองรับประเด็น

* ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ B.5 para. 39.

สุขภาพโรคร้าย และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในสาขาย่อยที่มีการเติบโตอย่างรวดเร็ว ได้แก่ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ปศุสัตว์ และพืชสวน

(6) ส่งเสริมแนวปฏิบัติที่ดีด้านการเกษตรเพื่อลดผลกระทบในเชิงลบต่อทรัพยากรธรรมชาติ และ

(7) ส่งเสริมการบริหารจัดการป่าโดยสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนที่อาศัยในพื้นที่ป่าและบริเวณโดยรอบเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของป่าไม้และความมั่งคั่งของประชาชน*

สรุปสาระสำคัญของกรอบพันธกรณีอาเซียนเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

- สนับสนุนให้สมาชิกอาเซียนกำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนในลักษณะต่าง ๆ อาทิ การปกป้องสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ การส่งเสริมการใช้พลังงานสะอาดและเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

4.1.2.9 แนวโน้มสำคัญของโลกและประเด็นใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้า

(Global Megatrends and Emerging Trade-Related Issues)

อาเซียนยังให้ความสำคัญกับแนวโน้มของโลกและประเด็นใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้า ฉะนั้น กรอบการดำเนินงานตาม AEC Blueprint 2025 จึงกำหนดให้สมาชิกอาเซียนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างและรักษาสภาพแวดล้อมของความสัมพันธ์ด้านอุตสาหกรรมซึ่งเอื้อต่อการลงทุนในแรงงานและบริษัทต่าง ๆ เพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ในการยกระดับอุตสาหกรรม และเอื้อต่อการบริหารจัดการสำหรับการปรับตัวด้านแรงงานในการรวมตัวของอาเซียน ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับ การเพิ่มกระบวนการหารือทางสังคมเกี่ยวกับความรับผิดชอบร่วมกัน และความประสานสอดคล้องกันระหว่างธุรกิจ แรงงาน และรัฐบาลให้มากยิ่งขึ้นเพื่อให้ประเทศสมาชิกอาเซียนมีความสามารถในการแข่งขัน มีพลวัต และได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึง** อันจะเห็นได้ว่า ขอบเขตการดำเนินงานตาม AEC Blueprint 2025 ในประเด็นนี้เป็นการกำหนดหน้าที่ของบรรดาระัฐสมาชิกอาเซียนซึ่งยังไม่มีมาตรการเชิงยุทธศาสตร์หรือแผนดำเนินการที่ชัดเจนรองรับ

4.1.3 ความเชื่อมโยง และความร่วมมือรายสาขาที่เพิ่มมากขึ้น

เป้าประสงค์สำคัญอีกประการของการรวมกลุ่มเศรษฐกิจอาเซียนคือมีความเชื่อมโยงและความร่วมมือรายสาขาที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 9 ด้าน ได้แก่ (1) การขนส่ง (2) โทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศ (3) พาณิชยกรรมอิเล็กทรอนิกส์ (4) พลังงาน (5) อาหาร การเกษตรและป่าไม้ (6) การท่องเที่ยว (7) สุขภาพ (8) แรงงาน และ (9) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*** โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

* ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ B.5 para. 41.

** ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ B.5 paras. 42-44.

*** ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ C.

4.1.3.1 การขนส่ง (Transport)

การขนส่งเป็นส่วนประกอบสำคัญของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานแห่งรัฐ การยกระดับความสามารถในแข่งขันของภูมิภาคอาเซียน และการสร้างความเชื่อมโยงในภูมิภาคอาเซียน ความร่วมมือด้านการขนส่งของอาเซียนมีเป้าประสงค์สำคัญคือการเสริมสร้างระบบการขนส่งในภูมิภาคอาเซียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยอาเซียนมีแผนปฏิบัติการด้านการขนส่งเป็นกรอบกำหนดครอบคลุมทั้งการขนส่งทางบก ทางทะเลและทางอากาศ กรอบอาเซียนกำหนดให้บรรดาสมาชิกรวมทั้งประเทศไทยพิจารณาดำเนินการในประเด็นดังต่อไปนี้

(1) จัดตั้งเครือข่ายการขนส่งทางบกภายในภูมิภาคอาเซียนและระหว่างประเทศเพื่อนบ้านเพื่อส่งเสริมการพัฒนาการค้าและการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ ปลอดภัย และเชื่อมโยงกันระหว่างประเทศสมาชิก*

(2) เสริมสร้างตลาดการบินร่วมอาเซียนให้มีศักยภาพในการแข่งขันและความสามารถในการปรับตัวที่เพิ่มขึ้น**

(3) จัดตั้งตลาดการขนส่งทางทะเลร่วมของอาเซียนและส่งเสริมความปลอดภัยในการเดินเรือ ความมั่นคงปลอดภัย และระเบียบเศรษฐกิจทางยุทธศาสตร์ภายในอาเซียน***

(4) สร้างระบบการขนส่งหลายรูปแบบและระบบโลจิสติกส์ที่เชื่อมโยง มีประสิทธิภาพและสามารถแข่งขันในระดับโลกสำหรับการขนส่งผู้โดยสารและสินค้าทางถนนทั้งภายในและภายนอกอาเซียน****

* โดยมีมาตรการที่สำคัญ ดังนี้ (1) มุ่งสู่การรวมโครงสร้างพื้นฐานการขนส่งทางบก (ถนนและรถไฟ) และการเชื่อมโยงระหว่างกันหลายรูปแบบด้วยท่าอากาศยานหลัก ท่าเรือ การเชื่อมต่อเส้นทางการขนส่งทางลำน้ำภายในประเทศและเรือเฟอร์รี่และ (2) ส่งเสริมความพยายามในการประสานและร่วมมือทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ C.1, para. 48.I.

** โดยมีมาตรการที่สำคัญ ได้แก่ (1) เพิ่มความปลอดภัยและความมั่นคงของน่านฟ้าอาเซียนให้มากยิ่งขึ้น (2) ยกระดับการจัดการจราจรทางอากาศให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น และ (3) ส่งเสริมความเชื่อมโยงที่มากยิ่งขึ้นดู AEC Blueprint 2025 ข้อ C.1, para. 48.II.

*** ผ่านมาตรการที่สำคัญ ได้แก่ (1) ดำเนินการต่อเนื่องเพื่อเสริมสร้างความเชื่อมโยงทางทะเลภายในอาเซียนด้วยการจัดตั้งความร่วมมือการขนส่งทางทะเลในภูมิภาคสู่การเป็นตลาดการขนส่งทางทะเลร่วมของอาเซียนและการปฏิบัติตามสนธิสัญญาภายใต้องค์การทางทะเลระหว่างประเทศรวมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรมด้านความปลอดภัยทางทะเลภายในอาเซียน (2) พัฒนาระเบียงโลจิสติกส์ทางทะเลเชิงยุทธศาสตร์ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ C.1, para. 48.III.

**** ผ่านมาตรการสำคัญ ได้แก่ (1) การมีผลในทางปฏิบัติของกรอบความตกลงอาเซียนว่าด้วยการอำนวยความสะดวกในการขนส่งข้ามแดนและกรอบความตกลงอาเซียนว่าด้วยการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ (2) การมีผลในทางปฏิบัติของกรอบความตกลงอาเซียนว่าด้วยการอำนวยความสะดวกในการขนส่งผู้โดยสารทางบกข้ามพรมแดนและ (3) การเพิ่มขีดความสามารถและการพัฒนาทักษะให้มีความก้าวหน้ายิ่งขึ้นดู AEC Blueprint 2025 ข้อ C.1, para. 48.IV.

(5) กำหนดกรอบนโยบายระดับภูมิภาคเพื่อสนับสนุนการขนส่งที่ยั่งยืน ซึ่งรวมถึงข้อริเริ่มเรื่องรูปแบบการขนส่งที่ปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์น้อยประหยัดพลังงาน และเข้าถึงระบบขนส่งได้โดยง่าย การเชื่อมต่อระบบการขนส่งซึ่งรวมทั้งการวางแผนการใช้ที่ดิน*

สรุปสาระสำคัญของกรอบพันธกรณีอาเซียนที่เกี่ยวกับการขนส่ง

- สร้างความร่วมมือด้านการคมนาคมระหว่างประเทศสมาชิกทั้งการขนส่งทางบก ทางทะเลและทางอากาศ
- สร้างความร่วมมือเพื่อกำหนดกรอบนโยบายที่เกี่ยวกับการขนส่งระหว่างประเทศสมาชิก และเป็นไปในทิศทางที่ยั่งยืน

4.1.3.2 โทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศ

(Information and Communication Technology)

สำหรับเรื่องโทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเรื่องที่พัฒนาจากขอบเขตการดำเนินงานภายใต้ AEC Blueprint 2015 ในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานด้านกิจการโทรคมนาคมและเทคโนโลยี โดยกรอบ AEC Blueprint 2025 ยังได้เน้นย้ำเรื่องโทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศว่าเป็นปัจจัยสำคัญของการสร้างความเชื่อมโยงและความร่วมมือรายสาขาที่เพิ่มมากขึ้น โดยมีเอกสารของอาเซียนที่เกี่ยวข้อง อาทิ Ministerial Understanding on ASEAN Cooperation in Telecommunication and Information Technology และผังดำเนินการ Vientiane Action Program on Telecommunication and IT Sector เป็นแผนดำเนินการให้สมาชิกอาเซียน รวมทั้งประเทศไทยดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องโทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศดังต่อไปนี้

- (1) แสวงหาแนวทางการใช้และประสานงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมากยิ่งขึ้นเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและส่งเสริมการค้ารูปแบบดิจิทัลในอาเซียน
- (2) ส่งเสริมความพยายามในการนำดิจิทัลมาเสริมสร้างศักยภาพให้กับบุคคลและทำให้เกิดการพัฒนาชุมชน
- (3) สนับสนุนนวัตกรรมและการประกอบการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศรวมถึงการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ
- (4) ปรับปรุงความเชื่อมโยงและโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศ และพัฒนามาตรการที่จะเพิ่มความสามารถในการปรับเปลี่ยนของโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
- (5) ส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพสำหรับแรงงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

* ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ C.1, para. 48.V.

(6) ส่งเสริมการเคลื่อนย้ายเสรีของสินค้า บริการและการลงทุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศภายในภูมิภาค รวมทั้งการลดค่าธรรมเนียมการให้บริการโทรศัพท์ข้ามแดนระหว่างประเทศภายในอาเซียน

(7) สนับสนุนการเติบโตและการใช้บริการอิเล็กทรอนิกส์และสื่อใหม่ในภูมิภาค และ

(8) สร้างระบบนิเวศน์ทางดิจิทัลที่น่าเชื่อถือรวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือด้านความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ให้มากยิ่งขึ้นและพัฒนามาตรการที่จะปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล*

สรุปสาระสำคัญของกรอบพันธกรณีอาเซียนที่เกี่ยวกับโทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศ

- พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านกิจการโทรคมนาคมและเทคโนโลยีของประเทศสมาชิกอาเซียนซึ่งรวมทั้งการพัฒนาระบบและโครงสร้างขั้นพื้นฐาน การพัฒนามนุษย์ด้วยการส่งเสริมการมีส่วนร่วม และระบบคุ้มครองและป้องกันความปลอดภัยด้านข้อมูล เป็นต้น
- การสร้างและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมกับการประกอบการในภาคธุรกิจ

4.1.3.3 พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce)

เพื่อวางโครงสร้างทางนโยบายและระบบกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในภูมิภาคอาเซียนตามพันธกรณีภายใต้ e-ASEAN Framework Agreement ผังดำเนินการตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.3 จึงกำหนดให้สมาชิกอาเซียนและประเทศไทยดำเนินการดังต่อไปนี้

- (1) การปรับประสานกฎหมายเรื่องสิทธิและการคุ้มครองผู้บริโภค
- (2) การปรับประสานกรอบด้านกฎหมายสำหรับการระงับข้อพิพาทผ่านระบบออนไลน์ โดยคำนึงถึงมาตรฐานระหว่างประเทศที่มีอยู่
- (3) ระบบการยืนยันบุคคลทางอิเล็กทรอนิกส์และการอนุมัติสิทธิใช้งานที่สามารถทำงานร่วมกัน ยอมรับร่วมกัน ปลอดภัยและง่ายต่อการปฏิบัติโดยผู้ใช้งาน
- (4) มีกรอบสำหรับการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลที่เชื่อมโยงกันและครอบคลุมทุกมิติ**

* ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ C.2, para. 51.

** ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ C.3, para. 53.

สรุปสาระสำคัญของกรอบพันธกรณีอาเซียนที่เกี่ยวกับพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

- การจัดทำกฎหมายภายในของประเทศสมาชิกอาเซียนที่เกี่ยวกับพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์
- การสร้างระบบและโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับเรื่องพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ อาทิ ระบบการยืนยันบุคคลทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือระบบการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล เป็นต้น

4.1.3.4 พลังงาน (Energy)

ในระยะแรกเริ่ม อาเซียนให้ความสำคัญกับความร่วมมือด้านพลังงานไว้ใน 2 ด้านที่สำคัญ คือ การจัดทำโครงการระบบสายส่งไฟฟ้าในอาเซียน (APG) ซึ่งกล่าวไว้ใน Memorandum of Understanding on the ASEAN Power Grid กับโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติของอาเซียน (TAGP) ในเอกสาร ASEAN Memorandum of Understanding on the Trans-ASEAN Gas Pipeline* และภายใต้กรอบการดำเนินงานของ AEC Blueprint 2025 กำหนดให้สมาชิกดำเนินการร่วมกันด้านพลังงานดังนี้

- (1) พัฒนาการเชื่อมโยงระบบโครงข่ายสายส่งไฟฟ้าอาเซียนโดยริเริ่มการซื้อขายไฟฟ้าพหุภาคีอย่างน้อยในหนึ่งอนุภูมิภาคในอาเซียนภายในปี 2561
- (2) พัฒนาการเชื่อมโยงโครงข่ายท่อส่งก๊าซธรรมชาติของอาเซียน
- (3) สร้างความร่วมมือเกี่ยวกับถ่านหินและเทคโนโลยีถ่านหินสะอาด ซึ่งรวมทั้งการเพิ่มจำนวนโครงการเทคโนโลยีถ่านหินสะอาดให้ได้ภายในปี 2563
- (4) พัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานและการอนุรักษ์พลังงาน โดยกำหนดให้สมาชิกอาเซียนลดความเข้มข้นในการใช้พลังงานในภูมิภาคในอัตราร้อยละ 20 สำหรับเป้าหมายระยะกลางในปี 2563 และร้อยละ 30 สำหรับเป้าหมายระยะยาวในปี 2568 โดยใช้ฐานของปี 2548
- (5) เพิ่มสัดส่วนของพลังงานทดแทนในส่วนประกอบของพลังงานอาเซียนในอัตราส่วนตามที่ประเทศสมาชิกอาเซียนเห็นชอบร่วมกันภายในปี 2563
- (6) สร้างเสริมสถานะของสาขาพลังงานอาเซียนในระดับนานาชาติ ผ่านการเผยแพร่รายงานประจำปีว่าด้วยความร่วมมือด้านพลังงานอาเซียน
- (7) สร้างขีดความสามารถบุคลากรภาครัฐของประเทศสมาชิกอาเซียนด้านพลังงานนิวเคลียร์ รวมถึงระบบกฎระเบียบเกี่ยวกับพลังงานนิวเคลียร์

* ดู AEC Blueprint 2015 ข้อ B.4 .

สรุปสาระสำคัญของกรอบพันธกรณีอาเซียนที่เกี่ยวกับพลังงาน

- พัฒนาการเชื่อมโยงระบบพลังงานในเรื่องโครงข่ายสายส่งไฟฟ้าอาเซียนและโครงข่ายท่อส่งก๊าซธรรมชาติระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน
- สนับสนุนเรื่องการอนุรักษ์พลังงาน การใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ เรื่องพลังทดแทน พลังงานถ่านหินและเทคโนโลยีถ่านหินสะอาด และพลังงานนิวเคลียร์ภาคพลเรือน
- การพัฒนานโยบายระดับภูมิภาคและการวางแผนที่เกี่ยวกับพลังงาน

4.1.3.5 อาหาร การเกษตร และป่าไม้

(Food, Agriculture and Forestry)

ประเด็นเรื่องอาหาร การเกษตรและป่าไม้เป็นประเด็นที่อยู่ในเรื่อง การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกันของอาเซียนตาม AEC Blueprint 2015 ภายหลังจากจัดทำแผนดำเนินการตาม AEC Blueprint 2025 เรื่องอาหาร การเกษตรและป่าไม้ได้กลายเป็นกลไกสำคัญของการสร้างความเชื่อมโยงและความร่วมมือรายสาขาที่เพิ่มขึ้นตามเป้าประสงค์ประการที่สอง โดยอาเซียนไว้วางกรอบให้สมาชิกและประเทศไทยพิจารณาดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ส่งเสริมการอำนวยความสะดวกทางการค้าและการรวมตัวทางเศรษฐกิจด้วยการลดอุปสรรคทางการค้าในลักษณะต่าง ๆ

(2) ส่งเสริมความเข้มแข็งของความร่วมมือและศักยภาพเพื่อการผลิตอย่างยั่งยืน

(3) เพิ่มผลิตภาพการผลิตทางการเกษตร และ

(4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ผลิตทางการเกษตรในกระบวนการโลกาภิวัตน์*

สรุปสาระสำคัญของกรอบพันธกรณีอาเซียนที่เกี่ยวกับอาหาร การเกษตร และป่าไม้

- ทบทวนประเด็นเรื่องการอำนวยความสะดวกทางการค้าและการรวมตัวทางเศรษฐกิจ
- การพัฒนาเทคโนโลยีและการดำเนินการต่าง ๆ ของภาครัฐในแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนที่เกี่ยวกับเรื่องอาหาร การเกษตรและป่าไม้

* ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ C.5, paras. 55-57.

4.1.3.6 การท่องเที่ยว (Toursim)

สำหรับประเด็นด้านการท่องเที่ยว อาเซียนมีเป้าหมายสำคัญ 2 ประการ มีกำหนดขอบเขตให้สมาชิกอาเซียนพิจารณาดำเนินการ กล่าวคือ

(1) การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของอาเซียนในฐานะจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเดียวกัน

(2) ประเด็นเรื่องการมีรูปแบบการท่องเที่ยวอาเซียนที่ยั่งยืนและครอบคลุมทุกภาคส่วน*

ประเด็นเรื่องการท่องเที่ยวมีลักษณะเป็นแนวนโยบายที่สนับสนุนให้ประเทศสมาชิกอาเซียนไปดำเนินการต่อไปตามที่เห็นสมควร

4.1.3.7 สุขภาพ (Healthcare)

สำหรับประเด็นเรื่องสุขภาพ อาเซียนเน้นย้ำถึงความสำคัญของอุตสาหกรรมเกี่ยวกับสุขภาพในประเทศสมาชิกอาเซียนซึ่งมีลักษณะเฉพาะด้วยการผสมผสานเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรพันธุกรรม และการแสดงออกทางวัฒนธรรมดั้งเดิมอันเป็นปัจจัยสำคัญของการสร้างความเชื่อมโยงและความร่วมมือรายสาขาที่เพิ่มมากขึ้น กรอบอาเซียนกำหนดให้สมาชิกพิจารณาในประเด็นดังต่อไปนี้

(1) ดำเนินการอย่างต่อเนื่องในการเปิดตลาดบริการสุขภาพของภาคเอกชนและการลงทุนในรูปแบบความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน เพื่อการให้บริการสุขภาพที่ครบวงจรในภูมิภาค**

(2) ปรับประสานมาตรฐานและความสอดคล้องในผลิตภัณฑ์และบริการด้านสุขภาพเพิ่มขึ้น เช่น การจัดทำเอกสารทางเทคนิคที่เป็นรูปแบบเดียวกัน ซึ่งจำเป็นสำหรับขั้นตอนการจดทะเบียนและฉลากแสดงโภชนาการ***

(3) ส่งเสริมสาขาที่มีศักยภาพในการเติบโตสูงซึ่งจะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงลบต่อระบบบริการสุขภาพของสมาชิกอาเซียนแต่ละประเทศ****

(4) ให้การอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้นในการเคลื่อนย้ายบุคลากรวิชาชีพด้านสุขภาพในภูมิภาค***** และ

(5) ส่งเสริมระบบการประกันสุขภาพที่เข้มแข็งในภูมิภาค และยกระดับการพัฒนากรอบความตกลงอาเซียนด้านยาแผนโบราณและผลิตภัณฑ์เสริมอาหารผ่านการ

* ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ C.6, para. 59.

** กรณีนี้มีความสัมพันธ์กับการดำเนินการในเรื่องสภาพแวดล้อมการลงทุนใน AEC Blueprint 2025 ข้อ A.3 และเรื่องการค้าบริการตามข้อ A.2.

*** กรณีนี้มีความสัมพันธ์กับเรื่องมาตรฐานสินค้าอันเกี่ยวข้องกับเรื่องการค้าสินค้าตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ A.) 1 โดยเฉพาะการเป็น ASEAN Single Window) และรวมทั้งเป้าประสงค์เรื่องความเชื่อมโยง และความร่วมมือรายสาขาที่เพิ่มขึ้นตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.

**** กรณีนี้มีความสัมพันธ์กับการดำเนินการในเรื่องการค้าบริการ AEC Blueprint 2025 ข้อ A.2.

***** กรณีนี้มีความสัมพันธ์กับการดำเนินการในเรื่องการค้าบริการ AEC Blueprint 2025 ข้อ A.2.

จัดทำแนวทางและกรอบการดำเนินงานที่เหมาะสม และพัฒนาและออกกฎระเบียบเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่องเพื่ออำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้นต่อการค้าผลิตภัณฑ์สุขภาพในภูมิภาค*

สรุปสาระสำคัญของกรอบพันธกรณีอาเซียนที่เกี่ยวกับสุขภาพ

- สร้างความร่วมมือระหว่างสมาชิกอาเซียนที่เกี่ยวกับประเด็นเรื่องสุขภาพกับประเด็นการค้า การบริการ การลงทุนและการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรี
- การพัฒนาร่วมกันระหว่างสมาชิกอาเซียนเกี่ยวกับกฎระเบียบ กฎหมายหรือนโยบาย และระบบโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวกับสุขภาพในภูมิภาคอาเซียน

4.1.3.8 แร่ธาตุ (Minerals)

สำหรับประเด็นเรื่องแร่ธาตุ อาเซียนได้กำหนดกรอบความร่วมมือในด้านดังกล่าวไว้ใน Ministerial Understanding on ASEAN Cooperation in Mineral (2005) โดยให้สมาชิกพิจารณาดำเนินการในประเด็นดังต่อไปนี้ อำนวยความสะดวกและส่งเสริมการค้าและการลงทุนในสาขาแร่ธาตุ

- (1) ส่งเสริมการพัฒนาด้านแร่ธาตุที่ยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อมและสังคม
- (2) เสริมสร้างศักยภาพของสถาบันและบุคลากรในสาขาแร่ธาตุของอาเซียน
- (3) รักษาฐานข้อมูลด้านแร่ธาตุของอาเซียนที่มีประสิทธิภาพและทันสมัย**

จะเห็นได้ว่า การดำเนินการในเรื่องแร่ธาตุมีความเชื่อมโยงกับประเด็นเรื่องการค้าการลงทุน การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

สรุปสาระสำคัญของกรอบพันธกรณีอาเซียนเรื่องแร่ธาตุ

- อำนวยความสะดวกและส่งเสริมการค้าการลงทุนในสาขาแร่ธาตุ และเป็นไปอย่างยั่งยืน
- การพัฒนาศักยภาพของประเทศทั้งด้านทรัพยากรบุคคล สถาบันและระบบโครงสร้างพื้นฐานอื่นที่เกี่ยวข้อง

* ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ C.7, para. 61.

** ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ C.8, paras. 63-64.

4.1.3.9 วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Science and Technology)

ประเด็นเรื่องวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นอีกปัจจัยสำคัญของเป้าประสงค์อาเซียนในการสร้างความเชื่อมโยงและความร่วมมือรายสาขาที่เพิ่มขึ้น โดยกรอบ

เสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายศูนย์กลางความเป็นเลิศด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีอยู่ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือ แบ่งปันสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการวิจัย และบุคลากรเพื่อสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาด้านเทคโนโลยีร่วมกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการนำมาใช้ในเชิงพาณิชย์

(1) ส่งเสริมการเคลื่อนย้ายนักวิทยาศาสตร์และนักวิจัยจากสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทั้งของภาครัฐและภาคเอกชน โดยดำเนินโครงการแลกเปลี่ยนและการดำเนินการที่เหมาะสมด้านอื่น ๆ ซึ่งเป็นไปตามกฎหมายระเบียบและนโยบายระดับประเทศ

(2) จัดตั้งระบบและกลไกซึ่งจะส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีและเยาวชนในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการ

(3) เพิ่มความตระหนักรู้ของสาธารณะต่อผลความสำเร็จที่เกิดจากความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของอาเซียน

(4) จัดตั้งระบบสนับสนุนนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมและบริหารจัดการธุรกิจด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรม และ

(5) จัดทำยุทธศาสตร์ใหม่สำหรับความเป็นหุ้นส่วนกับคู่เจรจาและองค์การที่เกี่ยวข้องในโครงการที่มีผลประโยชน์เกื้อกูลกัน*

สรุปสาระสำคัญของกรอบพันธกรณีอาเซียนเรื่องวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

- การจัดทำและพัฒนาระบบเกี่ยวกับเทคโนโลยีและการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์
- การพัฒนาสถาบัน องค์กร บุคลากร หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน

4.1.4 การเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการปรับตัวครอบคลุมทุกภาคส่วนให้มีความสำคัญกับประชาชนและมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง

ด้วยเหตุที่ประเทศสมาชิกอาเซียนมีความแตกต่างทางด้านระดับการพัฒนาเศรษฐกิจกันอย่างมากมายซึ่งส่งผลต่อเรื่องชนชั้นและความเท่าเทียมกันในสังคม เป้าประสงค์ของ AEC Blueprint 2025 จึงได้เน้นย้ำไปที่การเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการปรับตัวครอบคลุมทุกภาคส่วนและให้ความสำคัญกับประชาชนและมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง อันเป็นการเน้นย้ำเรื่อง “การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียม” โดยรายละเอียดสำคัญ 4 ประการ คือ (1) การเสริมสร้างบทบาทของวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อมและรายย่อยให้เข้มแข็ง (2) การเสริมสร้างความเข้มแข็ง

* ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ C.9, para. 66.

กับบทบาทของภาคเอกชน (3) ความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน และ (4) การลดช่องว่างการพัฒนา* ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1.4.1 การเสริมสร้างบทบาทของวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อมและรายย่อยให้เข้มแข็ง (Strengthening the Role of Micro, Small, and Medium Enterprises)

จากการพัฒนาธุรกิจที่มีขนาดเล็กและกลางตาม AEC Blueprint 2015** อาเซียนยังเน้นย้ำเรื่องบทบาทของธุรกิจดังกล่าวว่ามีความสำคัญต่อการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจและการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคอาเซียน ฉะนั้น อาเซียนจึงมุ่งเน้นที่จะเสริมสร้างบทบาทของวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อมและรายย่อยให้มากขึ้นและมีความเข้มแข็ง โดยสนับสนุนให้สมาชิกอาเซียนดำเนินการดังนี้

(1) ส่งเสริมประสิทธิภาพการผลิต เทคโนโลยีและนวัตกรรมผ่านทางมาตรการต่าง ๆ ที่จะยกระดับประสิทธิภาพการผลิตของวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อมและรายย่อย

(2) เพิ่มการเข้าถึงแหล่งเงินทุน โดยการพัฒนาและการเสริมสร้างกรอบสถาบันในการพัฒนาความเข้าใจและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของโครงสร้างพื้นฐานด้านการเงินแบบดั้งเดิม

(3) ส่งเสริมการเข้าสู่ตลาดและยกระดับความเป็นสากล โดยการขยายและพัฒนาโครงการที่สนับสนุนการเข้าสู่ตลาดและการบูรณาการเข้าสู่ห่วงโซ่อุปทานโลก

(4) ส่งเสริมสภาพแวดล้อมด้านนโยบายและกฎระเบียบเกี่ยวกับวิสาหกิจขนาดกลางขนาดย่อมและรายย่อย ซึ่งจะสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือทั้งในระดับรัฐบาลและระหว่างรัฐบาล รวมทั้งกลไกต่าง ๆ ในการประสานงาน การมีส่วนร่วมของวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อม และรายย่อยในกระบวนการตัดสินใจเพื่อนำเสนอความสนใจและความต้องการของกลุ่มได้ดีขึ้น

(5) ส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเป็นผู้ประกอบการผ่านทางสถาบันออนไลน์ของอาเซียนและเสริมสร้างการพัฒนาทุนมนุษย์ โดยเฉพาะเยาวชนและสตรี สำหรับวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อมและรายย่อย***

* ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ D.

** ดู AEC Blueprint 2015 ข้อ C.1 การพัฒนาธุรกิจที่มีขนาดเล็กและขนาดย่อม

*** ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ D.1, para. 69.

สรุปสาระสำคัญของกรอบพันธกรณีอาเซียนเรื่องการเสริมสร้างบทบาทของวิสาหกิจขนาดกลาง
ขนาดย่อม และรายย่อยให้เข้มแข็ง

- พัฒนาและเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อม และรายย่อย
- ส่งเสริมการสร้างแนวนโยบายเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการแข่งขันให้แก่กลุ่มธุรกิจดังกล่าว

4.1.4.2 การเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่บทบาทของภาคเอกชน
(Strengthening the Role of the Private Sector)

นอกเหนือจากการเพิ่มบทบาทของวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อม และรายย่อย อาเซียนยังสนับสนุนให้สมาชิกดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคเอกชนโดยดำเนินการดังต่อไปนี้

- (1) ดำเนินกระบวนการปรึกษาหารือที่เกี่ยวข้องกับภาคเอกชนอย่างเปิดกว้างมากขึ้น
- (2) เสริมสร้างบทบาทของสภาที่ปรึกษาธุรกิจอาเซียน*

สรุปสาระสำคัญของกรอบพันธกรณีอาเซียนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่บทบาทภาคเอกชน

- การดำเนินงานเชิงนโยบายของรัฐที่เอื้อต่อการสร้างความเข้มแข็งของภาคธุรกิจและเอกชนในแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน

4.1.4.3 ความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน
(Public-Private Partnership)

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน อาเซียนกำหนดกรอบดำเนินงานให้สมาชิกดำเนินการดังต่อไปนี้

- (1) ทบทวนและกำหนดขอบเขตของกรอบสถาบันและกฎหมายในระดับประเทศซึ่งสนับสนุนการเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนทั้งในระดับประเทศและภูมิภาค เพื่อมุ่งสู่สภาพแวดล้อมทางการปฏิบัติงานและทางกฎหมายที่เสริมสร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน

* ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ D.2, para. 71.

(2) กำหนดภาคีที่จะให้ความช่วยเหลือทางเทคนิคแก่สมาชิกอาเซียน เพื่อสนับสนุนให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนซึ่งรวมถึงศักยภาพของรัฐบาล นโยบาย กฎหมาย กฎระเบียบและสถาบันต่าง ๆ ที่จำเป็น

(3) กำหนดภาคีที่จะให้ความช่วยเหลือด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการพัฒนาโครงการที่ใช้รูปแบบความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน และการให้บริการด้านคำปรึกษาในการทำธุรกรรมต่าง ๆ

(4) จัดตั้งเครือข่ายของอาเซียนระหว่างหน่วยงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน (บริษัทกฎหมาย บริษัท สถาบันการเงิน) ในประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และร่วมมือในโครงการร่วมต่าง ๆ

(5) สนับสนุนให้กองทุนเพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในภูมิภาคอาเซียน ศึกษาแนวทางในการทำหน้าที่หน่วยงานสนับสนุนซึ่งจะนำไปสู่การลดความยากจนการเจริญเติบโตที่ครอบคลุม ความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม และการรวมกลุ่มของภูมิภาค และ

(6) ส่งเสริมการใช้รูปแบบความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน สำหรับโครงการด้านโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เมื่อมีความเหมาะสม*

สรุปสาระสำคัญของกรอบพันธกรณีอาเซียนเรื่องความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน

- การดำเนินงานเชิงนโยบายที่เกี่ยวกับการสร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนในประเทศสมาชิกอาเซียน

4.1.4.4 การลดช่องว่างการพัฒนา

(Narrowing the Development Gap)

สำหรับประเด็นเรื่องการลดช่องว่างการพัฒนาตามข้อ D.4 ของ AEC Blueprint 2025 พัฒนาจากประเด็นเรื่องการสร้างความร่วมมืออาเซียน (Initiative for ASEAN Integration: IAI) ซึ่งมีแผนปฏิบัติช่วยเหลือแต่ละประเทศสมาชิกให้พัฒนาเศรษฐกิจให้ได้เท่าเทียมกันทั่วทั้งภูมิภาค โครงการ IAI เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ปี 2000 มีกิจกรรมหลากหลายด้าน ตั้งแต่ การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานแห่งรัฐ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของภาคประชาชน เทคโนโลยี ความสามารถในการพัฒนาตนเอง (Capacity Building) ในภูมิภาคอาเซียน พลังงาน การลดปัญหาความยากจน และยกระดับคุณภาพชีวิต เป็นต้น ต่อมา AEC Blueprint 2025 ได้เน้นย้ำถึงประเด็นดังกล่าวและวางเป้าหมายให้สมาชิกลดช่องว่างของการพัฒนา ระหว่างประเทศสมาชิก โดยมีประเด็นที่สมาชิกอาเซียน รวมทั้งประเทศไทยต้องพิจารณาตั้งต่อไปนี้

(1) รักษาอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน

* ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ D.3, para. 73.

- (2) เสริมสร้างศักยภาพของประเทศสมาชิกใหม่ให้เข้มแข็งเพื่อดำเนินการตามพันธกรณีในการรวมตัวทางเศรษฐกิจของอาเซียน
- (3) ลดภาระที่เกิดขึ้นอันเป็นผลจากกฎระเบียบทางธุรกิจในการจัดตั้งและการดำเนินการของบริษัทต่าง ๆ
- (4) เสริมสร้างโอกาสทางธุรกิจเพื่อสร้างการเติบโตและการจ้างงานและขยายการเข้าถึงบริการด้านการเงิน
- (5) เพิ่มผลิตภาพและความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นโดยเฉพาะในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนใหม่
- (6) มุ่งเน้นการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อม และรายย่อย และ
- (7) ระบุผู้ให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาในการสนับสนุนด้านเทคนิคและการเงินแก่วิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อม และรายย่อย โดยมุ่งเน้นสาขาที่มีศักยภาพซึ่งจะช่วยให้วิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อม และรายย่อย เข้าไปมีส่วนร่วมในห่วงโซ่มูลค่าในระดับภูมิภาคและโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ*

สรุปสาระสำคัญของกรอบพันธกรณีอาเซียนเรื่องการลดช่องว่างการพัฒนา

- การดำเนินงานเชิงนโยบายที่เพื่อส่งผลต่อการลดช่องว่างการพัฒนาของประเทศสมาชิกอาเซียนในด้านต่าง ๆ

4.1.4.5 การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินการรวมกลุ่มของภูมิภาค (Contribution of Stakeholders on Regional Integration Efforts)

ปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการปรับตัวครอบคลุมทุกภาคส่วนให้ความสำคัญกับประชาชนและมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง คือ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินการรวมกลุ่มของภูมิภาคซึ่งเป็นองค์ประกอบประการสุดท้ายของข้อ D.4 ตาม AEC Blueprint 2025 โดยกำหนดขอบเขตให้สมาชิกอาเซียนดำเนินการดังต่อไปนี้

- (1) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับประเด็นด้านเศรษฐกิจ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับข้อริเริ่มต่าง ๆ ในการรวมตัวทางเศรษฐกิจของอาเซียนให้มากยิ่งขึ้น
- (2) ดำเนินงานร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างใกล้ชิดในการส่งเสริมกิจกรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (CSR) และ

* ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ D.4, para. 75.

(3) ส่งเสริมให้มีการปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับข้อริเริ่มใหม่ ๆ*

สรุปสาระสำคัญของกรอบพันธกรณีอาเซียนเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินการรวมกลุ่มของภูมิภาค

- การดำเนินงานเชิงนโยบายที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินการรวมกลุ่มของภูมิภาค

จะเห็นได้ว่า กรอบพันธกรณีตามข้อ D ในเรื่องการเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการปรับตัวครอบคลุมทุกภาคส่วนให้ความสำคัญกับประชาชนและมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งแผนการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ 5 ด้านที่สำคัญ ตั้งแต่ (1) การเสริมสร้างบทบาทของวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อมและรายย่อยให้เข้มแข็ง (2) การเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่บทบาทของภาคเอกชน (3) ความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน (4) การลดช่องว่างการพัฒนา และ (5) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินการรวมกลุ่มของภูมิภาค เป็นประเด็นที่อาเซียนกำหนดไว้ในเชิงนโยบาย มีความยืดหยุ่นที่ส่งเสริมให้สมาชิกสามารถปรับใช้ได้ตามสถานการณ์ กรณีนี้จึงไม่มีพันธกรณีกำหนดให้ต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายภายใน เพียงแต่มีประเด็นที่เกี่ยวกับการพัฒนากฎหมายเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ซึ่งจะนำไปสู่ความสอดคล้องกับกรอบการดำเนินงานของ AEC Blueprint 2025 ดังจะได้กล่าวต่อไป

4.1.5 การเป็นส่วนสำคัญของประชาคมโลก

เป้าประสงค์สุดท้ายตามผังดำเนินงาน AEC Blueprint 2025 คือ การเป็นส่วนสำคัญของประชาคมโลก ซึ่งกำหนดเป็นแนวนโยบายเพื่อให้สมาชิกอาเซียนสร้างความร่วมมือระหว่างกันดังนี้

(1) พัฒนาแนวทางเชิงยุทธศาสตร์และมีความสอดคล้องกันมากขึ้นเพื่อมุ่งสู่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับนอกภูมิภาค โดยมีท่าที่ร่วมกันในเวทีเศรษฐกิจต่าง ๆ ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก

(2) ดำเนินการต่อเนื่องในการทบทวนและปรับปรุงความตกลงการค้าเสรีและความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจที่ครอบคลุมทุกมิติ ของอาเซียน เพื่อให้มั่นใจว่าความตกลงดังกล่าวยังคงมีความทันสมัย ครอบคลุมทุกมิติ มีคุณภาพสูงและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของภาคธุรกิจที่เข้ามาดำเนินการผลิตในอาเซียนได้มากขึ้น

(3) ส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจกับคู่เจรจาที่มีได้มีความตกลงการค้าเสรีโดยยกระดับและสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินโครงการ/แผนงานด้านการค้าและการลงทุน

* ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ D.5, para. 78.

(4) มีส่วนร่วมกับคู่ค้าทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลกเพื่อแสวงหาแนวทางการมีส่วนร่วมในเชิงยุทธศาสตร์เพื่อการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจกับกลุ่มเศรษฐกิจใหม่ ๆ และ/หรือกลุ่มเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคที่มีค่านิยมและหลักการร่วมกันในการยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอาเซียนโดยผ่านการรวมตัวทางเศรษฐกิจ

(5) ดำเนินการต่อเนื่องในการสนับสนุนระบบการค้าพหุภาคีและการมีส่วนร่วมในเวทีในระดับภูมิภาคอย่างจริงจัง

(6) ดำเนินการต่อเนื่องในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับองค์กรต่าง ๆ ในระดับโลกและภูมิภาค*

สรุปสาระสำคัญของกรอบพันธกรณีอาเซียนเรื่องการลดช่องว่างการพัฒนา

- ให้สมาชิกส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจกับภายนอกภูมิภาค
- ให้สมาชิกร่วมกันยกระดับความมีส่วนร่วมในประชาคมโลก

4.1.6 บทสรุป

กรอบพันธกรณีของไทยและสมาชิกอาเซียนอื่น ๆ ที่จะต้องดำเนินการภายใต้กรอบความตกลงและ AEC Blueprint เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าประสงค์ของอาเซียน ได้แก่

ประการแรก การเป็นเศรษฐกิจที่มีการรวมตัวและเชื่อมโยงกันในระดับสูงมีพันธกรณีที่จะต้องดำเนินการใน 6 ประเด็น กล่าวคือ การค้าสินค้าซึ่งมี ATIGA เป็นเอกสารแม่บท การค้าบริการซึ่งเกี่ยวกับการยกเลิกข้อจำกัดที่เกี่ยวกับธุรกิจภาคบริการตามกรอบของ AFAS และ Packages of Commitment under AFAS สภาพแวดล้อมด้านการลงทุน การรวมตัวภาคการเงิน การอำนวยความสะดวกการเคลื่อนย้ายแรงงานที่มีฝีมือและผู้ติดต่อทางธุรกิจ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในห่วงโซ่มูลค่าโลก

ประการที่สอง การเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการแข่งขัน มีนวัตกรรมและมีพลวัต ไทยและสมาชิกอาเซียนจะต้องดำเนินการใน 9 ประเด็น ได้แก่ การที่ทุกประเทศสมาชิกจะต้องมีกฎหมายการแข่งขันที่มีประสิทธิภาพ กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค การคุ้มครอง บริหารจัดการ และการบังคับใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา การเสริมสร้างการเติบโตซึ่งขับเคลื่อนด้วยผลิตภานวัตกรรม การวิจัยและพัฒนา และการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงพาณิชย์ ความร่วมมือด้านภาษีอากรระหว่างสมาชิกอาเซียน ประเด็นเรื่องการสร้างธรรมาภิบาลทั้งทางภาครัฐและเอกชน ตลอดจนการสนับสนุนและพัฒนากฎระเบียบที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ สอดคล้องและตอบสนองและรองรับกับแนวปฏิบัติที่ดีด้านกฎระเบียบ แนวนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน และการศึกษาประเด็นทางการค้าใหม่ ๆ

* ดู AEC Blueprint 2025 ข้อ E, para. 80.

ประการที่สาม การสร้างความเชื่อมโยงและความร่วมมือรายสาขาที่เพิ่มขึ้น กำหนดองค์ประกอบไว้ 9 ด้าน ได้แก่ เรื่องการขนส่งโทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศ การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ พลังงาน อาหาร การเกษตรและป่าไม้ การท่องเที่ยว สุขภาพ แร่ธาตุ และ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ประการที่สี่ การเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการปรับตัว ครอบคลุมทุกภาค ส่วนให้ความสำคัญกับประชาชนและมีประชาชนเป็นศูนย์กลางมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การเสริมสร้างบทบาทของวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อมและรายย่อย การเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ บทบาทของภาคเอกชน ความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับเอกชน และประเด็นเรื่องการลดช่องว่าง การพัฒนา

ประการสุดท้าย การเป็นส่วนสำคัญของประชาคมโลกซึ่งอาเซียนวางเป้าหมายไว้ให้สมาชิกส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจกับภายนอกภูมิภาคและร่วมกันยกระดับความร่วมมือ ร่วมในประชาคมโลก

กล่าวได้ว่า กรอบความตกลงและ AEC Blueprint ข้างต้น เป็นพันธกรณีที่ สมาชิกอาเซียนแต่ละประเทศจะต้องนำไปแปลงลงสู่ภาคปฏิบัติ และน่าจะทำให้เสาหลักด้าน เศรษฐกิจของประชาคมอาเซียนก้าวสู่ความเป็น AEC ที่สมบูรณ์ กรณีนี้จะนำไปสรุปอภิปรายผลและ จัดทำข้อเสนอแนะการปรับปรุงกฎหมายไทยต่อไป

4.2 ประโยชน์และผลกระทบจากการเข้าเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของไทย

นอกเหนือจากพันธกรณีที่ไทยและประเทศสมาชิกอาเซียนจะต้องดำเนินการปรับปรุง ระบบกฎหมายเศรษฐกิจเพื่อรองรับการเป็นสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนแล้ว การรวมตัวทาง เศรษฐกิจของบรรดาระัฐประชาคมอาเซียนยังส่งผลกระทบต่อภาคส่วนต่าง ๆ ของประเทศไทย ซึ่ง เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของประชาชนในทุกแง่มุม บทนี้จะวิเคราะห์ถึงผลกระทบจากการเข้าเป็นสมาชิก ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของไทย โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นสามส่วนที่สำคัญ กล่าวคือ

(4.2.1) ผลกระทบต่อภาครัฐ

(4.2.2) ผลกระทบต่อภาคเอกชน และ

(4.2.3) ผลกระทบด้านอื่น ๆ

4.2.1 ผลกระทบต่อภาครัฐ

4.2.1.1 ผลกระทบต่อการปรับระบบกฎหมายของรัฐประชาคม

กฎหมายอาเซียนหรือกฎหมายว่าด้วยการรวมกลุ่มระดับภูมิภาค ภายในอาเซียนนับได้ว่าเป็นระบบกฎหมายชนิดหนึ่งที่มีลักษณะแตกต่างจากระบบกฎหมายชนิดอื่น แม้กฎหมายระหว่างประเทศจะเป็นระบบกฎหมายหลักที่ใช้บังคับต่อนิติสัมพันธ์ระหว่างรัฐภายใน อาเซียน กฎหมายระหว่างประเทศก็ยังไม่สามารถกำหนดทิศทางต่อประเด็นปัญหาของอาเซียนได้ทุก เรื่อง ปัจจุบันอาเซียนยังมีได้ตกผลึกเป็นระบบกฎหมายดังเช่นกฎหมายสหภาพยุโรป แต่ก็ไม่ว่าจะ ปฏิเสธได้ว่าระบบกฎหมายอาเซียนเป็นระบบกฎหมายในช่วงเปลี่ยนผ่าน (Legal System in Transition) กล่าวคือกฎเกณฑ์ส่วนหนึ่งอยู่ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ และกำลังจะเกิด

หลักเกณฑ์พิเศษที่แยกตัวออกมา (Derived Rules) ทำให้รัฐไม่สามารถกำหนดกฎเกณฑ์ในลักษณะที่ตายตัวหรือเคร่งครัดได้ในกฎหมาย รัฐประชาคมน่าจะกระทำได้เพียงการวางกรอบกฎหมายอย่างกว้าง กฎหมายที่เปิดช่องในการตีความ หรือกฎหมายยุติธรรม กล่าวคือ เป็นกฎหมายที่มีความยืดหยุ่นในระดับหนึ่งเพื่อรองรับพลวัตในมิติทางกฎหมายของอาเซียน

การปรับใช้กฎหมายอาเซียนย่อมจะต้องคำนึงถึงลักษณะพิเศษดังกล่าว อาทิ สถานะทางกฎหมายของนโยบายร่วม (Common Policy) อันเป็นเรื่องที่รัฐสมาชิกอาจบังคับในลักษณะคู่ขนานกับการบังคับในระดับประชาคม และเมื่อประชาคมไม่มีกลไกที่มีประสิทธิภาพในการบังคับใช้ รัฐสมาชิกที่เป็นเจ้าของ forum ย่อมมีบทบาทในการบังคับตามนโยบายร่วมของอาเซียน บทบาทขององค์กรลำดับรองหรือองค์กรภายในรัฐจึงมีบทบาทอย่างมากในการเร่งการตกผลึกของแนวปฏิบัติที่ดี รวมถึงหลักเกณฑ์อันพึงปฏิบัติขององค์กรต่าง ๆ ภายในอาเซียน

4.2.1.2 ผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายและการบัญญัติกฎหมาย

การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนส่งผลกระทบโดยตรงต่อการกำหนดนโยบายระดับรัฐและการบัญญัติกฎหมายเพื่ออนุวัติตามพันธกรณีภายใต้กรอบความตกลงของอาเซียนดังกล่าวข้างต้น ในส่วนนี้จะกล่าวถึงปัจจัยที่กระทบต่อการกำหนดนโยบายระดับรัฐและการบัญญัติกฎหมายของประเทศไทยดังต่อไปนี้

1) สถานะของอาเซียนในฐานะองค์การระหว่างประเทศ

สถานะองค์การระหว่างประเทศของอาเซียนปรากฏอยู่ในมาตรา 3 แห่งกฎบัตรอาเซียน (Charter of the Association of Southeast Asian Nations: ASEAN Charter) โดยมีกรอบวัตถุประสงค์ที่จะต้องปฏิบัติตามดังที่ปรากฏในมาตรา 1 สำหรับประเทศไทยซึ่งเป็นสมาชิกอาเซียนรัฐหนึ่ง มีพันธกรณีที่จะยืนยันและนำหลักการทั่วไปของอาเซียนไปบังคับให้เป็นผลตามความในมาตรา 2 แห่งกฎบัตรอาเซียน และเมื่อพิจารณาถ้อยคำที่ปรากฏในบทบัญญัติแห่งมาตรา 2 จะพบว่าพันธกรณีของรัฐสมาชิกอาเซียนแตกต่างจากสถาบันอื่น กล่าวคือรัฐสมาชิกมิได้ถูกบังคับภายใต้กฎบัตรที่จะต้องปฏิบัติตามพันธกรณีของกรอบความตกลงต่าง ๆ อย่างเคร่งครัด หากจะต้อง “ยึดมั่นกับหลักการพื้นฐานตามที่ปรากฏในข้อตกลง”

ฉะนั้น บทบัญญัติมาตรา 2(1) ของกฎบัตรอาเซียน จึงมิได้กำหนดไว้ชัดแจ้งว่าสมาชิกมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติ ส่วนพันธกรณีที่จะถือว่าเป็นการบังคับอย่างเด็ดขาดกลับมีเพียงมาตรา 5(3) ของกฎบัตรอาเซียน ซึ่งกล่าวถึงการละเมิดพันธกรณี (ตามกฎบัตร) อย่างร้ายแรง (serious breach)

ข้อสังเกตประการต่อมาคือภายใต้บังคับของมาตรา 1 กฎบัตรอาเซียน มิได้มีวัตถุประสงค์เฉพาะเรื่องเศรษฐกิจเท่านั้น กล่าวคือแม้รัฐอาจจะทำล้าพิจารณาการกำหนดนโยบายและการบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องการเคลื่อนย้ายโดยเสรีของปัจจัยการผลิต รัฐจะต้องคำนึงถึงหลักการแวดล้อมที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น สิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม และหลักนิติธรรม เป็นต้น

2) มาตรฐานขั้นต่ำที่ประเทศไทยต้องปฏิบัติ

การรวมตัวเข้าเป็นประชาคมเศรษฐกิจของอาเซียนหมายถึงรัฐสมาชิกจะต้องปรับปรุงระบบกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง การรวมกลุ่ม AEC ฉะนั้น รัฐสมาชิกมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานขั้นต่ำที่ถูกกำหนดขึ้นดังได้วิเคราะห์ข้างต้น พันธกรณีดังกล่าวแตกต่างจากพันธกรณีอื่น ๆ ภายใต้สนธิสัญญาตามกฎหมายระหว่างประเทศ กล่าวคือ เป็นพันธกรณีที่ปราศจากกลไกการบังคับที่มีประสิทธิภาพในระดับประชาคม กลไกการบังคับตามพันธกรณีดังกล่าวจึงตกอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐสมาชิกแต่ละรัฐ ประเทศไทยในฐานะรัฐสมาชิกแห่งหนึ่งย่อมมีดุลยพินิจในการวางรูปแบบรวมถึงมาตรการทางกฎหมายทั้งหลายที่จะดำเนินการตามมาตรฐานขั้นต่ำดังกล่าวได้ เช่น หลักการไม่เลือกปฏิบัติ (Non-Discrimination) ซึ่งกำหนดให้มาตรการทางกฎหมายของรัฐไม่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติต่อสินค้า บริการ หรือการลงทุนของเอกชนต่างด้าวตามกรอบ ATIGA, AFAS และ ACIA ตามลำดับ

3) วิสัยทัศน์ในการเชื่อมโยงเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจโลก

ดังได้กล่าวข้างต้น อาเซียนมีวิสัยทัศน์ที่จะเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจโลก ทรสารที่สำคัญหลายฉบับของอาเซียนล้วนอ้างอิงถึงสนธิสัญญาระดับพหุภาคี รวมถึงแนวปฏิบัติอันเป็นที่ยอมรับในระดับสากล อาทิ กรอบความตกลงว่าด้วยการค้าสินค้าภายใต้ ATIGA หยิบยืมหลักการว่าด้วยพิธีการทางศุลกากรมาจากข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยพิกัดศุลกากรและการค้า หรือ “แกตต์” (General Agreement on Tariffs and Trade: GATT) และกรอบความตกลงต่าง ๆ ภายใต้ภาคผนวก 1A ของความตกลงจัดตั้ง WTO หรือกรอบความตกลงว่าด้วยการบริการ ภายใต้ AFAS ซึ่งนำบทบัญญัติและหลักการสำคัญของข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าที่เกี่ยวกับการบริการ (General Agreement on Trade in Services: GATS) มาปรับใช้หรือกรอบความตกลงว่าด้วยการลงทุนภายใต้ ACIA ได้อ้างอิงถึงแนวปฏิบัติระหว่างประเทศอันเป็นสากลจากเอกสารกฎหมายว่าด้วยการลงทุนระหว่างประเทศ (International Investment Agreements: IIAs) หลายฉบับ อาทิ NAFTA Chapter 11 และ U.S. Model BIT

หากรัฐสมาชิกอาเซียนเป็นภาคีในอนุสัญญาเหล่านั้นอยู่แล้ว ย่อมสามารถกล่าวอ้างถึงบทบัญญัติของอนุสัญญาเหล่านั้นระหว่างกันเองได้โดยตรง แต่ถ้าหากมิได้เป็นภาคีในอนุสัญญาเหล่านั้น หลักการทั้งหลายก็ยังคงผูกพันประเทศสมาชิกเช่นกัน ทั้งนี้ แต่จะมีสภาพบังคับที่ค่อนข้างอ่อนภายใต้ระบบกฎหมายอาเซียน

4) การสร้างระบบที่เอื้อต่อการพัฒนาในระยะยาวของประเทศไทย

การสร้างระบบที่เอื้อต่อการพัฒนาในระยะยาวของประเทศเป็นเรื่องที่เกินกว่ามาตรฐานขั้นต่ำที่รัฐสมาชิกต้องปฏิบัติ การเข้าเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมเศรษฐกิจนับได้ว่าเป็นปัจจัยที่เร่งการสร้างระบบที่เอื้อต่อการพัฒนาระยะยาวของประเทศไทย เพราะการขับเคลื่อนด้วยนโยบายทางเศรษฐกิจส่งผลต่อการเกิดพลวัตในเรื่องอื่นตามมาอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ การกำหนดนโยบายระดับรัฐ และการบัญญัติกฎหมายจะต้องมุ่งไปสู่การจัดวางสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

ภายในอันได้แก่ การเอื้อให้การแข่งขันทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นและขยายตัวมากขึ้นเรื่อย ๆ (ซึ่งเป็นไปตามพันธกรณีที่ผูกพันประเทศไทยอยู่แล้ว) ในขณะที่เดียวกันจะต้องให้ความคุ้มครองสิทธิของลูกจ้างภายใต้สภาพการจ้างงานที่ดี รวมถึงการรักษาสิ่งแวดล้อมภายในประเทศ

การจัดวางสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมดังกล่าวอาจเป็นไปได้เพื่อเป้าประสงค์บางประการเช่น รัฐต้องการแรงงานฝีมือจากต่างประเทศเข้ามาทำงานในประเทศมากขึ้น และขณะเดียวกันไม่ต้องการให้คนชาติของตนสมองไหลออกไปทำงานนอกประเทศ เช่นนี้รัฐจะต้องกำหนดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการอยู่อาศัยของคนต่างด้าว และดึงดูดให้คนไทยอยากที่จะอาศัยอยู่ในประเทศไทยต่อไป การจัดวางสภาพแวดล้อมดังกล่าวมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการบัญญัติกฎหมายภายในที่มีคุณประโยชน์เพื่อการดังกล่าว เช่น การกำหนดสภาพการจ้างงานที่ดี การให้สวัสดิการที่เพียงพอ การคุ้มครองคนต่างด้าวจากการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม การส่งเสริมสวัสดิภาพและความปลอดภัยตามมาตรฐานสากล เป็นต้น หากต้องการดึงดูดนักลงทุนให้นำเงินมาลงทุนในประเทศไทย รัฐไทยย่อมจะต้องจัดวางกฎระเบียบทั้งหลายที่เอื้อต่อการดึงดูดนักลงทุนให้เข้ามาลงทุนในประเทศไทย เช่น มาตรการทางภาษีอากร การรับรองสิทธิในการถือครองทรัพย์สินของคนต่างด้าว กฎเกณฑ์ที่เอื้อต่อการเคลื่อนย้ายของทุน กฎหมายที่เอื้อต่อระบบโลจิสติกส์ ที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น

การจัดวางสภาพแวดล้อมดังกล่าว มีความสัมพันธ์กับ “แนวคิดการแข่งขันเชิงระบบ” (Competition of Legal System) ซึ่งเอื้อให้การกำหนดนโยบายและกฎหมายมีทิศทางที่ชัดเจนและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม สินค้า บริการ เงินลงทุน และแรงงานที่เคลื่อนย้ายโดยเสรีภายใต้นโยบายของประชาคมย่อมมุ่งไปสู่ระบบ (หรือประเทศ) ที่มีศักยภาพในการดึงดูดปัจจัยการผลิตเหล่านี้ได้มากที่สุด การที่ปัจจัยการผลิตเหล่านี้จะให้ประโยชน์แก่รัฐสมาชิกได้หรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับนโยบายและกฎหมายภายในของรัฐเป็นสำคัญ เพราะเอกชนย่อมมีอำนาจตัดสินใจเลือกสถานที่ที่เหมาะสมและให้ประโยชน์ต่อการประกอบธุรกิจมากที่สุด ในทางตรงกันข้าม หากสถานที่เป้าหมายมีกฎหมายที่ไม่เอื้ออำนวย เอกชนย่อมปฏิเสธสถานที่ดังกล่าว เป็นต้นว่า นักลงทุนต้องการมาประกอบกิจการภายในประเทศ A ในอาเซียน แต่ประเทศ A เก็บภาษีนิติบุคคลในอัตราที่สูงมาก นักลงทุนต่างชาติไม่มีสิทธิในการถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินไม่ว่ากรณีใด ๆ ทั้งสิ้นบ่อยครั้งที่การเวนคืนก่อให้เกิดผลเสียหายเกินควรต่อนักลงทุนต่างชาติ กรณีดังกล่าว เป็นตัวอย่างของประเทศที่ไม่พึงประสงค์ของนักลงทุนหรือคนต่างด้าวส่วนใหญ่ เพราะไม่ได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบกิจการและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประเด็นดังกล่าวคงเป็นเรื่องที่ประเทศไทยต้องทบทวนเลือกมาตรการทางกฎหมายให้เหมาะสมที่สุดต่อไป

4.2.1.3 การรับมือกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง

การรวมกลุ่มระดับภูมิภาคตามที่ประเทศไทยได้ผูกพันในกรอบของอาเซียนก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายโดยเสรีของปัจจัยการผลิตตามกรอบความตกลงที่ผูกพันประเทศไทย กรอบความตกลงทั้งหลาย กล่าวถึงพันธกรณีที่ประเทศสมาชิกจะต้องปฏิบัติ มากกว่าที่จะให้ความสำคัญกับแนวทางในการรับมือกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงภายในรัฐสมาชิก การบูรณาการเข้าสู่ระบบอาเซียนจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ทั้งนี้

สามารถแยกพิจารณาได้สองส่วนด้วยกันคือ (1) กรณีที่ปัจจัยการผลิตเคลื่อนย้ายเข้ามาในประเทศไทย กับ (2) กรณีที่ปัจจัยการผลิตเคลื่อนย้ายออกนอกประเทศไทย

1) กรณีที่ปัจจัยการผลิตเคลื่อนย้ายเข้ามาในประเทศไทย

ปัจจัยการผลิตที่เคลื่อนย้ายเข้ามาในประเทศไทยอย่างน้อย ได้แก่ สินค้า บริการ การลงทุน เงินทุน และแรงงานมีฝีมือตามเป้าประสงค์ประการแรกของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจอาเซียน ผลกระทบขั้นแรกคือการแข่งขันที่สูงขึ้นของสินค้าและบริการ เพราะผู้บริโภคย่อมมีสิทธิในการเลือกสินค้าและบริการที่ดีที่สุด ทำให้ผู้ผลิตไทยจะต้องพัฒนาศักยภาพของตนเองให้ทัดเทียมกับผู้ผลิตจากประเทศอื่น ๆ การให้บริการทั้งแปดอาชีพที่เปิดอย่างเสรีย่อมมีการแข่งขันที่สูง คนไทยจึงต้องพัฒนาทักษะการทำงานของตนเองให้สามารถแข่งขันกับชาวต่างชาติในอาชีพเดียวกัน ในส่วนของรัฐเองนั้นย่อมจะต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมที่จะรองรับการเคลื่อนย้ายของปัจจัยการผลิตดังกล่าวที่จะไหลเข้าสู่ประเทศไทยมากขึ้นกว่าเดิม อีกทั้งการให้ความช่วยเหลือดูแลคนไทยและคนสัญชาติอาเซียนจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคและเป็นธรรม นอกจากนี้หากมีข้อพิพาทเกิดขึ้น กลไกตุลาการของรัฐไทยย่อมจะต้องมีองค์ความรู้ด้านกฎหมายภายใน กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล รวมถึงกฎหมายประชาคม ที่จะสามารถให้ความเป็นธรรมต่อคนต่างชาติ โดยเฉพาะคนสัญชาติอาเซียนที่เข้ามาประกอบกิจการหรือทำงานในประเทศไทย

การเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตยังอาจก่อให้เกิดปัญหาบางอย่างตามมาอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ เช่น อาชญากรรมข้ามชาติซึ่งสามารถบริหารจัดการได้ตั้งแต่ ขั้นตอนของการป้องกันการเกิดอาชญากรรม จนกระทั่งภายหลังการเกิดอาชญากรรม สถานทูตไทยที่ต่างประเทศซึ่งทำหน้าที่ในการออกวีซ่าให้แก่คนต่างด้าว กล่าวคือ การใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 ย่อมมีภาระที่หนักขึ้นเพื่อตรวจสอบประวัติอาชญากรรมของคนต่างด้าว (สำหรับกรณีที่ต้องขอวีซ่า) รวมถึงการกรองคนต่างด้าวที่จะเดินทางเข้าประเทศไทยด้วยมาตรการต่างๆ ที่จำเป็นด่านตรวจคนเข้าเมืองก็มีบทบาทสำคัญเช่นกันในการป้องกันอาชญากรรม ส่วนขั้นตอนภายหลังการเกิดอาชญากรรม ประเด็นจะเกี่ยวข้องกับกรอบความร่วมมือทางอาญาภายในอาเซียนและการส่งผู้ร้ายข้ามแดน สำหรับกรอบความร่วมมือทางอาญาของอาเซียนปัจจุบันอยู่ภายใต้ ASEAN Mutual Legal Assistance Treaty 2004 (MLAT) ซึ่งประเทศไทยเพิ่งให้สัตยาบันเมื่อปี 2556 หากว่ากรอบความร่วมมือทางอาญาตามกฎหมายภายในของประเทศไทยยังคงอยู่ภายใต้ พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องอาญา พ.ศ.2534 ซึ่งใช้มานานพอสมควร น่าจะได้ปรับปรุงเพื่อให้ทันต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง

2) กรณีที่ปัจจัยการผลิตเคลื่อนย้ายออกนอกประเทศไทย

ปัจจัยการผลิตที่เคลื่อนย้ายออกนอกประเทศก็มีความสำคัญอย่างยิ่งเช่นเดียวกัน กล่าวคือหากสินค้าที่ผลิตภายในประเทศไทยเพื่อส่งออกไปต่างประเทศมีคุณภาพที่ดีย่อมสามารถแข่งขันกับสินค้าที่ผลิตจากประเทศอื่น ๆ นอกจากนี้ในส่วนของผู้ประกอบการและผู้ให้บริการที่จะต้องออกสู่ต่างประเทศเป็นเรื่องที่รัฐไทยจะต้องให้ความสำคัญเพื่อให้ผู้ประกอบการและ

ผู้ให้บริการที่เดินทางไปต่างประเทศมีความพร้อมในการแข่งขันกับผู้ประกอบการและผู้ให้บริการจากรัฐอื่น

4.2.1.4 ผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรรัฐ

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจมิได้กระทบการวางกรอบนโยบายและการบัญญัติกฎหมายของรัฐเท่านั้น หากยังกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรรัฐในทุกภาคส่วน แม้กฎหมายจะแก้ไขปรับปรุงไม่ทันกำหนดเวลาที่ความตกลงมีผลบังคับใช้ (Entry Into Force) องค์กรของรัฐก็สามารถดำเนินการให้เป็นไปตามพันธกรณีที่ผูกพันประเทศไทยด้วยกรอบอำนาจและดุลยพินิจตามกฎหมาย หรือแม้กฎหมายจะแก้ไขปรับปรุงตามพันธกรณีที่ผูกพันประเทศไทยแล้วก็ตาม องค์กรของรัฐย่อมจะต้องปรับใช้กฎหมายให้ต้องตามเจตนารมณ์และพันธกรณีภายใต้กรอบของอาเซียน กล่าวคือ องค์กรของรัฐจะต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับพันธกรณีของอาเซียนและสามารถเชื่อมโยงมิติของอาเซียนเข้ากับระเบียบกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของการวิเคราะห์ในส่วนนี้จะแยกตามองค์กรของรัฐดังนี้

1) การจัดระบบฐานข้อมูล

ฐานข้อมูลแยกออกเป็นสองประเภทด้วยกันคือ ประเภทแรก – ฐานข้อมูลเพื่อประโยชน์โดยตรงในการปฏิบัติการกิจของหน่วยงานรัฐซึ่งได้แก่ ทะเบียนราษฎรและทะเบียนประวัติของคนต่างด้าว ฐานข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบกิจการของคนต่างด้าว ฐานข้อมูลการประกอบวิชาชีพของคนต่างด้าว ฐานข้อมูลเกี่ยวกับการเสียภาษีอากร รวมถึงระบบฐานข้อมูลที่บูรณาการระหว่างหน่วยงานหรือองค์กรของรัฐด้วยกันเอง ประเภทที่สอง – ฐานข้อมูลเพื่อประโยชน์ของประชาชน เช่น ระเบียบกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของประชาชน และสิ่งที่คุณต่างด้าวจะต้องปฏิบัติเมื่อเดินทางเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย รวมถึงมาตรการแทรกแซงจากรัฐ ทั้งการลงโทษอาญาและการออกคำสั่งทางปกครอง ฐานข้อมูลทั้งสองประเภทยังมีนัยสำคัญอย่างมากต่อการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจ

ฐานข้อมูลประเภทแรก เป็นฐานข้อมูลเพื่อประโยชน์โดยตรงในการปฏิบัติการกิจของหน่วยงานรัฐ ฐานข้อมูลประเภทนี้ควรเชื่อมโยงกันทุกภาคส่วนของหน่วยราชการ อีกทั้งการจัดการฐานข้อมูลที่เคยมีอยู่แล้วควรที่จะผนวกรวมฐานข้อมูลของคนต่างด้าวเข้าไปด้วย การจัดการฐานข้อมูลที่มีบูรณาการและเป็นระบบระเบียบย่อมทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐมีประสิทธิภาพ เกิดสัมฤทธิ์ผล ภายในเวลาอันรวดเร็ว และเสียค่าใช้จ่ายน้อย ปัจจุบันระบบการจัดการฐานข้อมูลสามารถทำได้ง่ายด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ และภาคส่วนของรัฐบาลบางแห่งได้สร้างกรอบความร่วมมือกันในการจัดการฐานข้อมูล ด้วยการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และแลกเปลี่ยนข้อมูลที่ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ ปัจจุบันมีความก้าวหน้าในการจัดการระบบทะเบียนราษฎรและประวัติอาชญากรรมของคนต่างด้าว เช่นกรณีของตำรวจมีกรอบความร่วมมือทางอาญาโดยมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล อย่างไรก็ตามฐานข้อมูลบางประเภทสมควรมีกรอบความร่วมมือระหว่างรัฐสมาชิกเพื่อเอื้อให้การปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรรัฐเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ฐานข้อมูลการเสียภาษี

อาการของผู้ประกอบกิจการต่างด้าว และฐานข้อมูลคุณสมบัติของผู้ประกอบวิชาชีพคนต่างด้าว (ซึ่งควรเกิดจากความร่วมมือขององค์กรวิชาชีพแต่ละสาขาวิชา) เป็นต้น

ฐานข้อมูลประเภทที่สอง เป็นฐานข้อมูลเพื่อประโยชน์ของประชาชน ปัจจุบันฐานข้อมูลประเภทนี้มีข้อจำกัดอย่างมากสำหรับคนต่างด้าว ฐานข้อมูลที่จำเป็นในการเดินทางเข้าประเทศไทย การประกอบอาชีพ และการประกอบกิจการของคนต่างด้าว ในส่วนของระเบียบกฎหมายทั้งหลาย เช่น การต่ออายุวีซ่า การขออนุญาตทำงาน การขออนุญาตประกอบกิจการ มักนำเสนอเป็นภาษาไทย ฐานข้อมูลส่วนน้อยที่มีการแปลเป็นภาษาอังกฤษ และน้อยยิ่งกว่าที่มีการแปลเป็นภาษาของคนต่างด้าวส่วนใหญ่ที่เดินทางเข้ามาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาษาลาว ภาษาเขมร และภาษาพม่า แม้ในปัจจุบันจะได้มีความพยายามในการฝึกฝนให้พนักงานเจ้าหน้าที่ของกระทรวงทบวงกรมมีทักษะในการใช้ภาษาของประเทศเพื่อนบ้าน มาตรการดังกล่าวนี้ก็น่าจะมีประสิทธิภาพเท่ากับการสร้างระบบฐานข้อมูลที่ให้คนต่างด้าวสามารถเข้าถึงและพึ่งพาตนเองได้ การขาดแคลนองค์ความรู้ดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบตามมามากมาย เช่น การถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้างหรือบุคคลที่มีองค์ความรู้และช่องทางที่ไม่สุจริต การเสียค่าใช้จ่ายหรือค่าธรรมเนียมทางกฎหมาย (ต่อทนายต่างด้าวหรือทนายไทย) โดยไม่จำเป็นการกระทำผิดกฎหมายของประเทศและการถูกแทรกแซงด้วยมาตรการทางกฎหมาย

2) การออกคำสั่งของเจ้าพนักงาน

การออกคำสั่งของเจ้าพนักงานเกี่ยวข้องกับมิติของอาเซียนอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่บทบัญญัติให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานของรัฐอ้างอิงถึงตัวบทในสนธิสัญญา รวมถึงหลักกฎหมายระหว่างประเทศ (General Rules of International Law) พันธกรณีของอาเซียนนั้นเกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์ที่อยู่นอกเหนือจากตราสารของอาเซียนเองดังที่กล่าวในส่วนของงานวิจัยก่อนหน้านี้แล้ว และเป็นที่ทราบกันดีว่าหลักเกณฑ์เหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา การยึดติดกับแนวปฏิบัติที่คุ้นเคยที่ว่าการปฏิบัติภารกิจของหน่วยงานของรัฐจะต้องพึงพากฎหมายภายในที่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น พระราชบัญญัติ กฎกระทรวง ระเบียบกระทรวง หนังสือเวียน ไม่น่าจะทันต่อยุคสมัยของประชาคมอาเซียน การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้นส่งผลกระทบโดยตรงต่อแนวปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐทั้งหลาย

สำหรับกฎหมายที่อ้างอิงถึงตัวบทในสนธิสัญญาและหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ให้อำนาจต่อเจ้าพนักงานในการกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติม หรือให้ดุลยพินิจอย่างกว้างในการออกคำสั่งทางปกครองหรือมาตรการทางกฎหมายนั้น ปรากฏอยู่มากในกฎหมายของไทย อาทิ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการทำงานคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 มาตรา 7 พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 มาตรา 10 วรรค 2 ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 86 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 มาตรา 17 และ 54 พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 มาตรา 7 ทวิ วรรค 3 พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 มาตรา 11 และ 12 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4, 150, 151 368 และ 868 เป็นต้น ส่วนตัวบทและหลักเกณฑ์ภายใต้กรอบกติกาของอาเซียนนั้นได้อธิบายเนื้อหาไว้ในบทก่อนของงานวิจัยแล้ว เช่น

หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) หลักการปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับความอนุเคราะห์ยิ่ง (Most-Favored Nation) หลักกฎหมายสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง

อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานภายใต้พระราชบัญญัติดังกล่าวข้างต้นอาจจะไม่เพียงพอสำหรับการบูรณาการกฎหมายไทยเข้ากับระบบกฎหมายอาเซียน คณะผู้วิจัยเห็นว่าหากมีคณะกรรมการหรือคณะกรรมการธิการว่าด้วยการบูรณาการระบบกฎหมายอาเซียน ซึ่งอาจจะมีบทบาทรับคำร้องเพื่อการตีความพันธกรณี และทำความเข้าใจหรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน น่าจะช่วยให้การออกคำสั่งหรือมาตรการทางกฎหมายเป็นไปโดยสอดคล้องกับพันธกรณีอาเซียน รวมถึงหลักกฎหมายระหว่างประเทศอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้

นอกจากการตั้งคณะกรรมการหรือคณะกรรมการขึ้นมาแล้ว องค์กรของรัฐเองจะต้องกระตือรือร้นในการพัฒนาองค์ความรู้ของตนเองอย่างสม่ำเสมอ ด้วยตระหนักว่าการเข้าสู่ระบบของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้เป็นการคุ้มครองสิทธิของคนต่างด้าวเท่านั้น หากเป็นการยกระดับมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิของคนไทยเช่นกัน

3) การระงับข้อพิพาทและการใช้อำนาจตุลาการ

การระงับข้อพิพาทนั้นโดยทั่วไปเป็นบทบาทของเจ้าพนักงานตุลาการ การคัดเลือกข้าราชการตุลาการตามระบบของประเทศไทยนั้นมีความเข้มงวด ทำให้ได้บุคลากรที่มีองค์ความรู้ทางกฎหมายเป็นอย่างดี ศาลไทยเองโดยทั่วไปเป็นศาลที่เปิดกว้างต่อมุมมองใหม่ ๆ การบูรณาการเข้าสู่ระบบอาเซียนย่อมกระทบต่อบทบาทของศาลกล่าวคือศาลย่อมมีบทบาทในฐานะองค์กรหนึ่งของรัฐที่ทำหน้าที่บูรณาการในเชิงลบ (Negative Harmonization) ซึ่งจะแตกต่างจากการบูรณาการเชิงบวก (Positive Harmonization) ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติหรือบริหาร ศาลควรตระหนักถึงบทบาทดังกล่าวนี้ของตน มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างมิติอาเซียนกับระบบกฎหมายไทย เช่นเดียวกับเจ้าพนักงานของรัฐดังที่กล่าวไปข้างต้น เช่น การปรับใช้หลักกฎหมายระหว่างประเทศที่มีความสัมพันธ์กับการใช้การตีความกฎหมายภายใน การตีความสัญญาตาม “ปกติประเพณี” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 368 และ 868 การปรับใช้มาตรฐานวิชาชีพเพื่อพิเคราะห์ถึงระดับการใช้ความระมัดระวังของผู้ประกอบวิชาชีพตามนัยของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 659 ประกอบกับมาตรา 4 วรรค 2 ตอนกลาง (กรณีเทียบเคียงเกณฑ์ความระมัดระวังในการประกอบวิชาชีพสำหรับกรณีสัญญาประเภทอื่น ซึ่งต่อไปบทบาทขององค์กรวิชาชีพระดับอาเซียนจะมีผลอย่างมากในการกำหนดมาตรฐานดังกล่าวนี้) เป็นต้น

4.2.2 ผลกระทบต่อภาคเอกชน

นอกเหนือจากผลกระทบที่มีต่อภาครัฐ การเข้าเป็นสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของไทยยังมีนัยสำคัญต่อนักลงทุน ผู้ประกอบการ ผู้ให้บริการ แรงงาน และผู้บริโภค ซึ่งเป็นกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในภาคเอกชนดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.2.2.1 นักลงทุนและผู้ประกอบการ

ผลกระทบประการแรกที่สำคัญต่อผู้ประกอบการก็คือฐานการผลิตที่มีขนาดใหญ่ขึ้น จากแต่เดิมที่การผลิตสินค้าและบริการตอบสนองผู้บริโภคภายในประเทศเป็นหลัก ย่อมจะต้องตอบสนองผู้บริโภคภายในอาเซียนถึง 600 ล้านคนด้วยกัน Economy of Scale ที่มีขนาดใหญ่ขึ้นเช่นนี้ทำให้ต้นทุนต่อหน่วยการผลิตลดน้อยลง ส่งผลให้ผลประกอบการเพิ่มมากขึ้น และราคาต่อหน่วยของสินค้าลดลง รวมถึงการเลือกฐานการผลิตที่ให้ประโยชน์สูงสุดต่อกิจการของตนเอง เช่น ต้นทุนในการจ้างแรงงานต่ำ ทรัพยากรธรรมชาติมีมากพอที่จะใช้ในการผลิต สภาพแวดล้อมและระเบียบกฎเกณฑ์ภายในประเทศเอื้อต่อการลงทุน เป็นต้น

สิ่งเหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดประโยชน์ระยะยาวต่อผู้ประกอบการ แต่ในขณะเดียวกันผู้ประกอบการจะต้องรับมือกับการแข่งขันกับผู้ผลิตสินค้าหรือบริการประเภทเดียวกันทั้งภายในอาเซียนและภายนอกอาเซียน นักลงทุนจะต้องคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องเพื่อช่วยในการตัดสินใจ สิ่งที่สำคัญในเบื้องต้นก็คือองค์ความรู้เกี่ยวกับการลงทุนในประเทศเพื่อนบ้านอาเซียน การสร้างระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้คุ้มค่า ลดต้นทุนในการผลิต

อย่างไรก็ตาม เรื่องของการลดต้นทุนการผลิตมิใช่คำตอบเพียงข้อเดียวของการปรับตัวเข้าสู่อาเซียน การเป็นบริษัทที่มีระบบบรรษัทภิบาลที่ดี และการรับผิดชอบต่อสังคมเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงมิได้ ด้วยเหตุผลที่ว่าการพัฒนาทางเศรษฐกิจจะต้องควบคู่ไปกับการพัฒนาทางสังคมตามมา อีกทั้งการจัดสรรให้เกิดระบบบรรษัทภิบาลและระบบการจัดการที่รับผิดชอบต่อสังคมเป็นปัจจัยข้อหนึ่งที่บริษัทนั้น ๆ จะได้รับการยอมรับจากสังคม มีโอกาสมากขึ้นในการดึงดูดคนที่มีความสามารถเข้ามาทำงานในองค์กร รวมถึงการได้รับการยอมรับจากผู้ประกอบการรายอื่นที่มีมาตรฐานด้านบรรษัทภิบาลในระดับที่สูงซึ่งใช้เงื่อนไขดังกล่าวนี้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกคู่ค้าทางธุรกิจ การพัฒนาในเรื่องบรรษัทภิบาลนี้เกี่ยวข้องกับหลายเรื่องด้วยกัน เช่น การกำหนดสภาพการจ้างงานที่เหมาะสมและสอดคล้องกับมาตรฐานสากล การให้ความเคารพต่อหลักสิทธิมนุษยชนในการปฏิบัติการ รวมถึงการประกอบกิจการโดยคำนึงถึงบริบทของสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

4.2.2.2 ผู้ให้บริการ

กรอบความตกลงด้านการลงทุน ACIA ซึ่งผูกพันประเทศสมาชิกย่อมส่งผลกระทบต่อผู้ให้บริการในสาขาที่เกี่ยวข้องกับกรอบการลงทุนดังกล่าวให้มีโอกาสเข้าสู่ตลาดแรงงานที่มากขึ้น ส่วนกรอบความตกลงเกี่ยวกับอาซีพีทีเปิดเสรี AFAS ส่งผลโดยตรงต่อการสร้างโอกาสให้แก่ผู้ประกอบการวิชาชีพทั้งหลาย มีช่องทางที่มากขึ้นในการเลือกประกอบวิชาชีพ ปัจจัยดังกล่าวน่าจะส่งผลให้มีการเพิ่มและ/หรือการลดจำนวนผู้ว่างงาน กล่าวคือผู้ประกอบการวิชาชีพมีช่องทางในการทำงานมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันจะต้องแข่งขันกับผู้ประกอบวิชาชีพจากประเทศอื่นในอาเซียน การแข่งขันยิ่งเพิ่มขึ้นเป็นเท่าทวีคูณในกรณีที่ผู้ประกอบการวิชาชีพจะต้องเดินทางไปประกอบวิชาชีพที่ประเทศเพื่อนบ้าน หากไม่มีความพร้อมด้านองค์ความรู้ย่อมก่อให้เกิดการเสียเปรียบอย่างมาก อีกทั้งความคล่องแคล่วในการใช้ภาษาต่างประเทศก็เป็นอีกปัจจัยที่จะช่วยเพิ่มโอกาสในการแข่งขันให้แก่ผู้ให้บริการทั้งหลาย ภาษาต่างประเทศที่อย่างน้อยที่สุดก็คือภาษาอังกฤษ ส่วนภาษา

ของประเทศเพื่อนบ้านก็นับได้ว่ามีความสำคัญไม่น้อยไปกว่ากัน นอกจากนี้การเรียนรู้วัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้านย่อมก่อเป็นการเพิ่มโอกาสในการเข้าสู่ระบบการทำงานได้ดีเช่นกัน โดยเฉพาะการทำงานที่ต่างประเทศจะต้องให้บริการลูกค้าที่เป็นคนต่างชาติ การเข้าใจวัฒนธรรมและประเพณีของประเทศนั้น ๆ ย่อมเป็นสิ่งหนึ่งที่สำคัญเช่นกัน

สภาพแวดล้อมในการทำงานเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่จะเปลี่ยนแปลงไป โอกาสในการทำงานร่วมกับผู้บังคับบัญชา หรือเพื่อนร่วมงานต่างชาติย่อมมีมากขึ้น พนักงานทั้งหลายจะต้องปรับตัว การทำงานภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมเช่นนี้ต้องอาศัยทักษะหลายด้านประกอบกัน ทั้งการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การเรียนรู้แนวคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่างจากของตนเอง การปรับตัวเข้ากับเพื่อนร่วมงานต่างชาติ รวมถึงการให้ความเคารพวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของเพื่อนร่วมงานต่างชาติ นอกจากนี้ผู้ประกอบการวิชาชีพจะมีบทบาทในการปรับตัวเองเข้าสู่สภาพแวดล้อมดังกล่าวแล้ว รัฐควรที่จะมีบทบาทในการวางมาตรการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของคนต่างด้าวที่ทำงานกับคนไทยด้วย เช่น มาตรการป้องกันการล่วงละเมิดในที่ทำงาน มาตรการทางอาญาเพื่อการลงโทษการเหยียดเชื้อชาติ รวมถึงมาตรการทางกฎหมายที่ป้องกันการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุทางเชื้อชาติหรือศาสนาในที่ทำงาน เป็นต้น

4.2.2.3 แรงงานมีฝีมือ

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานโดยเสรี อาทิ นาย x เดินทางจากรัฐ X เพื่อมาประกอบอาชีพในประเทศไทย ประเทศไทยมีหน้าที่ปฏิบัติต่อนาย x ตามหลักการไม่เลือกปฏิบัติ นาย x ย่อมมีโอกาสเท่าเทียมกับคนไทยในการเข้าทำงาน เมื่อเข้าทำงานในองค์กร นายจ้างจะต้องจัดสภาพแวดล้อมของการทำงานที่เอื้อให้ทั้งคนไทยและคนต่างด้าวสามารถทำงานด้วยกันได้ ซึ่งแตกต่างจากสภาพแวดล้อมที่แต่เดิมมีเพียงคนไทย หากนายจ้างเลือกปฏิบัติต่อนาย x ด้วยเหตุอันไม่เป็นธรรม นาย x สมควรที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย แต่เมื่อยังไม่มีกฎหมายออกมารองรับ ประเทศไทยย่อมจะต้องพิจารณาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และชั่งน้ำหนักว่าควรออกกฎหมายดังกล่าวหรือไม่ ต่อมานาย x จดทะเบียนกับนางสาว y คนสัญชาติไทย และมีลูกคือเด็กชาย z ต้องการก่อตั้งครอบครัว หากต่อนาย x มีได้ต่ออายุการตรวจลงตราและองค์ประกอบเข้าเงื่อนไขในการถูกส่งออกนอกประเทศ (expulsion) ตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง มาตรา 54 นาย x อาจจะต้องถูกส่งตัวกลับ แต่ทว่าการส่งตัวนาย x กลับประเทศย่อมกระทบต่อความเป็นอยู่ของนาง y และเด็กชาย z เพราะทั้งสองคนไม่ประกอบอาชีพ

เหตุการณ์ที่ยกมาคงเป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งของเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นกับชีวิตของแรงงานสัญชาติอาเซียนที่เดินทางเข้ามาภายในประเทศไทย หากพิจารณาจากกฎหมายไทยที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไม่สามารถให้คำตอบสำหรับปัญหาทั้งหมดที่เกิดขึ้นได้ และการแก้ปัญหาจากจุดหนึ่งอาจจะเกิดปัญหาในเรื่องอื่นตามมา เช่น ถ้ารัฐไทยคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนไม่ส่งตัวนาย x ออกนอกประเทศ คนต่างด้าวกลุ่มอื่นที่อยู่ภายใต้สถานะเดียวกันย่อมจะต้องเรียกร้องสิทธิจากแนวปฏิบัติและการตีความเช่นว่า ทำให้รัฐไทยจะต้องตรากฎหมายเกี่ยวกับการส่งคนต่างด้าวออกนอกราชอาณาจักรทั้งหมด การเคลื่อนย้ายบุคคลธรรมดาจึงเป็นอีกผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

4.2.2.4 ผู้บริโภค

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในท้ายที่สุดย่อมเกิดผลประโยชน์ต่อผู้บริโภคในฐานะผู้รับประโยชน์ในขั้นปลาย (Ultimate Beneficiary) หากผู้บริโภคมีข้อมูลที่เพียงพอ ย่อมมีโอกาสในการเลือกสินค้าหรือบริการที่ให้ประโยชน์สูงสุดด้วยราคาที่ย่อมเยาที่สุด ด้วยเหตุนี้ ผู้บริโภคควรที่จะติดตามข่าวสารและข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสินค้าบริการที่ตนเองสนใจ นอกจากนี้ ผู้บริโภคจะต้องทราบถึงกลไกในการเรียกร้องสิทธิกรณีสินค้าหรือบริการนั้นมีความชำรุดบกพร่อง ได้รับชำระหนี้ไม่ต้องตามความประสงค์ รวมถึงได้รับความเสียหายจากการใช้สินค้าหรือบริการ ผู้บริโภคจะต้องทราบถึงกลไกการเรียกร้องค่าเสียหายจากบุคคลที่มีความรับผิดชอบ

4.2.3 ผลกระทบด้านอื่น ๆ

4.2.3.1 ผลกระทบต่อสถาบันการศึกษา

สถาบันการศึกษาทุกระดับชั้นและทุกภาคส่วนนับว่ามีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับการเตรียมความพร้อมทุกภาคส่วนของประเทศไทย การเข้าเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมเศรษฐกิจกระทบต่อบทบาทของสถาบันการศึกษาสองด้านด้วยกันคือ บทบาทในฐานะผู้ผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพ และบทบาทในฐานะผู้สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับอาเซียน

การพัฒนาบทบาทของสถาบันการศึกษาจะต้องเริ่มต้นจากการสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรที่มีความสามารถมาประกอบอาชีพอาจารย์ รัฐจะต้องมีระบบในการพัฒนาศักยภาพของผู้สอนอย่างต่อเนื่อง และเปิดโอกาสให้ผู้สอนพัฒนาองค์ความรู้ในสาขาหลักของตนเองอยู่ตลอดเวลา การได้บุคลากรที่มีคุณภาพและระบบที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของอาจารย์ผู้สอนย่อมเป็นจุดเริ่มต้นที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาระบบการศึกษา สำหรับด้านการเรียนการสอน กระทรวงศึกษาธิการ สถาบันการศึกษา ตลอดจนอาจารย์ผู้สอน จะต้องทำงานร่วมกันเพื่อแสวงหาหลักสูตรและวิธีการสอนที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน เอาใจใส่ดูแลนักเรียนนักศึกษาอย่างเสมอต้นเสมอปลาย โดยยึดประโยชน์สูงสุดของผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากองค์ความรู้เฉพาะด้าน ผู้เรียนจำเป็นจะต้องมีความรู้รอบด้าน สถาบันการศึกษาจะต้องพัฒนาทักษะอื่น ๆ ที่จะเอื้อให้ผู้เรียนสามารถทำงานเพื่อแข่งขันกับบุคลากรจากประเทศอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทักษะทางด้านภาษา และทักษะในการทำงานร่วมกัน

สำหรับบทบาทเกี่ยวกับการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับอาเซียน การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนทำให้องค์ความรู้เกี่ยวกับอาเซียนและประเทศเพื่อนบ้านจะต้องได้รับการบรรจุในหลักสูตรของสถาบันการศึกษาทั้งหลาย เพื่อให้ให้นักเรียนนักศึกษาที่มีความเข้าใจพลวัตของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจและผลกระทบที่มีต่อคนไทย การสร้างองค์ความรู้ยังเชื่อมโยงถึงการปลูกฝังเจตคติที่ดี และการสร้างค่านิยมเพื่อการอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกของบุคคลต่างสัญชาติ กล่าวคือการนำเสนอข้อเท็จจริงด้านเดียวที่มุ่งเน้นแนวคิดชาตินิยมเป็นหลักย่อมไม่สามารถตอบโจทย์ของการเป็นอาเซียนในปัจจุบัน การสร้างค่านิยมในการอาศัยอยู่ในสังคมย่อมจะต้องมุ่งผลิตให้คนของประเทศไทยสามารถฉีกเป็นกำลังที่สำคัญกำลังหนึ่งของอาเซียนเพื่อประโยชน์ในการติดต่อสัมพันธ์กับ

ประเทศนอกกลุ่มอีกด้วย กล่าวโดยสรุปก็คือการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจมีอาจเกิดขึ้นได้โดยปราศจากการบูรณาการเข้ากับเรื่องการศึกษา

ผลกระทบด้านการศึกษาดังกล่าวยังส่งผลต่อเนื่องถึงการเคลื่อนย้ายโดยเสรีของของคน ทั้งกรณีที่นักลงทุนต่างชาติจะต้องให้บุตรเรียนหนังสือในโรงเรียนไทย รวมถึงกรณีของนักเรียนโครงการแลกเปลี่ยนระหว่างสถาบันภายในประเทศสมาชิก กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการศึกษาของรัฐจะต้องเอื้อให้การเคลื่อนย้ายนักเรียนนักศึกษาเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม นักเรียนนักศึกษาจากประเทศเพื่อนบ้านไม่ควรถูกเลือกปฏิบัติด้วยเหตุอันไม่เป็นธรรมเกี่ยวกับเรื่องสิทธิในการศึกษา

อย่างไรก็ตาม ผลกระทบต่อบริบทเรื่องศึกษานั้นมีเนื้อหาสาระที่กว้างขวางจึงเห็นสมควรแยกศึกษาเป็นงานวิจัยอีกเล่มหนึ่งต่างหาก

4.2.3.2 บทบาทขององค์กรลำดับรอง

การเกิดขึ้นของประชาคมเศรษฐกิจสามารถเร่งให้เกิดการติดต่อสื่อสารระหว่างองค์กรต่าง ๆ อย่างรวดเร็วมากขึ้น นอกเหนือจากการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างรัฐ องค์กรที่มีอำนาจอธิปไตยที่ต่ำกว่ารัฐซึ่งไม่มีอำนาจในการแทรกแซงในระดับเดียวกับรัฐ แต่ก็มีบทบาทอย่างมากในการเจรจาติดต่อสื่อสาร การสร้างแนวปฏิบัติ (Guideline) รวมถึงการเร่งการตักผลึกของกฎเกณฑ์ต่าง ๆ องค์กรลำดับรองดังกล่าวได้แก่ หน่วยงานของรัฐสมาชิกแต่ละแห่งที่มีบทบาทเดียวกัน สมาคมผู้ประกอบการวิชาชีพภายในรัฐสมาชิกแต่ละแห่ง องค์กรพัฒนาเอกชนที่ประจำอยู่ในแต่ละประเทศและมีบทบาทในการดำเนินงานที่คล้ายคลึงกัน เป็นต้น ปัจจุบันพบว่าการทำงานขององค์กรลำดับรองหรือองค์กรภาคีรัฐภายในอาเซียนมีความรวดเร็วและมีบทบาทอย่างมาก เช่น เครือข่ายตำรวจอาเซียน ศูนย์ข้อมูลเกี่ยวกับแผ่นดินไหว (ASEAN Earthquake Information Center) ศูนย์อาเซียนเพื่อความหลากหลายทางชีววิทยา (ASEAN Center for Biodiversity) เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (ASEAN University Network) สหพันธ์ฟุตบอลอาเซียน (ASEAN Football Federation) การวางแผนนโยบายและการบัญญัติกฎหมายของประเทศไทยจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงประเด็นดังกล่าวเช่นเดียวกัน

4.2.3.3 ผลกระทบเกี่ยวกับสถาบันครอบครัว

สถาบันครอบครัวอาจมีได้เกี่ยวข้องโดยตรง แต่ก็มีความสัมพันธ์อย่างมากกับบริบทการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ การเคลื่อนย้ายโดยเสรีของคนทั้งนักลงทุน ผู้ให้บริการ และคนภายในประชาคม อาจทำให้เกิดการก่อตั้งสถาบันครอบครัวที่ประกอบด้วยบุคคลต่างเชื้อชาติ ศาสนา การดำเนินชีวิตภายในครอบครัวที่มีลักษณะระหว่างประเทศเช่นนี้เป็นเรื่องที่กฎหมายจะต้องเข้ามาดูแล และกฎหมายเช่นว่านั้นย่อมมิใช่กฎหมายไทยเพียงอย่างเดียว หากเป็นกฎหมายทั้งปวงที่มีความสัมพันธ์กับบริบทของครอบครัวระหว่างประเทศ อาทิ กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล กฎหมายสิทธิมนุษยชน กฎหมายเกี่ยวกับการเข้าและออกจากเมือง และกฎหมายอาญาเกี่ยวกับครอบครัว เป็นต้น

4.2.3.4 บทบาทของรัฐในการบริหารจัดการกับความไม่แน่นอนทางการเมืองภายในรัฐ

สถานการณ์การเมืองที่มีความผันแปรภายในประเทศอาจมีใช้ประเด็นเกี่ยวข้องโดยตรงกับประชาคมเศรษฐกิจ แต่ก็ส่งผลกระทบต่อในเชิงลบ ที่มีอาจปฏิเสธได้ว่ารัฐจะต้องสร้างแผนสำรองสำหรับรับมือในกรณีที่เกิดวิกฤตการณ์ที่อาจจะส่งผลกระทบต่อการบูรณาการเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจของอาเซียน เพื่อป้องกันหรือลดผลกระทบลงให้เหลือน้อยที่สุด จากสถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศ เช่น การจัดที่ทำงานลับเฉพาะเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ สร้างระบบ Home Office ให้แก่เจ้าพนักงานสำหรับกรณีที่ศูนย์ราชการถูกปิด การใช้ระบบสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตในการเดินเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ การให้ความคุ้มครองต่อทรัพย์สินของคนต่างด้าวที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ไม่สงบ ระบบประกันความเสียหายต่อชีวิตและร่างกายของคนต่างด้าวจากเหตุการณ์ไม่สงบ เป็นต้น การแก้ปัญหาที่เป็นไปได้คงจะมีใช้การห้ามการชุมนุม หรือห้ามประชาชนคิดต่าง ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ หากการแก้ปัญหาที่คือในช่วงเวลาที่สถานการณ์การเมืองไม่สงบตัวเช่นนี้ ระบบปฏิบัติการภายใต้กรอบของอาเซียนจะต้องสามารถเดินต่อไปได้โดยไม่หยุดชะงัก

4.2.3.5 ผลกระทบต่อเสาหลักอื่นของอาเซียน

เสาหลักด้านเศรษฐกิจเป็นเพียงเสาหนึ่งของอาเซียน แต่ทว่า การดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจนั้นย่อมส่งผลกระทบต่อเรื่องอื่น ๆ อย่างหลีกเลี่ยงมิได้ การดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจจะต้องพิจารณาถึงบริบททางสังคมวัฒนธรรม และการเมืองความมั่นคงประกอบกันไป แม้เสาหลักด้านเศรษฐกิจของอาเซียนจะเป็นเสาหลักที่ทุกคนให้ความสำคัญเป็นพิเศษ และโดยสภาพเป็นเสาหลักที่มีประสิทธิภาพสูงในการเร่งการรวมกลุ่มระดับภูมิภาคดังที่ได้กล่าวแล้ว แต่เมื่อพิจารณาอัตรา 1 แห่งกฎบัตรอาเซียน ประกอบกับเอกสารทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะพบว่าอาเซียนให้บทบาทและความสำคัญต่อทั้งสามเสาอย่างเท่าเทียมกัน การดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อเรื่องอื่นย่อมขัดแย้งต่อเจตนารมณ์ที่อยู่เบื้องหลังกฎบัตรอาเซียน เช่น การพัฒนาทางเศรษฐกิจจะต้องคำนึงถึงหลักนิติธรรม หลักสิทธิมนุษยชน และการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมประกอบกันไป

4.2.3.6 ผลกระทบเกี่ยวกับบทบาทการเป็นผู้นำในอาเซียนของไทย

หากพิจารณาประวัติการก่อตั้งอาเซียนจะพบว่าประเทศไทยมีบทบาทในฐานะผู้นำอาเซียนมาโดยตลอด การเป็นผู้นำเช่นนี้ย่อมหมายความว่า ประเทศไทยจะต้องบูรณาการระบบกฎหมายตามกฎบัตรอาเซียน นอกเหนือจากพันธกรณีของประเทศเอง กล่าวคือการวางแนวนโยบายและการบูรณาการระบบกฎหมายของประเทศไทยควรจะเป็นต้นแบบอย่างที่ดีในสายตาของประเทศเพื่อนบ้าน อันจะส่งผลให้เป็นแบบอย่างที่ดีของรัฐประชาคมที่ได้รับการปฏิบัติตามซึ่งจะส่งผลดีต่อบทบาทและสถานภาพการเป็นผู้นำในอาเซียนของประเทศไทยในระยะยาวเช่นเดียวกับในอดีตที่ผ่านมา

4.3 การปรับปรุงกฎหมายเศรษฐกิจและการค้าของไทย และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนากฎหมายของไทยเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ

จากกรอบพันธกรณีของอาเซียนสู่ประเด็นการพิจารณาความสอดคล้องของกฎหมายไทยกับกรอบกติกาตั้งกล่าวของ AEC ในส่วนนี้จะให้ความสำคัญกับประเด็นสองประเด็นที่สำคัญกล่าวคือ

ประการแรก ความสอดคล้องของระบบกฎหมายไทยกับพันธกรณีตาม AEC และแนวทางการปรับปรุงกฎหมายที่เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และ

ประการที่สอง การพัฒนากฎหมายภายในของไทยไทยให้ดียิ่งขึ้นเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันของประเทศและเป็นไปตามหลักการกฎหมายของอาเซียน รวมถึงสอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย

ทั้งสองประเด็นเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ที่ระบุไว้ในหัวข้อที่ 1.2.2 1.2.3 และ 1.2.4 ดังกล่าวในบทที่ 1

4.3.1 การค้าสินค้าตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ A.1

ดังได้กล่าวแล้ว องค์ประกอบที่สำคัญของการเป็นเศรษฐกิจที่มีการรวมตัวและเชื่อมโยงกันในระดับสูง คือ การเคลื่อนย้ายสินค้าอย่างเสรีตามที่ระบุในข้อ A.1 เรื่องการค้าสินค้า ซึ่งมีกรอบ ATIGA กำหนดพันธกรณีของไทยและประเทศสมาชิกอื่น ๆ ให้ปฏิบัติตาม

โดยกรอบความตกลงของอาเซียนตาม ATIGA และตาม AEC Blueprint ได้กำหนดให้ไทยดำเนินการปรับปรุงระบบกฎหมายเกี่ยวกับการค้าสินค้าในหลายประเด็นเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์สำคัญของการเป็นเศรษฐกิจที่มีการรวมตัวและเชื่อมโยงกันในระดับสูงตามข้อ A1. ของผังดำเนินการ (Blueprint) โดยให้ดำเนินการเกี่ยวกับการปรับปรุงกฎหมายการค้าสินค้านี้

(1) ปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอัตราพิกัดศุลกากรสำหรับสินค้าขาเข้า ซึ่งเกี่ยวข้องกับ พระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530 และประกาศกระทรวงการคลังที่เกี่ยวข้องที่ออกตามความในมาตรา 12 และ 14 แห่งพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากรฯ

(2) ปรับปรุงระเบียบพิธีการทางศุลกากรทางการค้าให้สอดคล้องกับ ATIGA และเป็นไปตามบรรทัดฐานของกรอบกติกาสากลภายใต้ GATT ของ WTO ซึ่งเกี่ยวข้องกับ พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469

(3) กำหนดกว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้าให้เป็นไปตาม ATIGA เกี่ยวข้องกับการออกกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้าของกระทรวงการคลังที่ออกตามความในมาตรา 14 แห่งพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากรฯ

ทั้ง 3 ประเด็นเป็นการอำนวยความสะดวกทางการค้า (Trade Facilitation) อันจะนำไปสู่การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวของอาเซียนตามเป้าประสงค์แรกที่ปรากฏใน Blueprint

นอกเหนือจากการปรับปรุงกฎระเบียบทางการค้าสินค้าเพื่ออำนวยความสะดวกดังกล่าวแล้ว กรอบพันธกรณีของไทยภายใต้ AEC ยังต้องทบทวนกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครอง

ประโยชน์ทางการค้าอีกด้วย จึงเกี่ยวข้องกับ พระราชบัญญัติการตอบโต้การทุ่มตลาดและการอุดหนุน ซึ่งสินค้าจากต่างประเทศ พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติมาตรการปกป้องจากการนำเข้าสินค้าที่เพิ่มขึ้น พ.ศ. 2551

4.3.1.1 ความสอดคล้องของกฎหมายไทยกับประเด็นเรื่องการค้าสินค้าของ AEC

กลุ่มกฎหมายของไทยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการค้าตามกรอบของ AEC เป็นกลุ่มกฎหมายที่มีความพร้อมมากที่สุด โดยมีสถานะและความพร้อมรองรับพันธกรณีของไทย ในการเป็นสมาชิกอาเซียนซึ่งสรุปรายละเอียดความสอดคล้องของระบบกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับ ประเด็นการค้าสินค้าตาม AEC ได้ดังนี้

1) กฎหมายเกี่ยวกับพิกัดอัตราศุลกากร

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลดและกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร เกี่ยวข้องกับ พระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทในการกำหนด ลด หรือแก้ไขปรับปรุงการคิดอัตราอากรขาเข้าของสินค้า โดยมาตรา 14 วรรคแรกบัญญัติไว้ว่า

“เพื่อปฏิบัติตามข้อผูกพันตามสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศที่เป็น ประโยชน์แก่การเศรษฐกิจของประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี มีอำนาจประกาศยกเว้น ลดหรือเพิ่มอากรจากอัตราที่กำหนดไว้ในพิกัดอัตราศุลกากร หรือประกาศเรียกเก็บอากรตามอัตราที่กำหนดไว้ในพิกัดอัตราศุลกากร”

ฉะนั้น การกำหนดอัตราพิกัดศุลกากรจะออกเป็นประกาศของ กระทรวงการคลัง ในส่วนที่เกี่ยวกับการลดอัตราพิกัดศุลกากรให้เป็นไปตามกรอบพันธกรณีของไทยในเรื่องการค้าเสรีตามข้อ A1. จึงออกเป็นประกาศตามมาตรา 14 แห่งพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากรฯ

ปัจจุบันกรมศุลกากร กระทรวงการคลังได้มีการทบทวนการลด อัตราภาษีศุลกากรให้สอดคล้องกับกรอบพันธกรณีของไทยตาม ATIGA แล้วจึงเป็นกลุ่มกฎหมายที่มีความสอดคล้องกับกรอบพันธกรณีของไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

2) กฎหมายว่าด้วยศุลกากร

กฎหมายว่าด้วยศุลกากรเกี่ยวกับ พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 ซึ่งเป็นกฎหมายที่เก่าแก่ที่สุดฉบับหนึ่งของประเทศไทย กรอบพันธกรณีของไทยภายใต้ AEC กำหนดให้ไทยทบทวนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอำนวยความสะดวกทางการค้าสินค้าทุกระดับให้มีความสอดคล้องกับข้อตกลง ATIGA และกรอบกติกาของ WTO ใน GATT เพื่อการค้าเสรีตาม เป้าประสงค์การเป็นเศรษฐกิจที่มีการรวมตัวและเชื่อมโยงในระดับสูง

ประเด็นดังกล่าวจึงเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยศุลกากร ซึ่งพระราชบัญญัติดังกล่าวมีความสอดคล้องกับทั้งกรอบกติกาสากลและกรอบพันธกรณีของไทยภายใต้ ATIGA แล้วเนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายมีการบัญญัติไว้อย่างกว้าง โดยเปิดช่องให้ออกบังคับใช้เป็นกฎหมายลูกในส่วนละเอียดต่อไป ประเด็นพิธีการทางศุลกากรจึงถือว่าประเทศไทยได้ปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้กรอบกติกาของอาเซียนและกรอบกติกาสากลแล้ว

3) กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้า

กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้าเป็นประเด็นที่กรอบความตกลงของอาเซียนวางพันธกรณีให้ประเทศไทยดำเนินการทบทวนมาตรการให้สอดคล้องกับกรอบความตกลง ATIGA ตามข้อ A1 และเป็นองค์ประกอบสำคัญอีกประการที่จะช่วยนำไปสู่การเป็นเศรษฐกิจที่มีการรวมตัวและเชื่อมโยงกันในระดับสูง

ประเด็นเกี่ยวกับกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้า เกี่ยวข้องกับพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากรฯ มาตรา 14 เช่นกัน โดยกำหนดให้การยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้าให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

กล่าวได้ว่า ในเรื่องกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้า กระทรวงการคลังโดยกรมศุลกากรได้ดำเนินการแก้ไขกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้าที่มาจากอาเซียนแล้วในประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง การยกเว้นอากรและลดอัตราอากรศุลกากรสำหรับของที่มีถิ่นกำเนิดจากอาเซียน ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 3 ลงวันที่ 6 มกราคม 2555 ประเด็นเรื่องกฎว่าด้วยถิ่นกำเนิดจึงเป็นอีกเรื่องมีไทยมีความพร้อมและได้ดำเนินการเพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีของประเทศภายใต้กรอบความตกลงอาเซียนแล้ว

4) มาตรการคุ้มกันทางการค้า

กลุ่มกฎหมายสุดท้ายที่มีความพร้อมและสอดคล้องกับกรอบพันธกรณีของไทยภายใต้ AEC เกี่ยวข้องกับมาตรการคุ้มกันทางการค้า ซึ่งกรอบความตกลง ATIGA กำหนดให้ประเทศสมาชิกทุกประเทศตรากฎหมายว่าด้วยการคุ้มกันทางการค้า ได้แก่ มาตรการปกป้อง (safeguard measure) มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาด (anti-dumping measure) ประเทศไทยได้ตรากฎหมายดังกล่าวแล้ว ได้แก่

- พระราชบัญญัติตอบโต้การทุ่มตลาดและการอุดหนุนซึ่งสินค้าจากต่างประเทศ พ.ศ. 2542 และ
- พระราชบัญญัติปกป้องจากการนำเข้าสินค้าที่เพิ่มขึ้น พ.ศ. 2551

พันธกรณีของไทยในเรื่องนี้จึงมีความสอดคล้องกับกรอบความตกลงของอาเซียนเช่นเดียวกัน ส่วนเรื่องการบังคับใช้กฎหมายทั้ง 2 ฉบับดังกล่าวส่งเสริมและคุ้มครองอุตสาหกรรมในประเทศให้เป็นผลในภาคปฏิบัติเป็นเรื่องของนโยบายและมาตรการทางการบริหาร ซึ่งจะขึ้นอยู่กับองค์รวมของความรู้ในแต่ละรัฐบาล

กล่าวได้ว่าในปัจจุบัน กรมศุลกากร กระทรวงการคลังได้ดำเนินการทบทวนระบบกฎหมายที่เกี่ยวกับการค้าสินค้าภายใต้กรอบ ATIGA ของ AEC ไปแล้วหลายเรื่องตั้งแต่การทบทวนโครงสร้างของอัตราอากรขาเข้าที่เกี่ยวข้องกับพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากรฯ และประกาศกระทรวงการคลังที่เกี่ยวข้องออกตามความในมาตรา 14 หรือกล่าวด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้าที่มีการปรับแก้ไขให้เป็นไปตามกรอบ ATIGA และพันธกรณีของไทย หรือมีการทบทวนระบบกฎหมายที่เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกทางการค้า และการคุ้มครองกันทางการค้าตามพันธกรณีของไทยแล้ว ฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่ากลุ่มกฎหมายที่เกี่ยวกับการค้าสินค้าอย่างเสรีเป็นกลุ่มกฎหมายที่ประเทศไทยมีความพร้อมมากที่สุดในการรวมกลุ่มเศรษฐกิจของอาเซียน

4.3.1.2 ข้อเสนอแนะการพัฒนากฎหมายเพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้า

นอกเหนือจากความสอดคล้องของระบบกฎหมายภายในของไทยกับกรอบกติกาของอาเซียนในเรื่องการค้าสินค้า ยังมีบางประเด็นที่เหมาะสมจะกำหนดเป็นนโยบายหรือกฎหมายเพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้า อย่างไรก็ตาม ประเด็นดังกล่าวมิใช่พันธกรณีตามกรอบของอาเซียนในเรื่องการค้าสินค้า แต่อาจกล่าวได้ว่า การพัฒนากฎหมายดังกล่าวอาจส่งผลต่อการอำนวยความสะดวกในทางการค้าซึ่งเกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องการค้าสินค้าตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ A.1 และการเสริมสร้างศักยภาพของประเทศในการแข่งขันที่สูงขึ้น ซึ่งกรณีนี้เกี่ยวข้องกับกฎหมายว่าด้วยสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายดังกล่าวบังคับใช้ การซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศจึงตกอยู่ภายใต้บังคับของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฯ บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 1 ว่าด้วยซื้อขาย และยังมีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายอีก 2 ฉบับ ได้แก่ (1) พระราชบัญญัติข้อสัญญาไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และ (2) พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544

1) เหตุผลและความจำเป็นในการตรากฎหมายว่าด้วยสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ

กล่าวได้ว่า ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเฉพาะที่ใช้บังคับกับประเด็นเรื่องของสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ หลักกฎหมายที่จะมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นดังกล่าวคงมีเพียง หลักกฎหมายที่ปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายเกี่ยวกับข้อสัญญาอันไม่เป็นธรรมและกฎหมายเกี่ยวกับการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ และไม่สอดคล้องกับแนวปฏิบัติสากลในเรื่องสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศ และพันธกรณีของไทยตามกรอบความตกลงเรื่องการลงทุนภายใต้ ACIA ส่งผลกระทบต่อการใช้หลักกฎหมาย แนวทางปฏิบัติหรือการเลือกกฎหมายบังคับกับสัญญา ก่อให้เกิดปัญหาสำคัญอย่างน้อย 2 ประการ กล่าวคือ

ประการแรก ปัญหาในการเลือกกฎหมายที่ใช้บังคับกับสัญญา (Choice of Law) กฎหมายภายในของแต่ละประเทศมีรายละเอียดแตกต่างกันขึ้นอยู่กับวิวัฒนาการของแต่ละสังคม ทำให้ในบางกรณีมีลักษณะที่ขัดแย้งกัน (Conflict of Law) เกิดความเข้าใจที่ไม่ตรงกันระหว่างนักลงทุนในแนวปฏิบัติ และอาจนำไปสู่ข้อพิพาททางการค้า ความล่าช้าและความ

เสียหายในทางธุรกิจได้ เช่นที่ปรากฏในคดีพิพาทระหว่างพ่อค้าชาวชาวไทยกับบริษัทสัญชาติ สวิตเซอร์แลนด์ ที่ศาลไทยนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ว่าด้วยการซื้อขายมาปรับ ใช้กับการซื้อขายข้าวระหว่างคู่พิพาทดังกล่าวว่าเป็นการซื้อขายตั้งแต่ 500 บาทขึ้นไป กฎหมาย กำหนดว่าจะต้องมีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษร แต่การซื้อขายดังกล่าวได้กระทำผ่านธุรกรรมทาง อิเล็กทรอนิกส์ ตามกฎหมายไทยมิให้ถือว่าเป็นหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร จึงส่งผลให้คู่กรณี บริษัทสวิตเซอร์แลนด์เป็นฝ่ายแพ้คดีไป (คำพิพากษาฎีกาที่ 3246/2537) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความแตกต่าง ของบทบัญญัติกฎหมายของไทยกับแนวปฏิบัติในต่างประเทศ หรือหลักการของกฎหมายสากลและ ชี้ให้เห็นถึงความล้าสมัยของระบบกฎหมายพาณิชย์ไทยที่ไม่อาจทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลก ปัจจุบัน

ประการที่สอง เกิดปัญหาการเลือกสถานที่ที่จะใช้เป็นช่องทาง ในการพิจารณาระงับข้อพิพาทแห่งคดี (choice of forum) ด้วยความแตกต่างของระบบกฎหมาย ภายในในแต่ละประเทศดังกล่าว จึงทำให้เกิดความเคลือบแคลงสงสัยในบรรทัดการตัดสินคดีความ หรือความสามารถของผู้เชี่ยวชาญในการตัดสินคดี การพิจารณาคดีลงทุนโดยทั่วไปเป็นการไกล่เกลี่ย หรือประนีประนอมข้อพิพาทเพื่อแสดงจุดร่วม และในขณะเดียวกันเป็นการสงวนจุดต่างระหว่าง คู่กรณีมากกว่าเป็นการตัดสินชี้ขาดเพื่อเอาผิด ประเทศไทยยังไม่มีบทกฎหมายที่วางบรรทัดฐาน ในเรื่องนี้ โดยที่กฎหมายเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับความสามารถในการแข่งขันทางการค้า ของประเทศด้วยการกำหนดแนวปฏิบัติที่มีความชัดเจน โปร่งใสและมีเสถียรภาพ ซึ่งมีอิทธิพล ต่อบรรยากาศการลงทุน ฉะนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับประเทศไทยที่จะต้องตรากฎหมาย ว่าด้วยสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ

2) การตรากฎหมายไทยตามอนุสัญญาว่าด้วยสัญญาซื้อขาย สินค้าระหว่างประเทศ

อนุสัญญาว่าด้วยสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ (Convention on Contracts for the International Sales of Goods: CISG) เป็นกฎหมายระหว่าง ประเทศที่กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการทางการค้าระหว่างประเทศ หลายประเทศที่เป็นมหาอำนาจ ทางการค้าให้การรับรองมากถึง 80 ประเทศทั่วโลก อาจกล่าวได้ว่าอนุสัญญา CISG มีความสำคัญ อย่างยิ่งในการสร้างบรรทัดฐานหรือเอกภาพของหลักกฎหมายการพาณิชย์ระหว่างประเทศ และยังเป็นกลไกสำคัญที่ป้องกันไม่ก่อให้เกิดการขัดกันของหลักกฎหมายภายในที่มีความแตกต่างตาม สภาพการณ์ของสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละประเทศ อันจะนำไปสู่การสร้างเสถียรภาพทางการค้า ระดับระหว่างรัฐ

กล่าวได้ว่า วิธีการตรากฎหมายว่าด้วยสัญญาซื้อขายสินค้า ระหว่างประเทศเป็นกฎหมายภายในสำหรับประเทศไทยคงต้องยึดถือเอา CISG เป็นต้นแบบ (Model Law) ซึ่งจะทำให้กฎหมายดังกล่าวของไทยมีความสอดคล้องกับแนวปฏิบัติของประเทศทั่วโลกและ ส่งเสริมการอำนวยความสะดวกทางการค้าสินค้าตามเจตนารมณ์ภายใต้การรวมกลุ่มเศรษฐกิจของ อาเซียน

สำหรับแนวทางในการตรากฎหมายคงต้องมีการศึกษาวิจัยในเชิงลึกต่อไป ซึ่งอยู่นอกขอบเขตรายงานฉบับนี้

4.3.1.3 ประเด็นเรื่องการปรับปรุงระบบต่าง ๆ เพื่อสร้างช่องทางในทางการค้า

ประเด็นเรื่องการสร้างนโยบายเพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้าและการปรับปรุงระบบต่าง ๆ เพื่อสร้างช่องทางในทางการค้าเป็นอีกประเด็นที่สำคัญภายใต้กรอบการค้าดำเนินงานเรื่องการค้าสินค้าตาม AEC Blueprint ข้อ A.1 แต่ไม่ได้เป็นพันธกรณีที่บังคับให้สมาชิกอาเซียนต้องปรับปรุงกฎหมาย ประเด็นนี้เกี่ยวข้องกับท่าทีและนโยบายภาครัฐของแต่ละสมาชิกอาเซียนที่จะพิจารณาว่า ประเด็นใดที่มีความจำเป็นในการปรับปรุงเพื่อสร้างช่องทางในทางการค้า อาทิ การจัดตั้งระบบการเชื่อมโยงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ณ จุดเดียว หรือการร่วมมือกันในการจัดระบบคลังข้อมูลทางการค้าอย่างมีประสิทธิภาพ หรือการลดขั้นตอนและปรับปรุงการบริหารจัดการระบบกฎระเบียบ ข้อกำหนดด้านเอกสารและกระบวนการต่าง ๆ ในการนำเข้าและส่งออก ซึ่งประเด็นเหล่านี้กรมศุลกากร กระทรวงการคลังมีความก้าวหน้าและได้ดำเนินการอยู่แล้วอย่างรอบด้าน

4.3.2 การค้าบริการตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ A.2

กลุ่มกฎหมายอีกกลุ่มที่นำมาศึกษาเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของระบบกฎหมายกับกรอบกติกาของอาเซียน คือ กลุ่มกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการค้าบริการตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ A.2 โดยมีกรอบความตกลงด้านการบริการของอาเซียน (ASEAN Framework Agreement on Services: AFAS) เป็นกฎหมายแม่บทกำหนดกรอบพันธกรณีให้ประเทศไทยและสมาชิกอื่นดำเนินการเปิดเสรีบริการซึ่งมีรูปแบบ (Modes of Supply) อยู่ 4 ลักษณะ กล่าวคือ

- 1) การให้บริการจากประเทศหนึ่งสู่อีกประเทศหนึ่ง (Cross-Border)
- 2) การให้บริการในประเทศหนึ่งแก่ผู้รับบริการของประเทศอื่น (Consumption-Abroad)
- 3) การให้บริการโดยผู้ให้บริการของประเทศหนึ่งผ่านการจัดตั้งทางพาณิชย์ในประเทศอื่น (Commercial Presence)
- 4) การให้บริการโดยผู้ให้บริการของประเทศหนึ่งโดยการเดินทางเข้ามาให้บริการแก่บุคคลที่มีสัญชาติของประเทศผู้รับบริการ

4.3.2.1 ความสอดคล้องของกฎหมายไทยกับประเด็นเรื่องการค้าบริการของ AEC

การเปิดเสรีธุรกิจบริการภายใต้ของอาเซียนมีประเด็นที่สำคัญเพียงรูปแบบที่ 3 การให้บริการโดยผู้ให้บริการของประเทศหนึ่งผ่านการจัดตั้งทางพาณิชย์ในประเทศอื่น (Commercial Presence) และรูปแบบที่ 4 การให้บริการโดยผู้ให้บริการของประเทศหนึ่งโดยการเดินทางเข้ามาให้บริการแก่บุคคลที่มีสัญชาติของประเทศผู้รับบริการ (Presence of Natural Person) เท่านั้น โดยมีการเจรจาเปิดเสรีบริการหลายรอบการเจรจาและก่อให้เกิดข้อตกลงเปิดการค้า

เสรีในบริการ 9 ชุด (Ninth Packages of Commitments under AFAS)* กำหนดเงื่อนไขการเปิดเสรีบริการใน 2 ลักษณะโดยทั่วไปซึ่งมีสาระสำคัญ กล่าวคือ

ประการแรก เงื่อนไขการเข้าสู่ตลาด (Market Access) จะต้องอนุญาตให้ผู้ประกอบการที่มีสัญชาติอาเซียนถือครองหุ้นในองค์กรธุรกิจภายในประเทศได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 เมื่อมีการรวมกลุ่มเป็น AEC

ประการที่สอง หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) ประเทศไทยจะต้องให้การปฏิบัติคนสัญชาติอาเซียนเสมอกัน

อย่างไรก็ตาม ข้อผูกพันทั้งสองประการข้างต้นเป็นเป้าหมายที่อาเซียนได้วางไว้ใน AEC Blueprint 2025 ซึ่งแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนยังคงมีความแตกต่างกันในเรื่องการลดหย่อนข้อผูกพันที่เกี่ยวกับการค้าบริการ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการเจรจาลดหย่อนข้อผูกพันของแต่ละประเทศสมาชิกภายใต้ Ninth Packages of Commitments under AFAS

แม้กรอบกติกาของอาเซียนได้วางเป้าหมายไว้ในลักษณะดังกล่าว แต่สำหรับประเทศไทยได้จัดทำข้อยกเว้นไม่ผูกพัน (Unbound) ทั้งในเรื่อง “Nationality Requirements” และเรื่องการถือครองหุ้นในองค์กรธุรกิจ** ส่งผลให้ระบบกฎหมายของไทยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการค้าบริการไม่ขัดต่อกรอบ AFAS และมีความสอดคล้องและรองรับกับกรอบกติกาของ AEC อยู่แล้ว

4.3.2.2 ข้อเสนอแนะการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการค้าบริการเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ และสอดคล้องกับหลักกฎหมายของอาเซียน

การที่ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิกอาเซียนด้วยวิธีการตั้งข้อยกเว้นไว้ในเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าว เหมือนเป็นการไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบหรือกรอบกติกาใด ๆ ที่อาเซียนได้วางไว้ ย่อมเหมือนกับการไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิก กรณีนี้อาจส่งผลทำให้การจัดการและดำเนินการในเรื่องการค้าบริการของไทยอาจไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และเกิดประเด็นปัญหาว่าประเทศไทยอาจมิได้รับประโยชน์จากรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจตามหลักการต่างตอบแทน (Reciprocity) และหลักการไม่เลือกปฏิบัติ (Non-Discrimination) (หลักการ MFN และ NT ของกรอบ AFAS) ระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน

ฉะนั้น เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับประเทศไทยในการพัฒนาระบบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการค้าบริการสู่การเปิดเสรีบริการที่มีขอบเขตกว้างขวางมากยิ่งขึ้นตามเจตนารมณ์ของการรวมกลุ่ม AEC ที่ได้วางเป้าหมายเอาไว้ ในส่วนสุดท้ายของหัวข้อนี้จะนำเสนอแนวทางการพัฒนาระบบกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการค้าบริการ อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่า ข้อเสนอแนะดังกล่าวมิได้เป็นข้อผูกพันที่ประเทศไทยจะต้องดำเนินการ แต่เป็นมุมมองการพัฒนากฎหมายภายในและการยกระดับกฎหมายของไทยให้มีศักยภาพในการแข่งขันยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยมีกลุ่มกฎหมายที่ควรปรับปรุงแก้ไขดังนี้

* ข้อมูล ณ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2017.

** ดูตารางของ Ninth Package of Commitments under AFAS ของประเทศไทย.

1) กฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว

กฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวเป็นกฎหมายที่สำคัญที่เกี่ยวกับการค้าบริการตามกรอบอาเซียนว่าด้วยการบริการภายใต้ AFAS ซึ่งเกี่ยวข้องกับ พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 เมื่อพิจารณากฎหมายฉบับดังกล่าว พบว่าคนต่างด้าวหมายถึง (1) บุคคลธรรมดาที่ไม่มีสัญชาติไทย (2) นิติบุคคลซึ่งไม่ได้จดทะเบียนในประเทศไทย และ (3) นิติบุคคลที่จดทะเบียนในประเทศไทยแต่มีลักษณะตามที่กฎหมายกำหนด (มาตรา 4)*

1.1) ปัญหาเกี่ยวกับคำนิยามของ “คนต่างด้าว”

ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542

ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับกฎหมายการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวที่สมควรพิจารณาเป็นลำดับแรก เกี่ยวข้องกับเรื่องของคำนิยามคำว่า “คนต่างด้าว” ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542

มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ได้นิยามความหมาย “คนต่างด้าว” ไว้อย่างกว้าง ๆ โดยกำหนดในลักษณะว่าคนต่างด้าวสามารถถือหุ้นในนิติบุคคลได้ร้อยละ 49 และกำหนดห้ามคนต่างด้าวประกอบธุรกิจบางประเภทไว้ในบัญชีท้ายพระราชบัญญัติ 3 กลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่มีปัญหามากเพราะเป็นกลุ่มธุรกิจที่ไม่อนุญาตให้คนต่างด้าวประกอบกิจการด้วยเหตุผลพิเศษ ธุรกิจที่เกี่ยวกับความปลอดภัยหรือความมั่นคงของประเทศ หรือมีผลกระทบต่อศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี ทัศนกรรมพื้นบ้าน หรือทรัพยากรธรรมชาติ และธุรกิจที่คนไทยยังไม่มีความพร้อมจะแข่งขันกับคนต่างด้าว ในข้อเท็จจริงกลับพบว่า คนต่างด้าวได้อาศัยตัวแทนผู้มีสัญชาติไทย อำพรางหรือหลีกเลี่ยงกฎหมายด้วยรูปแบบหรือวิธีการต่าง ๆ เพื่อเข้ามาประกอบธุรกิจในประเทศที่เรียกว่า “การนอมินี” (Nominee) โดยการอำพรางผู้ถือหุ้นที่แท้จริงเพื่อหลีกเลี่ยงกฎหมาย การให้ผู้มีสัญชาติไทยจัดตั้งบริษัทแก่คนต่างด้าวโดยมีอำนาจลงลายมือชื่อแทนบริษัท จะเห็นได้ว่า แม้บริษัทดังกล่าวจะมีลักษณะเป็นนิติบุคคลสัญชาติไทย แต่อำนาจจัดการหรืออำนาจครอบงำกิจการยังคงตกเป็นของคนต่างด้าว กรณีนี้ยังคงต้องถือว่านิติบุคคลดังกล่าวเป็นนิติบุคคลต่างด้าว ซึ่งกรณีนี้กฎหมายการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวของประเทศไทยมิได้ครอบคลุมถึง ไม่ชัดเจนและมีลักษณะไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของการค้าการลงทุนในปัจจุบัน กรณีเรื่องคำนิยามจึงควรจะทบทวนและมีการกำหนดนิยามให้ชัดเจนในกฎหมายต่อไป โดยอาจจะกำหนดเป็นคำนิยามเพิ่มเติมในมาตรา 4 ว่านิติบุคคลต่างด้าวให้พิจารณาเรื่องอำนาจในการจัดการหรืออำนาจในการครอบงำกิจการของคนต่างด้าวด้วย

การกำหนดคำนิยามของคำว่า “คนต่างด้าว” โดยเฉพาะนิติบุคคลต่างด้าวดังกล่าวยังส่งผลให้เกิดความชัดเจนระหว่าง “นิติบุคคลสัญชาติอาเซียน” กับ

* มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542.

“นิติบุคคลต่างด้าวอื่น ๆ” ซึ่งการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของอาเซียน ย่อมถือว่านิติบุคคลสัญชาติอาเซียนต้องได้รับการปฏิบัติเทียบเท่ากับนิติบุคคลสัญชาติไทยตามหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า การแก้ไขปรับปรุงคำนิยามคำว่า “นิติบุคคลต่างด้าว” ในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 เป็นประเด็นสำคัญที่จะต้องอนุวัติการให้สอดคล้องกับคำนิยามตามความตกลงว่าด้วยการค้าบริการของอาเซียนภายใต้ AFAS และกรอบกติการะหว่างประเทศอื่นที่ประเทศไทยเป็นภาคี อาทิ องค์การการค้าโลก หรือ WTO ภายใต้ GATS เพื่อให้ไทยใช้สิทธิและปฏิบัติตามพันธกรณีในเรื่องการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) และหลักการเข้าสู่ตลาด (Market Access) ตามความตกลงได้ครบถ้วนหากประเทศไทยมีการขยายความร่วมมือดังกล่าวต่อไป

1.2) ประเด็นเกี่ยวกับการอนุญาตให้คนต่างด้าวเข้ามาประกอบอาชีพ

นอกเหนือจากเรื่องปัญหาเกี่ยวกับคำนิยามของคำว่า “คนต่างด้าว” ยังมีประเด็นเกี่ยวกับการอนุญาตให้คนต่างด้าวเข้ามาประกอบอาชีพตามสาขาบริการที่มีความร่วมมือ กล่าวได้ว่า กฎหมายดังกล่าวครอบคลุมประเด็นทั้งเรื่องการเข้ามาประกอบอาชีพของบุคคลธรรมดาในอาชีพที่เกี่ยวกับสาขาบริการตามหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (NT) ภายใต้ AFAS กับการเข้ามาประกอบธุรกิจของนิติบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับการถือครองหุ้นของนิติบุคคล กฎหมายมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะการเป็นกฎหมายแม่บทที่จะใช้อุวัติการความตกลง AFAS หากประเทศไทยมีการเปิดเสรีการค้าบริการมากยิ่งขึ้นในอนาคตดังกล่าวข้างต้น

ยิ่งกว่านั้น กฎหมายฉบับดังกล่าวมิได้ห้าม หรือจำกัดการเข้ามาประกอบอาชีพของคนต่างด้าวที่ได้มีสัญชาติไทย หรือนิติบุคคลอื่น ๆ แต่ให้เป็นดุลยพินิจในการพิจารณาอนุญาต โดยคำนึงถึงผลดีและผลเสียต่อความปลอดภัยและความมั่นคงของประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ศิลปวัฒนธรรมและจารีตประเพณีของประเทศ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การพลังงานและการรักษาสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองผู้บริโภค ขนาดของกิจการ การจ้างแรงงาน การถ่ายทอดเทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา อย่างไรก็ตาม กฎหมายมิได้แยกระหว่างบุคคลสัญชาติอาเซียนกับบุคคลสัญชาติอื่นที่มีสัญชาติไทย

โดยที่กรอบกติกาของอาเซียน กำหนดให้สมาชิกสร้างขนาดความร่วมมือด้านการค้าบริการให้มีความเสรียิ่งขึ้นภายในปี ค.ศ. 2025 ซึ่งต้องมีการอนุญาตให้คนต่างด้าวที่มีสัญชาติอาเซียนเข้ามาประกอบอาชีพตามสาขาบริการที่มีความร่วมมือระหว่างสมาชิกอาเซียนได้ และอนุญาตให้นิติบุคคลสัญชาติอาเซียนเข้ามาถือครองหุ้นได้ จะเห็นได้ว่า กรอบกติกาไม่ได้กำหนดให้เป็นเรื่องให้ต้องผ่านความเห็นชอบหรืออนุญาตจากหน่วยงานภายในประเทศสมาชิกพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายฉบับหลักในเรื่องการค้าบริการ จึงมีประเด็นที่สมควรพิจารณาและทบทวนเพื่อการปรับปรุงกฎหมายในอนาคตหากประเทศไทยมีการขยายความร่วมมือสู่การค้าบริการที่เสรียิ่งขึ้นตามกรอบกติกา AFAS ของอาเซียน

2) กลุ่มกฎหมายที่เกี่ยวกับการเปิดเสรีบริการด้านการขนส่ง

การบริการด้านการขนส่งมีสาขาย่อย (sub-sectors) หลายสาขาที่เปิดเสรี ตั้งแต่ การขนส่งทางบก ทางทะเล ทางอากาศ และการจัดตั้งตัวแทนประกอบกิจการด้านการขนส่งในรูปแบบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กฎหมายไทยที่ควรพัฒนาในอนาคตเพื่อรองรับการเปิดเสรีบริการด้านการขนส่งของสมาชิกอาเซียนที่อาจจะขยายความร่วมมือในอนาคตต่อไป มีดังต่อไปนี้

- 2.1) พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522
- 2.2) พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522
- 2.3) พระราชบัญญัติเรือไทย พ.ศ. 2481
- 2.4) พระราชบัญญัติส่งเสริมการพาณิชย์นาวี พ.ศ. 2521
- 2.5) พระราชบัญญัติการรถไฟแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2494
- 2.6) พระราชบัญญัติการรถไฟขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2543
- 2.7) พระราชบัญญัติการขนส่งทางอากาศ พ.ศ. 2497
- 2.8) พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2521 และพระราชกฤษฎีกาที่เกี่ยวข้อง

2.1) พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการเปิดเสรีบริการด้านการขนส่งทางบก มีความสอดคล้องกับกรอบกติกาของอาเซียนในเรื่องดังกล่าวอยู่แล้ว*

หากประเทศไทยมีการขยายการเปิดเสรีบริการให้ผู้ประกอบการที่มีสัญชาติอาเซียนสามารถเข้ามาประกอบธุรกิจบริการในสาขาดังกล่าวได้ กรณีนี้ย่อมจะส่งผลทำให้พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 มีบทบัญญัติบางมาตราที่จะไม่สอดคล้องกับเรื่อง “หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ” โดยเฉพาะมาตรา 23 ซึ่งกำหนดเรื่องคุณสมบัติของผู้ขอใบอนุญาตเพื่อประกอบกิจการขนส่งว่าจะต้องมีสัญชาติไทย และมาตรา 24 ซึ่งมีการกำหนดหลักเกณฑ์การขอใบอนุญาตสำหรับนิติบุคคลไว้เป็นการเฉพาะดังนี้

(1) กรณีที่เป็นห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดต้องมีสัญชาติไทย

(2) กรณีที่เป็นห้างหุ้นส่วนจำกัด ผู้เป็นหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิดทั้งหมดต้องมีสัญชาติไทย และทุนของห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้นไม่น้อยกว่าร้อยละห้าสิบเอ็ดต้องเป็นของผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาและมีสัญชาติไทย

(3) กรณีที่เป็นบริษัทจำกัด กรรมการบริษัทจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งต้องมีสัญชาติไทย และทุนของบริษัทจำกัดนั้นไม่น้อยกว่าร้อยละห้าสิบเอ็ดต้องเป็นของผู้ถือหุ้น ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาและมีสัญชาติไทย

* ดูตารางของ Ninth Package of Commitments under AFAS ของประเทศไทย.

(4) กรณีที่เป็นบริษัทมหาชนจำกัด กรรมการบริษัทจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งต้องมีสัญชาติไทย และทุนของบริษัทฯ ต้องไม่น้อยกว่าร้อยละห้าสิบของจำนวนหุ้นที่จำหน่ายได้ทั้งหมด ต้องเป็นของผู้ถือหุ้นซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาและมีสัญชาติไทย

จะเห็นได้ว่า มาตรา 23 และ 24 แห่งพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 มีความสอดคล้องอยู่แล้วเนื่องจากประเทศไทยไม่ผูกพัน (Unbound) ในการเปิดเสรีบริการธุรกิจสาขาดังกล่าว แต่บทบัญญัติสองมาตราดังกล่าวมีความเกี่ยวพันและจำเป็นต้องนำมาพิจารณาหากจำเป็นต้องปฏิบัติตาม AEC Blueprint 2025 และขยายการเปิดเสรีภาคบริการสาขาดังกล่าวในอนาคตต่อไป

2.2) พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 เป็นกฎหมายอีกฉบับที่เกี่ยวข้องกับบริการด้านการขนส่งทางบก และดังได้กล่าวข้างต้นว่า กฎหมายในเรื่องการขนส่งของประเทศไทยมีความสอดคล้องอยู่แล้วเนื่องจากประเทศไทยได้จัดทำข้อยกเว้นไม่ผูกพัน (Unbound) ทั้งในเรื่อง “Nationality Requirement” และเรื่องการถือครองหุ้นในองค์กรธุรกิจ*

หากประเทศไทยมีการขยายความร่วมมือและเปิดเสรีภาคบริการในสาขาและสาขาย่อยดังกล่าวยิ่งขึ้นในอนาคต จะต้องทบทวนบทบัญญัติบางมาตราของพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 โดยเกี่ยวข้องกับมาตรา 49 ประกอบมาตรา 43(4) ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับผู้ให้บริการประเภทรถยนต์สาธารณะไว้ว่าจะต้องมีสัญชาติไทย

2.3) พระราชบัญญัติเรือไทย พ.ศ. 2481

พระราชบัญญัติเรือไทย พ.ศ. 2481 เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบริการด้านการขนส่งทางทะเล และเป็นกฎหมายที่มีความสอดคล้องอยู่แล้ว เนื่องจากประเทศไทยได้จัดทำข้อยกเว้นไม่ผูกพัน (Unbound) ทั้งในเรื่อง “Nationality Requirement” และเรื่องการถือครองหุ้นในองค์กรธุรกิจ**

กรณีนี้เป็นประเด็นเดียวกับที่กล่าวมาข้างต้นว่า หากประเทศไทยมีการเปิดเสรีบริการในสาขาดังกล่าวในอนาคต อาจส่งผลให้ต้องทบทวนบทบัญญัติบางมาตราของพระราชบัญญัติเรือไทย พ.ศ. 2481 โดยเฉพาะมาตรา 7 ซึ่งบัญญัติว่า

ผู้ที่จะถือกรรมสิทธิ์เรือจดทะเบียนเป็นเรือไทยซึ่งทำการค้าในน่านน้ำไทยได้จะต้องมีคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- 1) เป็นบุคคลธรรมดาซึ่งมีสัญชาติไทย
- 2) เป็นห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนที่ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดเป็นบุคคลธรรมดาซึ่งมีสัญชาติไทย
- 3) เป็นรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ

* ดูตารางของ Ninth Package of Commitments under AFAS ของประเทศไทย.

** ดูตารางของ Ninth Package of Commitments under AFAS ของประเทศไทย.

- 4) เป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายไทยดังต่อไปนี้
- (ก) ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนที่ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดเป็นบุคคลธรรมดาซึ่งมีสัญชาติไทย
 - (ข) ห้างหุ้นส่วนจำกัดที่กรรมการไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งมีสัญชาติไทย หุ้นอันเป็นทุนจดทะเบียนไม่น้อยกว่าร้อยละเจ็ดสิบเป็นของบุคคลซึ่งมิใช่คนต่างด้าว
 - (ค) บริษัทจำกัดที่กรรมการไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งมีสัญชาติไทย หุ้นอันเป็นทุนจดทะเบียนไม่น้อยกว่าร้อยละเจ็ดสิบเป็นของบุคคลซึ่งมิใช่คนต่างด้าวและไม่มีข้อบังคับอนุญาตให้ออกใบหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือ
 - (ง) บริษัทมหาชนจำกัดที่กรรมการไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งมีสัญชาติไทยและหุ้นอันเป็นทุนชำระแล้วไม่น้อยกว่าร้อยละเจ็ดสิบเป็นของบุคคลซึ่งมิใช่คนต่างด้าว

นอกเหนือจากมาตรา 7 ยังมีบทบัญญัติในมาตรา 7 ทวิ 7 ตริ และ 7 จัตวา ที่มีบทบัญญัติทำนองเดียวกันที่มีการกำหนดข้อกำหนดเรื่องสัญชาติและหลักเกณฑ์การถือครองหุ้นในองค์กรธุรกิจ*

ปัจจุบันประเทศไทยไม่ผูกพันภายใต้การเปิดเสรีบริการในสาขานี้อยู่แล้ว** พระราชบัญญัติเรือไทย พ.ศ. 2481 จึงมีความสอดคล้องรองรับการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของอาเซียน แต่หากประเทศไทยมีการขยายความร่วมมือไปสู่การเปิดเสรีภาคบริการ (Liberalization) ในกลุ่มธุรกิจสาขาและสาขาย่อยที่เกี่ยวข้องในอนาคต บทบัญญัติมาตราที่เกี่ยวข้องภายใต้พระราชบัญญัติเรือไทย พ.ศ. 2481 ที่อาจต้องทบทวนคือบทบัญญัติมาตรา 7 ทวิ 7 ตริ และ 7 จัตวา ดังกล่าวข้างต้น

2.4) พระราชบัญญัติส่งเสริมการพาณิชย์นาวี พ.ศ. 2521

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพาณิชย์นาวี พ.ศ. 2521 มีการกำหนดสิทธิประโยชน์เกี่ยวกับการขนส่งของทางทะเลระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศไว้ อาทิ การได้รับยกเว้นหรือลดอัตราภาษีเงินได้สำหรับเงินปันผลที่ได้รับจากนิติบุคคลที่ประกอบการขนส่งทางทะเล เป็นกฎหมายอีกฉบับที่เกี่ยวกับบริการด้านการขนส่งทางทะเลตามพันธกรณีของไทยภายใต้ AEC โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์การได้รับสิทธิประโยชน์เกี่ยวกับการขนส่งทางทะเลไว้ อาทิ ต้องมีส่วนการใช้เรือไทยในการขนส่งในอัตราที่กำหนดจึงจะได้รับสิทธิประโยชน์ ฯลฯ (มาตรา 16)

จะเห็นได้ว่า การส่งเสริมกิจการพาณิชย์นาวีตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวให้สิทธิพิเศษเฉพาะผู้ประกอบการสัญชาติไทย หรือนิติบุคคลสัญชาติไทยโดยไม่ครอบคลุมผู้ประกอบการสัญชาติอาเซียนอื่น

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพาณิชย์นาวีฯ มิได้เกี่ยวข้องกับเรื่องการเปิดเสรีบริการสำหรับประเทศไทยภายใต้การรวมกลุ่มของอาเซียนโดยตรง อีกทั้งประเทศไทยไม่ผูกพันในเรื่องดังกล่าวอยู่แล้วแต่อาจเป็นบทบัญญัติที่สมควรหยาบยบายมาทบทวนในอนาคต หาก

* ดูมาตรา 7 ทวิ 7 ตริ และ 7 จัตวา แห่งพระราชบัญญัติเรือไทย พ.ศ. 2481.

** ดูตารางของ Ninth Package of Commitments under AFAS ของประเทศไทย.

ประเทศไทยต้องการจะให้สิทธิพิเศษแก่บุคคลหรือองค์กรธุรกิจสัญชาติอาเซียนเสมอคนชาติเดียวกับประเทศไทยในอนาคต

2.5) พระราชบัญญัติการรถไฟแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2494

ประเด็นการรถไฟเป็นอีกกรณีที่เกี่ยวข้องกับการบริการด้านการขนส่งที่ต้องเปิดเสรีตามกรอบความตกลงอาเซียน (AFAS) ที่มีการเจรจาระหว่างประเทศไทยกับรัฐสมาชิกอื่นซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติการรถไฟแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2494 ซึ่งกำหนดไว้ว่าการรถไฟแห่งประเทศไทยมีอำนาจจัดตั้งบริษัทจำกัด หรือบริษัทมหาชนจำกัด โดยบริษัทดังกล่าวจะมีคนต่างด้าวถือหุ้นเกินกว่าร้อยละ 49 ของทุนจดทะเบียนมิได้ (มาตรา 9(10))

การจำกัดการถือหุ้นของคนต่างด้าวไม่เกินร้อยละ 49 ดังกล่าว เป็นอำนาจอธิปไตยภายในรัฐของประเทศไทย ที่อาเซียนเคารพและไม่แทรกแซงกิจการภายใน กรณีนี้ส่งผลให้ประเทศไทยไม่ผูกพัน (Unbound) ในเรื่องดังกล่าวอีกเช่นกัน แต่หากประเทศไทยปฏิบัติตาม AEC Blueprint 2025 ตามเป้าประสงค์ข้อ A.2 ซึ่งจะต้องกำหนดอนุญาตให้ผู้ประกอบการสัญชาติอาเซียนสามารถถือหุ้นในองค์กรธุรกิจได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ตามมาตรา 9(10) กรณีนี้จึงจะมีความเกี่ยวข้องกับบทบัญญัติภายใต้พระราชบัญญัติการรถไฟแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2494 ข้างต้น กรณีนี้เป็นเรื่องในอนาคต และอยู่นอกเหนือขอบเขตการศึกษาในครั้งนี้

2.6) พระราชบัญญัติการรถไฟขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2543

พระราชบัญญัติการรถไฟขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2543 เป็นอีกพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเสรีบริการในสาขาการขนส่ง และดังได้กล่าวข้างต้นว่า ในกลุ่มการเปิดเสรีบริการไม่มีกฎหมายฉบับใดที่ไม่สอดคล้องกับกรอบกติกาของอาเซียน เนื่องจากประเทศไทยได้ตั้งข้อจำกัดไม่ผูกพัน (Unbound) ทั้งในเรื่อง “Nationality Requirements” และเรื่องการถือหุ้นในองค์กรธุรกิจ*

แต่หาก ประเทศไทยมีการเปิดเสรีบริการในสาขาดังกล่าว โดยอนุญาตนักลงทุนสัญชาติอาเซียนอื่นสามารถเข้ามารับสัมปทาน หรือเข้ามาร่วมทุน (หุ้น) ในองค์กรทางธุรกิจเพิ่มขึ้นจากที่กำหนดไว้ภายใต้กฎหมาย กรณีนี้จึงจะเกี่ยวข้องกับการทบทวนบทบัญญัติมาตรา 44 โดยเฉพาะมาตรา 44(1) ที่มีการกำหนดว่าผู้รับสัมปทานจากการรถไฟขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย (ร.ฟ.ม.) จะต้องเป็นนิติบุคคลสัญชาติไทย

2.7) พระราชบัญญัติการขนส่งทางอากาศ พ.ศ. 2497

พระราชบัญญัติการขนส่งทางอากาศ พ.ศ. 2497 เกี่ยวข้องกับการเปิดเสรีบริการด้านการขนส่งทางอากาศ และดังได้กล่าวข้างต้นว่าไม่มีกฎหมายฉบับใดของไทย

* ดูตารางของ Ninth Package of Commitments under AFAS ของประเทศไทย.

ที่ไม่สอดคล้องกับกรอบกติกาของอาเซียนเนื่องจาก ประเทศไทยได้ตั้งข้อจำกัดไม่ผูกพัน (Unbound) ทั้งในเรื่อง “Nationality Requirements” และเรื่องการถือครองหุ้นในองค์กรธุรกิจ ไว้อยู่แล้ว

การวิเคราะห์ในส่วนนี้เป็นมุมมองที่ว่าหากประเทศไทยจะมีการขยายการเปิดเสรีภาคบริการในอนาคต โดยอนุญาตให้ผู้ประกอบการสัญชาติอาเซียนเข้ามาประกอบกิจการ หรือเข้ามาถือครองหุ้นได้มากกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ในปัจจุบัน จะต้องทบทวนบทบัญญัติที่กำหนดเรื่องเงื่อนไขของการเข้าสู่ตลาด และการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติในลักษณะเดียวกันกับกรณีดังกล่าวข้างต้น

กรณีนี้เกี่ยวข้องกับมาตรา 31 ซึ่งกำหนดไว้ว่าผู้จดทะเบียนอากาศยานไม่ว่าบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลต้องมีสัญชาติไทย ถ้าเป็นห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทจำกัด หรือบริษัทมหาชน (จำกัด) ต้องจดทะเบียนตามกฎหมายไทยมีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ในประเทศไทย ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดต้องมีสัญชาติไทย กรณีที่เป็นห้างหุ้นส่วนจำกัด ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดซึ่งต้องรับผิดชอบร่วมกันโดยไม่จำกัดจำนวนต้องมีสัญชาติไทย และทุนของห้างหุ้นส่วนนั้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ต้องเป็นของบุคคลธรรมดาซึ่งมีสัญชาติไทย และกรณีที่เป็นบริษัทจำกัด หรือมหาชนจำกัด ต้องไม่มีหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือ กรรมการข้างมากต้องมีสัญชาติไทย และถือหุ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 51 ของทั้งหมด

จะเห็นได้ว่า การกำหนดหลักเกณฑ์เรื่องสัญชาติของผู้ประกอบการและเรื่องการถือครองหุ้นในนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติการขนส่งทางอากาศ พ.ศ. 2497 ส่งผลในระยะยาวหากประเทศไทยมีการเปิดเสรีบริการในสาขานี้ยิ่งขึ้น (Liberalization) รวมไปถึงการปฏิบัติตาม AEC Blueprint 2025 ในอนาคตที่จะต้องอนุญาตให้ผู้ประกอบการสัญชาติอาเซียนเข้ามาประกอบกิจการได้ และสามารถถือครองหุ้นได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ในองค์กรธุรกิจของไทย กรณีนี้จึงเป็นอีกประเด็นที่ต้องมีการทบทวนบทบัญญัติกฎหมายของไทยให้สอดคล้องกับกรอบความตกลงของ AEC ในอนาคตต่อไป

2.8) พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2521 และพระราชกฤษฎีกาที่เกี่ยวข้อง

การเปิดเสรีบริการตามกรอบความตกลง AFAS ยังมีขอบเขตครอบคลุมไปถึงการทำงานของคนต่างด้าวในธุรกิจบริการ ซึ่งเป็นเรื่องของการเคลื่อนย้ายบุคคลธรรมดา (Movement of Natural Persons) และเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2521 โดยเฉพาะมาตรา 59 ประกอบพระราชกฤษฎีกากำหนดงานในอาชีพและวิชาชีพที่ห้ามคนต่างด้าวทำ พ.ศ. 2522 ที่มีการกำหนดประเภทงานที่ห้ามคนต่างด้าวทำในประเทศไทยไว้ 39 รายการ โดยอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการด้านการขนส่ง ได้แก่ งานขับขี่ยานยนต์ หรืองานขับขี่ยานพาหนะที่ไม่ใช่เครื่องจักรกลหรือเครื่องกล ยกเว้นขับขี้อุปกรณ์ระหว่างประเทศ งานนายหน้าหรืองานตัวแทน (ยกเว้นงานนายหน้าหรือตัวแทนในธุรกิจการค้าระหว่างประเทศ)

* ดูตารางของ Ninth Package of Commitments under AFAS ของประเทศไทย.

กรณีนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับการเปิดเสรีภาคบริการในประเด็นดังกล่าวข้างต้น กล่าวคือ กฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันมีความสอดคล้องอยู่แล้ว แต่เป็นเรื่องในอนาคต หากประเทศไทยต้องการเปิดเสรีบริการในสาขาการขนส่ง อาจต้องทบทวนแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องการห้ามประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวภายใต้พระราชกฤษฎีกาดังกล่าวด้วย

3) กลุ่มกฎหมายที่เกี่ยวกับบริการด้านการก่อสร้าง

การก่อสร้าง (Construction) เป็นอีกสาขาบริการที่ถูกกล่าวถึงในเรื่องการเปิดเสรีตามกรอบความตกลงของอาเซียนภายใต้ AFAS และพันธกรณีตามข้อ A.2 ในเรื่องการค้าบริการ ปัจจุบันกฎหมายในกลุ่มนี้มีความสอดคล้องรองรับพันธกรณีของอาเซียนอยู่แล้ว ฉะนั้นข้อเสนอแนะเป็นเรื่องของอนาคตที่ว่า หากประเทศไทยมีการขยายการเปิดเสรีการค้าบริการในเรื่องนี้ จะมีประเด็นข้อกฎหมายที่อาจต้องทบทวนแก้ไขโดยเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2521 มาตรา 59 ประกอบพระราชกฤษฎีกากำหนดอาชีพและวิชาชีพที่ห้ามคนต่างด้าวทำ พ.ศ. 2522

งานบริการด้านการก่อสร้างที่เกี่ยวข้อง คือ งานกรรมกร งานก่อสร้าง งานช่างไม้และงานก่อสร้างอื่น ซึ่งประเทศไทยมีการตั้งข้อจำกัดห้ามมิให้คนต่างด้าวเข้ามาทำงานเพื่อสนองอาชีพไว้สำหรับคนไทย ประเด็นการห้ามทำงานของคนต่างด้าวในกลุ่มธุรกิจบริการประเภทการก่อสร้างจึงเป็นอีกประเด็นที่ไทยจะต้องทบทวนในอนาคตต่อไป

4) กลุ่มกฎหมายที่เกี่ยวกับการเปิดเสรีบริการการศึกษา

การศึกษาเป็นอีกสาขาบริการที่มีการเจรจาเปิดเสรีระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน ครอบคลุมถึงการศึกษานทุกระดับตั้งแต่ อนุบาล (preschool) ประถม (primary school) มัธยม (secondary school) อาชีวศึกษา (vocational) อุดมศึกษา (higher education) และบริการการศึกษาในลักษณะอื่น ๆ อาทิ สถาบันกวตวิชา แม้ประเด็นดังกล่าวจะไม่ผูกพันประเทศไทย แต่หากประเทศไทยมีการขยายความร่วมมือไปสู่ประเด็นที่เกี่ยวกับการเปิดเสรีด้านบริการการศึกษาจะมีผลต่อกฎหมายไทย 2 ฉบับ กล่าวคือ

4.1) พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 และประมวลกฎหมายที่ดิน และ

4.2) พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ.2550

4.1) พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 และประมวลกฎหมายที่ดิน

ดังได้กล่าวข้างต้นว่า กฎหมายในกลุ่มนี้สอดคล้องรองรับพันธกรณีของประเทศไทยภายใต้อาเซียนอยู่แล้ว ข้อเสนอแนะในส่วนนี้เป็นการเสนอแนะมุมมองที่ว่า หากประเทศไทยมีการเปิดเสรีบริการด้านการศึกษาในอนาคตเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์กับการรวมกลุ่มของอาเซียนที่ว่าบุคคลสัญชาติอาเซียนเป็นบุคคลชาติเดียวกันตามหลักการเรื่อง “การปฏิบัติ

เยี่ยงคนชาติ” (National Treatment) ซึ่งกรณีนี้จะเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 และประมวลกฎหมายที่ดิน กล่าวคือ

พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชนฯ มีการกำหนดหลักเกณฑ์ของผู้ขอรับใบอนุญาตดำเนินการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไว้ว่าต้องมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่จะใช้เป็นที่ตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชน (มาตรา 12) มีข้อพิจารณาว่าผู้ประกอบการที่มีสัญชาติอาเซียนจะต้องมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินจึงจะสามารถขอใบอนุญาตเพื่อเปิดให้บริการด้านการศึกษาได้ เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 86 ซึ่งเป็นบทบัญญัติหลักในการกำหนดหลักเกณฑ์การถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดิน จะพบว่า ชาวต่างชาติจะสามารถถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินในประเทศไทยได้ก็ต่อเมื่อเป็นผลมาจากสนธิสัญญา

ประเทศไทยไม่มีการทำสนธิสัญญานุญาตให้ชาวต่างชาติถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินของไทยได้ ฉะนั้น จึงหมายความว่าประเทศไทยไม่อนุญาตให้ชาวต่างชาติถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินของประเทศไทยได้เลย กรณีนี้ จึงควรที่จะการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อทบทวนหลักเกณฑ์การถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินเพื่อประกอบการพิจารณาการศึกษาคณะกรณีนี้นี้เป็นผู้ประกอบการสัญชาติอาเซียน ว่าควรมีลักษณะ หลักเกณฑ์ เงื่อนไข หรือข้อยกเว้นอย่างไรอันจะเป็นการเตรียมตัวในเรื่องการเปิดเสรีบริการในระยะยาวของประเทศไทยต่อไป

4.2) พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550

พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 เป็นอีกกฎหมายที่มีความสอดคล้องรองรับพันธกรณีของประเทศไทยภายใต้อาเซียนในเรื่องการค้าบริการอยู่แล้ว* แต่หากประเทศไทยมีการยกเลิกข้อจำกัดในอนาคตและอนุญาตให้ผู้ประกอบการสัญชาติอาเซียนอื่นเข้ามาประกอบกิจการดังกล่าวในประเทศไทยได้จะต้องทบทวนบทบัญญัติบางมาตราภายใต้พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 โดยเฉพาะมาตรา 21 และ 22 กล่าวคือมาตรา 21(1) กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่าผู้ขอรับใบอนุญาตจัดตั้งโรงเรียนในระบบที่เป็นบุคคลธรรมดาจะต้องมีสัญชาติไทย กรณีนี้จึงเป็นอีกประเด็นที่จะต้องมีการทบทวนกันต่อไป หากประเทศไทยประสงค์ให้ผู้ประกอบการที่มีสัญชาติอาเซียนเข้าสู่ตลาดและสามารถประกอบกิจการดังกล่าวในประเทศไทยได้ตามเป้าประสงค์การเปิดเสรีบริการด้านการศึกษาของอาเซียน

สำหรับกรณีตามมาตรา 22 เกี่ยวกับเงื่อนไขจำนวนผู้ถือหุ้นในกรณีเป็นโรงเรียนในระบบประเภทนิติบุคคลว่าผู้ขอรับใบอนุญาตให้จัดตั้งโรงเรียนในระบบที่เป็นนิติบุคคลต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

(1) นิติบุคคลที่เป็นบริษัทมหาชนจำกัด บริษัทจำกัด หรือห้างหุ้นส่วน ต้องมีจำนวนหุ้นหรือทุนเป็นของผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วนที่มีสัญชาติไทยไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้ถือหุ้นหรือทุนทั้งหมด และจะต้องมีจำนวนผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วนที่มีสัญชาติไทยไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมด

* ดูตารางของ Ninth Package of Commitments under AFAS ของประเทศไทย.

(2) นิติบุคคลที่เป็นมูลนิธิ จะต้องมีการการที่มีสัญชาติไทยไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการบริหารทั้งหมด และ

(3) นิติบุคคลที่เป็นสมาคมหรือสหกรณ์จะต้องมีการการที่มีสัญชาติไทยไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด และสมาชิกของสมาคมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด

จะเห็นได้ว่า ภายใต้มาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 มีความสอดคล้องรองรับพันธกรณีของประเทศไทยภายใต้อาเซียนอยู่แล้ว* แต่เป็นเรื่องที่มีความเป็นไปได้ว่าจะต้องมีการทบทวนกันในอนาคตต่อไป

5) การท่องเที่ยว

สำหรับกลุ่มกฎหมายที่อาจต้องทบทวนแก้ไขในอนาคตเกี่ยวกับการเปิดเสรีบริการการท่องเที่ยวซึ่งเกี่ยวข้องกับกฎหมายของไทย 2 ฉบับหลัก ได้แก่ พระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2547 และพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2559 สำหรับพระราชบัญญัติโรงแรมฯ ถือเป็นกฎหมายที่มีความพร้อมอยู่แล้ว ฉะนั้น ในส่วนนี้จะกล่าวเฉพาะพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ฯ ซึ่งมีบทบัญญัติบางประการที่ต้องทบทวนในอนาคตหากประเทศไทยมีการเปิดเสรีตามกรอบกติกาของอาเซียนมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ

5.1) ประเด็นตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวฯ

มาตรา 16 เป็นกรณีบุคคลธรรมดาที่จะขอใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยว ตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ฯ กำหนดว่าผู้ขอรับใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวกรณีบุคคลธรรมดาจะต้องมีสัญชาติไทย ประเด็นดังกล่าวเป็นเรื่องการกำหนดคุณสมบัติของผู้ขอรับใบอนุญาตซึ่งปัจจุบันประเทศไทยไม่ผูกพัน (Unbound) ในเรื่องการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) อยู่แล้ว แต่หากมีการยกเลิกข้อจำกัดดังกล่าวและอนุญาตให้บุคคลสัญชาติอาเซียนเข้ามาประกอบอาชีพดังกล่าวได้เท่าเทียมกับบุคคลสัญชาติไทย บทบัญญัติมาตรา 16 ของกฎหมายฉบับดังกล่าวจะเกี่ยวข้องและต้องพิจารณาทบทวนต่อไป

5.2) ประเด็นตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวฯ

ประเด็นตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ฯ เป็นกรณีสำหรับผู้ขอรับใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวซึ่งเป็นนิติบุคคลจะต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

ประการแรก เป็นนิติบุคคลตามกฎหมายไทยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินกิจการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

* ดูตารางของ Ninth Package of Commitments under AFAS ของประเทศไทยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ Education Services.

ประการที่สอง ถ้าเป็นห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ผู้เป็นหุ้นส่วนประเภทไม่จำกัดความรับผิดชอบเป็นผู้มีสัญชาติไทย

ประการสุดท้าย ถ้าเป็นบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัด ทุนของบริษัทไม่น้อยกว่าร้อยละห้าสิบจะต้องเป็นของบุคคลธรรมดาซึ่งมีสัญชาติไทย และกรรมการของบริษัทเกินกึ่งหนึ่งต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทย

จะเห็นได้ว่า ในส่วนที่เกี่ยวกับนิติบุคคลที่จะเข้ามาประกอบกิจการด้านการนำเที่ยวตามมาตรา 17 จะต้องเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย และต้องมีผู้ถือหุ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 51 ที่เป็นบุคคลสัญชาติไทย กรณีนี้ประเทศไทยได้ตั้งเป็นข้อจำกัดไม่ผูกพัน (Unbound) ไว้อยู่แล้วดังกล่าวข้างต้น แต่หากมีการเปิดเสรีบริการเพื่อปฏิบัติตาม AEC Blueprint 2025 ในอนาคตบทบัญญัติตามมาตรา 17 จะเป็นอีกมาตราหนึ่งภายใต้พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวฯ ที่ต้องทบทวนในอนาคตต่อไป

6) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเสรีบริการด้านกีฬา

กลุ่มกฎหมายที่ต้องมีการทบทวนอีกประเด็นหนึ่งเพื่อการพัฒนากฎหมายภายในของไทยให้มีความสามารถในการแข่งขันและรองรับการรวมตัวภายใต้ AEC ในอนาคตเกี่ยวข้องกับบริการในสาขากีฬา วัฒนธรรมและนันทนาการ โดยเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติกีฬามวย พ.ศ. 2542 โดยเฉพาะมาตรา 32 วรรคสองกำหนดว่า “ผู้ที่จดทะเบียนเป็นนักมวยด้านศิลปะมวยไทย นักมวยด้านมวยสากล ผู้ฝึกสอน ผู้ตัดสิน และหัวหน้าค่ายมวย ต้องมีสัญชาติไทย ...”

กล่าวได้ว่า พระราชบัญญัติกีฬามวย พ.ศ. 2542 เป็นเรื่องที่ประเทศไทยไม่ผูกพัน (Unbound) อยู่แล้ว แต่หากประเทศไทยต้องการจะส่งเสริมกีฬาและวัฒนธรรมดังกล่าวสู่ชนชาติอื่นในอาเซียน อาจมีการยกเลิกข้อจำกัดดังกล่าวและเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีสัญชาติอาเซียนอื่นเข้ามาประกอบธุรกิจหรือวิชาชีพดังกล่าวได้ กรณีนี้จะต้องมีการทบทวนบทบัญญัติมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติกีฬามวย พ.ศ. 2542 ในอนาคตกันต่อไป

4.3.3 สภาพแวดล้อมด้านการลงทุนตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ A.3

ประเด็นเรื่องการสร้างสภาพแวดล้อมด้านการลงทุนเป็นอีกประเด็นสำคัญของการเป็นเศรษฐกิจที่มีการรวมตัวและเชื่อมโยงกันในระดับสูงตามเป้าประสงค์ของ AEC Blueprint 2025 ข้อ A.3 โดยมีกรอบความตกลงอาเซียนว่าด้วยการลงทุน (ASEAN Comprehensive Investment Agreement: ACIA) กำหนดพันธกรณีของสมาชิกอาเซียนไว้ในประเด็นต่าง ๆ

4.3.3.1 ความสอดคล้องของระบบกฎหมายไทยกับประเด็นเรื่องสภาพแวดล้อมด้านการลงทุนของ AEC

หากพิจารณาเรื่องความสอดคล้องของระบบกฎหมายไทยกับประเด็นเรื่องสภาพแวดล้อมด้านการลงทุนของอาเซียนตามกรอบกติกา ACIA ย่อมพบว่าไม่มีกฎหมายฉบับใดที่ขัดต่อ ACIA* ฉะนั้น ประเด็นที่สมควรพิจารณาต่อไป คือ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบกฎหมายของไทยในระยะยาวที่กรอบกติกาของอาเซียนภายใต้ ACIA ได้วางเป้าประสงค์ไว้ให้สมาชิกทุกประเทศดำเนินการเปิดเสรีลงทุน โดยเฉพาะประเด็นเรื่องการทบทวนกฎหมายที่เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกและการเปิดเสรีการลงทุน

4.3.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาระบบกฎหมายไทยที่เกี่ยวกับการลงทุน

บทวิเคราะห์ในส่วนสุดท้ายของหัวข้อ 4.3.3 จึงให้ข้อเสนอแนะแนวทางเพื่อพัฒนาระบบกฎหมายของไทยในอนาคตเพื่อการเปิดเสรีด้านการลงทุน อย่างไรก็ตาม ประเด็นดังกล่าวมิได้เป็นผูกพันที่ประเทศไทยจะต้องดำเนินการ แต่กรอบกติกาของอาเซียนได้วางเป้าประสงค์ไว้เพื่อให้สมาชิกอาเซียน รวมทั้งประเทศไทยพิจารณาลดหรือยกเลิกอุปสรรคทางการลงทุน รวมทั้งการสร้างบรรยากาศที่เอื้อประโยชน์ต่อการลงทุนสำหรับภูมิภาคอาเซียน กล่าวได้ว่า อาเซียนสนับสนุนให้ประเทศไทยดำเนินการประการใดก็ได้ที่เป็นการสนับสนุนให้เกิดการลงทุนและอำนวยความสะดวกการลงทุนทุกประเภทตามกรอบอาเซียน ACIA ที่ให้การคุ้มครองทั้งนักลงทุนและประเภทของการลงทุนทุกขนาด ตั้งแต่ ขนาดเล็กจนถึงขนาดใหญ่ และโดยเฉพาะในสาขาดังต่อไปนี้ การผลิต การประมง การเกษตร การป่าไม้ การเหมืองแร่ การบริการตามที่อยู่ภายใต้บังคับของ AFAS ฉะนั้น จึงมีกลุ่มกฎหมายที่ควรพิจารณาและทบทวนเพื่อการเตรียมความพร้อมในระยะยาว ดังนี้

1) พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520

พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520 เป็นกฎหมายบทหลักในเรื่องการลงทุนโดยในหมวด 2 มาตรา 16 ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการขอส่งเสริมการลงทุนไว้ว่ากิจการที่จะได้รับการส่งเสริมการลงทุนต้องเข้าข่ายหลักเกณฑ์ตามมาตรา 16 ดังต่อไปนี้

... กิจการที่สำคัญและเป็นประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของประเทศ กิจการผลิตเพื่อส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศ กิจการที่ใช้ทุน แรงงาน หรือบริการในอัตราสูงหรือกิจการที่ใช้ผลิตผลการเกษตร หรือทรัพยากรธรรมชาติ เป็นวัตถุดิบ...

* อาทิ พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติโรงงานผลิตอาวุธเอกชน พ.ศ. 2550 ซึ่งเกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องการให้ความคุ้มครองและส่งเสริมการลงทุนซึ่งมีความสอดคล้องอยู่แล้ว.

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 16 แล้วพบว่า การลงทุนที่เข้าข่ายได้รับการสนับสนุนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนฯ มีขอบเขตที่กว้างและอาจครอบคลุมกิจการสาขาพิเศษตามที่กรอบอาเซียนเรื่องการลงทุนภายใต้ ACIA กำหนดไว้ตั้งแต่ การผลิต การเกษตร การประมง การป่าไม้ การเหมืองแร่ และการบริการ เข้าหลักเกณฑ์ตามมาตรา 16 ทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาในเรื่องการตีความ เพราะตัวบทกฎหมายมิได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่านักลงทุนสัญชาติอาเซียนจะได้รับการสนับสนุนเป็นพิเศษตามกรอบความตกลง ACIA เทียบเท่ากับนักลงทุนชาวไทยภายใต้หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ หรือยิ่งกว่านั้นกิจการสาขาเฉพาะตามที่อาเซียนให้ความสำคัญจะได้รับการสนับสนุนการลงทุนยังต้องพิจารณาเป็นหลายกรณี อาทิ คุณสมบัติเรื่องประโยชน์สาธารณะ ซึ่งการลงทุนธุรกิจตามกรอบ AEC นั้นจะต้องเป็นไปในลักษณะที่เกิดประโยชน์ต่อประเทศไทยทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจหรือด้านความมั่นคงจึงจะได้รับการสนับสนุนตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว กฎหมายเปิดช่องให้เป็นดุลยพินิจขององค์กรบังคับใช้กฎหมายซึ่งอาจเกิดปัญหาในการบังคับใช้ อาทิ การเลือกปฏิบัติ ช่องทางในการเลือกผลประโยชน์โดยทุจริตจากผู้ประกอบการอย่างไม่เป็นธรรม

อันที่จริงแล้วการลงทุนตามกรอบอาเซียน เป็นเรื่องที่เข้าข่ายกิจการที่ได้รับการส่งเสริมอย่างชัดเจน เพราะกิจการดังกล่าวต้องใช้ปริมาณทุนสูงในการลงทุนระดับภูมิภาค และยังเกี่ยวข้องกับการผลิตระดับระหว่างประเทศ การลงทุนยังหมายถึงการอัตราการจ้างแรงงานคนในประเทศย่อมมีตัวเลขที่สูงขึ้น ซึ่งเป็นอีกปัจจัยสำคัญของระบบเศรษฐกิจในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพและความเจริญเติบโตต่อไป ประเด็นนี้จึงเป็นปัญหาเรื่องการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติที่กรอบอาเซียนวางพันธกรณีสำหรับประเทศไทยและรัฐประชาคมอื่นต้องปฏิบัติกับนักลงทุนสัญชาติอาเซียนและต้องเป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน เป็นประเด็นที่ต้องได้รับการพิจารณาและทบทวนกันต่อไป โดยประเทศไทยอาจกำหนดบทกฎหมายให้สิทธิพิเศษเรื่องการลงทุนกับนักลงทุนสัญชาติอาเซียนเป็นการเฉพาะ (ซึ่งเป็นสิทธิพิเศษตามหลัก NT) เพื่อไม่ก่อให้เกิดปัญหาดังกล่าว ประเด็นนี้ควรมีการศึกษาในเชิงลึกและจัดให้มีคณะกรรมการดำเนินการในเรื่องนี้ต่อไป

2) พระราชบัญญัติการเช่าอสังหาริมทรัพย์เพื่อพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรม พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติการเช่าอสังหาริมทรัพย์เพื่อพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรมฯ เป็นกฎหมายสำคัญอีกฉบับที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการลงทุน โดยที่กรอบความตกลงของอาเซียนสนับสนุนให้ประเทศไทยทบทวนระบบกฎหมายเพื่ออำนวยความสะดวกและสนับสนุนการลงทุนของอาเซียน กฎหมายดังกล่าวมีการกำหนดเรื่องการถือครองที่ดินเพื่อการประกอบกิจการไว้ดังนี้

มาตรา 3 กำหนดการเช่าไว้ว่าหมายถึงการเช่าอสังหาริมทรัพย์เพื่อพาณิชย์กรรมหรืออุตสาหกรรมที่กำหนดเวลาเช่าไว้เกินสามสิบปีแต่ไม่เกินห้าสิบปี เกิดคำถามว่าระยะเวลาในการให้เช่าเพียงพอสำหรับการลงทุนต่างชาติหรือไม่ การลงทุนโดยปกติใช้เวลาในการคืนทุนเป็นระยะเวลายาวนานมากจึงจะถึงจุดที่เรียกว่าคุ้มทุน เมื่อเปรียบเทียบระยะเวลาการให้เช่าที่ดินของสมาชิกอาเซียนประเทศอื่น อาทิ สิงคโปร์ เวียดนาม กัมพูชาและลาว ซึ่งมีระยะเวลาการให้

ชาวต่างชาติเข้าที่ดินมากถึง 70 ปี จะพบว่าระยะเวลาการอนุญาตให้ถือครองที่ดินทำประโยชน์ของประเทศไทยเพียงแค่ 30 ปี หรือกรณีไม่เกิน 100 ไร่ จะได้ไม่เกิน 50 ปี* ซึ่งอาจจะน้อยจนเกินไปที่จะจูงใจให้นักลงทุนอาเซียนที่มีศักยภาพเข้ามาลงทุนและได้รับสิทธิพิเศษตามกฎหมาย อาทิ นักลงทุนจากบรูไนที่ประเทศขาดแคลนทุกอย่างยกเว้นแหล่งน้ำมันและเงินทุนซึ่งพร้อมที่จะเข้าไปสนับสนุนลงทุนในทุก ๆ ประเทศอาเซียนเมื่อมีการรวมตัวเป็นประชาคม

กรณีนี้จึงเป็นอีกประเด็นที่สมควรได้รับการทบทวนเพื่อพิจารณาแก้ไขเรื่องระยะเวลาการเช่าอสังหาริมทรัพย์ของนักลงทุนต่างชาติเพื่อจูงใจให้เข้ามาลงทุนในประเทศไทย และควรที่จะมีการศึกษาวิจัยในเชิงลึกต่อไป

3) พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

พ.ศ. 2522 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 เป็นอีกกลุ่มกฎหมายว่าด้วยการลงทุนที่อาจต้องปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของการเคลื่อนย้ายการลงทุนตามข้อ A3. และการลงทุนยังมีนัยสำหรับการเคลื่อนย้ายเงินทุนตามข้อ A4.

พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว มีบทบัญญัติส่งเสริมผู้ประกอบการซึ่งอาจเป็นนักลงทุนชาวต่างชาติ โดยผู้ประกอบการที่จะได้รับประโยชน์จากพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว จะต้องเป็นผู้ประกอบการเกี่ยวกับอุตสาหกรรม ซึ่งหมายถึงผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบอุตสาหกรรมหรือการบริการในนิคมอุตสาหกรรมเท่านั้น ตามมาตรา 3 หรือผู้ประกอบการพาณิชย์ซึ่งครอบคลุมเฉพาะผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบการค้าหรือการบริการในเขตประกอบการเสรีเท่านั้น (มาตรา 3) จะเห็นได้ว่าผู้ประกอบการที่ได้รับประโยชน์จากพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวประกอบด้วย ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม การบริการ และการพาณิชย์กรรม สอดคล้องกับกรอบความตกลงอาเซียนเรื่องการลงทุนตาม ACIA ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องการลงทุนในสาขาพิเศษดังกล่าวข้างต้น

อย่างไรก็ตาม การเอื้อประโยชน์นักลงทุนตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยฯ ยังไม่ครอบคลุมถึงกิจกรรมการลงทุนที่อาเซียนได้วางเป้าประสงค์ไว้ว่าให้สนับสนุน การลงทุนเรื่องการค้า การเกษตร การป่าไม้และการเหมืองแร่ ซึ่งการลงทุนทั้งสามสาขาอาจอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายฉบับอื่น อาทิ พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนฯ ข้างต้น ซึ่งมีบทบัญญัติที่ไม่ชัดเจนว่าจะให้สิทธิประโยชน์กับนักลงทุนต่างชาติที่มีสัญชาติอาเซียนได้และต้องมีการศึกษาทบทวนแก้ไขเพื่อสร้างความชัดเจนดังกล่าวข้างต้น หรือกรณีการลงทุนในกิจการเหมืองแร่มีพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 เป็นกฎหมายควบคุมการทำเหมืองแร่โดยมาตรา 43 กำหนดไว้ว่าผู้ที่ดำเนินการเกี่ยวกับการทำเหมืองแร่จะต้องได้รับสัมปทานจากรัฐก่อน และไม่ มีบทบัญญัติมาตราใดส่งเสริมและเอื้อประโยชน์นักลงทุนอย่างบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยฯ ดังกล่าว หรือกรณีการลงทุนในกิจกรรมทางการเกษตรและป่าไม้มีกฎหมายห้ามการทำงานของคนต่างด้าวตาม พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าวฯ ประกอบ

* ดูพระราชบัญญัติการเช่าอสังหาริมทรัพย์เพื่อพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรม พ.ศ. 2542.

พระราชกฤษฎีกากำหนดงานในอาชีพและวิชาชีพที่ห้ามคนต่างด้าวทำ พ.ศ. 2522 ดังได้กล่าวข้างต้น ซึ่งห้ามนักลงทุนต่างชาติเข้ามาประกอบการในประเทศไทยในงานบริการ งานเลี้ยงสัตว์ งานป่าไม้ หรืองานประมง การห้ามการลงทุนในสาขาดังกล่าวอาจสกัดกั้นการไหลเวียนของเงินทุน หรือโอกาสในการพัฒนาและการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

กล่าวได้ว่า พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยฯ ดังกล่าวมีบทบัญญัติหลายประการที่ให้สิทธิประโยชน์สำหรับนักลงทุนต่างชาติ แต่ก้าวไปไม่ถึงการลงทุนในสาขาอื่นๆ ตามกรอบความตกลงของอาเซียน ประเด็นดังกล่าวจึงเป็นเรื่องที่ควรจะมีการขยายบทกฎหมายของพระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยฯ ให้ครอบคลุมการลงทุนทุกสาขตามกรอบกติกาของอาเซียน และสอดคล้องกับพันธกรณีของไทยภายใต้ AEC ซึ่งควรจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อดำเนินการและมีการศึกษาวิจัยในเชิงลึกต่อไป

4) การตรากฎหมายว่าด้วยประกันภัยทางทะเลเพื่อคุ้มครองการลงทุน

กฎหมายว่าด้วยการประกันภัยทางทะเลมิได้เป็นพันธกรณีของอาเซียนที่ให้สมาชิกต้องดำเนินการแต่เป็นกฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องการคุ้มครองการลงทุน โดยประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายฉบับดังกล่าวใช้บังคับ ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างการดำเนินงานของกระทรวงยุติธรรมในการร่างกฎหมายฉบับดังกล่าวต่อไป ในส่วนนี้จึงนำเสนอมุมมองเพื่อการพัฒนากฎหมายฉบับดังกล่าวดังต่อไปนี้

4.1) ความจำเป็นในการตรากฎหมายว่าด้วยประกันภัยทางทะเล

ประกันภัยเป็นองค์ประกอบสำคัญในการค้าสินค้าและการลงทุน ซึ่งในปัจจุบันการเคลื่อนย้ายสินค้าจากประเทศหนึ่งสู่อีกประเทศหนึ่ง มักนิยมใช้การขนส่งทางเรือซึ่งมีค่าใช้จ่ายที่ถูกกว่าทางบกและทางอากาศ ประกันภัยทางทะเลจึงเป็นหลักประกันความเสียหายของบรรดานักลงทุนที่จะผลักความเสี่ยงในการประกอบธุรกิจไปสู่บริษัทประกัน กฎหมายประกันภัยทางทะเลในมิติหนึ่งจึงเป็นการอำนวยความสะดวกในเรื่องการลงทุนตามผังดำเนินการของ AEC ข้อ A1. และส่งเสริมการเคลื่อนย้ายสินค้าอย่างเสรีตามข้อ A1. ดังกล่าวข้างต้น ยิ่งกว่านั้น ยังอาจมองได้ว่าเป็นการส่งเสริมการลงทุนในกลุ่มธุรกิจด้านประกันภัยด้วยอีกมิติหนึ่ง ภายใต้กรอบความตกลงเรื่องการลงทุน (ACIA) ประเทศไทยจึงมีพันธกรณีที่จะต้องตรากฎหมายเกี่ยวกับประกันภัยทางทะเลมาปรับใช้เป็นกฎหมายภายใน

4.2) ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยประกันภัยทางทะเลในประเทศไทย

ดังได้กล่าวแล้วว่า กฎหมายประกันภัยทางทะเลมีความสำคัญในเรื่องการลงทุน และการค้าระหว่างประเทศ การประกันภัยทางทะเลเป็นธุรกรรมที่สำคัญซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับ ธุรกรรมการซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ การขนส่งสินค้าทางทะเล การ

ชำระเงิน ในปัจจุบันประเทศไทยไม่มีกฎหมายเฉพาะว่าด้วยประกันภัยทางทะเล มีเพียงเฉพาะบทบัญญัติกฎหมายเพียงมาตราเดียวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 868 ซึ่งบัญญัติไว้อย่างลอย ๆ ว่า “อันสัญญาประกันภัยทางทะเล ท่านให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายทะเล” นับตั้งแต่การบังคับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในปี 2472 ยังไม่มีกฎหมายไทยเกี่ยวกับประกันภัยทางทะเลตราขึ้นใช้บังคับเลย เกิดปัญหาในเรื่องการใช้และการตีความของศาล

จากคำพิพากษาและหลักกฎหมายที่ได้วางโดยศาลไทย มีความเห็นเป็น 3 ทางเกี่ยวกับการปรับบทกฎหมายมาใช้บังคับกับกรณีพิพาทแห่งคดี ซึ่งเป็นปัญหาแบบเดียวกับกฎหมายว่าด้วยสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศในเรื่อง Choice of Law

แนวทางแรก ศาลไทยได้นำหลักการของมาตรา 4 ซึ่งบัญญัติว่า “เมื่อไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ ให้วินิจฉัยคดีนั้น ตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น ถ้าไม่มีจารีตประเพณีเช่นนั้น ให้วินิจฉัยคดีอาศัยเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมายเช่นนั้นไม่มีด้วย ให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป” จากการวางหลักการอุดช่องว่างดังกล่าวของศาลไทย ทำให้ศาลนำเอากฎหมายว่าด้วยการประกันภัยทางทะเลของประเทศอังกฤษมาปรับใช้เป็นกฎหมายทั่วไปเพื่อเทียบเคียงวินิจฉัย (คำพิพากษาฎีกาที่ 999/2496 และ 7350/2537) ฉะนั้นแนวทางแรกคือปรับกฎหมายตามหลักกฎหมายของประเทศอังกฤษ

แนวทางที่สอง ศาลวินิจฉัยว่าให้ใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยในส่วนที่เกี่ยวกับประกันวินาศภัย ใน บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 20 หมวด 2 อันเป็นบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งมาปรับใช้บังคับคดี (คำพิพากษาฎีกาที่ 6649/2537)

แนวทางที่สาม คือการนำเอาตัวบทของบรรพ 3 ส่วนที่เกี่ยวกับประกันวินาศภัยมาใช้บังคับแทนมาตรา 868 เรื่องประกันภัยทางทะเลโดยมิได้มีการกล่าวถึงการอุดช่องว่างของกฎหมายเลย

เมื่อพิจารณาแนวทางการตีความมาตรา 868 กฎหมายว่าด้วยการประกันภัยทางทะเลของไทยซึ่งยังไม่มีกฎหมายวางหลักไว้ จะเห็นได้ว่าเกิดปัญหาการปรับบทกฎหมายมาใช้บังคับกับคดี แม้กระทั่งศาลฎีกาเองยังมีความแตกต่างกันในเรื่องการบังคับใช้

กล่าวได้ว่า การปรับบทกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในเรื่องประกันวินาศภัย คงถือมิได้ว่าสอดคล้องกับกรอบความตกลงของอาเซียนในเรื่องการลงทุนภายใต้ ACIA และตามข้อ A3 ที่กำหนดให้มีการปรับใช้หลักการของกฎหมายระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับการลงทุนมาเป็นกฎหมายภายใน (มาตรา 40(1) แห่ง ACIA) และจากการปรับใช้กฎหมายของศาลไทยตามแนวทางทั้งสาม คงมีแนวทางแรกที่น่าจะเป็นการสอดคล้องกับกรอบความตกลงของอาเซียน

4.3) แนวทางการตรากฎหมายว่าด้วยประกันภัยทางทะเลในประเทศไทย

เพื่อเป็นการอนุวัติตามพันธกรณีของไทยภายใต้กรอบความตกลงอาเซียนในเรื่องการลงทุนจึงมีความจำเป็นที่ไทยจะต้องตรากฎหมายว่าด้วยประกันภัยทางทะเลขึ้นบังคับใช้ อย่างไรก็ตามยังไม่มีกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยประกันภัยทางทะเลในปัจจุบัน

กฎหมายที่ใกล้เคียงกับการเป็นหลักของกฎหมายระหว่างประเทศดูเหมือนว่าจะเป็นกฎหมายของประเทศอังกฤษ ซึ่งศาลเองยังได้มีการกล่าวอ้างและปรับใช้ กล่าวได้ว่ากฎหมายประกันภัยทางทะเลของประเทศอังกฤษเป็นแบบของกฎหมายในเรื่องนี้ให้กับหลายประเทศทั่วโลก สาเหตุหนึ่งเป็นเพราะการแผ่ขยายอำนาจทางเศรษฐกิจของประเทศอังกฤษภายหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรม

แนวทางในการตรากฎหมายว่าด้วยประกันภัยทางทะเลของไทยอาจทำได้หลายวิธีตั้งแต่การนำเอากฎหมายของอังกฤษมาปรับใช้เป็นกฎหมายภายใน หรือนำบทบัญญัติบางประการมาเป็นกฎหมายภายใน ซึ่งควรจะได้มีการศึกษาวิจัยในเชิงลึกต่อไป ในส่วนข้อสรุปดังกล่าวจะจัดทำเป็นแผนดำเนินการสำหรับประเทศไทยในส่วนตัวไป

5) การตรากฎหมายเกี่ยวกับสัญญาต่อนักลงทุนอาเซียน ในอนาคต

ดังได้กล่าวแล้ว อาเซียนได้กำหนดให้สมาชิกทบทวนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน โดยเฉพาะในเรื่องการอนุญาตให้นักลงทุนที่มีสัญชาติอาเซียนสามารถถือครองหุ้นในองค์กรทางธุรกิจได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ภายในปี 2015 เพื่อเป็นตัวขับเคลื่อนการบริการอย่างเสรีรวมตลอดทั้ง การถ่ายเทของการลงทุน เงินทุนและแรงงานที่มีฝีมือดังกล่าวข้างต้น แม้พันธกรณีดังกล่าวจะไม่ผูกพันประเทศไทยให้ต้องดำเนินการ (Unbound) แต่ประเด็นดังกล่าวมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งหากประเทศไทยมีการขยายความร่วมมือในเรื่องดังกล่าวในระยะยาว ย่อมส่งผลกระทบต่อระบบกฎหมายภายในให้ต้องมีการทบทวนแก้ไข ฉะนั้น รายงานวิจัยฉบับนี้จึงเสนอแนวทางการดำเนินการในเรื่องดังกล่าวว่า ประเทศไทยอาจทบทวนให้มีการตรากฎหมายฉบับเดียวเกี่ยวกับสัญชาติของนักลงทุนอาเซียนขึ้นบังคับใช้ในประเทศไทย ในส่วนการจัดทำกฎหมาย รวมตลอดทั้งเนื้อหาและสาระสำคัญของกฎหมายดังกล่าวคงต้องมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมต่อไป ซึ่งอยู่นอกเหนือขอบเขตของรายงานวิจัยฉบับนี้

ประเด็นสัญญาต่อนักลงทุนซึ่งเป็นเรื่องของการรับรองหลักการปฏิบัติเยี่ยงชาติเป็นหลักการสำคัญที่ปรากฏอยู่ในเอกสารกรอบความตกลงของอาเซียนทุกฉบับตั้งแต่ การค้าสินค้า บริการและการลงทุน การตรากฎหมายดังกล่าวเป็นการเฉพาะจะช่วยแก้ปัญหาในการปรับปรุงแก้ไขหรือยกเลิกกฎหมายเกี่ยวกับ “สัญชาติของนักลงทุนอาเซียน” ด้วยการตรากฎหมายว่าด้วยสัญชาติอาเซียนขึ้น จะทำให้กฎหมายฉบับดังกล่าวมีผลบังคับใช้กับกรณีการประกอบการและการลงทุนของนักลงทุนที่มีสัญชาติอาเซียน แทนที่กฎหมายฉบับอื่น ๆ ที่อาจขัดหรือแย้งตามหลักของกฎหมายทั่วไปที่ว่ากฎหมายเฉพาะใช้บังคับแก่กรณีก่อน ประเด็นการตรากฎหมายว่าด้วยสัญชาติของนักลงทุนอาเซียนจึงเป็นอีกประเด็นที่ประเทศไทยควรพิจารณาและให้ความสำคัญในระยะยาวต่อไป

6) การระงับข้อพิพาทคดีเกี่ยวกับการลงทุน และพระราชบัญญัติ อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545

การระงับข้อพิพาทคดีเกี่ยวกับการลงทุนเป็นประเด็นสำคัญในเรื่องการให้ความคุ้มครองและอำนวยความสะดวกการลงทุนตามกรอบความตกลง ACIA และเป้าประสงค์ข้อ A.3 ข้างต้น โดยกรอบอาเซียนภายใต้ ACIA สนับสนุนให้นำระบบการระงับข้อพิพาท

คดีแบบ “Investor-State Arbitration” มาใช้ในการระงับข้อพิพาทคดีอันเกิดจากการลงทุน กรอบความตกลงอาเซียนตาม ACIA ได้วางหลักไว้ใน Section B ภายใต้เรื่อง “ข้อพิพาทการลงทุนระหว่างนักลงทุนกับรัฐสมาชิกอาเซียน” (มาตรา 28-41)* และโดยเฉพาะมาตรา 40.1 ซึ่งบัญญัติว่า

Subject to paragraphs 2 and 3, when a claim is submitted under Article 33 (Submission of a Claim), the tribunal shall decide the issues in dispute in accordance with this Agreement, any other applicable agreements between the Member States, and the applicable rules of international law and where applicable, any relevant domestic law of the disputing Member State.

จะเห็นได้ว่า ตามมาตรา 40.1 ประกอบมาตรา 33 ภายใต้กรอบกติกา ACIA ของอาเซียนให้สิทธินักลงทุนในการเลือกวิธีการระงับข้อพิพาท แม้จะมีได้กำหนดให้นำมาใช้ แต่สนับสนุนให้รัฐสมาชิกอาเซียนปรับใช้ระบบดังกล่าวภายใต้กฎเกณฑ์ของกฎหมายระหว่างประเทศ (มาตรา 40.1)** โดยเฉพาะกฎเกณฑ์ของ International Centre for Settlement of Investment Disputes (ICSID)*** ประเด็นนี้มีได้เกี่ยวข้องกับการแก้ไขกฎหมายภายในของไทย แต่เกี่ยวข้องกับการเข้าเป็นภาคี ICSID ซึ่งประเทศไทยยังมีได้เป็นภาคี ประเด็นดังกล่าวควรมีการทบทวนท่าทีของประเทศไทยต่อไป

4.3.4 การรวมตัวภาคการเงิน การเข้าถึงบริการทางการเงิน และเสถียรภาพทางการเงินตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ A.4

ในเรื่องการรวมตัวภาคการเงิน การเข้าถึงบริการทางการเงิน และเสถียรภาพทางการเงินซึ่งเป็นพันธกรณีประการหนึ่งของ AEC Blueprint ตามที่ปรากฏในข้อ A.4 มีกฎหมายสำคัญสองฉบับที่มีความพร้อมและสอดคล้องกับกรอบพันธกรณีของไทยภายใต้ AEC คือพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2535 กฎหมายทั้งสองฉบับเกี่ยวพันกับประเด็นการรวมตัวภาคการเงิน การเข้าถึงบริการทางการเงิน และเสถียรภาพทางการเงินตามข้อ A4 ซึ่งกรอบดังกล่าวของอาเซียนกำหนดให้ประเทศไทยปรับปรุงและพัฒนาระบบกฎหมายที่เกี่ยวกับการเงินและประกันภัย อย่างไรก็ตาม กรอบความตกลงอาเซียนมิได้กำหนดข้อผูกพันประการใดให้ไทยจะต้องดำเนินการเรื่องประกันภัย ดังนั้น ในเรื่องของการประกันภัยซึ่งอยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับ ประเทศไทยจึงยังไม่ต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

มีข้อพิจารณาประการหนึ่งเกี่ยวกับกฎหมายทั้งสองฉบับ ซึ่งกำหนดข้อจำกัดในเรื่องการถือครองหุ้นของชาวต่างชาติว่าต้องมีอัตราไม่มากกว่าร้อยละ 49 โดยต้องได้รับการอนุญาตจากคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย หากเกินกว่าร้อยละ 49 จะต้องขอผ่อนผันต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังโดยคำแนะนำของคณะกรรมการ กรณีนี้จึงถือว่าประเทศ

* ACIA (Arts. 28-41).

** Ibid, art. 40.1.

*** Ibid, art. 33.

ไทยได้ปรับปรุงระบบกฎหมายเกี่ยวกับประกันภัยเพื่อรองรับการเปิดเสรีบริการที่จะมีขึ้นในอนาคตของภูมิภาคอาเซียนไว้แล้ว อีกทั้งยังสอดคล้องกับเป้าประสงค์ในเรื่องการรวมตัวภาคการเงิน การเข้าถึงบริการทางการเงิน และเสถียรภาพทางการเงินตาม AEC Blueprint ข้อที่ A4

4.3.5 การอำนวยความสะดวกการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือและผู้ติดต่อทางธุรกิจตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ A.5

นอกเหนือจากกรอบความตกลง AFAS อาเซียนยังได้จัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมกัน (Mutual Recognitions Arrangements: MRAs) เปิดเสรีในธุรกิจบริการสาขาเร่งรัด 8 กลุ่ม ได้แก่ การพยาบาล การแพทย์ วิศวกรรม สถาปัตยกรรม การบัญชี การสำรวจ วิชาชีพทันตกรรม และการท่องเที่ยวใน MRAs ทั้ง 8 ฉบับเพื่อช่วยให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือระหว่างประเทศสมาชิกด้วย อันเป็นการส่งเสริมเสรีด้านบริการซึ่งอาศัยปัจจัยทางด้านกำลังคน หรือแรงงานฝีมือเป็นองค์ประกอบในการขับเคลื่อนโดยมีสาระสำคัญของพันธกรณีคือการอนุญาตให้แรงงานฝีมือ 8 กลุ่มดังกล่าวสามารถเข้ามาประกอบวิชาชีพในประเทศไทยได้อย่างเท่าเทียมกันตามหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ

ทั้งแปดกลุ่มมีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายไทยหลายฉบับ แต่มีพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ฯ ฉบับเดียวที่มีประเด็นให้ต้องทบทวนตั้งได้วิเคราะห์แล้วข้างต้น สำหรับกลุ่มกฎหมายที่เกี่ยวกับวิชาชีพ ตั้งแต่ การพยาบาล การแพทย์ วิชาชีพทันตกรรม วิศวกรรม สถาปัตยกรรม การสำรวจและวิชาชีพบัญชีเป็นกลุ่มกฎหมายที่มีความพร้อมและไม่ต้องแก้ไขเพราะมีความสอดคล้องกับพันธกรณีอาเซียนเกี่ยวข้องกับการอำนวยความสะดวกการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือและผู้ติดต่อทางธุรกิจตามข้อตกลงยอมรับร่วมกันแห่งอาเซียน (Mutual Recognition Arrangements: MRAs) และตาม AEC Blueprint ข้อ A.5 เกี่ยวข้องกับแรงงานผู้ประกอบการวิชาชีพดังต่อไปนี้ (1) วิชาชีพบัญชี (2) วิชาชีพด้านการแพทย์ (3) วิชาชีพทันตกรรม (4) วิชาชีพด้านวิศวกรรม (5) วิชาชีพด้านการพยาบาล (6) วิชาชีพด้านสถาปัตยกรรม และ (7) วิชาชีพด้านการสำรวจ โดยกลุ่มกฎหมายที่เกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพที่มีความพร้อมในการรองรับการเข้าสู่ AEC ของไทยประกอบด้วยกฎหมาย 10 ฉบับได้แก่

- พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525
- พระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. 2528
- พระราชบัญญัติวิชาชีพทันตกรรม พ.ศ. 2537
- พระราชบัญญัติเภสัชกรรม พ.ศ. 2537
- พระราชบัญญัติวิชาชีพการสัตวแพทย์ พ.ศ. 2545
- พระราชบัญญัติกายภาพบำบัด พ.ศ. 2547
- พระราชบัญญัติวิชาชีพเทคนิคการแพทย์ พ.ศ. 2547
- พระราชบัญญัติวิชาชีพบัญชี พ.ศ. 2547
- พระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ. 2543
- พระราชบัญญัติวิศวกร พ.ศ. 2542

กฎหมายทั้ง 10 ฉบับเกี่ยวข้องกับพันธกรณีของประเทศไทยในเรื่องการเปิดเสรีบริการในสาขาเร่งรัด (สาขาวิชาชีพหรือ professional services) ซึ่งอาเซียนได้จัดทำเป็นข้อตกลงยอมรับร่วมกัน (MRAs) ในแต่ละเรื่องรวม 7 สาขาบริการวิชาชีพดังกล่าวข้างต้น

สำหรับในเรื่องการเปิดเสรีวิชาชีพด้านวิศวกรซึ่งกฎหมายของไทยมีความพร้อมได้ตกลงไว้ใน ASEAN Mutual Recognition Arrangement on Engineering Services ซึ่งจัดทำขึ้นในวันที่ 9 ธันวาคม 2005 ที่ประเทศมาเลเซีย

เรื่องการเปิดเสรีบริการวิชาชีพด้านสถาปัตยกรรมตกลงไว้ในกรอบอาเซียน Mutual Recognition Arrangement on Architectural Services วันที่ 19 พฤศจิกายน 2007 ที่ประเทศสิงคโปร์ หรือเรื่องวิชาชีพด้านบัญชีกล่าวไว้ในข้อตกลงร่วมกันเรื่อง ASEAN Mutual Recognition Arrangement Framework on Accountancy จัดทำขึ้นในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2009 ที่อำเภอชะอำ-หัวหิน ประเทศไทย

เรื่องวิชาชีพการแพทย์ซึ่งครอบคลุมการประกอบวิชาชีพการแพทย์และสัตวแพทย์และเกี่ยวข้องกับ พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525 พระราชบัญญัติเภสัชกรรม พ.ศ. 2537 กรณีการไต่ยา พระราชบัญญัติวิชาชีพการสัตวแพทย์ พ.ศ. 2545 ซึ่งกฎหมายไทยมีความพร้อมตามข้อตกลงเกี่ยวกับการแพทย์ภายใต้ ASEAN Mutual Recognition Arrangement Framework on Medical Practitioners

ด้านวิชาชีพทันตกรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติวิชาชีพทันตกรรม พ.ศ. 2537 เป็นกฎหมายอีกฉบับที่ไทยมีความพร้อมตามกรอบความตกลงยอมรับร่วมกัน ASEAN Mutual Recognition Arrangement on Dental Practitioners

และเรื่องวิชาชีพการพยาบาลมีความเกี่ยวข้องกับ การผดุงครรภ์ กายภาพบำบัด และเจ้าหน้าที่ผู้ช่วยแพทย์เกี่ยวข้องกับกฎหมาย 3 ฉบับได้แก่ พระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. 2528 พระราชบัญญัติวิชาชีพกายภาพบำบัด พ.ศ. 2547 และพระราชบัญญัติวิชาชีพเทคนิคการแพทย์ พ.ศ. 2547 ซึ่งกฎหมายไทยทั้ง 3 ฉบับมีความสอดคล้องกับกรอบความตกลงของอาเซียนภายใต้ ASEAN Mutual Recognition Arrangement on Nursing

โดยสาระสำคัญของข้อตกลงยอมรับร่วมกันของอาเซียน (MRAs) ทั้ง 7 ฉบับ และพันธกรณีตาม AEC Blueprint ข้อ A.5 คือการกำหนดอนุญาตให้แรงงานวิชาชีพใน 7 สาขาดังกล่าวสามารถประกอบวิชาชีพในประเทศอาเซียนได้โดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องสัญชาติ ตามหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment: NT) กล่าวคือ แรงงานสัญชาติอาเซียนจะเข้ามาประกอบวิชาชีพในประเทศไทยจะต้องได้รับการปฏิบัติไม่ด้อยไปกว่าที่ประเทศไทยปฏิบัติต่อคนชาติ เพื่อเกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานที่มีฝีมืออย่างเสรีอันเป็นองค์ประกอบสำคัญของเป้าประสงค์ในเรื่องการเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวของอาเซียน ข้อ A5. เมื่อพิจารณาบทบัญญัติของพระราชบัญญัติทั้ง 10 ฉบับดังกล่าว พบว่าไม่มีการจำกัดเรื่องสัญชาติของผู้ประกอบวิชาชีพไว้เป็นการเฉพาะจึงไม่มีความจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติดังกล่าวในเรื่องการอนุญาตให้ผู้ประกอบการสัญชาติอาเซียนเข้ามาประกอบวิชาชีพภายใต้กฎหมายทั้ง 10 ฉบับ

กล่าวได้โดยสรุปว่า พระราชบัญญัติทั้ง 10 ฉบับดังกล่าวข้างต้น มิได้กำหนดห้ามแรงงานมีฝีมือในเรื่องดังกล่าวเข้ามาในทำงานในประเทศไทย กฎหมายดังกล่าวจึงถือว่าสอดคล้องกับพันธกรณีของไทยภายใต้กรอบความตกลงของอาเซียนจึงไม่ต้องปรับปรุงแก้ไข

4.3.6 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในห่วงโซ่มูลค่าโลกตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ A.6

ประเด็นการดำเนินการในเรื่องการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในห่วงโซ่มูลค่าโลกตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ A.6 เป็นกรอบดำเนินการที่มีได้เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงกฎหมายภายในของไทย แต่เป็นเรื่องของการจัดทำนโยบายภาครัฐเพื่อวางกลยุทธ์ร่วมกัน หรือการประสานงานระหว่างรัฐสมาชิก อาทิ การแลกเปลี่ยนและแบ่งปันข้อมูล และติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกอาเซียนเพื่อวางแผนแนวทางการสร้างและอำนวยความสะดวกทางการค้า เป็นต้น

4.3.7 นโยบายด้านการแข่งขันที่มีประสิทธิภาพตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.1

เป้าประสงค์ที่สำคัญของการรวมเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคือการเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการแข่งขัน มีนวัตกรรม และมีพลวัตตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.1 โดยมีองค์ประกอบสำคัญคือการกำหนดให้มีนโยบายการแข่งขันที่มีประสิทธิภาพโดยอาเซียนได้กำหนดให้ประเทศไทยและสมาชิกดำเนินการด้านนโยบายการแข่งขันดังนี้

4.3.7.1 ให้มีการประกาศใช้กฎหมายการแข่งขันทางการค้าเมื่อมีการรวมตัวกันเป็น AEC

4.3.7.2 ให้แก้ไขและพัฒนาระบบกฎหมายและนโยบายด้านการแข่งขันทางการค้าเพื่อยกระดับและศักยภาพในการบังคับใช้

4.3.7.3 ให้พัฒนาระบบกฎหมายที่สอดคล้องกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจของประเทศและสอดคล้องกับหลักเกณฑ์สากล

4.3.7.1 การประกาศใช้กฎหมายการแข่งขันทางการค้า

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในสองประเทศอาเซียนแรกที่มีการตรากฎหมายเกี่ยวกับการแข่งขันทางการค้า โดยได้ตราพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้าขึ้นในปี พ.ศ. 2542 อีกประเทศหนึ่งคืออินโดนีเซียได้ตรากฎหมายดังกล่าวบังคับใช้ในปีเดียวกัน ในภูมิภาคอาเซียนมี 6 ประเทศรวมทั้งไทยและอินโดนีเซียที่มีการประกาศใช้กฎหมายการแข่งขันทางการค้า ได้แก่ สิงคโปร์ (2004) เวียดนาม (2004) ลาว (2004) และมาเลเซีย (2012) ส่วนอีก 4 ประเทศที่ยังไม่มีกฎหมายดังกล่าวบังคับใช้ ได้แก่ บรูไน กัมพูชา (อยู่ระหว่างการตรากฎหมาย) ฟิลิปปินส์และพม่า (ศักดา ธนิตกุล, 2560)

อันที่จริงประเทศไทยมีกฎหมายเกี่ยวกับการแข่งขันทางการค้าก่อนปี 2542 ประเทศไทยได้ตรากฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันการค้ำกำไรเกินควรซึ่งเกี่ยวกับการป้องกันการผูกขาด (Anti-Monopoly) ในช่วงภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ทั่วโลกรวมทั้งประเทศไทยประสบ

ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำอันเป็นผลมาจากภาวะสงคราม และการปิดกั้นตลาด ประชาคมโลกไม่เปิดการค้าเสรีระหว่างกัน ภายในประเทศไทยเกิดการกักตุนสินค้า เกิดการปฏิบัติทางการค้าอย่างไม่เป็นธรรม เป็นเหตุให้มีการตราพระราชบัญญัติป้องกันการค้ากำไรเกินควรขึ้นในปีพ.ศ. 2480 เพื่อควบคุมราคาสินค้า และป้องกันการกำหนดราคาสินค้าตามอำเภอใจ อย่างไรก็ตามกฎหมายฉบับดังกล่าว ไม่มีผลใช้บังคับในสถานการณ์ปัจจุบัน เป็นกฎหมายที่ใช้บังคับในภาวะฉุกเฉิน พระราชบัญญัติป้องกันการค้ากำไรเกินควร ได้รับการแก้ไขขึ้นในปีพ.ศ. 2483 และอีกครั้งในปี พ.ศ. 2484 จนกระทั่งมีพระราชบัญญัติป้องกันการค้ากำไรเกินควร พ.ศ. 2490 ซึ่งใช้บังคับได้ในสถานการณ์ปกติ จากพระราชบัญญัติป้องกันการค้ากำไรเกินควรสู่พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า ซึ่งประเทศไทยได้ตราขึ้นบังคับใช้ควบคุมดูแลปัญหาการผูกขาด เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจเดินไปตามกลไกตลาด หัวใจสำคัญของกฎหมายการแข่งขันทางการค้าคือการควบคุมพฤติกรรมทางการค้าที่ก่อให้เกิดการผูกขาด โดยพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542 ยังได้ระบุเหตุผลในการตรากฎหมายคือเพื่อป้องกันการกระทำอันเป็นการผูกขาด ลด หรือจำกัดการแข่งขันในการประกอบธุรกิจอย่างเป็นระบบ อันจะเป็นการส่งเสริมให้การประกอบธุรกิจเป็นไปอย่างเสรีและป้องกันมิให้เกิดการกระทำอันไม่เป็นธรรมในการประกอบธุรกิจกล่าวได้ว่ากฎหมายการแข่งขันทางการค้ายังมีมิติที่เกี่ยวกับการสร้างระบบภูมิคุ้มกันของระบบเศรษฐกิจไทยอีกด้วยหากบังคับใช้ให้เป็นผลในภาคปฏิบัติ (ศักดา ธนิตกุล, 2553)

4.3.7.2 การแก้ไขและพัฒนาระบบกฎหมายแข่งขันทางการค้าเพื่อยกระดับและศักยภาพการบังคับใช้

การพัฒนาระบบกฎหมายและนโยบายด้านการแข่งขันเป็นองค์ประกอบสำคัญในเรื่องการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยและสมาชิกอาเซียนอื่น โดยกรอบความร่วมมือด้านนโยบายการแข่งขันกำหนดให้ไทยดำเนินการทบทวนแก้ไขตลอดจนพัฒนาระบบกฎหมายและนโยบายด้านการแข่งขันภายในประเทศ อย่างไรก็ตาม ประเด็นดังกล่าวมิได้เป็นพันธกรณีให้ต้องปฏิบัติตามแต่เป็นกรอบความร่วมมือให้สมาชิกพิจารณาทบทวนตามความเหมาะสมของสภาพการณ์ในแต่ละประเทศเพื่อให้มีนโยบายด้านการแข่งขันที่มีประสิทธิภาพเท่านั้น

ฉะนั้น กรณีนี้จึงเป็นเพียงข้อเสนอแนะของรายงานวิจัยฉบับนี้ที่เกี่ยวกับการแก้ไขและพัฒนาระบบกฎหมายแข่งขันทางการค้าของไทยเพื่อยกระดับและศักยภาพในการบังคับใช้กฎหมายเท่านั้น โดยมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542 ดังนี้

1) มาตรา 25 ผู้มีอำนาจเหนือตลาด

ผู้ประกอบการที่มีศักยภาพในการผูกขาดทางการค้า แทรกแซงกิจการหรือตลาดต้องเป็นผู้ประกอบการที่มีอำนาจเหนือตลาดคำว่า “ผู้มีอำนาจเหนือตลาด” พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542 ได้กำหนดห้ามพฤติกรรมบางประการของผู้มีอำนาจเหนือตลาดไว้ในมาตรา 25 โดยกำหนดห้ามมิให้ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมีอำนาจเหนือตลาดกระทำการในลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้

- (1) กำหนดหรือรักษาระดับราคาซื้อหรือขายสินค้าหรือค่าบริการอย่างไม่เป็นธรรม
- (2) กำหนดเงื่อนไขในลักษณะที่เป็นการบังคับโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อมอย่างไม่เป็นธรรม ให้ผู้ประกอบการอื่นซึ่งเป็นลูกค้าของตนต้องจำกัดการบริการ การผลิต การซื้อหรือการจำหน่ายสินค้า หรือต้องจำกัดโอกาสในการเลือกซื้อหรือขายสินค้า การได้รับหรือให้บริการ หรือในการจัดหาสินค้าจากผู้ประกอบการอื่น
- (3) ระวัง อด หรือจำกัดการบริการ การผลิต การซื้อ การจำหน่าย การส่งมอบ การนำเข้ามาในราชอาณาจักรโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ทำลายหรือทำให้เสียหายซึ่งสินค้าเพื่อลดปริมาณให้ต่ำกว่าความต้องการของตลาด
- (4) แทรกแซงการประกอบธุรกิจของผู้อื่นโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

จะเห็นได้ว่า การเป็นผู้มีอำนาจเหนือตลาดไม่ผิดกฎหมายแต่การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่เข้าลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 25 กฎหมายห้ามและอาจเป็นความผิดในทางอาญาได้อีก เมื่อพิจารณาบทบัญญัติตามมาตรา 25 จะเห็นได้ว่ากฎหมายมิได้กำหนดหลักเกณฑ์การเป็นผู้มีอำนาจเหนือตลาดไว้ จึงมีประกาศเรื่อง “หลักเกณฑ์การเป็นผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมีอำนาจเหนือตลาด” ไว้ว่า

(1) เป็นผู้ประกอบการที่มีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 50 ขึ้นไปและมียอดขายรายเกิน 1,000 ล้านบาทขึ้นไป หรือ

(2) ผู้ประกอบธุรกิจ 3 รายแรกในตลาดที่มีส่วนแบ่งรวมกันตั้งแต่ร้อยละ 75 ขึ้นไป และมียอดขายรายเกิน 1,000 ล้านบาท

ผู้ประกอบการที่เข้าข่ายหลักเกณฑ์ดังกล่าวจะถูกจัดว่าเป็นผู้มีอำนาจเหนือตลาดพฤติกรรมของผู้ประกอบการดังกล่าวต้องถูกควบคุมภายใต้พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า การกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวใช้องค์ประกอบสำคัญ 2 ประการคือหลักเกณฑ์ทางด้านรายรายได้ และหลักเกณฑ์ทางด้านการครองส่วนแบ่งทางการตลาด ดูเหมือนว่าการกำหนดนโยบายเช่นนี้นั้นจะครอบคลุมธุรกิจส่งผลกระทบต่อการค้าในตลาดการค้าของไทย

อย่างไรก็ตาม จากรายงานการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าการกำหนดองค์ประกอบของผู้มีอำนาจเหนือตลาดดังกล่าว ทำให้มีผู้ประกอบการที่เข้าข่ายการเป็นผู้มีอำนาจเหนือตลาดได้น้อยราย ยิ่งกว่านั้นผู้เชี่ยวชาญจากธนาคารโลกยังให้ความเห็นไว้ว่า หลักเกณฑ์การกำหนดรายได้ของการเป็นผู้มีอำนาจเหนือตลาดของไทยถูกกำหนดไว้สูงจนเกินไปสำหรับประเทศไทย จึงทำให้มีผู้ประกอบการที่เข้าข่ายอยู่แค่ประมาณ 100 รายเท่านั้น การบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้าไทยในเรื่องพฤติกรรมของผู้มีอำนาจเหนือตลาดจึงถูกจำกัดอยู่ในวงแคบ ๆ ของผู้ประกอบการ 100 ราย ซึ่งเป็นประเด็นที่สมควรจะได้รับการศึกษาในเชิงลึกและจะได้มีการแก้ไขต่อไปส่วนในประเด็นการแก้ไขว่าควรจะเป็นหลักเกณฑ์ใดจะต้องมอบหมายให้คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญกำหนดหลักเกณฑ์อีกครั้งหนึ่งก่อนที่จะตราขึ้นบังคับใช้

2) มาตรา 26 การควบรวมกิจการอย่างไม่เป็นธรรม

มาตรา 26 เป็นอีกบทบัญญัติที่ป้องกันพฤติกรรมการผูกขาดทางการค้าในเรื่องการควบรวมกิจการอย่างไม่เป็นธรรม (merger) โดยมาตรา 26 บัญญัติไว้ว่า “ห้ามมิให้ผู้ประกอบธุรกิจ อันอาจก่อให้เกิดการผูกขาดหรือความไม่เป็นธรรมในการแข่งขัน ตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการ การควบรวมกิจการที่จะถือว่าเป็นกรณีอย่างไม่เป็นธรรมจะต้องเป็นมีพฤติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(1) การที่ผู้ผลิตรวมกับผู้ผลิต ผู้จำหน่ายรวมกับผู้จำหน่าย ผู้ผลิตรวมกับผู้จำหน่าย หรือผู้บริกรรวมกับผู้บริกร อันจะมีผลให้สถานะของธุรกิจหนึ่งคงอยู่และธุรกิจหนึ่งสิ้นสุดลงหรือเกิดเป็นธุรกิจใหม่ขึ้น

(2) การเข้าซื้อสินทรัพย์ทั้งหมดหรือบางส่วนของธุรกิจอื่นเพื่อควบคุมนโยบายการบริหารธุรกิจ การอำนวยการ หรือการจัดการ

(3) การเข้าซื้อหุ้นทั้งหมดหรือบางส่วนของธุรกิจอื่นเพื่อควบคุมนโยบายการบริหารธุรกิจ การอำนวยการ หรือการจัดการ (มาตรา 26)

จะเห็นได้ว่า การควบรวมกิจการที่จะเข้าข่ายเป็นความผิดตามพระราชบัญญัตินี้จะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการจะได้กำหนด และนับแต่บังคับใช้กฎหมายดังกล่าวมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 จนถึงปี พ.ศ. 2556 เพิ่งจะมีการจัดทำหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการควบรวมกิจการตามมาตรา 26 ซึ่งคงจะต้องรอดูติดตามต่อไปว่าหลักเกณฑ์ดังกล่าวจะมีผลบังคับใช้ได้มากน้อยเพียงใด

3) มาตรา 27 การตั้งข้อตกลงร่วมกันอย่างไม่เป็นธรรม

มาตรา 27 เป็นเรื่องของข้อตกลงร่วมกันอย่างไม่เป็นธรรมหรือการ “ฮั้ว” ซึ่งห้ามมิให้ผู้ประกอบธุรกิจใดร่วมกับผู้ประกอบธุรกิจอื่นกระทำการใดๆ อันเป็นการผูกขาด หรือลดการแข่งขัน หรือจำกัดการแข่งขันในตลาดสินค้าใดสินค้าหนึ่ง หรือบริการใดบริการหนึ่งในลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

(1) กำหนดราคาขายสินค้าหรือบริการเป็นราคาเดียวกัน หรือตามที่ตกลงกัน หรือจำกัดปริมาณการขายสินค้าหรือบริการ

(2) กำหนดราคาซื้อสินค้าหรือบริการเป็นราคาเดียวกัน หรือตามที่ตกลงกัน หรือจำกัดปริมาณการรับซื้อสินค้าหรือบริการ

(3) ทำความตกลงร่วมกันเพื่อเข้าครอบครองตลาดหรือควบคุมตลาด

(4) กำหนดข้อตกลงหรือเงื่อนไขในลักษณะสมรู้กัน เพื่อให้ฝ่ายหนึ่งได้รับการประมูลหรือประกวดราคาสินค้าหรือบริการ หรือเพื่อมิให้ฝ่ายหนึ่งเข้าแข่งขันราคาในการประมูลหรือประกวดราคาสินค้าหรือบริการ

(5) กำหนดแบ่งท้องที่ที่ผู้ประกอบการแต่ละรายจะจำหน่ายหรือลดการจำหน่ายสินค้าหรือบริการได้ในท้องที่นั้น หรือกำหนดลูกค้าที่ผู้ประกอบการแต่ละรายจะจำหน่ายสินค้าหรือบริการให้ได้โดยผู้ประกอบการอื่นจะไม่จำหน่ายสินค้าหรือบริการนั้นแข่งขัน

(6) กำหนดแบ่งท้องที่ที่ผู้ประกอบการแต่ละรายจะซื้อสินค้าหรือบริการได้ หรือกำหนดตัวผู้ซึ่งผู้ประกอบการจะซื้อสินค้าหรือบริการได้

(7) กำหนดปริมาณของสินค้าหรือบริการที่ผู้ประกอบการแต่ละรายจะผลิต ซื้อ จำหน่าย หรือบริการ เพื่อจำกัดปริมาณให้ต่ำกว่าความต้องการของตลาด

(8) ลดคุณภาพของสินค้าหรือบริการให้ต่ำกว่าที่เคยผลิตจำหน่าย หรือให้บริการ โดยจำหน่ายในราคาเดิมหรือสูงขึ้น

(9) แต่งตั้งหรือมอบหมายให้บุคคลใดแต่ผู้เดียวเป็นผู้จำหน่ายสินค้าหรือให้บริการอย่างเดียวกันหรือประเภทเดียวกัน

(10) กำหนดเงื่อนไขหรือวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการซื้อหรือการจำหน่ายสินค้าหรือการบริการ เพื่อให้ปฏิบัติเป็นแบบเดียวกันหรือตามที่ตกลงกัน

ในกรณีที่มีความจำเป็นทางธุรกิจที่ต้องกระทำการตาม (5) (6) (7) (8) (9) หรือ (10) ในระยะเวลาใดระยะเวลาหนึ่ง ให้ผู้ประกอบการยื่นคำขออนุญาตต่อคณะกรรมการ

กล่าวได้ว่า ผู้ร่างกฎหมายดังกล่าว ได้ให้ความยืดหยุ่นเกี่ยวกับพฤติกรรมการสร้างข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการมาตรา 27 ไว้อย่างมาก โดยเปิดโอกาสให้ขออนุญาตเพื่อกระทำการได้ ตามมาตรา 27(5)-(10) ข้างต้น และได้มีการจัดเตรียมระบบ เช่น การออกประกาศคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าเรื่อง แบบ หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นคำขออนุญาตกระทำการร่วมกันผูกขาดหรือจำกัดการแข่งขัน และนับแต่วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2543 จนถึงปัจจุบันยังไม่ปรากฏว่ามีผู้ประกอบการรายใดยื่นคำขอละเลย ประเด็นที่เป็นปัญหาคือ ปัจจัยสำคัญอะไรที่ทำให้ระบบการอนุญาตไม่ทำงานเหมือนที่ผู้ร่างกฎหมายได้ออกแบบไว้อย่างประณีต เป็นขั้นตอนและน่าจะเป็นประโยชน์ ตลอดจนเหมาะสมกับสภาพการณ์ของประเทศไทย ประเด็นดังกล่าวเป็นอีกข้อที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงระบบการให้อนุญาตว่าควรจะเป็นอย่างไรจึงจะทำให้ระบบสามารถทำงานและบรรลุวัตถุประสงค์ได้

4) มาตรา 29 การปฏิบัติทางการค้าอย่างไม่เป็นธรรม

มาตรา 29 เกี่ยวกับการปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม และเป็นอีกบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้าที่ควรแก้ไขปรับปรุงโดยบัญญัติไว้ว่า “ห้ามมิให้ผู้ประกอบการกระทำการใด ๆ อันมิใช่การแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม และมีผลเป็นการทำลาย ทำให้เสียหาย ชัดขวาง กีดกันหรือจำกัดการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการอื่น หรือเพื่อมิให้ผู้อื่นประกอบธุรกิจ หรือต้องล้มเลิกการประกอบธุรกิจ”

การกำหนดบทบัญญัติตามมาตรา 29 มีเจตนาที่จะบังคับใช้กฎหมายการแข่งขันทางการค้าในการป้องกันปัญหาการปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม อันที่จริงขอบเขตการบังคับใช้เรื่อง “การปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม” (Unfair Competition) ตามมาตรา 29

มีขอบเขตที่กว้างขวางมาก การออกมาตรา 29 เป็นการอุดช่องว่างของกฎหมายในกรณีที่ไม่มีกฎหมายบทใดในพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้ามาใช้บังคับได้ มาตรา 29 จะเป็นบทกฎหมายที่ใช้บังคับเพื่อป้องกันปัญหาการปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมได้ หรือในกรณีทางการค้าอื่น อาทิ เรื่องทางศุลกากร หรือทรัพย์สินทางปัญญา หากไม่มีบทกฎหมายที่สามารถบังคับใช้แก่พฤติการณ์แห่งคดีได้ เกิดเป็นสุญญากาศ สามารถบังคับใช้มาตรา 29 เป็นตัวอุดช่องว่างได้

อย่างไรก็ตาม เกิดปัญหาในทางปฏิบัติว่า กรณีตามมาตรา 29 ใช้บังคับเฉพาะผู้ประกอบการต่อผู้ประกอบการเท่านั้น ทำให้การออกแบบกฎหมายเรื่อง Unfair Competition ไม่สามารถใช้งานในภาคปฏิบัติได้ และนับแต่การประกาศใช้กฎหมายฉบับดังกล่าว จนถึงปัจจุบันยังไม่มีกรณีการปฏิบัติทางการค้าใด ๆ ที่เป็นความผิดตามมาตรา 29 กรณีตามมาตรา 29 จึงสมควรทบทวนแก้ไขบทบัญญัติให้ครอบคลุมมากกว่าที่เป็นอยู่ และควรมีคณะกรรมการศึกษาและทบทวนแนวทางแก้ไขต่อไป

4.3.7.3 การพัฒนาระบบกฎหมายแข่งขันทางการค้าให้สอดคล้องกับ สถานการณ์ของประเทศและหลักเกณฑ์สากล

กรอบความตกลงของอาเซียนยังได้กำหนดให้ประเทศไทยพัฒนาระบบกฎหมายแข่งขันให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศและเป็นไปตามหลักเกณฑ์สากล ประเด็นนี้เกี่ยวกับการเปิดเสรีบริการในภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งอยู่ภายใต้บังคับของกรอบความตกลงของอาเซียนว่าด้วยการเปิดเสรีบริการ (AFAS) และการลงทุนในธุรกิจที่สำคัญตามกรอบความตกลง ACIA ยิ่งกว่านั้นยังเกี่ยวพันกับการเปิดเสรีธุรกิจบริการที่สำคัญ อาทิ ด้านพลังงาน ด้านการขนส่ง ด้านประปา ด้านการสื่อสารโทรคมนาคม ซึ่งอยู่ภายใต้บังคับของข้อตกลงทางการค้าที่เกี่ยวกับบริการ (General Agreement on Trade in Services: GATS) ของ WTO

อย่างไรก็ตาม เนื้อหาของ Blueprint มิได้ลงรายละเอียดไว้แต่ประการใด ฉะนั้น การวิเคราะห์ในส่วนนี้จึงเป็นมุมมองของรายงานวิจัยที่เสนอแนะแนวทางการพัฒนาระบบกฎหมายแข่งขันทางการค้าเท่านั้น ซึ่งกรณีนี้เกี่ยวข้องกับมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้าซึ่งบัญญัติไว้ว่า

พระราชบัญญัตินี้มิให้ใช้บังคับแก่การกระทำของ

- (1) ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค หรือราชการส่วนท้องถิ่น
- (2) รัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ
- (3) กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ หรือชุมนุมสหกรณ์ ซึ่งมีกฎหมายรับรอง และมีวัตถุประสงค์ดำเนินการทางธุรกิจเพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพของเกษตรกร
- (4) ธุรกิจตามที่กำหนดโดยกฎกระทรวง ซึ่งอาจกำหนดให้ยกเว้นการใช้บังคับทั้งฉบับหรือแต่เฉพาะบทบัญญัติหนึ่งบทบัญญัติใดของพระราชบัญญัตินี้ก็ได้

บทบัญญัติมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า ไทยทำให้มีกลุ่มธุรกิจหลายประเภทได้รับการยกเว้นไม่ต้องแข่งขันทางการค้า ได้แก่ การบริการด้านพลังงาน อาทิ ไฟฟ้า การบริการขั้นพื้นฐานแห่งรัฐ อาทิ การประปา ธุรกิจการขนส่ง อาทิ การรถไฟแห่งประเทศไทย องค์การขนส่งมวลชน หรือธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว อาทิ สวนพฤกษศาสตร์ หรือสวนสัตว์ เป็นต้น เมื่อพิจารณาธุรกิจที่ได้รับยกเว้นตามมาตรา 4 ของกฎหมายการแข่งขันทางการค้า จะพบว่าโดยส่วนใหญ่เป็นธุรกิจที่อาเซียนให้ความสำคัญในการเปิดเสรีบริการและการลงทุน กรณีนี้จึงเป็นประเด็นที่ประเทศไทยต้องทบทวนว่าธุรกิจใดเป็นธุรกิจที่ควรจะได้รับ การแปรรูปจากรัฐวิสาหกิจเป็นองค์กรเอกชนเพื่อสนับสนุนให้นักลงทุนเข้ามาลงทุนได้อย่างเสรี และไม่ตกอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า ฉะนั้น ประเด็นนี้ควรจะให้มีคณะกรรมการกำกับดูแลและประเมินผลว่าธุรกิจกลุ่มใดควรยกฐานะให้เป็นองค์กรเอกชนเพื่อเข้าสู่ตลาดแข่งขันอย่างเสรีซึ่งจะเป็นผลดีต่อผู้บริโภค

4.3.8 การคุ้มครองผู้บริโภคตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.2

กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นอีกกลุ่มกฎหมายที่ประเทศไทยมีความพร้อมตามพันธกรณีของ AEC ในข้อ B.2 การคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งกำหนดให้สมาชิกทุกประเทศสนับสนุนเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภค โดยประเทศไทยได้ดำเนินการมากกว่าพันธกรณีที่วางไว้ในเรื่องดังกล่าว โดยมีพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 บังคับใช้อย่างยาวนานแล้ว

ประเด็นกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคจึงไม่เป็นปัญหาสำหรับประเทศไทยที่จะต้องทบทวนแก้ไขบทกฎหมาย แต่เป็นประเด็นของหน่วยงานภาครัฐที่จะต้องจัดทำเป็นแผนดำเนินการตามพันธกรณีของไทยภายใต้กรอบความตกลง AEC เป็นธรรมดาที่สินค้าเมื่อผ่านแดนเข้ามาในประเทศไทยย่อมต้องตกอยู่ภายใต้การบังคับของกฎหมายภายใน ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับแล้วแต่สินค้าแต่ละประเภท เป็นที่น่าสนใจว่ามีความเกี่ยวข้องกับหน่วยงานภาครัฐหลายองค์กร ได้แก่

- สำนักงานคณะกรรมการการคุ้มครองผู้บริโภค
- กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์
- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์
- กรมการประกันภัย
- สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

เกิดคำถามว่าหน่วยงานรัฐที่ดูแลเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภค ควรจะเป็นหน่วยงานใด สำนักงานคณะกรรมการการคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งมีเขตอำนาจที่กว้างขวางครอบคลุมทั่วประเทศอาจเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงแต่ยังมีประเด็นที่อาจทับซ้อนระหว่างหน่วยงานอื่นอาทิ กรมการค้าภายใน ของกระทรวงพาณิชย์ หรือกรณีเป็นสินค้าที่เข้าข่ายการกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา จึงเกิดประเด็นปัญหาเรื่องหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค และตามกรอบพันธกรณีของไทยภายใต้ Blueprint ข้อ B.2 กำหนดให้ประเทศไทยในฐานะสมาชิกอาเซียนสร้างเครือข่ายขององค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค ระหว่างหน่วยงานเพื่อให้การคุ้มครองผู้บริโภคบังเกิดผลในภาคปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

ประเด็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ดูแลผู้บริโภคของไทยจึงควรมีการศึกษาในเชิงลึกถึงโครงสร้างอำนาจหน้าที่ เขตอำนาจของแต่ละองค์กร ตลอดจนแนวทางในภาคปฏิบัติเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในเป็นระบบตามพันธกรณีภายใต้ AEC ต่อไป

4.3.9 การเสริมสร้างความร่วมมือด้านสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.3

การเสริมสร้างความร่วมมือด้านสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นอีกประเด็นที่สำคัญของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของอาเซียนโดยเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการแข่งขัน มีนวัตกรรมและมีพลวัต โดยมีสาระสำคัญของความร่วมมือด้านสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาใน 3 ลักษณะสำคัญ กล่าวคือ (1) การบริหารจัดการของสำนักงานทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยการเข้าเป็นภาคีสันติสัญญาความร่วมมือด้านทรัพย์สินทางปัญญาฉบับต่าง ๆ ภายใต้ WIPO (2) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านทรัพย์สินทางปัญญาในระดับภูมิภาคอาเซียน และการพัฒนาศักยภาพอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา และ (3) การส่งเสริมการสร้างสรรค์และการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์

จะเห็นได้ว่า กรอบความร่วมมือของอาเซียนในเรื่องสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญามีได้เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับกรอบกติกาของอาเซียน แต่เป็นเรื่องการบริหารจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญา หรือเป็นเรื่องนโยบายภาครัฐที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญากรณีนี้จึงกล่าวได้ว่าระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทยจึงมีความสอดคล้องกับกติกาของอาเซียนอยู่แล้ว ประเด็นที่สมควรจะพิจารณาต่อไป คือ แนวทางการสร้างความร่วมมือและการบริหารจัดการด้านสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งรายงานวิจัยฉบับนี้นำเสนอแนวทางการบริหารจัดการด้านสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งทั้งเป็นประเด็นที่ AEC Blueprint 2025 ข้อ B.3 ได้ระบุไว้ ดังนี้

4.3.9.1 การเข้าเป็นภาคีพิธีสารกรุงมาดริด

4.3.9.2 การสร้างระบบการจดทะเบียนออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นสากล

4.3.9.1 การเข้าเป็นภาคีพิธีสารกรุงมาดริด

การเข้าเป็นภาคีพิธีสารกรุงมาดริดได้รับการกล่าวไว้ในแผนปฏิบัติการของอาเซียนในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา (IPR Action Plan) ซึ่งออกตามบทบัญญัติมาตรา 3.2 ของกรอบความตกลงอาเซียนด้านทรัพย์สินทางปัญญาภายใต้ AFAIPC และผังพิมพ์เขียวของอาเซียนได้กำหนดเป็นสาระสำคัญในเรื่องสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาให้สมาชิกดำเนินการดังกล่าว ประเด็นนี้จึงเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้าพ.ศ. 2534 ของประเทศไทย และการเข้าเป็นสมาชิกอนุสัญญาระหว่างประเทศในเรื่องการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของไทยซึ่งโดยปกติประเทศไทยจะสงวนท่าทีเรื่องการเข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เห็นได้จากการเป็นสมาชิกสันติสัญญาฯ ของไทยในปัจจุบันมี เพียง 5 ฉบับหลักๆ ได้เข้าร่วมเป็นภาคีได้แก่ (1) ข้อตกลงทางการค้าที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา หรือ “ข้อตกลงทริปส์” ขององค์การการค้าโลก (TRIPS Agreement) (2) อนุสัญญากรุงเบิร์นว่าด้วยการคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรม (Berne Convention for the Protection of Literary and

Artistic Works) (3) อนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรม (Paris Convention for the Protection of Industrial Property) (4) อนุสัญญาองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO Convention) และ (4) สนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (Patent Cooperation Treaty)

1) พิธีสารกรุงมาดริด (Madrid Protocol)

พิธีสารกรุงมาดริด (Protocol relating to the Madrid Agreement concerning the International Registration of Marks: Madrid Protocol) เป็นหนึ่งในสองเอกสารสำคัญของระบบมาดริด (Madrid Systems) เอกสารอีกฉบับคือข้อตกลงกรุงมาดริดว่าด้วยการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า (Madrid Agreement concerning the International Registration of Marks) เอกสารทั้งสองฉบับเป็นอนุสัญญาที่อยู่ภายใต้การควบคุมขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization: WIPO) ตามกรอบพันธกรณีของอาเซียนกำหนดให้ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีเฉพาะพิธีสารกรุงมาดริดเท่านั้นซึ่งเป็นระบบที่สามารถยื่นคำขอรับการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าในประเทศเดียว แต่สามารถขอรับการคุ้มครองได้ในหลายประเทศหากปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขครบถ้วน

ในปัจจุบันมีประเทศที่เข้าเป็นภาคีพิธีสารกรุงมาดริดมากถึง 91 ประเทศ ด้วยเหตุที่ว่าการเข้าเป็นภาคีจะช่วยอำนวยความสะดวกให้ผู้ประกอบได้รับการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าในประเทศอื่นที่เป็นภาคีกับพิธีสารดังกล่าว ปัจจุบันมีเพียง 3 ประเทศในอาเซียนที่เข้าเป็นภาคีพิธีสารกรุงมาดริด ได้แก่ ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และเวียดนาม

2) ความจำเป็นในการเข้าเป็นภาคีพิธีสารมาดริดของไทย

ตามหลักเรื่องการค้าเครื่องหมายการค้าหรือการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศอื่นแล้ว เครื่องหมายการค้าจะได้รับการคุ้มครองก็ต่อเมื่อเป็นเครื่องหมายที่ได้รับการจดทะเบียน และในการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในประเทศหนึ่ง ไม่เป็นผลให้ได้รับการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าอีกประเทศหนึ่ง จึงเกิดปัญหาการนำเอาเครื่องหมายการค้าของประเทศหนึ่งไปจดทะเบียนอีกประเทศหนึ่ง การคุ้มครองเครื่องหมายการค้าจึงเป็นไปตามหลักดินแดน (territorial principle) ฉะนั้น เครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนในประเทศหนึ่ง จะได้รับการคุ้มครองในอีกประเทศต้องไปจดทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้าของประเทศนั้น พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ.2534 ของประเทศไทยก็เป็นแบบเดียวกัน โดยในมาตรา 10 บัญญัติไว้ว่า “เครื่องหมายการค้าอันพึงจะรับจดทะเบียนได้นั้น ผู้ขอจดทะเบียนเพื่อเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าอันหรือตัวแทน ต้องมีสำนักงานหรือสถานที่ที่นายทะเบียนสามารถติดต่อได้ตั้งอยู่ในประเทศไทย” บทบัญญัติดังกล่าวเป็นการยืนยันหลักดินแดนในระบบกฎหมายเครื่องหมายการค้าของไทย

อย่างไรก็ตาม มาตรา 11 ซึ่งได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมใหม่บัญญัติไว้ว่า “ในกรณีที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีแห่งอนุสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศ เกี่ยวกับการคุ้มครองเครื่องหมายการค้า หากคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าเป็นไปตามที่กำหนดใน

อนุสัญญา หรือความตกลงระหว่างประเทศดังกล่าว ให้ถือว่าคำขอดังกล่าวเป็นคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าตามกฎหมายไทย” ดูเหมือนว่าการบัญญัติมาตรา 11 จะเป็นการอุดช่องว่างของระบบกฎหมายเครื่องหมายการค้าไทยโดยการปรับใช้หลักเกณฑ์ของกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับเครื่องหมายการค้าให้หลักการจดทะเบียนตามระบบกฎหมายไทยมีความสอดคล้องกับแนวปฏิบัติของสากล แต่ปัจจุบันประเทศไทยยังมิได้เข้าเป็นภาคีที่เกี่ยวกับการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าฉบับใด ยิ่งกว่านั้น ผู้ประกอบการยังคงต้องไปยื่นคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในประเทศอื่นที่จะเข้าไปลงทุน และประเทศส่วนใหญ่ที่เป็นภาคีพิธีสารกรุงมาดริดยังเป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทยที่ผู้ประกอบการไทยไปดำเนินกิจการ หรือเป็นประเทศที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทยอย่างมาก อาทิ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น จีนและเกาหลีใต้ ฉะนั้น จึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นสำหรับไทยที่ควรจะเข้าเป็นภาคีพิธีสารกรุงมาดริด การเข้าเป็นภาคีสันธิสัญญาดังกล่าวหมายถึง การอำนวยความสะดวกให้ผู้ประกอบการสามารถยื่นคำขอเพียงครั้งเดียว และได้รับการคุ้มครองในทุก ๆ ประเทศที่เป็นภาคีพิธีสารกรุงมาดริด การอำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการดังกล่าวยังมีมิติเกี่ยวกับการเอื้อประโยชน์ในการลงทุนแก่นักลงทุนตามเป้าประสงค์ของอาเซียนข้อ A.3 และเรื่องเงินทุนตามข้อ A.4 การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาจึงถูกมองว่าเป็นมาตรการทางกฎหมายที่ลดการบิดเบือนทางการค้าระหว่างประเทศ เป็นกลไกที่จะทำให้ประเทศมีความสามารถในการแข่งขัน

ในปัจจุบันประเทศไทยโดยกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ได้เล็งเห็นความสำคัญดังกล่าว และได้ดำเนินการเกี่ยวกับการเตรียมตัวเข้าเป็นภาคีพิธีสารมาดริด ซึ่งได้รับความเห็นชอบตามมติคณะรัฐมนตรีในวันที่ 1 พฤษภาคม 2555 ขณะนี้อยู่ระหว่างการตรวจสอบคำขอเป็นภาคีของ WIPO

3) ผลกระทบต่อระบบกฎหมายไทย

การเข้าเป็นภาคีพิธีสารมาดริดยังหมายถึงการปรับปรุงพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้าพ.ศ. 2534 ของไทยซึ่งคงเป็นประเด็นที่ต้องปรับปรุงในรายละเอียดคงไม่ถึงขั้นการจัดทำเป็นพระราชบัญญัติใหม่ การเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าวมีประเด็นให้พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้าฯ ของไทยต้องปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตาราง 4.2 แสดงผลกระทบต่อระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทย

ลำดับ	ประเด็นที่ต้องแก้ไขเพิ่มเติม	มาตราที่เกี่ยวข้อง	ข้อกำหนดตามพิธีสารกรุงมาดริด
1	ยกเลิกบทบัญญัติที่ห้ามจดทะเบียนสำหรับสินค้าต่างจำพวกกันในคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าหนึ่งฉบับ	มาตรา 9	ในคำขอจดทะเบียนจะต้องระบุรายการสินค้าและหรือบริการที่ประสงค์จะขอรับความคุ้มครองโดยจะระบุไว้ก็จำพวกก็ได้ (มาตรา 3 พิธีสารมาดริด) และ Common Regulations Rule 9 (4)

ลำดับ	ประเด็นที่ต้องแก้ไขเพิ่มเติม	มาตราที่เกี่ยวข้อง	ข้อกำหนดตามพิธีสารกรุงมาดริด
2	แก้ไขเพิ่มเติมให้รัฐมนตรีมีอำนาจในการออกกฎกระทรวงเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าระหว่างประเทศ	มาตรา 11	
3	เพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับการจดทะเบียนและผลแห่งการจดทะเบียนโดยกำหนดว่าหากนายทะเบียนไม่แจ้งปฏิเสธการจดทะเบียนให้สำนักงานระหว่างประเทศทราบภายในระยะเวลา 18 เดือน ให้ถือว่านายทะเบียนจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า	มาตรา 12 – 17	พิธีสารมาดริดกำหนดให้สำนักงานทะเบียนของประเทศที่ถูกระบุเพื่อขอรับความคุ้มครองต้องแจ้งการปฏิเสธพร้อมแสดงเหตุผลให้ทราบภายใน 1 ปี นับแต่วันที่รับแจ้งจากสำนักงานระหว่างประเทศเกี่ยวกับคำขอนั้น อย่างไรก็ตาม ประเทศที่ถูกระบุเพื่อขอรับความคุ้มครองสามารถประกาศแสดงเจตนา (ตั้งข้อสงวน) ไว้ว่าจะขยายระยะเวลาการปฏิเสธคำขอเป็น 18 เดือน (มาตรา 5(2) พิธีสารมาดริด)
4	เพิ่มเติมบทบัญญัติโดยกำหนดให้ผู้ขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าระหว่างประเทศจะต้องชำระค่าธรรมเนียมต่อสำนักงานระหว่างประเทศ ก่อนที่กรมทรัพย์สินทางปัญญาจะจดทะเบียนให้	มาตรา 40	พิธีสารมาดริดได้กำหนดให้หน่วยงานภายในที่เกี่ยวข้องส่งคำแจ้งเรื่องค่าธรรมเนียมไปยังผู้ทรงสิทธิ ในกรณีที่การชำระค่าธรรมเนียมเฉพาะรายในส่วนที่สองได้กระทำภายในระยะเวลาที่กำหนด ให้หน่วยงานฯ บันทึกการชำระเงินนั้นลงในทะเบียนระหว่างประเทศ และแจ้งประเทศที่ถูกระบุชื่อ ในกรณีที่การชำระค่าธรรมเนียมเฉพาะรายในส่วนที่สองมิได้กระทำภายในระยะเวลาที่กำหนด ให้หน่วยงานดังกล่าว แจ้งประเทศที่ถูกระบุชื่อยกเลิกการจดทะเบียนระหว่างประเทศในทะเบียนระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเทศที่ถูกระบุชื่อ และแจ้งผู้ทรงสิทธิ

ลำดับ	ประเด็นที่ต้องแก้ไขเพิ่มเติม	มาตราที่เกี่ยวข้อง	ข้อกำหนดตามพิธีสารกรุงมาดริด
5	แก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจดทะเบียนตามคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าระหว่างประเทศ	มาตรา 11	พิธีสารมาดริดได้กำหนดให้ถือว่าวันที่ยื่นจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าระหว่างประเทศเป็นวันที่จดทะเบียนเครื่องหมายการค้าระหว่างประเทศ เว้นแต่ในกรณีที่สำนักงานระหว่างประเทศได้รับคำขอเกินสองเดือนนับแต่วันที่ผู้จดทะเบียนได้ยื่นคำขอจดทะเบียนต่อกรมทรัพย์สินทางปัญญา ให้ถือว่าวันจดทะเบียนคือวันที่สำนักงานระหว่างประเทศได้รับคำขอ (มาตรา 3(4) พิธีสารมาดริด)
6	แก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการโอนเครื่องหมายโดยให้สามารถแยกโอนสินค้าหรือบริการบางอย่างได้โดยไม่ต้องโอนเครื่องหมายชุด	มาตรา 48 – 52	พิธีสารมาดริดกำหนดให้แยกโอนบางรายการสินค้าหรือบริการได้ (Common Regulations Rule 25(1) (a) (i))
7	เพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับการแทนที่ การจดทะเบียนภายในประเทศโดยการจดทะเบียนระหว่างประเทศ	เพิ่มเติมตามพิธีสารมาดริด	พิธีสารมาดริดกำหนดให้การจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าระหว่างประเทศแทนที่ การจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าภายในประเทศที่ถูกระบุขอรับความคุ้มครองในคำขอจดทะเบียนระหว่างประเทศได้ โดยการแทนที่ดังกล่าวจะเกิดขึ้นเมื่อผู้จดทะเบียนเป็นบุคคลเดียวกัน และรายการสินค้าหรือบริการของเครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียนไว้ภายในประเทศที่ถูกระบุขอรับความคุ้มครองตรงกับรายการสินค้าและบริการในการจดทะเบียนระหว่างประเทศ (มาตรา 4 ทวิ พิธีสารมาดริด)

ลำดับ	ประเด็นที่ต้องแก้ไขเพิ่มเติม	มาตราที่เกี่ยวข้อง	ข้อกำหนดตามพิธีสารกรุงมาดริด
8	แก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการต่ออายุการจดทะเบียน โดยกำหนดให้เจ้าของเครื่องหมายการค้าสามารถยื่นคำขอต่ออายุต่อนายทะเบียนภายในเก้าสิบวันก่อนวันสิ้นอายุหรือภายในสองร้อยสิบวันนับแต่วันสิ้นอายุ เมื่อได้ยื่นคำขอต่ออายุพร้อมทั้งชำระค่าธรรมเนียมการต่ออายุภายในกำหนดเวลาดังกล่าวแล้ว ให้ถือว่าเครื่องหมายการค้านั้น ยังคงจดทะเบียนอยู่จนกว่านายทะเบียนจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น	มาตรา 54 – 56	พิธีสารมาดริดได้กำหนดให้เจ้าของเครื่องหมายการค้าสามารถยื่นคำขอต่ออายุ อย่างช้าที่สุดภายใน 6 เดือน นับแต่วันครบกำหนดการต่ออายุ โดยต้องชำระค่าธรรมเนียมเพิ่มเติม (มาตรา 7 พิธีสารมาดริด)
9	เพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับความเป็นอิสระของการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าระหว่างประเทศ	เพิ่มเติมตามพิธีสารมาดริด	พิธีสารมาดริดได้กำหนดว่าหลังจากวันจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าระหว่างประเทศแล้ว 5 ปี การจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าระหว่างประเทศจะเป็นอิสระจากการจดทะเบียนพื้นฐานที่ได้จัดไว้ก่อนหน้านี้กับสำนักงานต้นกำเนิด กล่าวคือ เครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนไว้กับสำนักงานต้นกำเนิดจะต้องได้รับความคุ้มครองตลอดระยะเวลา 5 ปี นับแต่วันจดทะเบียนระหว่างประเทศ หากการจดทะเบียนพื้นฐานถูกเพิกถอนหรือดำเนินการใดซึ่งมีผลให้ความคุ้มครองนั้นสิ้นไปภายในระยะเวลา 5 ปีดังกล่าว ความคุ้มครองเครื่องหมายการค้าระหว่างประเทศในประเทศต่าง ๆ จะสิ้นสุดตามไปด้วย (มาตรา 6(2) (3) (4) พิธีสารมาดริด)

ลำดับ	ประเด็นที่ต้องแก้ไขเพิ่มเติม	มาตราที่เกี่ยวข้อง	ข้อกำหนดตามพิธีสารกรุงมาดริด
10	เพิ่มเติมบทบัญญัติให้สามารถเปลี่ยนทะเบียนเครื่องหมายการค้าระหว่างประเทศเป็นคำขอจดทะเบียนภายในประเทศได้	เพิ่มเติมตามพิธีสารมาดริด	พิธีสารมาดริดกำหนดว่าภายใน 3 เดือนจากวันที่ทะเบียนเครื่องหมายการค้าระหว่างประเทศถูกเพิกถอนเจ้าของทะเบียนสามารถยื่นคำขอจดทะเบียนสำหรับเครื่องหมายการค้าเดียวกันนั้นสำหรับสินค้าหรือบริการเดียวกันต่อสำนักงานทะเบียนของประเทศที่ระบุในทะเบียนเครื่องหมายการค้าระหว่างประเทศที่ถูกเพิกถอนนั้นเป็นวันยื่นคำขอดังกล่าว (มาตรา 9 quinquies พิธีสารมาดริด)

4.3.9.2 การสร้างระบบการจดทะเบียนการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นสากล

นอกเหนือจากการเข้าเป็นภาคีพิธีสารกรุงมาดริด กรอบความตกลงอาเซียนยังได้สนับสนุนให้ประเทศไทยดำเนินการเกี่ยวกับการจดทะเบียนการออกแบบผลิตภัณฑ์ (designs) ซึ่งเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ประเด็นนี้กรอบความตกลงอาเซียน AFAIPC ก็ได้กำหนดให้ประเทศไทยดำเนินการอย่างไร และในผังดำเนินการของอาเซียนตาม Blueprint ก็มิได้กำหนดบรรทัดฐานไว้ แต่เป็นที่เข้าใจได้ว่าการกำหนดพันธกรณีให้ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนการออกแบบผลิตภัณฑ์ระหว่างประเทศเพื่อให้มีระบบบังคับใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากลตามที่กรอบกติกา AFAIPC กำหนดในมาตรา 3

แม้ประเทศไทยจะเป็นภาคีอนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรม แต่ออนุสัญญาดังกล่าวมิได้กล่าวถึงเรื่องกระบวนการ หรือการจัดการเกี่ยวกับการจดทะเบียน ฉะนั้น จึงจำเป็นจะต้องพิจารณาเอกสารกฎหมายระหว่างประเทศอื่นที่กล่าวถึงเรื่องกระบวนการจดทะเบียนการออกแบบผลิตภัณฑ์

1) อนุสัญญากรุงเฮก (Hague Agreement)

อนุสัญญากรุงเฮกว่าด้วยการจดทะเบียนออกแบบผลิตภัณฑ์ (Hague Agreement concerning the International Registration of Industrial Designs: Hague Agreement) เป็นอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนการออกแบบผลิตภัณฑ์ Hague Agreement มีลักษณะและกลไกการทำงานแบบเดียวกับ Madrid Protocol คือให้การคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์กับผู้ยื่นคำขอในประเทศที่ยื่นคำขอจดทะเบียนและประเทศอื่นที่เป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าวเพียงการยื่นจดทะเบียนเพียงครั้งเดียว ปัจจุบันอนุสัญญากรุงเฮกมีภาคี 62 ประเทศ โดยสิงคโปร์เป็นสมาชิกอาเซียนเพียงประเทศเดียวที่เป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าว

2) เหตุผลและความจำเป็นในการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญากรุงเฮก

เหตุผลและความจำเป็นในการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญากรุงเฮกสำหรับประเทศไทยคงต้องมองไปถึงเรื่องเหตุผลทางเศรษฐกิจ (Economic Justification) ปัจจุบันการคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 ในหมวดที่ 3 เรื่อง “สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์” (มาตรา 56 ถึง 65) การจดทะเบียนสิทธิบัตรการออกแบบฯ เป็นไปตามหลักดินแดนซึ่งเหมือนกับการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า จึงเกิดเป็นการสร้างภาระสำหรับผู้ประกอบการที่จะต้องไปยื่นคำขอจดทะเบียนการออกแบบผลิตภัณฑ์ในประเทศอื่นที่เข้าไปประกอบธุรกิจ

การจดทะเบียนออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นเรื่องการคุ้มครองแบบของสินค้าหรือภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะแตกต่างจากที่มีอยู่ ส่วนใหญ่เป็นแบบผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์และมีมูลค่าทางเศรษฐกิจ ในสินค้าหนึ่งผลิตภัณฑ์มีทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวพันอยู่หลายมิติ ตัวอย่างเช่น สินค้าประเภทรถถัง มีความเกี่ยวพันเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ เกี่ยวพันกับสิทธิบัตรเพราะการสร้างรถถังเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่มีนวัตกรรม รวมทั้งเกี่ยวข้องกับเครื่องหมายการค้าอีกมิติเพราะการจำหน่ายสินค้ามีประเด็นเรื่องเครื่องหมายการค้าเชื่อมโยง โดยปกติผู้ประกอบการจะต้องแน่ใจได้ว่าสินค้าที่ออกสู่ท้องตลาดไม่ถูกลอกเลียนจากบุคคลภายนอก อันจะส่งผลกระทบต่อการแข่งขันในเชิงพาณิชย์ของผู้ประกอบการ ฉะนั้น กฎหมายจึงเป็นมาตรการที่จะทำให้แน่ใจได้ว่าสินค้าที่ได้ออกแบบ ด้วยอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากสินค้าประเภทอื่นไม่ถูกคัดลอกปราศจากการคุ้มครองของกฎหมาย จะเป็นสาเหตุประการสำคัญทำให้ผู้ประกอบการไม่เลือกที่จะนำสินค้าที่มีมูลค่าทางทรัพย์สินทางปัญญา (IP Asset) ออกสู่ตลาด ในทำนองเดียวกัน ระบบคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์ในประเทศไทยไม่อำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการ การไม่อำนวยความสะดวกดังกล่าวอาจเป็นผลทำให้ผู้ประกอบการไม่กล้าเข้าไปเปิดตลาดใหม่ ๆ ในต่างประเทศ เพราะความยุ่งยากในเรื่องการจดทะเบียนและปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายที่อาจเพิ่มขึ้น และยังมีอาจทราบได้ว่าการเข้าไปลงทุนประกอบกิจการในต่างประเทศและการลงทุนกับทรัพย์สินทางปัญญาจะคุ้มทุนในเชิงพาณิชย์หรือไม่

การเข้าเป็นภาคีอนุสัญญากรุงเฮกของไทย จะช่วยอำนวยความสะดวกสำหรับผู้ประกอบการในการตัดความกังวลในเรื่องนี้ ฉะนั้น ประเด็นการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญากรุงเฮกเป็นอีกกรณีที่ไทยควรเร่งดำเนินการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าว และควรจัดตั้งคณะทำงานเพื่อดำเนินการ ตรวจสอบและศึกษาการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าวต่อไป

3) ผลกระทบต่อพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522

การเข้าเป็นภาคีอนุสัญญากรุงเฮกยังมีความหมายว่าประเทศไทยจะต้องปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ให้สอดคล้องกับกรอบความตกลงสากล ส่วนแนวทางในการปรับปรุงคงต้องมีคณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อดำเนินการในเรื่องนี้ต่อไป สำหรับรายงานศึกษานี้เสนอให้มีการคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์แยกออกจากพระราชบัญญัติสิทธิบัตรฯ ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

ประการแรก การคุ้มครองแบบอุตสาหกรรมหรือแบบผลิตภัณฑ์ ถูกบัญญัติไว้ในหมวด 3 เรื่องสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ มาตรา 56-65 เพียงเท่ามาตราและมีบทบัญญัติบางมาตราที่บังคับใช้จากหลักเกณฑ์เรื่องสิทธิบัตร มาโดยอนุโลม ทำให้การแก้ไขเกิดความยุ่งยากและซับซ้อน และอาจกระทบกระเทือนบทบัญญัติหลักเรื่องการคุ้มครองสิทธิบัตร

ประการที่สอง โดยที่เหตุผลของการนำเอาแบบอุตสาหกรรมมาอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายสิทธิบัตรไทยไม่มีความชัดเจนตั้งแต่แรกเริ่ม ทั้งๆ ที่การคุ้มครองออกแบบผลิตภัณฑ์ในประเทศไทยได้รับความสำคัญเมื่อประเทศไทยเข้าเป็นภาคี WTO และกรอบความตกลงของ WTO ภายใต้ TRIPS Agreement กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า ประเทศสมาชิก WTO สามารถเลือกการคุ้มครองแบบอุตสาหกรรมได้ว่าจะใช้ระบบกฎหมายใดระหว่าง ระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ หรือระบบกฎหมายเฉพาะ (มาตรา 25)* ประเทศไทยกลับเลือกใช้ระบบกฎหมายสิทธิบัตรซึ่งเป็นการปฏิบัติตามข้อตกลงทริปส์ของ WTO ขั้นสูง (Higher Standards) ซึ่งเหตุผลดังกล่าวอาจเป็นเพราะประเทศไทยได้รับอิทธิพลในการร่างมาจากกฎหมายออกแบบผลิตภัณฑ์ของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการกำหนดให้แบบอุตสาหกรรมเป็นส่วนหนึ่งของระบบสิทธิบัตร (ปวริศร เลิศธรรมเทวี, 2559ก, น. 150) ฉะนั้น การแยกบทบัญญัติเรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์จากพระราชบัญญัติสิทธิบัตรฯ เป็นการสร้างความชัดเจนให้ทั้งระบบการคุ้มครองสิทธิบัตรและการคุ้มครองแบบอุตสาหกรรมที่มีกฎหมายบังคับเฉพาะเรื่องอย่างชัดเจน

ประการที่สาม แยกประเด็นคุ้มครองแบบอุตสาหกรรมออกเป็นอีกพระราชบัญญัติหนึ่ง ซึ่งประเทศไทยยังสามารถเลือกใช้ระบบใดก็ได้ อันจะเป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกับข้อตกลง TRIPS ของ WTO ดังกล่าวข้างต้นที่ให้เลือกใช้ระบบกฎหมายลิขสิทธิ์หรือระบบกฎหมายเฉพาะ

โดยสรุป ประเด็นการจดทะเบียนการออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นอีกเรื่องที่ประเทศไทยต้องดำเนินการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญากรุงเฮกและมีการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ไปพร้อม ๆ กันกับการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้า ประเด็นนี้ ควรจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินการต่อไป

* Art. 25 of the TRIPS Agreement, stating that “1. Members shall provide for the protection of independently created industrial designs that are new or original. Members may provide that designs are not new or original if they do not significantly differ from known designs or combinations of known design features. Members may provide that such protection shall not extend to designs dictated essentially by technical or functional considerations. 2. Each Member shall ensure that requirements for securing protection for textile designs, in particular in regard to any cost, examination or publication, do not unreasonably impair the opportunity to seek and obtain such protection. Members shall be free to meet this obligations through industrial design law or through copyright law.” [emphasis in original].

4.3.9.3 การทบทวนประเด็นด้านการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอื่น ภายใต้ AEC

กรอบของอาเซียนยังได้กำหนดพันธกรณีสำหรับประเทศไทยในส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา อาทิ การทบทวนกฎหมายลิขสิทธิ์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 หรือการทบทวนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 หรือการตรากฎหมายเกี่ยวกับเทคโนโลยีชีวภาพ อย่างไรก็ตาม ประเด็นดังกล่าวมิได้เป็นพันธกรณีที่กำหนดให้ประเทศไทยและสมาชิกอาเซียนต้องดำเนินการ เป็นเพียงการวางเป้าหมายที่จะดำเนินการระหว่างสมาชิกอาเซียนในอนาคตต่อไป และประเด็นดังกล่าวอยู่นอกเหนือการวิเคราะห์ในรายงานวิจัยฉบับนี้

4.3.10 การเติบโตซึ่งขับเคลื่อนด้วยผลผลิตภาพ นวัตกรรม การวิจัยและพัฒนา และการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงพาณิชย์ตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.4

เรื่องการเติบโตซึ่งขับเคลื่อนด้วยผลผลิตภาพ นวัตกรรม การวิจัยและพัฒนา และการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงพาณิชย์เป็นประเด็นสืบเนื่องมาจากความร่วมมือด้านสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา โดยกรอบของอาเซียนสนับสนุนให้สมาชิกมีมาตรการเชิงนโยบายที่ต้องตอบสนองต่อการเติบโตซึ่งขับเคลื่อนด้วยผลผลิตภาพ นวัตกรรม การวิจัยและพัฒนาและการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงพาณิชย์ อันจะเห็นได้ว่าเป็นกรอบในเชิงนโยบายและเป็นเรื่องของการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ กรณีนี้จึงไม่มีประเด็นให้วิเคราะห์ถึงความสอดคล้องของระบบกฎหมายไทยกับกรอบกติกาของอาเซียนแต่อย่างใด

สำหรับการดำเนินงานภาครัฐของไทยในประเด็นดังกล่าวปรากฏให้เห็นในหลากหลายลักษณะตั้งแต่การสนับสนุนนโยบายเรื่อง Thailand 4.0 หรือการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงพาณิชย์มากยิ่งขึ้น มาตรการเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้ประเทศไทยพัฒนาไปสู่การเติบโตซึ่งขับเคลื่อนด้วยผลผลิตภาพ ซึ่งมีนวัตกรรม การวิจัยและพัฒนาและการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงพาณิชย์มากยิ่งขึ้นอันจะตอบสนองวัตถุประสงค์ของอาเซียนในข้อ B.4 อย่างมีนัยสำคัญ

4.3.11 ความร่วมมือด้านภาษีอากรตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.5

กรอบความตกลงของอาเซียนได้กำหนดให้ประเทศไทยดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิกอื่นอีก 9 ประเทศในอาเซียน เพื่อป้องกันการเสียภาษีซ้ำซ้อนระหว่างประเทศสมาชิก ตามเป้าประสงค์เรื่องการเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการแข่งขัน มีนวัตกรรมและมีพลวัต องค์กรประกอบข้อ B.5 เรื่องความร่วมมือด้านภาษีอากร

ประเด็นนี้ของไทยมีความพร้อมในการรองรับความเป็นอาเซียนอยู่แล้วกล่าวคือ ประเทศไทยได้มีการจัดทำข้อตกลงร่วมเรื่องการป้องกันการเสียภาษีซ้ำซ้อน (avoidance of double tax) ระหว่างประเทศสมาชิกถึง 7 ประเทศแล้วดังต่อไปนี้ ขาดเฉพาะบรูไนกับกัมพูชาเท่านั้น (ดูตาราง 4.3 แสดงข้อตกลงเรื่องการเสียภาษีซ้อนระหว่างประเทศไทยกับสมาชิกอาเซียน) (ข้อมูล ณ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2017)

ตาราง 4.3 ข้อตกลงเรื่องการเสียภาษีซ้อนระหว่างไทยกับสมาชิกอาเซียน

ประเทศสมาชิกอาเซียน	วันที่อนุสัญญาฯ มีผลใช้บังคับ	ปีภาษีที่มีผลบังคับใช้
พม่า	15 สิงหาคม 2554	1 มกราคม 2555
ฟิลิปปินส์	11 เมษายน 2526	1 มกราคม 2526
มาเลเซีย	2 กุมภาพันธ์ 2526	1 มกราคม 2526
ลาว	23 ธันวาคม 2540	1 มกราคม 2541
เวียดนาม	31 ธันวาคม 2535	1 มกราคม 2536
สิงคโปร์	27 เมษายน 2519	1 มกราคม 2519
อินโดนีเซีย	23 ตุลาคม 2546	1 มกราคม 2547

ที่มา: กรมสรรพากร ประเทศไทย (2016)

4.3.12 ธรรมชาติตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.6

ประเด็นเรื่องธรรมชาติเป็นอีกประเด็นที่มีได้เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อความสอดคล้องกับกรอบกติกาของอาเซียนแต่เป็นเรื่องการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการเสริมสร้างธรรมชาติ (Good Governance) รวมทั้งการสร้างโปร่งใสทั้งภาครัฐและเอกชน ประเด็นดังกล่าวจึงอยู่นอกเหนือขอบเขตของการศึกษาในครั้งนี้

4.3.13 กฎระเบียบที่มีประสิทธิผล ประสิทธิภาพ ความสอดคล้องและการตอบสนอง และแนวปฏิบัติที่ดีด้านกฎระเบียบตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.7

สำหรับประเด็นเรื่องกฎระเบียบที่มีประสิทธิผล ประสิทธิภาพ ความสอดคล้อง และการตอบสนองและแนวปฏิบัติที่ดีด้านกฎระเบียบ มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องความสอดคล้องของระบบกฎหมายภายในของไทยกับกรอบกติกาของอาเซียน อย่างไรก็ตาม เป้าประสงค์ในเรื่องดังกล่าวตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.7 มิได้กำหนดพันธกรณีให้ปรับปรุงกฎหมาย แต่เป็นเรื่องเชิงนโยบายที่สนับสนุนให้สมาชิกสร้างความร่วมมือระหว่างสมาชิกในการกำหนดนโยบายหรือองค์กรที่จะทำหน้าที่ดูแลในประเด็นด้านเศรษฐกิจและการค้า รวมทั้งการพัฒนากฎระเบียบที่จะนำมาใช้เป็นกรอบกติการะหว่างสมาชิก

4.3.14 การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.8

การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนเป็นอีกองค์ประกอบสำคัญของการเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการแข่งขัน มีนวัตกรรมและมีพลวัต การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนมีกรอบและขอบเขตอย่างไร กรอบของอาเซียนมิได้ให้คำนิยามและขอบเขตไว้ อย่างไรก็ตาม แนวคิดดังกล่าวมีวิวัฒนาการอย่างยาวนานและมีงานวิจัยที่กล่าวถึงในเรื่องนี้หลายฉบับ (ปวีศร เลิศธรรมเทวี, 2559ข) ซึ่งกล่าวโดยสรุปได้ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน คือ การพัฒนาอย่างรอบด้านทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ประเด็นเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนตาม AEC Blueprint

2025 ข้อ B.8 เป็นเรื่องนโยบายและการสร้างความร่วมมือระดับรัฐสมาชิก กรณีนี้จึงไม่มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเพื่อความสอดคล้องกับกรอบกติกาของอาเซียนแต่อย่างใด

4.3.15 แนวโน้มสำคัญของโลกและประเด็นใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้า ตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.9

ประเด็นเรื่องแนวโน้มสำคัญของโลกและประเด็นใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้าที่ปรากฏใน AEC Blueprint 2025 ข้อ B.9 เป็นเรื่องการกำหนดท่าทีของบรรดารัฐสมาชิกอาเซียน กรณีนี้จึงเป็นอีกประเด็นที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องความสอดคล้องของกฎหมายภายในของไทยกับกรอบกติกาของอาเซียน

4.3.16 การขนส่งตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.1

สำหรับประเด็นเรื่องการขนส่งเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความเชื่อมโยงและความร่วมมือรายสาขาที่เพิ่มขึ้นตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.1 เป็นเรื่องการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานแห่งรัฐในโครงการสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ ความร่วมมือด้านการคมนาคม การขนส่งทางบก การขนส่งทางทะเลและอากาศซึ่งเป็นกรอบกำหนดนโยบายระดับภาครัฐ จึงไม่มีประเด็นเรื่องการปรับปรุงกฎหมายแต่อย่างใด

4.3.17 โทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.2

ประเด็นเรื่องโทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นอีกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานแห่งรัฐ เป็นกรอบกำหนดนโยบายระดับภาครัฐ จึงไม่มีประเด็นเรื่องการปรับปรุงกฎหมายแต่อย่างใด

4.3.18 พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.3

กฎหมายว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์เป็นอีกกลุ่มกฎหมายที่ครอบคลุมพันธกรณีของ AEC ได้วางให้ประเทศไทยดำเนินการออกกฎหมายเกี่ยวกับ “ธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์” (E-Commerce) โดยกำหนดไว้ในเรื่องความเชื่อมโยง และความร่วมมือรายสาขาที่เพิ่มขึ้นตาม AEC Blueprint 2025 ในข้อ C.3 ดังระบุไว้ข้างต้น

ประเด็นนี้ เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ของไทยที่ได้รับการแก้ไขปรับปรุงอีกครั้งในปี พ.ศ. 2551 ประเด็นนี้ประเทศไทยจึงมีกฎหมายออกมารองรับพันธกรณีตามข้อ C.3 ของ AEC Blueprint 2025 แล้วจึงมีความสอดคล้องและไม่ต้องแก้ไขหรือตรากฎหมายขึ้นใหม่

4.3.19 พลังงานตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.4

สำหรับประเด็นเรื่องพลังงานตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.4 เป็นอีกประเด็นที่มีลักษณะเช่นเดียวกับเรื่องการขนส่ง และโทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศ กล่าวคือ

เป็นเรื่องการจัดทำแผนพัฒนาในโครงการสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานแห่งรัฐในหลาย ๆ มิติซึ่งเป็นการกำหนดนโยบายระดับภาครัฐ จึงไม่มีประเด็นเรื่องการปรับปรุงกฎหมายแต่อย่างใด

4.3.20 อาหาร การเกษตรและป่าไม้ตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.5

สำหรับประเด็นเรื่องการอาหาร การเกษตรและป่าไม้ตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.5 อาเซียนได้วางกรอบให้สมาชิกทบทวนมาตรการทางการค้าต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้า หรือการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ผลิตทางการเกษตร ประเด็นเรื่องการอาหาร การเกษตรและป่าไม้จึงเป็นการวางแนวนโยบายร่วมกันของสมาชิกอาเซียน กรณีนี้จึงไม่มีประเด็นที่ต้องพิจารณาความสอดคล้องของระบบกฎหมายภายในของไทยกับกรอบกติกาอาเซียนแต่อย่างใด

4.3.21 การท่องเที่ยวตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.6

ประเด็นเรื่องการท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบสำคัญในเรื่องความเชื่อมโยงและความร่วมมือรายสาขาที่เพิ่มขึ้นตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.6 โดยกำหนดให้สมาชิกพิจารณาเพิ่มความสามารถในการแข่งขันเรื่องการท่องเที่ยว และมีความร่วมมือระหว่างกัน ประเด็นเรื่องการท่องเที่ยวจึงมีลักษณะเป็นแนวนโยบาย และมีได้เกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องความสอดคล้องของกฎหมายกับกรอบกติกาของอาเซียนแต่อย่างใด

4.3.22 สุขภาพตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.7

ประเด็นเรื่องสุขภาพตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.7 เป็นอีกประเด็นที่มีได้เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับกรอบกติกาของอาเซียน แต่เป็นเรื่องการสร้างความร่วมมือระหว่างสมาชิกที่เกี่ยวกับประเด็นเรื่องสุขภาพ และในมิติอื่น ๆ อาทิ การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวกับระบบสุขภาพในอาเซียน ฉะนั้น กรณีนี้จึงเป็นอีกประเด็นที่ไม่มีผลกระทบต่อระบบกฎหมายไทยที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข

4.3.23 แร่ธาตุตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.8

สำหรับประเด็นเรื่องแร่ธาตุตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.8 เป็นอีกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานแห่งรัฐ โดยเฉพาะความร่วมมือด้านเหมืองแร่ และการลงทุนในโครงการดังกล่าวซึ่งปกติเป็นโครงการขนาดใหญ่ หรือ โครงการ “Mega Projects” ฉะนั้น กรณีในเรื่องแร่ธาตุตามข้อ C.8 ดังกล่าวจึงเป็นเรื่องกรอบกำหนดนโยบายระดับภาครัฐ และไม่มีประเด็นเรื่องการปรับปรุงกฎหมายแต่อย่างใด

4.3.24 วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.9

เรื่องวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.9 เป็นอีกประเด็นที่อาเซียนกำหนดเป็นกรอบความร่วมมือที่ไม่มีผลกระทบต่อระบบกฎหมายไทยที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข

4.3.25 การเสริมสร้างบทบาทของวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อมและรายย่อยให้ เข้มแข็งตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ D.1

ประเด็นเรื่องการเสริมสร้างบทบาทของวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อมและรายย่อยให้เข้มแข็งเป็นพันธกรณีที่ครอบคลุมของอาเซียนได้กำหนดไว้ในข้อ D.1 ประเด็นดังกล่าวจึงเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543 และพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติสองฉบับดังกล่าวจะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับเป้าประสงค์ของอาเซียนในเรื่องการยกระดับธุรกิจแบบ SMEs อยู่แล้ว กล่าวคือพระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการของธุรกิจที่จะได้รับการคุ้มครองและสนับสนุนไว้อย่างชัดเจนกิจการของชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนประกอบด้วยกลุ่มธุรกิจหลายด้าน ตั้งแต่ การผลิตสินค้า การให้บริการ การเกษตร หรือการดำเนินกิจการอื่น ๆ ที่เกิดจากคณะบุคคลร่วมกันจัดทำเป็นชุมชน เห็นได้ว่าธุรกิจที่ได้รับการคุ้มครองและสนับสนุนตามกฎหมายดังกล่าวครอบคลุมกิจกรรมหลายด้านสอดคล้องกับกรอบพันธกรณีของ AEC ข้อ D.1 ในเรื่องการยกระดับธุรกิจขนาดย่อมและเล็ก หรือ SMEs และมาตรา 5 ยังกำหนดหลักเกณฑ์การขอรับการสนับสนุนไว้อย่างชัดเจนว่าวิสาหกิจชุมชนที่จะขอรับการส่งเสริมตามกฎหมาย ให้ยื่นคำขอจดทะเบียนได้ที่กรมส่งเสริมการเกษตร พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ.2543 และพระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ในเรื่องธุรกิจแบบ SMEs จึงไม่ต้องแก้ไข

4.3.26 การเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่บทบาทของภาคเอกชน ตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ D.2

การเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่บทบาทของภาคเอกชนปรากฏใน AEC Blueprint 2025 ข้อ D.2 ซึ่งสนับสนุนให้สมาชิกดำเนินการเชิงนโยบายที่เอื้อประโยชน์ต่อการสร้างความเข้มแข็งของภาคธุรกิจและเอกชนในแต่ละประเทศสมาชิก กรณีเรื่องการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่บทบาทของภาคเอกชนจึงไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องความสอดคล้องของกฎหมายภายในกับกรอบกติกาของอาเซียน แต่เป็นเรื่องการบริหารจัดการภาครัฐ การกำหนดนโยบายและการบังคับใช้กฎหมายเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของเอกชนอันเป็นผลประโยชน์ของชาติ กรณีนี้อยู่นอกเหนือขอบเขตการวิจัยในครั้งนี้

4.3.27 ความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐและเอกชนตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ D.3

ประเด็นเรื่องความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐและเอกชนตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ D.3 เป็นอีกประเด็นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับกรอบกติกาของอาเซียน โดยอาเซียนเพียงแต่กำหนดให้สมาชิกดำเนินการเชิงนโยบายที่เกี่ยวกับการสร้างความ เป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐและเอกชนเท่านั้น

4.3.28 การลดช่องว่างการพัฒนาตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ D.4

ดังได้กล่าวข้างต้น ประเด็นเรื่องการลดช่องว่างการพัฒนา เป็นโครงการความร่วมมืออาเซียนที่ไทยและสมาชิกจะต้องร่วมมือกันพัฒนาในหลายประเด็น อาทิ การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานของมนุษย์ การพัฒนาทรัพยากรบุคคล การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ฯลฯ เป็นการกำหนดกรอบความร่วมมือของอาเซียนระดับระหว่างประเทศ จึงเป็นอีกประเด็นที่ไม่มีผลกระทบต่อระบบกฎหมายไทยที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข

4.3.29 การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินงานการรวมกลุ่มของภูมิภาคตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ D.5

กรอบพันธกรณีในเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินงานการรวมกลุ่มของภูมิภาคตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ D.5 เหมือนกับกรอบพันธกรณีในเรื่องการลดช่องว่างการพัฒนาข้างต้น กล่าวคือ เป็นประเด็นที่อาเซียนกำหนดไว้เชิงนโยบายไม่มีพันธกรณีให้ต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย

4.3.30 การเป็นส่วนสำคัญของประชาคมโลกตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ E

กรอบพันธกรณีสุดท้ายภายใต้การรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน คือ การเป็นส่วนสำคัญของประชาคมโลกตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ E โดยมีประเด็นให้พิจารณาสองประการสำคัญ ได้แก่ (1) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจกับภายนอกภูมิภาค และ (2) การยกระดับความร่วมมือในประชาคมโลก ดังต่อไปนี้

4.3.30.1 ประเด็นการมีส่วนร่วมกับภายนอกภูมิภาค

นอกเหนือจากการปรับปรุงระบบกฎหมายเศรษฐกิจให้มีความสอดคล้องกับกรอบความตกลงต่าง ๆ ของอาเซียนแล้ว กรอบพันธกรณีของไทยภายใต้ AEC ยังกำหนดให้ประเทศไทยในฐานะสมาชิกขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจออกสู่นอกภูมิภาคเพื่อการบูรณาการเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจโลกอันจะนำไปสู่การเป็นส่วนสำคัญของประชาคมโลกตามข้อ E

การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจกับภายนอกภูมิภาคดังกล่าว กรอบอาเซียนสนับสนุนให้สมาชิกดำเนินการด้วยการเจรจาทางการค้าเสรี (Free Trade Areas: FTAs) แบบพหุภาคีหรือกรอบความร่วมมืออื่น ๆ

กรอบพันธกรณีดังกล่าว ทำให้ประเทศไทยและสมาชิกอื่นภายใต้อาเซียนมีการทำข้อตกลงทางการค้าเสรีกับประเทศคู่เจรจาอื่นนอกภูมิภาค ทั้งในกลุ่มเอเชียตะวันออก (East Asia) หรือเรียกว่า “ASEAN + 3” เจรจากับประเทศจีน เกาหลีใต้และญี่ปุ่น และเจรจาเพิ่มเติมกับประเทศอินเดีย ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ เรียกว่า “ASEAN + 6” ดังต่อไปนี้

1) เขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน (ASEAN-China Free Trade Agreement)

ข้อตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีนลงนามในวันที่ 29 พฤศจิกายน 2004 เพื่อเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจด้านการค้า การเปิดเสรีบริการ การลงทุนและด้านอื่น ๆ ในลักษณะเดียวกับการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของอาเซียนแต่เป็นการเพิ่มตลาดเข้าสู่ประเทศจีนซึ่งเป็นตลาดที่ใหญ่ที่สุดในโลก การขยายความร่วมมือด้านเศรษฐกิจหมายความว่า นักลงทุนจีนย่อมได้รับสิทธิพิเศษเรื่องที่มีการเจรจาเสมือนเป็นนักลงทุนอาเซียน

นอกจากนั้น จีนกับอาเซียนยังได้ทำข้อตกลงร่วมกันด้านการลงทุนเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2008 ซึ่งมีผลใช้บังคับวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2015 เป็นการส่งเสริมเฉพาะด้านในเรื่องการลงทุนและการคุ้มครองการลงทุน และยังมีความร่วมมือทางเศรษฐกิจในกลุ่มแม่น้ำโขงเป็นพิเศษอีกด้วย

2) หุ้นส่วนทางเศรษฐกิจอาเซียน-ญี่ปุ่น (ASEAN-Japan Comprehensive Economic Partnership: AJCEP)

เป็นการเจรจาการค้าเสรีที่อาเซียนทำขึ้นกับประเทศญี่ปุ่นซึ่งมีระบบเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดประเทศหนึ่งของโลก มีตัวเลขการค้าและการลงทุนมากที่สุดประเทศหนึ่งในเอเชีย และเป็นคู่ค้าที่สำคัญของทุกประเทศในอาเซียน ความร่วมมือดังกล่าวมีจุดเริ่มต้นตั้งแต่การประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน วันที่ 7 ตุลาคม 2000 และมีมติระหว่างสมาชิกให้จัดทำกรอบความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับญี่ปุ่นมีผลให้เกิดกรอบความตกลงดังกล่าวในวันที่ 11 เมษายน 2008 โดยสาระสำคัญของการร่วมมือคือการเปิดเสรีการค้าสินค้า ด้วยการยกเลิกมาตรการที่ไม่ใช่ภาษี อาทิ การยกเลิกมาตรการจำกัดสินค้าขาเข้าหรือโควตา (quotas) ในส่วนที่เกี่ยวกับการเปิดเสรีบริการ และการลงทุน รวมทั้งการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งจะเปิดโอกาสให้อาเซียนมีความพร้อมมากยิ่งขึ้นกรอบความตกลงอาเซียน-ญี่ปุ่นยังให้ความร่วมมือด้านการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคอาเซียน โดยญี่ปุ่นมีแผนดำเนินการแลกเปลี่ยนทางทรัพยากรทางเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์เข้าสู่ประเทศอาเซียนด้วย

3) เขตการค้าเสรีอาเซียน-สาธารณรัฐเกาหลี (ASEAN-Korea Free Trade Agreement)

อีกประเทศที่อาเซียนได้จัดทำเขตการค้าเสรีคือสาธารณรัฐเกาหลีภายใต้ข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-เกาหลีใต้ ในการประชุมระหว่างอาเซียน-เกาหลีใต้ ครั้งที่ 7 ปี 2003 ที่เมืองบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ลงนามในวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2009 มีสาระสำคัญคือกำหนดให้มีการลดและยกเลิกภาษีในสินค้ากลุ่มปกติ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2010 และกลุ่มสินค้าอ่อนไหวให้เหลือเป็นร้อยละ 0 ภายในปี 2015 ทำให้การนำเข้าสินค้าที่มาจากเกาหลีใต้ในประเทศอาเซียนได้รับสิทธิพิเศษยกเว้นอากรเช่นกัน ส่วนการเปิดเสรีบริการมีการกำหนดในบางสาขาให้มีการเปิดเสรี อาทิ อสังหาริมทรัพย์ บริการทางด้านกฎหมาย และกลุ่มธุรกิจด้านการบันเทิง

4) **เขตการค้าเสรีอาเซียน-ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์**
(Agreement Establishing the ASEAN-Australia-New Zealand Free Trade Area: AANZFTA)

ข้อตกลงจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ (AANZFTA) กำเนิดขึ้นเมื่อผู้นำอาเซียน ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ลงนามในแถลงการณ์ร่วมกันเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2004 เพื่อจัดทำเขตการค้าเสรีจนกระทั่งมีการลงนามอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2009 จัดตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างกัน สาระสำคัญของการทำข้อตกลงคือการขยายตลาดอาเซียนเข้าสู่ประเทศออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์สองประเทศในทวีปใหม่ ด้วยการยกเลิกการอุดหนุนสินค้าเกษตร และมีการบริหารจัดการเรื่องกฎระเบียบทางการค้าสินค้าให้ เป็นไปตามกรอบกติกาของ WTO และภายใต้ GATT มากยิ่งขึ้น

นอกเหนือจากการค้าสินค้า กรอบความตกลง AANZFTA ยังครอบคลุมประเด็นเรื่องการลงทุนใน 4 ด้าน ได้แก่

- (1) การกำหนดให้มีความยืดหยุ่นในการเปิดเสรีบริการ
- (2) การเคลื่อนย้ายบุคคลธรรมดา
- (3) การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์
- (4) การเปิดเสรีด้านการลงทุนโดยมีการกำหนดกรอบใน

การส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน

5) **เขตการค้าเสรีอาเซียน-อินเดีย (ASEAN-India Free Trade Area: AIFTA)**

ข้อตกลงจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน-อินเดีย (AIFTA) มีการลงนามในวันที่ 13 สิงหาคม 2009 มีสาระสำคัญคล้ายคลึงกับการจัดทำข้อตกลงอื่น ๆ ระหว่างอาเซียนกับประเทศอื่น คือ การจัดทำกฎระเบียบเรื่องการค้าสินค้าให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลมากที่สุด รวมทั้ง จัดทำข้อตกลงเรื่องการลดภาษีศุลกากรสำหรับสินค้าขาเข้า ในเกือบทุก ๆ ประเภท ส่วนประเด็นที่เกี่ยวข้องเนื่องทางการค้าอื่น ๆ ยังอยู่ระหว่างการเจรจาเพิ่มเติมต่อไป

6) **เขตการค้าเสรีระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ**

นอกเหนือจากการจัดทำข้อตกลงภายใต้สมาชิกอาเซียนแล้ว ประเทศไทยยังมีการเจรจาจัดทำเขตการค้าเสรี (FTAs) ในแบบทวิภาคีกับคู่เจรจาอื่นดังต่อไปนี้

FTA ที่เจรจาเสร็จและมีผลใช้บังคับแล้ว ได้แก่ ไทย-ออสเตรเลีย ไทย-นิวซีแลนด์ ไทย-ญี่ปุ่น ไทย-อินเดีย

FTA ที่ลงนามแล้วแต่ยังไม่มีผลบังคับใช้ ได้แก่ ไทย-เปรู

FTA ที่รอการลงนามความตกลง ได้แก่ FTA ระหว่างไทย-อินเดีย พม่า ภูฏาน ศรีลังกา บังคลาเทศ (BIMSTEC)

FTA ที่เริ่มเจรจาใหม่ คือ FTA ระหว่างไทย-ชิลี

FTA ที่อยู่ระหว่างขอความเห็นชอบกรอบการเจรจา ได้แก่

FTA ระหว่างไทย-ยุโรป

FTA ที่หยุดการเจรจา ได้แก่ FTA ระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกา

และไทย-บาหลีเรน

ความสัมพันธ์ต่อกฎหมายศุลกากรไทย การจัดทำข้อตกลงร่วมมือทางการค้าเสรีมีผลกระทบต่อพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากรของไทย โดยเมื่อมีการจัดทำข้อตกลงการค้าเสรีจะมีการทบทวนประกาศเกี่ยวกับการกำหนดพิกัดอัตราศุลกากรที่ออกตามมาตรา 14 แห่งพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร ซึ่งในปัจจุบันกรมศุลกากร กระทรวงการคลัง ได้ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง ครบถ้วนสอดคล้องกับกรอบพันธกรณีของ AEC และข้อตกลง FTAs ที่ไทยได้ทำขึ้นอย่างสมบูรณ์จึงไม่เป็นประเด็นปัญหาให้ต้องแก้ไขบทกฎหมายประการใด

4.3.30.2 ประเด็นเรื่องการยกระดับความร่วมมือในประชาคมโลก

การยกระดับความร่วมมือของกลุ่มประเทศอาเซียนในประชาคมโลกเป็นกรอบพันธกรณีลำดับสุดท้ายที่กำหนดให้ประเทศไทยและสมาชิกอาเซียนอื่นดำเนินการให้ความช่วยเหลือทางด้านเทคนิคแก่ประเทศที่มีระดับการพัฒนาอยู่ในระยะแรกเริ่ม (less developed members) เพื่อเป็นการยกระดับความสามารถในอุตสาหกรรมและกระบวนการผลิตของประเทศเพื่อการก้าวเข้าสู่ตลาดโลกเป็นประเด็นของนโยบายภาครัฐ ไม่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงกฎหมายของไทย

4.3.30.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบูรณาการประชาคมอาเซียนเข้ากับระบบเศรษฐกิจโลก

การทำให้อาเซียนกลายเป็นส่วนสำคัญของประชาคมโลกตามเป้าประสงค์ที่วางไว้ภายใต้ AEC Blueprint 2025 คงได้จำกัดอยู่เฉพาะการเจรจาทำความตกลงเขตการค้าเสรี หรือการให้ความช่วยเหลือด้านเทคโนโลยีแก่ประเทศกำลังพัฒนาในระยะแรกเริ่มดังกล่าวข้างต้น อันที่จริง การที่อาเซียนจะเป็นส่วนสำคัญของระบบเศรษฐกิจโลกจำเป็นต้องมีการบูรณาการประชาคมอาเซียนให้กลมกลืนเข้ากับระบบเศรษฐกิจโลก ในส่วนสุดท้ายจะนำเสนอแนะแนวทางการเปิดเสรีการค้าและการลงทุน และความร่วมมือในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ และให้มุมมองทางด้านประโยชน์และผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากการดำเนินการดังกล่าว

1) การเพิ่มบทบาทในเวทีการค้าระหว่างประเทศ

การเจรจาการค้าเสรีมิได้จำกัดอยู่เฉพาะการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีดังได้กล่าวข้างต้น ระบบเศรษฐกิจของอาเซียนยังคงต้องพึ่งพาระบบเศรษฐกิจจากภายนอกภูมิภาค หรือระบบเศรษฐกิจโลกซึ่งมีระดับ (Scale) ที่ใหญ่กว่าของภูมิภาคอาเซียน การเพิ่มบทบาทของอาเซียนในเวทีการค้าระหว่างประเทศจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ส่งเสริมให้อาเซียนมีความสำคัญในสายตาของประชาคมโลก ซึ่งเวทีการค้าระหว่างประเทศภายนอกภูมิภาคดังกล่าว อาทิ องค์การการค้าโลก (WTO) มีความสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการค้า การลงทุนทั่วทุกประเทศ รวมทั้ง กลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน

สมาชิกอาเซียนยังคงมีบทบาทน้อยมากในเวทีการเจรจา ดังกล่าว พิจารณาได้จากกฎระเบียบที่เกิดขึ้นจากการเจรจาไม่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา หรือสภาพการณ์และระดับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศเท่าที่ควร อาทิ ประเด็นเรื่องการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ปัจจัยสำคัญอาจมีเหตุผลมาจากความต้องการเข้าสู่ตลาด (Market Access) ของประเทศกำลังพัฒนาในตลาดโลก ซึ่งต้องแลกกับการรับเอาข้อผูกมัดทางการค้า (trade packages) ที่ไม่เอื้ออำนวยกับการส่งเสริมการค้าภายในประเทศในหลายๆ ประเด็น หรืออาจเป็นเรื่องของผลประโยชน์ทางการเมือง เป็นต้น

นอกเหนือจากเวทีการค้าภายใต้ WTO ยังมีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในลักษณะอื่นๆ ที่สำคัญต่ออาเซียน อาทิ การเจรจาตามกรอบความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (Trans-Pacific Partnership: TPP) และการเจรจาความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership: RCEP) ซึ่งอาเซียนควรเพิ่มบทบาทในการเจรจาในเวทีดังกล่าวยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม กล่าวได้ว่า ไม่มีประเทศใดในโลกที่จะได้รับประโยชน์หรือผลกระทบเชิงลบสูงสุดจากการเจรจาการค้า เนื่องจากเป็นเรื่องการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางการค้า ซึ่งกรณีนี้แต่ละประเทศคงต้องชั่งน้ำหนักกว่าประเด็นใดทางการค้ามีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจภายในประเทศมากกว่ากัน กรณีนี้คงต้องอาศัยความสามารถในการเจรจาการค้าของแต่ละประเทศซึ่งแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ความรู้ของบุคคลากรภาครัฐ ซึ่งเป็นผลมาจากพื้นฐานทางการศึกษา โลกทัศน์และมุมมอง (perception) อันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ และมีความแตกต่างกันออกไป

แนวทางที่เป็นไปได้ในการเพิ่มบทบาทการเจรจาในเวทีการค้าระหว่างประเทศของสมาชิกอาเซียนคือการสร้างพันธมิตรทางเศรษฐกิจ ตัวอย่างที่ปรากฏอย่างเด่นชัดคือ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของสหภาพยุโรป (European Union) การจัดตั้งตลาดร่วมละตินอเมริกา (MERCOSUR) เป็นต้น การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของอาเซียนก็เช่นเดียวกัน เป็นการสร้างพันธมิตรทางเศรษฐกิจที่มีความสนใจในทิศทางเดียวกัน เมื่อพิจารณาถึงจำนวนของประเทศที่มีสถานะกำลังพัฒนาหรือพัฒนาในระยะแรกเริ่ม มีจำนวนที่มากกว่าประเทศพัฒนาแล้ว ฉะนั้น อาเซียนควรเพิ่มพันธมิตรทางเศรษฐกิจด้วยการร่วมมือกับประเทศดังกล่าวเหล่านี้ เพื่อเพิ่มอำนาจในการเจรจาต่อรองให้มากยิ่งขึ้นกรณีนี้สามารถดำเนินการได้หลายลักษณะ อาทิ การจัดทำ BITs การจัดทำ FTAs กับประเทศดังกล่าว หรือการจัดตั้งกลุ่มทางเศรษฐกิจใหม่ ความยากง่ายของการดำเนินการดังกล่าวคงอยู่ที่ภาวะในการเจรจาที่ชักจูง ดึงดูดและแสดงให้ถึงผลประโยชน์ร่วมกันซึ่งกรณีนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละรัฐบาล

2) การชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์และผลกระทบจากการเปิดเสรีทางการค้า

การเจรจาการค้าเสรีซึ่งนำไปสู่การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในลักษณะต่าง ๆ ก่อให้เกิดทั้งประโยชน์และผลกระทบทั้งการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจโลกและการพัฒนาในมิติต่าง ๆ แต่ขณะเดียวกันยังก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง อาทิ วิกฤตการเงิน การกีดกันทางการค้าในรูปแบบอื่น ๆ ที่มีมาตรการภาษี ความเหลื่อมล้ำทางสังคมซึ่งเกิดจากการพัฒนา

เศรษฐกิจและการกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกัน ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น กรณีนี้ สมาชิกอาเซียนต้องชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์ที่จะได้รับจากการเปิดการค้าอย่างเสรีกับผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นมาว่าอย่างไรส่งผลมากกว่ากัน ประเด็นนี้คงต้องอาศัยความสามารถของแต่ละรัฐบาลภายในประเทศที่ถกฉวยเอาประโยชน์ที่ได้จากการเปิดเสรีทางการค้า กรณีนี้คงไม่มีคำตอบตายตัวที่ชัดเจน (One-Size-Fit-All) ถึงความสำเร็จที่ชัดเจน อย่างไรก็ตามมีรายงานวิจัยหลายฉบับที่กล่าวถึงประเด็นในเรื่องนี้ และกรณีตัวอย่างของประเทศต่าง ๆ ที่ประสบความสำเร็จจากการค้าและการเปิดเสรีทางการค้า (Lee, 2016, p. 17-19)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

การศึกษาวิเคราะห์ประเด็นเรื่องประชาคมอาเซียนกับการปรับปรุงกฎหมายเศรษฐกิจ และการค้าของไทยในรายงานฉบับนี้ได้นำมาสู่การสรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผล โดยบทนี้จะได้ประมวลสรุปผลการศึกษา และอภิปรายผลการศึกษาตั้งแต่ภูมิหลังและสาระสำคัญของประชาคมอาเซียนทั้งสามเสาหลัก โดยเฉพาะเสาเศรษฐกิจ และกล่าวถึงพันธกรณีตามสนธิสัญญา และความเกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ รวมทั้งการออกหรือปรับแก้กฎหมายอนุวัติการซึ่งเป็นกระบวนการทำให้กฎหมายการค้าและการลงทุนของอาเซียนมีความสอดคล้องกันตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ตลอดจนนำเสนอรายชื่อกฎหมายสำคัญที่สมควรให้ปรับแก้เพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีตามความตกลงของอาเซียน รองรับการเตรียมความพร้อมสำหรับประเทศไทยสู่การเป็น ASEAN 2025 Forging Ahead Together

5.1.1 ประชาคมอาเซียน และพันธกรณีภายใต้เสาเศรษฐกิจของอาเซียน

อนุสนธิจากการที่ผู้นำอาเซียนได้ลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมือในอาเซียนฉบับที่ 2 ประกาศจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ภายในปี ค.ศ.2020 เมื่อปี ค.ศ.2003 และต่อมาในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 12 เมื่อเดือนมกราคม ค.ศ. 2007 ณ เมืองเซบู ประเทศฟิลิปปินส์ ผู้นำอาเซียนได้ตกลงให้จัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) เร็วขึ้นภายในปี ค.ศ. 2015

การจัดตั้งประชาคมอาเซียนในปี ค.ศ. 2015 มีสถานะเป็นองค์การระหว่างประเทศรูปแบบหนึ่งโดยมีกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) เป็นสนธิสัญญาหลักที่สมาชิกมีพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศที่จะต้องปฏิบัติตามและดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการจัดตั้งประชาคมอาเซียนทั้งสามเสาหลัก กฎบัตรอาเซียนมิได้เจาะจงว่าเสาหลักใดมีบทบาทหรืออิทธิพลมากกว่ากัน แต่เป็นการวางกรอบดำเนินงานของสมาชิกให้เป็นไปตามหลักการและวัตถุประสงค์ครอบคลุมมิติต่าง ๆ ในทุกแง่มุมของการดำเนินกิจการภายในของประเทศสมาชิกตั้งแต่การเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ การค้า สังคม วัฒนธรรมและการพัฒนาซึ่งรวมทั้งเรื่องวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชนที่ทุกประเด็นมีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกัน กล่าวได้ว่า ประชาคมอาเซียนเป็นองค์การระหว่างประเทศที่กลุ่มคนทั้งหลายดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายในประชาคมจึงปรากฏอยู่ทุกด้านทุกมุม

การที่กฎบัตรอาเซียนมิได้กำหนดให้ชัดเจนว่าเสาหลักใดมีบทบาทสำคัญมากกว่าเสาหลักอื่นจึงอาจกล่าวได้ว่าการรวมกลุ่มของอาเซียนก็คือการทำงานของสามเสาหลักอย่างกลมกลืนและเสมอภาคกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงสภาพบังคับทางกฎหมายและกฎเกณฑ์ที่เป็นรูปธรรมเสาหลักทางเศรษฐกิจน่าจะมีสภาพบังคับที่เข้มข้นกว่าเสาหลักในด้านอื่น รายงานวิจัยฉบับนี้ได้ศึกษา

วิเคราะห์ประเด็นตามเสาหลักทางเศรษฐกิจซึ่งดูเหมือนว่าจะใช้เป็นเสาหลักสำคัญของการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียน

5.1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และการอนุวัติกฎหมายภายในตามหลักกฎหมายสนธิสัญญา

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนส่งผลให้สมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ต้องเตรียมความพร้อมในการเปิดเสรีตลาดสินค้า บริการ แรงงานและการลงทุนเพื่อการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างสมบูรณ์โดยมีผังดำเนินการตามพิมพ์เขียวหรือ AEC Blueprint 2015 เป็นกรอบในการดำเนินการ และกรอบดำเนินการดังกล่าวได้ผ่านพ้นไปเข้าสู่ผังดำเนินการภายใต้ AEC Blueprint 2025

ดังที่ได้วิเคราะห์ไว้ในบทที่ 1 กรอบกติกาและพันธกรณีของอาเซียนในเรื่องเศรษฐกิจยังคงไม่มีผลบังคับใช้ภายในประเทศไทยแต่อย่างไรก็ตามประเทศไทยจะได้ดำเนินการแปลงเอกสารและกรอบความตกลงเป็นกฎหมายภายในตามหลักกฎหมายสนธิสัญญา และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบันที่ใช้บังคับอยู่ ได้ให้การรับรองไว้ในมาตรา 178 และกำหนดหลักการเกี่ยวกับหนังสือสัญญาระหว่างประเทศที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา กล่าวได้ว่า รัฐธรรมนูญซึ่งกำหนดกระบวนการทางนิติบัญญัติเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้กฎหมายภายในของไทยกับกรอบกติกาของอาเซียนมีความสอดคล้องกัน (Legal Harmonization) ตามหลักกฎหมายสนธิสัญญา

ประเทศไทยในฐานะรัฐสมาชิก จำเป็นต้องแก้ไขปรับปรุงกฎหมายซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนให้สอดคล้องกับเป้าหมายของอาเซียนเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดจากการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน รายงานวิจัยฉบับนี้จึงได้ศึกษากรอบกติกาและความตกลงของ AEC และนำกรอบกติกาและความตกลงดังกล่าวมาวิเคราะห์ถึงพันธกรณีที่ประเทศไทยจะต้องผูกพันในการปรับปรุงแก้ไข ยกเลิกหรือยกเว้นกฎหมายภายในเพื่อให้สอดคล้องกับการรวมตัวทางเศรษฐกิจของอาเซียนอย่างลงตัวภายในปี ค.ศ. 2025 และศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบจากการเข้าเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของประเทศไทยที่มีต่อภาคส่วนต่าง ๆ และให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงระบบกฎหมายและนโยบาย รวมตลอดทั้งการจัดทำกรอบในการปฏิรูปกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้อง

กรอบความตกลงที่เกี่ยวกับการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน อาเซียนได้จัดทำเค้าโครงเศรษฐกิจ (AEC Blueprint) เพื่อเป็นแผนบูรณาการระบบเศรษฐกิจและกฎหมายของรัฐสมาชิกไว้อย่างชัดเจนและมีกำหนดเวลา และเนื่องจากอาเซียนอาศัยความร่วมมือจากรัฐสมาชิกเป็นหลัก จึงก่อให้เกิดความตกลงและความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่มีสภาพบังคับ (Hard Law) และไม่มีสภาพบังคับ (Soft Law)

เอกสารที่เป็นเค้าโครงเศรษฐกิจหรือผังดำเนินการ (AEC Blueprint) เป็นแผนแม่บทสำหรับรัฐสมาชิกในการปฏิรูประบบกฎหมายเศรษฐกิจให้มีความสอดคล้องกับกรอบ AEC ซึ่งกำหนดเป้าประสงค์หลักไว้ 4 ด้าน ได้แก่ การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวของอาเซียน การเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการแข่งขันสูง การเป็นภูมิภาคที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียมกัน

และการเป็นภูมิภาคที่มีการบูรณาการเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจโลก เป้าประสงค์ทั้ง 4 ประการได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงภายใต้ AEC Blueprint 2025 ขยายมิติความร่วมมือด้านเศรษฐกิจเป็น 5 ด้าน ได้แก่ การเป็นเศรษฐกิจที่มีการรวมตัวและเชื่อมโยงกันในระดับสูง การเป็นอาเซียนที่มีความสามารถในการแข่งขัน มีนวัตกรรมและมีพลวัต ประเด็นเรื่องความเชื่อมโยงและความร่วมมือรายสาขาที่เพิ่มมากขึ้น การเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการปรับตัวครอบคลุมทุกภาคส่วนให้มีความสำคัญกับประชาชนและมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง และการเป็นส่วนสำคัญของประชาคมโลก

สำหรับกรอบกติกาและความตกลง AEC ที่มีสภาพบังคับ (Hard Law) เป็นกรอบความตกลงที่ครอบคลุมประเด็นทางการค้าในทุกมิติ กรอบความตกลงที่สำคัญได้แก่ กรอบความตกลงว่าด้วยการค้าสินค้า กรอบความตกลงเกี่ยวกับการบริการ ข้อตกลงการยอมรับร่วมกันเพื่อให้เกิดการไหลเวียนทางแรงงานฝีมือ กรอบความตกลงเกี่ยวกับการลงทุนและกรอบความร่วมมือด้านทรัพย์สินทางปัญญา

กรอบความตกลงที่ไม่มีสภาพบังคับ (Soft Law) เพื่อความยืดหยุ่นในการปรับใช้ของรัฐประชาคมตามวิถีแห่งอาเซียน (ASEAN Way) อาทิ แนวปฏิบัติว่าด้วยนโยบายการแข่งขันทางการค้า แผนดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา และความร่วมมือด้านการขนส่งของอาเซียน

5.1.3 พันธกรณีระหว่างประเทศภายใต้เสาเศรษฐกิจของอาเซียน (AEC)

วัตถุประสงค์สำคัญของการวิจัยดังกล่าวในบทที่ 1 ข้อ 1.3 คือการศึกษาพันธกรณีระหว่างประเทศภายใต้เสาเศรษฐกิจของอาเซียน หรือกรอบพันธกรณีภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของไทยโดยการศึกษาเอกสารกฎหมายของอาเซียนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและการค้าทุกฉบับและแบ่งออกเป็นกลุ่มหรือสาขาตามลักษณะของกฎหมายระหว่างประเทศ จากการศึกษาได้ข้อสรุปพันธกรณีที่รัฐสมาชิกทุกรัฐ รวมทั้งประเทศไทยจะต้องดำเนินการภายใต้กรอบความตกลงและ AEC Blueprint เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าประสงค์หลัก 5 ประการของอาเซียน ได้แก่

ประการแรก การเป็นเศรษฐกิจที่มีการรวมตัวและเชื่อมโยงกันในระดับสูง ไทยและรัฐประชาคมมีพันธกรณีที่จะต้องดำเนินการใน 6 ประเด็น กล่าวคือ

(1) การค้าสินค้า ซึ่งมีกรอบ ATIGA เป็นกรอบความตกลงแม่บทอำนวยความสะดวกด้านการค้าเสรี ควบคุมระเบียบและพิธีการทางศุลกากร การพัฒนาระบบศุลกากรแบบอิเล็กทรอนิกส์แบบช่องทางเดียว (ASEAN Single Window) ภายใต้ AEC Blueprint 2025 ยังกำหนดให้รัฐสมาชิกพิจารณาเรื่องความสอดคล้องของระบบกฎหมายภายในกับประเด็นเรื่องการค้าสินค้าและการปรับปรุงระบบต่าง ๆ เพื่อสร้างช่องทางในทางการค้า

(2) การค้าบริการ มีกรอบความตกลง AFAS เป็นกรอบกำหนดพันธกรณีให้ไทยและรัฐสมาชิกเปิดเสรีบริการ การยกเลิกข้อผูกพันเกี่ยวกับการเปิดเสรี การอนุญาตให้ชาวต่างชาติสัญชาติอาเซียนเข้าถือครองหุ้นได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 การเปิดเสรีบริการในธุรกิจบริการสาขาที่มีข้อตกลงร่วมกันซึ่งปัจจุบันมี 8 สาขา ได้แก่ การบัญชี วิศวกรรม สถาปัตยกรรม การพยาบาล การแพทย์ ทันตกรรม การสำรวจ และการท่องเที่ยว

(3) สภาพแวดล้อมด้านการลงทุน โดยมีกรอบ ACIA ให้ความคุ้มครองการลงทุนในทุกรูปแบบสำหรับนักลงทุนทุกประเภทที่มีสัญชาติอาเซียน การให้รัฐสมาชิกคำนึงถึง การนำระบบ

ระงับข้อพิพาทแบบ Investor-State Arbitration มาใช้ในคดีพิพาทอันเกิดจากการลงทุน การปรับใช้หลักการของกฎหมายระหว่างประเทศในการระงับข้อพิพาท การอำนวยความสะดวกและการให้ความร่วมมือด้านการลงทุน การสนับสนุนการเปิดเสรีด้านการลงทุน

(4) การรวมตัวภาคการเงิน การเข้าถึงบริการทางการเงินและเสถียรภาพทางการเงิน อาเซียนได้ให้สมาชิกทบทวนและปรับปรุงระบบกฎหมายการเงินให้สอดคล้องกันทั่วภูมิภาค สนับสนุนให้รัฐสมาชิกดำเนินการทางเศรษฐกิจแบบกลไกเพื่อจัดตั้งตลาดเงินแบบ Exchange and Debt ยกเลิกหรือลดข้อจำกัดด้านกฎระเบียบหรือกฎหมายที่เกี่ยวกับการไหลเวียนของเงินทุน การเคลื่อนย้ายเงินทุนเพื่อก่อให้เกิดการร่วมทุนระหว่างรัฐสมาชิกอันนำไปสู่การพัฒนาตลาดเงินในภูมิภาคอาเซียน

(5) การอำนวยความสะดวกการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือและผู้ติดต่อทางธุรกิจ ซึ่งเป็นการส่งเสริมการเคลื่อนย้ายแรงงานที่มีฝีมืออย่างเสรี โดยให้รัฐสมาชิกอำนวยความสะดวกการเคลื่อนย้ายพลเมืองที่เป็นแรงงานฝีมือ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือของสถาบันการศึกษาและวิจัยระหว่างรัฐสมาชิกเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันทั้งบุคลากรในสถาบันการศึกษาและนักศึกษา ยกระดับผลงานวิจัยของรัฐสมาชิกในเรื่องทักษะ การปฏิบัติงานและการพัฒนาแรงงาน

(6) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในห่วงโซ่มูลค่าโลก อาเซียนให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนยุทธศาสตร์ระหว่างรัฐสมาชิกด้วยกัน และการวางแผนด้านเศรษฐกิจร่วมกันในระยะยาว

ประการที่สอง การเป็นอาเซียนที่มีความสามารถในการแข่งขัน มีนวัตกรรมและมีพลวัต รัฐประชาคมจะต้องดำเนินการใน 9 ประเด็น กล่าวคือ

(1) นโยบายด้านการแข่งขัน อาเซียนวางเป้าหมายให้รัฐสมาชิกตรากฎหมายเกี่ยวกับการแข่งขันทางการค้าภายในปี 2015 อย่างไรก็ตาม กรอบดังกล่าวมีสภาพเป็น Soft Law ไม่มีสภาพบังคับ ฉะนั้น การดำเนินการจึงเป็นเรื่องความสมัครใจของรัฐสมาชิก

(2) การคุ้มครองผู้บริโภค อาเซียนยังไม่มีกรอบพันธกรณีคุ้มครองผู้บริโภค เพียงแต่กำหนดกรอบความร่วมมือระหว่างรัฐสมาชิกโดยให้จัดตั้ง ASEAN Coordinating Committee on Consumer Protection (ACCCP) เพื่อยกระดับการคุ้มครองผู้บริโภคในภูมิภาคอาเซียน

(3) สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา มีกรอบกติกา AFAIPC วางกรอบพันธกรณีให้รัฐสมาชิกดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครองและบังคับใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา

(4) การเติบโตซึ่งขับเคลื่อนด้วยผลผลิตภาพ นวัตกรรม การวิจัยและพัฒนา และการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงพาณิชย์ โดยให้สมาชิกอาเซียนกำหนดมาตรการเชิงนโยบายที่ตอบสนองต่อการเติบโตซึ่งขับเคลื่อนด้วยผลผลิตภาพ นวัตกรรม การวิจัยและพัฒนาและการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงพาณิชย์

(5) ภาษี ผัง AEC กำหนดให้รัฐสมาชิกทำข้อตกลงร่วมกันเพื่อป้องกันการเสียภาษีซ้ำซ้อนระหว่างประเทศ

(6) ธรรมชาติของอาเซียนให้ความสำคัญกับเรื่องกลไกการสร้างความปลอดภัยในภาครัฐและภาคเอกชน

(7) กฎระเบียบที่มีประสิทธิผล ประสิทธิภาพ ความสอดคล้องและการตอบสนอง และแนวปฏิบัติที่ดีด้านกฎระเบียบ โดยให้สมาชิกอาเซียนสร้างความร่วมมือระหว่างกันในการกำหนดนโยบาย และการจัดตั้งองค์กรที่ทำหน้าที่ดูแลในประเด็นดังกล่าว

(8) การพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน ซึ่งสนับสนุนให้สมาชิกอาเซียนกำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนในลักษณะต่าง ๆ อาทิ การปกป้องสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ การส่งเสริมการใช้พลังงานสะอาด และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง

(9) แนวโน้มสำคัญของโลกและประเด็นใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้า โดยให้สมาชิกหรือในระดับรัฐร่วมกันกำหนดประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของภูมิภาคอาเซียน

ประการที่สาม ความเชื่อมโยงและความร่วมมือรายสาขาที่เพิ่มขึ้น AEC Blueprint กำหนดองค์ประกอบไว้ 9 ด้าน กล่าวคือ

(1) การขนส่ง มีแผนปฏิบัติการ ATAP เป็นกรอบกำหนดครอบคลุมทั้งขนส่งทางบก ทางทะเลและอากาศ การขนส่งทางบก มุ่งไปที่การพัฒนาโครงการรถไฟความเร็วสูงระหว่างสิงคโปร์ถึงคุนหมิง ซึ่งประกอบด้วย 3 สายที่สำคัญ คือ สายคุนหมิง ประเทศจีน ถึงกรุงเทพฯ ประเทศไทยต่อสายตะวันออก สู่เวียดนามและกัมพูชา หรือต่อสาย Central เพื่อเข้าสู่ลาวและสายตะวันตกเข้าสู่พม่า และจากกรุงเทพฯ ลงใต้เข้าสู่สิงคโปร์ การพัฒนาโครงการพัฒนาทางหลวงอาเซียนให้เสร็จสิ้นทั่วภูมิภาคอาเซียน การขนส่งทางทะเลและอากาศ อาเซียนได้วางกรอบให้รัฐสมาชิกพัฒนาการรวมกลุ่มการขนส่งทางทะเลของอาเซียนเป็นตลาดเดียว และการรวมกลุ่มการบินพลเรือนตลาดเดียวของอาเซียน

(2) โทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศ อาเซียนได้จัดทำแผนพัฒนาไว้หลายฉบับเพื่อยกระดับโครงสร้างพื้นฐานด้านกิจการโทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศ มีฝั่งดำเนินการ VAP เป็นแผนปฏิบัติการให้รัฐสมาชิกดำเนินการโดยพัฒนาโครงการระบบการเชื่อมต่อความเร็วสูง การพัฒนากรอบความร่วมมือระหว่างสมาชิกในด้าน ICT ให้เป็นกรอบข้อตกลงร่วมเกี่ยวกับกิจการโทรคมนาคม

(3) พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ฝั่ง AEC กำหนดให้รัฐสมาชิกวางโครงสร้างทางนโยบายและระบบกฎหมายเกี่ยวกับธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ และสนับสนุนการซื้อขายผ่านระบบออนไลน์ในภูมิภาคอาเซียนตามพันธกรณีของสมาชิกภายใต้ e-ASEAN Framework Agreement

(4) ความร่วมมือด้านพลังงาน อาเซียนให้ความสำคัญกับความร่วมมือด้านพลังงานไว้ 2 ด้าน คือการจัดทำโครงการระบบสายส่งไฟฟ้าในอาเซียน กับโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติของอาเซียน

(5) อาหาร การเกษตรและป่าไม้ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับเรื่องการค้าสินค้า อาเซียนวางกรอบให้รัฐสมาชิกสำรวจการบังคับใช้มาตรการตาม CEPT-AFTA ที่เกี่ยวกับผลผลิตทางการเกษตรและไม้ ความร่วมมือเฉพาะด้านในการแลกเปลี่ยนความรู้ทางเทคโนโลยีระหว่างกันในเรื่องการเกษตร การประมงและป่าไม้ ความร่วมมือด้านการเกษตรระหว่างรัฐสมาชิก

(6) การท่องเที่ยว โดยให้สมาชิกเพิ่มความสามารถเรื่องการแข่งขันในจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวเดียวกัน และครอบคลุมทุกภาคส่วน

(7) สุขภาพ สนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามาร่วมลงทุน และประเด็นเรื่องการลงทุนส่งเสริมมาตรฐาน และกระบวนการดำเนินการต่าง ๆ ด้านสุขภาพในรัฐสมาชิกอาเซียน

(8) แร่ธาตุ ความร่วมมือด้านเหมืองแร่ อาเซียนกำหนดให้รัฐสมาชิกดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ I และ II โดยให้อำนาจความสะดวกทางการค้าและการลงทุนเกี่ยวกับการทำธุรกิจเหมืองแร่รวมตลอดทั้งการสนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนด้านเหมืองแร่

(9) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยส่งเสริมให้สมาชิกจัดทำและพัฒนาระบบเกี่ยวกับเทคโนโลยีและการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ ตลอดจนการพัฒนาสถาบัน องค์กร บุคลากร หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน

ประการที่สี่ การเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการปรับตัวครอบคลุมทุกภาคส่วนซึ่งให้ความสำคัญกับประชาชนและมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยมีองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่

(1) การเสริมสร้างบทบาทของวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อมและรายย่อยให้เข้มแข็ง กำหนดให้รัฐสมาชิกดำเนินการตามแผนอาเซียนในเรื่องธุรกิจ SMEs ตาม APBSD สนับสนุนให้รัฐสมาชิกสร้างเครือข่าย SMEs และยกระดับธุรกิจแบบ SMEs ในภูมิภาคอาเซียน

(2) เสริมสร้างความเข้มแข็งแก่บทบาทของภาคเอกชน โดยให้สมาชิกอาเซียนดำเนินกระบวนการปรึกษาหารือที่เกี่ยวข้องกับภาคเอกชนอย่างเปิดกว้างมากขึ้น และเสริมสร้างบทบาทของสภาที่ปรึกษาธุรกิจในอาเซียน

(3) ความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน โดยสมาชิกจะต้องดำเนินงานเชิงนโยบายเกี่ยวกับการสร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนในประเทศสมาชิกอาเซียน

(4) การลดช่องว่างการพัฒนา โดยการกำหนดนโยบายที่ส่งผลต่อการลดช่องว่างการพัฒนาของประเทศในด้านต่าง ๆ

(5) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินการรวมกลุ่มของภูมิภาค ด้วยการกำหนดนโยบายที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินการรวมกลุ่มของภูมิภาคอาเซียน

ประการที่ห้า การเป็นส่วนสำคัญของประชาคมโลก อาเซียนได้วางเป้าประสงค์ของการรวมตัวเข้าสู่กลไกของระบบเศรษฐกิจโลกโดยกำหนดกรอบดำเนินการสำหรับรัฐสมาชิกไว้ 2 ด้าน กล่าวคือ

(1) การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจกับภายนอกภูมิภาค โดยสนับสนุนให้รัฐประชาคมขยายการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น อาทิ การเจรจาจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี การร่วมมือทางเศรษฐกิจในรูปแบบอื่น

(2) การยกระดับความร่วมมือในประชาคมโลก โดยการปรับใช้มาตรฐานสากลเกี่ยวกับการผลิตและการจัดจำหน่ายสินค้า การให้ความช่วยเหลือทางด้านเทคนิคแก่ประเทศที่มีระดับของการพัฒนาอยู่ในระยะแรกเริ่ม

5.1.4 ความสอดคล้องของระบบกฎหมายภายในของประเทศไทยกับพันธกรณีตาม เสาเศรษฐกิจของอาเซียน (AEC) และแนวทางการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย

รายงานวิจัยนี้ยังมีวัตถุประสงค์สำคัญในการศึกษาความสอดคล้องของระบบกฎหมายภายในของประเทศไทยกับพันธกรณีตาม AEC ดังกล่าวในวัตถุประสงค์ข้อ 1.3.2 และ 1.3.3 และจากการวิเคราะห์กรอบพันธกรณีข้างต้นส่งผลให้ไทยในฐานะรัฐสมาชิกต้องวิเคราะห์ระบบกฎหมายไทยเพื่อการปรับปรุงและแปลงแผนตาม AEC Blueprint ลงสู่ภาคปฏิบัติให้เอื้อต่อบรรยากาศความเป็น AEC อย่างสมบูรณ์ภายในปี 2025 สรุปผลการวิจัยการทบทวนกฎหมาย นโยบาย และการเตรียมความพร้อมต่าง ๆ ของไทยโดยแบ่งเป็นประเด็นตามพันธกรณีที่เป็นเป้าประสงค์หลัก 5 ประการของอาเซียนภายใต้ AEC Blueprint 2025 ดังนี้

ประการแรก พันธกรณีเรื่องการเป็นเศรษฐกิจที่มีการรวมตัวและเชื่อมโยงกันในระดับสูง โดยเกี่ยวข้องกับการทบทวนกฎหมายหลายสาขา อาทิ การค้าสินค้า การบริการ และการลงทุน เป็นต้น สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

(1) การค้าสินค้าตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ A.1 ซึ่งเกี่ยวกับการทบทวนกฎหมายที่เกี่ยวกับการค้าสินค้า ตั้งแต่ การกำหนดอัตราพิกัดศุลกากร ระเบียบพิธีทางการค้า กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้าให้เป็นไปตาม ATIGA และการปรับปรุงกฎระเบียบทางการค้าเพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้า กล่าวได้ว่า กลุ่มกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการค้าสินค้าเป็นกลุ่มกฎหมายของไทยที่มีความพร้อมรองรับพันธกรณีของไทยในการเป็นสมาชิกอาเซียนมากที่สุด โดยกรมศุลกากรกระทรวงการคลังซึ่งเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงได้ดำเนินการทบทวนระบบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการค้าสินค้าไปแล้วหลายเรื่อง ตั้งแต่ การทบทวนอัตราอากรขาเข้าให้สอดคล้องกับกรอบกติกาของอาเซียน หรือกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้า เป็นต้น จึงกล่าวได้ว่า กลุ่มกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพันธกรณีในเรื่องการค้าสินค้าตาม AEC Blueprint 2025 ซึ่งเกี่ยวกับกฎหมายภายในของไทยหลายฉบับ อาทิ พระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530 และประกาศกระทรวงการคลังที่ออกตามความในมาตรา 12 และ 14 แห่งพระราชกำหนดดังกล่าว พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 และประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง การยกเว้นอากรและลดอัตราอากรศุลกากรสำหรับของที่มีถิ่นกำเนิดจากอาเซียน ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 129 ตอนพิเศษ 3 ลงวันที่ 6 มกราคม 2555 เป็นกลุ่มกฎหมายที่ประเทศไทยมีความพร้อมในการรวมกลุ่มเศรษฐกิจของอาเซียน

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยฉบับนี้ยังมีข้อสังเกตบางประเด็นที่เหมาะสมจะกำหนดเป็นนโยบายหรือกฎหมายเพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้า ประเด็นดังกล่าวมิใช่พันธกรณีตามกรอบของอาเซียน แต่เป็นเรื่องการพัฒนากฎหมายที่จะส่งผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันของประเทศและการอำนวยความสะดวกทางการค้าด้วยการสร้างระบบกฎหมายที่ชัดเจน โดยรายงานวิจัยฉบับนี้ได้เสนอแนะว่าประเทศไทยควรตรากฎหมายบางฉบับ โดยเฉพาะกฎหมายว่าด้วยสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นกฎหมายสำคัญในเรื่องการค้าระหว่างประเทศและประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายดังกล่าวใช้บังคับ นอกเหนือจากการตรากฎหมายใหม่ขึ้นเพื่อใช้บังคับ รายงานฉบับนี้ยังเสนอให้ประเทศไทยควรทบทวนนโยบายที่ส่งเสริมการอำนวยความสะดวกทางการค้า อาทิ การจัดตั้งระบบเชื่อมโยงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ณ จุดเดียว หรือการร่วมมือกันในการจัดระบบคลังข้อมูลทางการค้าอย่างมีประสิทธิภาพ หรือการลดขั้นตอนและปรับปรุงการบริหาร

จัดการระบบกฎระเบียบ ข้อกำหนดด้านเอกสารและกระบวนการต่าง ๆ ในการนำเข้าหรือส่งออก เพื่อสร้างช่องทางในทางการค้า ซึ่งประเด็นเหล่านี้กรมศุลกากรของไทยมีความก้าวหน้าและได้ดำเนินการอยู่แล้วอย่างรอบด้าน

(2) การค้าบริการตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ A.2 โดยประเทศไทยจะต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อการเปิดเสรีบริการใน 2 รูปแบบที่สำคัญ กล่าวคือ (1) การให้บริการโดยผู้ให้บริการของประเทศหนึ่งผ่านการจัดตั้งทางพาณิชย์ในประเทศอื่น (Commercial Presence) กับ (2) การให้บริการโดยผู้ให้บริการของประเทศหนึ่งโดยการเดินทางเข้ามาให้บริการแก่บุคคลที่มีสัญชาติของประเทศผู้รับบริการ (Presence of Natural Person) โดยมีการเจรจาเปิดเสรีบริการหลายรอบและก่อให้เกิดข้อตกลงเปิดการค้าเสรีในเรื่องบริการ 9 ชุด (Ninth Packages of Commitments under AFAS) ที่มีการกำหนดเงื่อนไขการเปิดเสรีบริการใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ เรื่องเงื่อนไขการเข้าสู่ตลาด (Market Access) ที่ประเทศไทยและสมาชิกจะต้องอนุญาตให้ผู้ประกอบการที่มีสัญชาติอาเซียนถือครองหุ้นในองค์กรธุรกิจภายในประเทศได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 เมื่อมีการรวมกลุ่มเป็น AEC และเรื่องการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) ที่ประเทศไทยจะต้องปฏิบัติต่อคนสัญชาติอาเซียนเสมือนกับคนไทย แม้กรอบกติกาของอาเซียนได้วางเป้าหมายไว้ในลักษณะดังกล่าว แต่สมาชิกอาเซียนยังคงมีความแตกต่างกันในเรื่องการลดหย่อนข้อผูกพันที่เกี่ยวกับการค้าบริการ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผลการเจรจาลดหย่อนข้อผูกพันของแต่ละประเทศสมาชิกภายใต้ Ninth Packages of Commitments under AFAS และสำหรับประเทศไทยได้จัดทำเป็นข้อยกเว้นไม่ผูกพัน (Unbound) ทั้งในเรื่อง “Nationality Requirements” และเรื่องการถือครองหุ้นในองค์กรธุรกิจ ส่งผลให้ระบบกฎหมายไทยในส่วนที่เกี่ยวกับการค้าบริการจึงไม่ขัดต่อพันธกรณีของประเทศไทยในเรื่องการค้าบริการตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ A.2

อย่างไรก็ตาม การที่ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิกอาเซียนด้วยวิธีการตั้งข้อสงวนหรือข้อยกเว้นไว้ในเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าว เกิดประเด็นปัญหาว่าประเทศไทยอาจไม่ได้รับประโยชน์จากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจตามหลักการต่างตอบแทน และหลักการไม่เลือกปฏิบัติ (หลักการ MFN และ NT ของกรอบ AFAS) ระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน ฉะนั้น เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับประเทศไทยในการพัฒนาระบบกฎหมายที่เกี่ยวกับการค้าบริการสู่การเปิดเสรียิ่งขึ้น รายงานวิจัยฉบับนี้จึงได้เสนอข้อเสนอแนะการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวกับการค้าบริการเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันของประเทศที่สอดคล้องกับหลักกฎหมายอาเซียน ข้อเสนอแนะดังกล่าวมิได้เป็นข้อผูกพันที่ไทยจะต้องดำเนินการ แต่เป็นมุมมองการพัฒนากฎหมายภายในและการยกระดับกฎหมายของไทยให้มีศักยภาพในการแข่งขันยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยมีกฎหมายที่ควรปรับปรุง ได้แก่ กฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 โดยเฉพาะคำนิยามของคำว่า “คนต่างด้าว” ในมาตรา 4 กฎหมายเกี่ยวกับการเปิดเสรีบริการด้านการขนส่ง ได้แก่ พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ.2522 พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 พระราชบัญญัติเรือไทย พ.ศ.2481 พระราชบัญญัติส่งเสริมการพาณิชย์นาวี พ.ศ. 2521 พระราชบัญญัติการรถไฟแห่งประเทศไทย พ.ศ.2494 พระราชบัญญัติการรถไฟขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย พ.ศ.2543 พระราชบัญญัติการขนส่งทางอากาศ พ.ศ.2497 พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ.

2521 และพระราชกฤษฎีกาที่เกี่ยวข้อง กลุ่มกฎหมายที่เกี่ยวกับบริการด้านการก่อสร้าง โดยเฉพาะพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ.2521 และพระราชกฤษฎีกากำหนดอาชีพและวิชาชีพที่ห้ามคนต่างด้าวทำ พ.ศ.2522 กลุ่มกฎหมายเกี่ยวกับการบริการด้านการศึกษา ได้แก่พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ.2546 พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ.2550 และประมวลกฎหมายที่ดิน กฎหมายเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ได้แก่ พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ.2551 และพระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ.2547 และกลุ่มกฎหมายเกี่ยวกับการเปิดเสรีบริการด้านกีฬา ได้แก่ พระราชบัญญัติกีฬามวย พ.ศ.2542 โดยกลุ่มกฎหมายดังกล่าวต้องทบทวนประเด็นเรื่องสัญชาติ และการถือครองหุ้นของนักลงทุนสัญชาติอาเซียน

(3) สภาพแวดล้อมด้านการลงทุนตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ A.3 เป็นอีกกลุ่มกฎหมายที่หากพิจารณาเรื่องความสอดคล้องของระบบกฎหมายไทยย่อมพบว่าไม่มีกฎหมายฉบับใดที่ขัดต่อพันธกรณีในเรื่องดังกล่าว ฉะนั้น ผลการวิจัยที่ได้จากรายงานวิจัยฉบับนี้จึงมุ่งเน้นไปที่ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาาระบบกฎหมายไทยในระยะยาวที่เกี่ยวกับการลงทุน และอาเซียนได้วางเป้าประสงค์ไว้ให้สมาชิกทุกประเทศดำเนินการเปิดเสรีการลงทุน โดยเฉพาะประเด็นเรื่องการทบทวนกฎหมายที่เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกและการเปิดเสรีการลงทุน โดยกฎหมายที่สมควรพิจารณาทบทวน ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ.2520 ในเรื่องการสร้างความชัดเจนนิยามของนักลงทุนที่มีสัญชาติอาเซียนซึ่งเป็นสิทธิพิเศษตามหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ พระราชบัญญัติการเข้าอสังหาริมทรัพย์เพื่อพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรม พ.ศ.2542 และพระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ.2522 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ.2510 นอกจากนี้ ยังมีกฎหมายเกี่ยวกับประกันภัยทางทะเลซึ่งประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายดังกล่าวและสมควรพิจารณาตราขึ้นเพื่อใช้บังคับในอนาคตต่อไป

(4) การรวมตัวภาคการเงิน การเข้าถึงบริการทางการเงิน และเสถียรภาพทางการเงินตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ A.4 ซึ่งเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับกฎหมายของไทย 2 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ.2535 อย่างไรก็ตามอาเซียนมิได้กำหนดข้อผูกพันให้ไทยต้องดำเนินการแก้ไขกฎหมายแต่อย่างใด ฉะนั้น กลุ่มกฎหมายในเรื่องนี้จึงมีความสอดคล้องรองรับพันธกรณีของอาเซียนอยู่แล้ว

(5) การอำนวยความสะดวกการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือและผู้ติดต่อทางธุรกิจตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ A.5 ซึ่งเป็นเรื่องการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนในหลากหลายสาขาวิชาชีพ ตั้งแต่ การพยาบาล การแพทย์ วิศวกรรม สถาปัตยกรรม การบัญชี การสำรวจ วิชาชีพทันตกรรม และการท่องเที่ยว โดยในกลุ่มกฎหมายเรื่องนี้มีเพียงกฎหมายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวภายใต้พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ.2551 ฉบับเดียวที่ต้องทบทวนดังกล่าวแล้วข้างต้น สำหรับกฎหมายอื่นที่เกี่ยวกับวิชาชีพข้างต้น ได้แก่ พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ.2525 พระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ.2528 พระราชบัญญัติวิชาชีพทันตกรรม พ.ศ.2537 พระราชบัญญัติเภสัชกรรม พ.ศ.2537 พระราชบัญญัติวิชาชีพการสัตวแพทย์ พ.ศ.2545 พระราชบัญญัติกายภาพบำบัด พ.ศ.2547 พระราชบัญญัติวิชาชีพเทคนิคการแพทย์ พ.ศ.2547 พระราชบัญญัติวิชาชีพบัญชี พ.ศ.2547 พระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ.

2543 และพระราชบัญญัติวิศวกรรม พ.ศ.2542 รวม 10 ฉบับ มีความสอดคล้องรองรับพันธกรณีของประเทศไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอยู่แล้ว

(6) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในห่วงโซ่มูลค่าโลกตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ A.6 เป็นกรอบดำเนินการที่มีได้เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงกฎหมายภายในของไทย แต่เป็นเรื่องของการจัดทำนโยบายภาครัฐเพื่อวางกลยุทธ์ร่วมกัน หรือประสานงานระหว่างสมาชิกอาเซียน อาทิ การแลกเปลี่ยนและแบ่งปันข้อมูล และติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกอาเซียนเพื่อวางแผนแนวทางการสร้างและอำนวยความสะดวกทางการค้า เป็นต้น

ประการที่สอง พันธกรณีเรื่องการเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการแข่งขัน มีนวัตกรรม และมีพลวัตตาม AEC Blueprint 2025 เกี่ยวข้องกับการทบทวนนโยบายและกฎหมายในหลากหลายประเด็นดังต่อไปนี้

(1) นโยบายด้านการแข่งขันที่มีประสิทธิภาพตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.1 โดยประเทศไทยต้องดำเนินการใน 3 เรื่องที่สำคัญ ได้แก่ การประกาศใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้า เมื่อมีการรวมตัวกันเป็น AEC การแก้ไขและพัฒนากระบวนการกฎหมายและนโยบายด้านการแข่งขันทางการค้าเพื่อยกระดับและศักยภาพในการบังคับใช้ และการพัฒนาระบบกฎหมายที่สอดคล้องกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจของประเทศและสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของสากล กล่าวได้ว่า ทั้งสามประเด็นมิได้เป็นกรอบพันธกรณีที่กำหนดให้ประเทศไทยต้องแก้ไขกฎหมาย แต่เป็นเพียงการให้แนวทางสำหรับประเทศไทยพิจารณาทบทวนกฎหมายและนโยบายด้านการแข่งขันให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ฉะนั้น รายงานวิจัยฉบับนี้จึงได้ให้ข้อเสนอแนะแนวทางสำหรับการพัฒนากฎหมายแข่งขันทางการค้าของประเทศไทยซึ่งได้มีการประกาศใช้มาแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 ภายใต้พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ.2542 โดยให้พิจารณาเรื่องมาตรา 25 ผู้มีอำนาจเหนือตลาด มาตรา 26 การควบรวมกิจการอย่างไม่เป็นธรรม มาตรา 27 การตั้งข้อตกลงร่วมกันอย่างไม่เป็นธรรม มาตรา 29 การปฏิบัติทางการค้าอย่างไม่เป็นธรรม และมาตรา 4 เรื่องการยกเว้นธุรกิจหลาย ๆ ประเภทที่ต้องห้ามแข่งขันที่อาจต้องทบทวนว่าสาขาใด (Sectors) ควรได้รับการเปิดเสรีจากรัฐไปสู่องค์กรเอกชนเพื่อสนับสนุนให้นักลงทุนอาเซียนสามารถเข้ามาลงทุนได้อย่างเสรี

(2) การคุ้มครองผู้บริโภคตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.2 ซึ่งกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 มีความพร้อมตามพันธกรณีในเรื่องดังกล่าวอยู่แล้วอย่างครบถ้วน คงมีเพียงประเด็นเรื่องการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพกับเรื่องกระบวนการทางธุรการที่หน่วยงานภาครัฐจะต้องประสานงานระหว่างกันให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติต่อการคุ้มครองผู้บริโภคอย่างแท้จริง

(3) การเสริมสร้างความร่วมมือด้านสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.3 กรณีนี้มีได้เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับกรอบกติกาของอาเซียน แต่เป็นเรื่องของการบริหารจัดการ หรือเป็นเรื่องนโยบายภาครัฐเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินทางปัญญา กรณีนี้จึงกล่าวได้ว่าระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทยมีความสอดคล้องกับกติกาของอาเซียนอยู่แล้ว ประเด็นที่ประเทศไทยสมควรพิจารณาจึงควรเป็นเรื่องการสร้างความร่วมมือและการบริหารจัดการด้านสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา โดยรายงานวิจัยมีข้อเสนอแนะให้ประเทศไทยดำเนินการเข้าเป็นภาคีพิธีสารกรุงมาดริด และภาคีอนุสัญญากรุงเฮกว่า

ด้วยการจดทะเบียนการออกแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งจะส่งเสริมเรื่องประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะเรื่องเครื่องหมายการค้าและสิทธิบัตรที่เชื่อมโยงกับสากลยิ่งขึ้น ปัจจุบันประเทศไทยอยู่ระหว่างดำเนินการเข้าเป็นภาคีสมาชิกของทั้งสองตราสารระหว่างประเทศดังกล่าว

(4) การเติบโตซึ่งขับเคลื่อนด้วยผลิตภาพ นวัตกรรม การวิจัยและพัฒนา และการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงพาณิชย์ตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.4 เป็นประเด็นสืบเนื่องมาจากเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาโดยเป็นกรอบในเชิงนโยบายและเป็นเรื่องของการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ กรณีนี้จึงไม่มีประเด็นเกี่ยวกับความสอดคล้องของระบบกฎหมายภายในของไทยกับกรอบกติกาของอาเซียนแต่อย่างใด

(5) ความร่วมมือด้านภาษีอากรตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.5 เป็นอีกประเด็นที่ประเทศไทยมีความพร้อมรองรับการรวมกลุ่มเศรษฐกิจของอาเซียนอยู่แล้ว โดยประเทศไทยได้มีการจัดทำข้อตกลงร่วมกันเรื่องการป้องกันการเสียภาษีซ้ำซ้อนระหว่างประเทศสมาชิกถึง 7 ประเทศ ขาดเฉพาะบรูไนและกัมพูชาเท่านั้น

(6) พันธกรณีเรื่องการส่งเสริมธรรมาภิบาลตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.6 เป็นประเด็นที่มีได้เกี่ยวกับการปรับปรุงกฎหมายแต่เป็นเรื่องการบังคับใช้กฎหมายเพื่อเสริมสร้างธรรมาภิบาลภาครัฐ และความโปร่งใสของการดำเนินธุรกิจภาคเอกชน ประเด็นนี้จึงอยู่นอกเหนือการศึกษาวิจัย

(7) กฎระเบียบที่มีประสิทธิผล ประสิทธิภาพ ความสอดคล้องและการตอบสนอง และแนวปฏิบัติที่ดีด้านกฎระเบียบตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.7 เป็นประเด็นที่มีได้กำหนดพันธกรณีให้ปรับปรุงกฎหมายแต่เป็นเรื่องเชิงนโยบายที่สนับสนุนให้สมาชิกสร้างความร่วมมือระหว่างกันในการกำหนดนโยบาย หรือองค์กรที่จะทำหน้าที่ดูแลในประเด็นการค้าและเศรษฐกิจ รวมทั้งการพัฒนากฎระเบียบที่จะนำมาใช้เป็นกรอบกติการะหว่างสมาชิกต่อไปในอนาคต

(8) การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.8 เป็นอีกประเด็นที่มีได้กำหนดพันธกรณีในเรื่องการทบทวนแก้ไขหรือปรับปรุงกฎหมายภายใน แต่เป็นเรื่องนโยบายและการสร้างความร่วมมือระดับสมาชิก

(9) แนวโน้มสำคัญของโลกและประเด็นใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้าตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B.9 เป็นเรื่องการกำหนดท่าทีของบรรดาสมาชิกอาเซียน กรณีนี้จึงเป็นอีกประเด็นที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับกรอบกติกาของอาเซียนและอยู่นอกเหนือขอบเขตการศึกษาในครั้งนี้

ประการที่สาม พันธกรณีเรื่องความเชื่อมโยงและความร่วมมือรายสาขาที่เพิ่มขึ้นเกี่ยวข้องกับการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานแห่งรัฐในหลาย ๆ ประเด็นดังนี้

(1) การขนส่งตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.1 เป็นพันธกรณีที่กำหนดกรอบนโยบายให้สมาชิกอาเซียนดำเนินการเรื่องการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานแห่งรัฐ จึงไม่มีประเด็นเรื่องการปรับปรุงกฎหมายแต่อย่างใด

(2) โทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.2 เป็นอีกประเด็นที่เป็นพันธกรณีกำหนดเพียงแนวปฏิบัติให้สมาชิกอาเซียนดำเนินการพัฒนาโครงสร้าง

ชั้นพื้นฐานแห่งรัฐในเรื่องโทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศ จึงไม่มีประเด็นเกี่ยวกับการทบทวนกฎหมายภายในของไทย

(3) พาณิชยอิเล็กทรอนิกส์ตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.3 กรณีนี้ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ.2544 รองรับพันธกรณีในเรื่องนี้จึงมีความสอดคล้องรองรับกับกรอบกติกาของอาเซียนอยู่แล้ว

(4) พลังงานตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.4 เป็นพันธกรณีอีกประเด็นที่มีลักษณะเช่นเดียวกับเรื่องการขนส่ง และโทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศ กล่าวคือ เป็นเรื่องการจัดทำแผนพัฒนาโครงสร้างชั้นพื้นฐานแห่งรัฐ และไม่มีประเด็นเรื่องการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายภายในของประเทศไทยแต่อย่างใด

(5) อาหาร การเกษตรและป่าไม้ตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.5 เป็นพันธกรณีที่ให้ประเทศไทยวางนโยบายร่วมกันกับประเทศสมาชิกอาเซียนเกี่ยวกับมาตรการทางการค้าที่เกี่ยวข้องกับอาหาร การเกษตรและป่าไม้ กรณีนี้จึงเป็นอีกประเด็นที่ไม่มีความจำเป็นต้องทบทวนแก้ไขกฎหมายภายในของประเทศไทยแต่อย่างใด

(6) การท่องเที่ยวตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.6 เป็นอีกประเด็นที่ไม่มีความเกี่ยวพันกับเรื่องการทบทวนกฎหมายภายใน แต่เป็นเรื่องการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันเรื่องการท่องเที่ยว

(7) สุขภาพตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.7 เป็นอีกประเด็นที่ไม่มีความเกี่ยวพันให้ประเทศไทยต้องทบทวนกฎหมายภายในเพื่อให้สอดคล้องกับกรอบกติกาของอาเซียน แต่เป็นเรื่องการสร้างมาตรฐานเรื่องสุขภาพระหว่างสมาชิกอาเซียนให้มีมาตรฐานเดียวกัน และสามารถเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพได้อย่างสะดวก

(8) แร่ธาตุตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.8 เป็นอีกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโครงสร้างชั้นพื้นฐานแห่งรัฐ โดยเป็นเรื่องการสนับสนุนให้มีการลงทุนในโครงการเหมืองแร่ซึ่งปกติเป็นโครงการขนาดใหญ่ หรือ Mega Projects ฉะนั้น กรณีในเรื่องแร่ธาตุ จึงไม่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงกฎหมายภายในของไทย

(9) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C.9 เป็นอีกประเด็นที่อาเซียนกำหนดเป็นกรอบความร่วมมือที่ไม่มีผลกระทบต่อระบบกฎหมายภายในของไทยที่จะต้องทบทวนแก้ไขหรือปรับปรุง

ประการที่สี่ พันธกรณีเรื่องการเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการปรับตัวครอบคลุมทุกภาคส่วนซึ่งให้ความสำคัญกับประชาชนและมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยเกี่ยวพันกับประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

(1) การเสริมสร้างบทบาทของวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อมและรายย่อยให้เข้มแข็งตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ D.1 โดยเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ.2543 และพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 กฎหมายของไทยทั้งสองฉบับมีความสอดคล้องกับพันธกรณีของอาเซียนในเรื่องนี้อยู่แล้ว จึงไม่ต้องแก้ไข

(2) การเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่บทบาทของภาคเอกชนตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ D.2 กรณีนี้เป็นเรื่องที่อาเซียนสนับสนุนให้สมาชิกอาเซียน รวมทั้งประเทศไทยดำเนินการ

เชิงนโยบายที่เอื้อประโยชน์ต่อการสร้างความเข้มแข็งของภาคธุรกิจและเอกชนในแต่ละประเทศสมาชิก เป็นเรื่องการบริหารจัดการภาครัฐและการกำหนดนโยบาย กรณีนี้จึงไม่เกี่ยวข้องกับการทบทวนกฎหมายภายในของไทยและอยู่นอกเหนือขอบเขตการวิจัยในครั้งนี้

(3) ความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐและเอกชนตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ D.3 เป็นอีกประเด็นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับกรอบกติกาของอาเซียน โดยอาเซียนกำหนดเพียงแค่ให้สมาชิกดำเนินการเชิงนโยบายเกี่ยวกับการสร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐและเอกชนในแต่ละประเทศสมาชิกเท่านั้น

(4) การลดช่องว่างการพัฒนาตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ D.4 เป็นพันธกรณีที่กำหนดให้สมาชิกสร้างความร่วมมือกันพัฒนาในหลายประเด็น อาทิ การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานของมนุษย์ การพัฒนาทรัพยากรบุคคล หรือการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร กรอบพันธกรณีดังกล่าวจึงเป็นเรื่องการกำหนดกรอบความร่วมมือของอาเซียนระดับระหว่างประเทศ และไม่มีผลกระทบต่อระบบกฎหมายไทยที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข

(5) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินงานการรวมกลุ่มของภูมิภาคตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ D.5 ซึ่งเหมือนกับกรอบพันธกรณีในเรื่องการลดช่องว่างการพัฒนา กล่าวคือ เป็นประเด็นที่อาเซียนกำหนดไว้เป็นแนวนโยบายและไม่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องการปรับปรุงกฎหมายภายในของประเทศไทย

ประการที่ห้า พันธกรณีเรื่องการเป็นส่วนสำคัญของประชาคมโลก มีประเด็นที่ต้องพิจารณาสำคัญ 2 ประการ ได้แก่

(1) อาเซียนกำหนดพันธกรณีให้ไทยและประเทศสมาชิกมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจกับภายนอกภูมิภาคซึ่งก่อให้เกิดข้อตกลงทางการค้าในแบบพหุภาคีระหว่างอาเซียนกับประเทศจีน เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น อินเดีย ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ และก่อให้เกิดการจัดทำเขตการค้าเสรีในแบบทวิภาคีระหว่างไทย-ออสเตรเลีย ไทย-นิวซีแลนด์ ไทย-ญี่ปุ่น และไทย-อินเดีย

(2) การยกระดับความร่วมมือส่วนร่วมในประชาคมโลก ซึ่งกรณีนี้มีได้เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงกฎหมายภายในของไทย แต่เป็นเรื่องที่ประเทศไทยจะต้องเพิ่มบทบาทในเวทีการค้าระหว่างประเทศ เพื่อผลักดันให้เป็นส่วนสำคัญของระบบเศรษฐกิจโลก กรณีนี้คงต้องอาศัยความสามารถของผู้นำประเทศในการตัดสินใจและพิจารณาซึ่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์ที่จะได้รับจากการเปิดเสรีการค้ากับผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น ว่ากรณีใดจะส่งผลมากกว่ากัน ประเด็นนี้เป็นเรื่องวิสัยทัศน์และประสบการณ์ของผู้นำประเทศซึ่งอยู่นอกเหนือขอบเขตการวิจัย

5.1.5 ประโยชน์และผลกระทบจากการเข้าเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

การเข้าเป็นสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของไทยมิได้หมายถึงการปรับปรุงระบบกฎหมายหรือการปรับตัวเฉพาะหน่วยงานของภาครัฐเท่านั้น แต่ยังมีนัยสำคัญครอบคลุมถึงประโยชน์และผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นกับภาคส่วนต่าง ๆ ของไทยที่มีทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและผลกระทบในด้านอื่น ๆ ซึ่งวัตถุประสงค์สำคัญอีกประการหนึ่งของการวิจัยในครั้งนี้ คือ การศึกษาวิเคราะห์ประโยชน์และผลกระทบสำหรับประเทศไทยในการปฏิบัติตามพันธกรณีและเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนดังที่ปรากฏในวัตถุประสงค์ข้อ 1.3.2 และ 1.3.3 ข้างต้น ฉะนั้น กล่าวได้ว่า ในฐานะ

รัฐประชาคม ประเทศไทยมีข้อผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามพันธกรณีซึ่งเป็นมาตรฐานขั้นต่ำ (Minimum Standards) และเป็นประเด็นให้ประเทศไทยต้องทบทวนระบบกฎหมายภายในในแต่ละสาขาให้มีขีดความสามารถในการแข่งขัน รวมถึงการกำหนดนโยบายและกฎหมายให้มีทิศทางที่ชัดเจนเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ซึ่งหมายถึงการที่ประเทศไทยต้องเตรียมรับมือกับสภาพแวดล้อมที่อาจเปลี่ยนแปลงไปทั้งการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตเข้ามาในประเทศไทย อันจะก่อให้เกิดการแข่งขันที่สูงขึ้นทั้งสินค้า บริการ การลงทุน ตลาดแรงงาน และการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตของไทยออกสู่ตลาดอาเซียนที่รัฐจะต้องให้การสนับสนุนเพื่อให้ธุรกิจดังกล่าวสามารถดำเนินกิจการในเวทีการค้าระหว่างประเทศต่อไปได้ในระยะยาว

นอกเหนือจากการปรับปรุงระบบกฎหมายและนโยบายแล้ว การเข้าเป็นสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของไทยยังมีนัยสำคัญต่อภาคเอกชนทุกภาคส่วน ตั้งแต่ นักลงทุน ผู้ประกอบการ และผู้ให้บริการที่จะต้องปรับตัวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจที่มีขนาดใหญ่มากขึ้น ซึ่งมีทั้งด้านดีและด้านลบ อาทิ การรวมตัวกันของอาเซียนทำให้ตลาดบริโภคสินค้าและบริการมีขนาดใหญ่ยิ่งขึ้น และต้องแข่งขันกับผู้ประกอบการและนักลงทุนรายอื่นที่มีศักยภาพสูงกว่า จึงส่งผลกระทบต่อเอกชนในภาคส่วนอื่น ได้แก่ แรงงานซึ่งตามข้อตกลงยอมรับทั่วไปหรือ MRAs กำหนดให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานที่มีฝีมืออย่างเสรี ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายบุคคลธรรมดาอย่างเสรีทั่วภูมิภาค ผลกระทบที่เกิดขึ้นจึงเป็นผลพวงของการย้ายถิ่นฐานของแรงงานที่เข้ามาประกอบวิชาชีพในประเทศไทย อาทิ ปัญหาครอบครัว เป็นต้น และผลกระทบที่มีต่อผู้บริโภคดังได้วิเคราะห์และอภิปรายข้างต้น

สำหรับผลกระทบในด้านอื่น ๆ อาทิ ผลกระทบต่อสถาบันการศึกษาของไทยที่จะต้องพัฒนาและยกระดับคุณภาพของบุคลากรให้มีคุณภาพตามมาตรฐานสากล และบทบาทสำคัญในการผลิตบุคลากรออกสู่ตลาดแรงงานระหว่างประเทศ หรือผลกระทบต่อสถาบันครอบครัว ผลกระทบต่อความเป็นผู้นำในภูมิภาคอาเซียนของไทย หรือผลกระทบต่อเสาหลักอื่นของอาเซียน เป็นประเด็นที่ประเทศไทยจะต้องเตรียมรับและปรับตัวอย่างรอบด้าน โดยผลักดันให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นพลวัตอย่างสมดุลและลงตัวน่าจะทำให้ประเทศไทยสามารถใช้ประโยชน์จากการเข้าสู่ความเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้อย่างเต็มศักยภาพ

5.2 ข้อเสนอแนะ : การพัฒนากฎหมายภายในของไทยให้ดียิ่งขึ้นและเป็นไปตามหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายอาเซียน และสอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาวิจัยสรุปได้เป็นแนวทางการยกระดับระบบกฎหมาย เศรษฐกิจและการค้าของไทยภายใต้การเป็นประชาคมอาเซียน และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ประการสุดท้ายของการวิจัยดังกล่าวในข้อ 1.3.4 ที่วางเป้าหมายไว้ว่าเพื่อพัฒนากฎหมายภายในของไทยให้ดียิ่งขึ้น และเป็นไปตามหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายอาเซียน รวมตลอดทั้งสอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย โดยสรุปได้เป็น 2 ประเด็น กล่าวคือ

ประการแรก ความสอดคล้องของระบบกฎหมายไทยกับกรอบกติกาของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งได้พิจารณาแล้วพบว่ากฎหมายฉบับต่างๆ มีความสอดคล้องรองรับพันธกรณีของไทยภายใต้การรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอยู่แล้ว และ

ประการที่สอง ประเทศไทยได้ตั้งข้อสงวน หรือข้อจำกัดไม่ผูกพันให้ต้องดำเนินการในหลาย ๆ ประเด็นของการรวมกลุ่มของอาเซียนตามเสาเศรษฐกิจ อาทิ สัญชาติ การถือครองหุ้น เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้ระบบกฎหมายของไทยมีความสอดคล้องรองรับในการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนอยู่แล้ว แต่เมื่อพิจารณาโดยละเอียดจะพบว่า กฎหมายดังกล่าวยังไม่สอดคล้องกับกรอบการดำเนินการที่อาเซียนได้วางไว้ภายใต้ AEC Blueprint 2025 ฉะนั้น หากประเทศไทยเปลี่ยนท่าที (Positions) และมีการขยายความร่วมมือไปในประเด็นต่าง ๆ ย่อมส่งผลให้ระบบกฎหมายหลาย ๆ ฉบับไม่สอดคล้องกับกรอบกติกาของอาเซียน รายงานวิจัยฉบับนี้จึงได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาระบบกฎหมายไทยซึ่งมีแนวโน้มว่าควรจะได้รับพิจารณาดำเนินการต่อไป

สรุปรายชื่อกฎหมายสำคัญที่สมควรพิจารณาดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีตามความตกลงของอาเซียน หากประเทศไทยมีการขยายความร่วมมือในอนาคต

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

คู่มือ (Guideline)

สรุปการทบทวนกฎหมายของไทยเพื่อรองรับ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนปี ค.ศ. 2025

สารบัญ

- ส่วนที่ 1 แผนทบทวนระบบกฎหมายไทยเพื่อรองรับ AEC 2025
1. กลุ่มกฎหมายที่ต้องแก้ไขเพิ่มเติมหากประเทศไทยมีการขยายความร่วมมือให้สอดคล้องกับ AEC Blueprint 2025
 2. กลุ่มกฎหมายที่ต้องทบทวนเพื่อให้สอดคล้องกับ AEC Blueprint 2025 ในอนาคต
 3. กฎหมายที่ต้องตราขึ้นใหม่ในอนาคตเพื่อรองรับพันธกรณี AEC Blueprint 2025
 4. สรุปรายชื่อกฎหมายสำคัญของแต่ละกระทรวงที่ต้องทบทวน
- ส่วนที่ 2 แนวทางและกรอบระยะเวลาในการปรับปรุงแก้ไขระบบกฎหมาย
- ส่วนที่ 3 แผนกำกับดูแลและติดตามประเมินผล

ส่วนที่ 1

แผนทบทวนระบบกฎหมายไทยเพื่อรองรับ
AEC Blueprint 2025

1. กลุ่มกฎหมายที่ต้องแก้ไขเพิ่มเติมหากประเทศไทยมีการขยายความร่วมมือให้สอดคล้องกับ AEC Blueprint 2025

การค้าบริการตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ A2			
กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	ประเด็นที่ต้องแก้ไข	กรอบความตกลงและพันธกรณี	กระทรวงเจ้าของเรื่อง
พ.ร.บ. การประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว 2542	<ul style="list-style-type: none"> - นิยามคำว่า “คนต่างด้าว” ตามมาตรา 4 ให้ครอบคลุมกรณีนิติบุคคลที่มีสัญชาติไทย แต่อำนาจในการจัดการหรืออำนาจครอบงำบริษัท ยังคงตกเป็นของคนต่างด้าวอยู่ว่าเป็นนิติบุคคลต่างด้าว - การใช้เหตุผลและดุลยพินิจในการอนุญาตให้คนต่างด้าวเข้ามาประกอบธุรกิจ (มาตรา 5) ซึ่งต้องให้คนสัญชาติอาเซียนหากครบตามหลักเกณฑ์ต้องอนุญาตเข้ามาประกอบธุรกิจได้โดยไม่มีเงื่อนไข 	4.3.7.1 AFAS เรื่อง <ul style="list-style-type: none"> ● การปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) ● การเข้าสู่ตลาด (Market Access) 4.3.7.2 การยกเลิกข้อจำกัดเรื่อง <ul style="list-style-type: none"> ● ข้อจำกัดจำนวนผู้ให้บริการ ● ข้อจำกัดในมูลค่ารวมทั้งหมดของธุรกรรมทางการค้าบริการหรือสินทรัพย์ ● ข้อจำกัดในจำนวนทั้งหมดของการประกอบการบริการ ● ข้อจำกัดในจำนวนทั้งหมดของบุคคลธรรมดาที่อาจถูกว่าจ้าง ● มาตรการซึ่งจำกัดหรือกำหนดประเภทองค์กรทางกฎหมาย ● ข้อจำกัดในเรื่องการเข้าร่วมทุนต่างประเทศ ในรูปของอัตราส่วนผู้ถือหุ้นต่างชาติ หรือมูลค่ารวมทั้งหมด 	กระทรวงพาณิชย์

กลุ่มกฎหมายที่ต้องแก้ไขเพิ่มเติมหากประเทศไทยมีการขยายความร่วมมือให้สอดคล้องกับ AEC Blueprint 2025 (ต่อ)

การคาบริการตาม AEC Blueprint 2025 ขอ A2			
กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	ประเด็นที่ต้องแก้ไข	กรอบความตกลงและพันธกรณี	กระทรวงเจ้าของเรื่อง
พ.ร.บ. การขนส่งมวลชน 2522	- ข้อจำกัดเรื่องสัญชาติ (มาตรา 23) - สัดส่วนการถือครองหุ้นซึ่งเป็นข้อจำกัดการเข้าร่วมทุนในรูปของอัตราส่วนผู้ถือหุ้นต่างชาติ หรือมูลค่ารวมทั้งหมด (มาตรา 24)	1.1 AFAS เรื่อง • การปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) • การเข้าสู่ตลาด (Market Access)	กระทรวงคมนาคม กระทรวงมหาดไทย
พ.ร.บ. รถยนต์ 2522	- ข้อจำกัดเรื่องสัญชาติ (มาตรา 49 ประกอบมาตรา 43(4))	1.2 การยกเลิกข้อจำกัดเรื่อง	กระทรวงคมนาคม
พ.ร.บ. เรือสยาม 2481	- ข้อจำกัดเรื่องสัญชาติ และสัดส่วนการถือครองหุ้นซึ่งเป็นข้อจำกัดการเข้าร่วมทุนในรูปของอัตราส่วนผู้ถือหุ้นต่างชาติ หรือมูลค่ารวมทั้งหมด (มาตรา 7 7ทวิ 7 ตรี และ 7จัตวา)	• ข้อจำกัดจำนวนผู้ให้บริการ • ข้อจำกัดในมูลค่ารวมทั้งหมดของธุรกรรมทางการค้าบริการหรือสินทรัพย์	กระทรวงคมนาคม
พ.ร.บ. ส่งเสริมพาณิชย์นาวี 2521	- ข้อจำกัดเรื่องสัญชาติ (มาตรา 16)	• ข้อจำกัดในจำนวนทั้งหมดของการประกอบการบริการ	กระทรวงคมนาคม
พ.ร.บ. การรถไฟแห่งประเทศไทย 2494	- สัดส่วนการถือครองหุ้นซึ่งเป็นข้อจำกัดการเข้าร่วมทุนในรูปของอัตราส่วนผู้ถือหุ้นต่างชาติ หรือมูลค่ารวมทั้งหมด (มาตรา 9(10))	• ข้อจำกัดในจำนวนทั้งหมดของบุคคลธรรมดาที่อาจสูงกว่าจ้าง	กระทรวงคมนาคม
พ.ร.บ. การขนส่งทางอากาศ 2497	ข้อจำกัดเรื่องสัญชาติ และสัดส่วนการถือครองหุ้นซึ่งเป็นข้อจำกัดการเข้าร่วมทุนในรูปของอัตราส่วนผู้ถือหุ้นต่างชาติ หรือมูลค่ารวมทั้งหมด (มาตรา 31)	• มาตรการซึ่งจำกัดหรือกำหนดประเภทองค์กรทางกฎหมาย	กระทรวงคมนาคม
พ.ร.บ. การทำงานของคนต่างด้าว 2521	- ข้อจำกัดเรื่องสัญชาติ (มาตรา 59 ประกอบพ.ร.ฎ. ที่เกี่ยวข้อง)	• ข้อจำกัดในเรื่องการเข้าร่วมทุนต่างประเทศ ในรูปของอัตราส่วนผู้ถือหุ้นต่างชาติ หรือมูลค่ารวมทั้งหมด	กระทรวงแรงงาน

กลุ่มกฎหมายที่ต้องแก้ไขเพิ่มเติมหากประเทศไทยมีการขยายความร่วมมือให้สอดคล้องกับ AEC Blueprint 2025 (ต่อ)

การเปิดเสรีบริการตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ A2 (ต่อ)			
กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	ประเด็นที่ต้องแก้ไข	กรอบความตกลงและพันธกรณี	กระทรวงเจ้าของเรื่อง
พ.ร.บ. การรถไฟขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย 2543	- ข้อจำกัดเรื่องสัญชาติ (มาตรา 44(1))	1. AFAS เรื่อง <ul style="list-style-type: none"> ● การปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) ● การเข้าสู่ตลาด (Market Access) 2. การยกเลิกข้อจำกัดเรื่อง <ul style="list-style-type: none"> ● ข้อจำกัดจำนวนผู้ให้บริการ ● ข้อจำกัดในมูลค่ารวมทั้งหมดของธุรกรรมทางการค้าบริการหรือสินทรัพย์ ● ข้อจำกัดในจำนวนทั้งหมดของการประกอบการบริการ ● ข้อจำกัดในจำนวนทั้งหมดของบุคคลธรรมดาที่อาจสูงกว่าจ้าง ● มาตรการซึ่งจำกัดหรือกำหนดประเภทองค์กรทางกฎหมาย ● ข้อจำกัดในเรื่องการเข้าร่วมทุนต่างประเทศ ในรูปของอัตราส่วนผู้ถือหุ้นต่างชาติ หรือมูลค่ารวมทั้งหมด 	กระทรวงคมนาคม
พ.ร.บ. สถาบันอุดมศึกษาเอกชน 2546	- ข้อจำกัดเรื่องสัญชาติ (มาตรา 12)		กระทรวงศึกษาธิการ
ประมวลกฎหมายที่ดิน	- ข้อจำกัดเรื่องสัญชาติ (มาตรา 86)		กระทรวงมหาดไทย
พ.ร.บ. โรงเรียนเอกชน 2550	- ข้อจำกัดเรื่องสัญชาติ (มาตรา 21) - สัดส่วนการถือครองหุ้นซึ่งเป็นข้อจำกัดการเข้าร่วมทุนในรูปของอัตราส่วนผู้ถือหุ้นต่างชาติ หรือมูลค่ารวมทั้งหมด(มาตรา 22)		กระทรวงศึกษาธิการ
พ.ร.บ. ธุรกิจนำเที่ยวและ มัคคุเทศก์ 2551	- ข้อจำกัดเรื่องสัญชาติ (มาตรา 16) - สัดส่วนการถือครองหุ้นซึ่งเป็นข้อจำกัดการเข้าร่วมทุนในรูปของอัตราส่วนผู้ถือหุ้นต่างชาติ หรือมูลค่ารวมทั้งหมด (มาตรา 17)		กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
พ.ร.บ. กีฬามวย 2542	- ข้อจำกัดเรื่องสัญชาติ (มาตรา 32)	กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	

กลุ่มกฎหมายที่ต้องแก้ไขเพิ่มเติมหากประเทศไทยมีการขยายความร่วมมือให้สอดคล้องกับ AEC Blueprint 2025 (ต่อ)

สภาพแวดล้อมการลงทุนและการรวมตัวภาคการเงิน การเข้าถึงบริการทางการเงินและเสถียรภาพทางการเงินตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ A3 และ A4			
กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	ประเด็นที่ต้องแก้ไข	กรอบความตกลงและพันธกรณี	กระทรวงเจ้าของเรื่อง
พ.ร.บ. ส่งเสริมการลงทุน 2520	เงื่อนไขการขอส่งเสริมการลงทุน (มาตรา 16)	ACIA เรื่อง <ul style="list-style-type: none"> การคุ้มครองการลงทุน การอำนวยความสะดวก และการเปิดเสรีการลงทุน 	กระทรวงอุตสาหกรรม
พ.ร.บ. การเข้าซื้อสิทธิทรัพย์สินเพื่อพาณิชย์ยกรรมและอุตสาหกรรม 2542	หลักเกณฑ์การได้รับการส่งเสริมการลงทุน (มาตรา 3)		กระทรวงมหาดไทย
พ.ร.บ. การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย 2522	หลักเกณฑ์การได้รับการส่งเสริมการลงทุน (มาตรา 3)		กระทรวงอุตสาหกรรม
การอำนวยความสะดวกการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือและผู้ติดต่อทางธุรกิจตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ A5			
กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	ประเด็นที่ต้องแก้ไข	กรอบความตกลงและพันธกรณี	กระทรวงเจ้าของเรื่อง
พ.ร.บ. ธุรกิจนำเที่ยวและ มัคคุเทศก์ฯ	- ข้อจำกัดเรื่องสัญชาติ (มาตรา 50(1))	MRA สาขาการท่องเที่ยว (การปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ)	กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
นโยบายด้านการแข่งขันทางการค้าที่มีประสิทธิภาพตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B1			
กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	ประเด็นที่ต้องแก้ไข	กรอบความตกลงและพันธกรณี	กระทรวงเจ้าของเรื่อง
พ.ร.บ. การแข่งขันทางการค้า 2542	<ul style="list-style-type: none"> หลักเกณฑ์การเป็นผู้มีอำนาจเหนือตลาด (มาตรา 25) การควบรวมกิจการไม่เป็นธรรม (มาตรา 26) การตั้งข้อตกลงร่วมกันโดยไม่เป็นธรรม (มาตรา 27) การปฏิบัติทางการค้าไม่เป็นธรรม (มาตรา 29) การแปรปรูรัฐวิสาหกิจ (มาตรา 4) 	<ol style="list-style-type: none"> ASEA N Regional Guideline on Competition Policy AEC Blueprint ข้อ B1 <ul style="list-style-type: none"> ทบทวนกฎหมายแข่งขัน ทางการค้าให้มีประสิทธิภาพ ในการบังคับใช้ภาคปฏิบัติ 	กระทรวงพาณิชย์

กลุ่มกฎหมายที่ต้องแก้ไขเพิ่มเติมหากประเทศไทยมีการขยายความร่วมมือให้สอดคล้องกับ AEC Blueprint 2025 (ต่อ)

การส่งเสริมความร่วมมือด้านสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B3			
กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	ประเด็นที่ต้องแก้ไข	กรอบความตกลงและพันธกรณี	กระทรวงเจ้าของเรื่อง
พ.ร.บ. เครื่องหมายการค้า 2534	<ul style="list-style-type: none"> - การเข้าเป็นภาคีพิธีสารมาดริด (Madrid Protocol) - ยกเลิกข้อห้ามจดทะเบียนสินค้าต่างจำพวก (มาตรา 9) - อำนาจของรัฐมนตรีเรื่องจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าระหว่างประเทศ (มาตรา 11) - หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจดทะเบียน (มาตรา 12 – 17) - เกณฑ์การชำระค่าธรรมเนียม (มาตรา 40) - หลักเกณฑ์การโอนเครื่องหมายการค้า (มาตรา 48-52) - หลักเกณฑ์การต่ออายุ (มาตรา 54-56) - เพิ่มเติมหลักเกณฑ์ตามพิธีสาร Madrid 	<ol style="list-style-type: none"> 1. IPR Action Plan (2011-2015) <ul style="list-style-type: none"> ● พัฒนาระบบกฎหมาย IP ให้เป็น มาตรฐานเดียวทั่วอาเซียน 2. AFAIPC Art. 3.1 3. TRIPS Arts. 15-21 	กระทรวงพาณิชย์
พ.ร.บ. สิทธิบัตร 2522	<ul style="list-style-type: none"> - การเข้าเป็นภาคีความตกลงกรุงเฮก (Hague Agreement) - สร้างระบบจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่เป็นสากล (มาตรา 56 – 65) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. IPR Action Plan (2011-2015) <ul style="list-style-type: none"> ● พัฒนาระบบกฎหมาย IP ให้เป็น มาตรฐานเดียวทั่วอาเซียน 2. AFAIPC Art. 3.1 3. TRIPS Art. 25 	กระทรวงพาณิชย์

กลุ่มกฎหมายที่ต้องแก้ไขเพิ่มเติมหากประเทศไทยมีการขยายความร่วมมือให้สอดคล้องกับ AEC Blueprint 2025 (ต่อ)

อาหาร การเกษตรและป่าไม้ตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ C3			
กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	ประเด็นที่ต้องแก้ไข	กรอบความตกลงและพันธกรณี	กระทรวงเจ้าของเรื่อง
พ.ร.บ. การมาตรฐานแห่งชาติ 2551	- ความซ้ำซ้อนในการบังคับใช้กับกฎหมายควบคุมมาตรฐานฉบับอื่น (มาตรา 3 และ 4(2))	AEC Blueprint 2025 ข้อ C3 เรื่อง <ul style="list-style-type: none"> ● การรับรองมาตรฐานสินค้าให้เป็นมาตรฐานเดียวกับ (Uniform Standard) ● ความปลอดภัยทางอาหาร ● การคุ้มครองผู้บริโภค 	กระทรวงอุตสาหกรรม
พ.ร.บ. มาตรฐานสินค้าเกษตร 2551	- ความซ้ำซ้อนในการบังคับใช้กับกฎหมายควบคุมมาตรฐานฉบับอื่น (มาตรา 4(2))		กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
พ.ร.บ. ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน 2548	- ความซ้ำซ้อนในการบังคับใช้กับกฎหมายควบคุมมาตรฐานฉบับอื่น (มาตรา 3)		สำนักนายกรัฐมนตรี
พ.ร.บ. มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม 2511	- ความซ้ำซ้อนในการบังคับใช้กับกฎหมายควบคุมมาตรฐานฉบับอื่น (มาตรา 21ทวิ)		กระทรวงอุตสาหกรรม

2. กลุ่มกฎหมายที่ต้องทบทวนเพื่อให้สอดคล้องกับ AEC Blueprint 2025 ในอนาคต

การทบทวนกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B3			
กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	ประเด็นที่ต้องแก้ไข	กรอบความตกลงและพันธกรณี	กระทรวงเจ้าของเรื่อง
พ.ร.บ. คุ้มครองพันธุ์พืช 2542	<ul style="list-style-type: none"> - เงื่อนไขการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ (มาตรา 11-12) - ระยะเวลาคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ (มาตรา 31) - ทบทวนหลักเกณฑ์การคุ้มครองพันธุ์พืชเฉพาะถิ่น (มาตรา 43-51) - ออกกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องตามมาตรา 52 และ 53 เพิ่มเติม 	<ol style="list-style-type: none"> 1. AEC Blueprint ข้อ A7 (ทบทวนกฎหมายด้านความมั่นคงทางอาหาร) 2. AEC Blueprint ข้อ B3 (การเข้าเป็น ภาควิชาความตกลงด้าน IP ตาม AFAIPC Art. 3.3(b)) 3. ITPGRFA Art. 9; UPOV Convention; และ TRIPS Art. 27.3(b) 	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
แนวทางปรับปรุงกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช			
แบ่งออกเป็น 2 แนวทาง			
<ol style="list-style-type: none"> 1. ยกร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช ขึ้นใหม่ทั้งฉบับให้สอดคล้องกับกรอบของ AEC 2. แยกสาระสำคัญของกฎหมายออกเป็นกฎหมาย 2 ฉบับ ได้แก่ (1) กฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ และ (2) กฎหมายคุ้มครองสิทธิชุมชนที่เกี่ยวกับทรัพยากรพืช 			
การทบทวนกฎหมายเกี่ยวกับเทคโนโลยีชีวภาพตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ B3			
กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	ประเด็นที่ต้องแก้ไข	กรอบความตกลงและพันธกรณี	กระทรวงเจ้าของเรื่อง
ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ ความหลากหลายชีวภาพ (ก.อ.ช.)	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีกฎหมายแม่บทด้านเทคโนโลยีชีวภาพ และทรัพยากรชีวภาพ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. AEC Blueprint ข้อ A7 (การตรากฎหมายเกี่ยวกับเทคโนโลยีชีวภาพ) 2. อนุสัญญา CBD 	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
แนวทางปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับเทคโนโลยีชีวภาพ			
<ol style="list-style-type: none"> 1. ยกฐานะระเบียบ ก.อ.ช. ให้เป็นพระราชบัญญัติ 2. ให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นองค์กรบังคับใช้กฎหมายและกระทรวงเจ้าของเรื่อง 			

3. กฎหมายที่ต้องตราขึ้นใหม่ในอนาคตเพื่อรองรับพันธกรณี AEC Blueprint 2025

กฎหมายว่าด้วยสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ ตาม AEC Blueprint ข้อ A1 การค้าสินค้า			
กฎหมายที่มีความเกี่ยวข้อง	ประเด็นที่ต้องแก้ไข	กรอบความตกลงและพันธกรณี	กระทรวงเจ้าของเรื่อง
<ul style="list-style-type: none"> - ป.พ.พ. (บรรพ 3 เอกเทศสัญญา) - พ.ร.บ. ข้อสัญญาไม่เป็นธรรม 2540 - พ.ร.บ. ว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ 2544 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีกฎหมายรองรับโดยตรง - ทบทวนการตรากฎหมายใหม่ขึ้นทั้งฉบับ 	ATIGA และ AEC Blueprint 2025 <ul style="list-style-type: none"> ● การพัฒนากฎหมายเพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้า 	กระทรวงยุติธรรม
แนวทางและข้อเสนอแนะ			
<ol style="list-style-type: none"> 1. ยกเว้นพระราชบัญญัติว่าสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ 2. ศึกษาแนวทางการปรับใช้สนธิสัญญา CISG 3. ให้กระทรวงยุติธรรมเป็นกระทรวงเจ้าของเรื่อง เพราะเป็นกลุ่มกฎหมายเดียวกับ พ.ร.บ. ข้อสัญญาไม่เป็นธรรมฯ และ พ.ร.บ. ว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ฯ 			
กฎหมายว่าด้วยประกันภัยทางทะเลตาม AEC Blueprint ข้อ A1 การค้าสินค้า			
กฎหมายที่มีความเกี่ยวข้อง	ประเด็นที่ต้องแก้ไข	กรอบความตกลงและพันธกรณี	กระทรวงเจ้าของเรื่อง
ป.พ.พ. มาตรา 868	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีกฎหมายรองรับ - ทบทวนการตรากฎหมายใหม่ขึ้นทั้งฉบับ 	ATIGA และ AEC Blueprint 2025 <ul style="list-style-type: none"> ● การพัฒนากฎหมายเพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้า 	กระทรวงยุติธรรม
แนวทางและข้อเสนอแนะ			
<ol style="list-style-type: none"> 1. ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายว่าด้วยประกันภัยทางทะเลของต่างประเทศโดยเฉพาะ อังกฤษ 2. ยกเว้นพระราชบัญญัติว่าด้วยประกันภัยทางทะเล 3. ให้กระทรวงยุติธรรมเป็นกระทรวงเจ้าของเรื่อง เพราะเป็นกลุ่มกฎหมายเดียวกับ พ.ร.บ. ข้อสัญญาไม่เป็นธรรมฯ และ พ.ร.บ. ว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ฯ 			

กฎหมายที่ต้องตราขึ้นใหม่ในอนาคตเพื่อรองรับพันธกรณี AEC Blueprint 2025 (ต่อ)

ทบทวนกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น ตาม AEC Blueprint ข้อ B3			
กฎหมายที่มีความเกี่ยวข้อง	ประเด็นที่ต้องแก้ไข	กรอบความตกลงและพันธกรณี	กระทรวงเจ้าของเรื่อง
<ul style="list-style-type: none"> - พ.ร.บ. สิทธิบัตรฯ - พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ฯ - พ.ร.บ. สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ - พ.ร.บ. คุ้มครองพันธุ์พืชฯ - พ.ร.บ. คุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย 	<ul style="list-style-type: none"> - กฎหมาย IP ไม่เพียงพอในการคุ้มครอง - ตรากฎหมายใหม่ขึ้นทั้งฉบับ 	Work Plan for ASEAN Cooperation on Copyrights <ul style="list-style-type: none"> ● พัฒนาระบบกฎหมายคุ้มครองขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมในระบบกฎหมาย IP 	กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์
แนวทางและข้อเสนอแนะ			
<ol style="list-style-type: none"> 1. ยกร่างกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการเฉพาะ 2. นำ (ร่าง) พระราชบัญญัติคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นมาศึกษาเพื่อตราใช้บังคับ 3. ให้กระทรวงวัฒนธรรม และกระทรวงพาณิชย์เป็นกระทรวงเจ้าของเรื่อง 			
กฎหมายเกี่ยวกับสัญชาติของนักลงทุนอาเซียน ตาม AEC Blueprint 2025 ข้อ A2 A3 A4 และ A5			
กฎหมายที่มีความเกี่ยวข้อง	ประเด็นที่ต้องแก้ไข	กรอบความตกลงและพันธกรณี	กระทรวงเจ้าของเรื่อง
กลุ่มกฎหมายเรื่องสัญชาติของนักลงทุน	การอนุญาตให้นักลงทุนสัญชาติอาเซียนประกอบกิจการหรือลงทุนได้	AFAS และ ACIA หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ	สำนักนายกรัฐมนตรี
แนวทางและข้อเสนอแนะ			
<ol style="list-style-type: none"> 1. กำหนดอนุญาตให้นักลงทุนสัญชาติอาเซียนเข้ามาประกอบกิจการในประเทศไทย 2. ตรากฎหมายเกี่ยวกับสัญชาติของนักลงทุนอาเซียนเป็นการเฉพาะ 3. ให้สำนักนายกรัฐมนตรีเป็นหน่วยงานเจ้าของเรื่อง เพราะเป็นกฎหมายที่มีความเกี่ยวพันหลายหน่วยงาน 			

4. ตารางสรุปรายชื่อกฎหมายสำคัญของแต่ละกระทรวงที่ต้องทบทวน

หน่วยงาน/กระทรวง	รายชื่อกฎหมายสำคัญที่ต้องทบทวนเพื่อรองรับ AEC Blueprint 2025
สำนักนายกรัฐมนตรี	<ul style="list-style-type: none"> - พ.ร.บ. ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน 2548 - (ร่าง) กฎหมายเกี่ยวกับสัญชาติของคนอาเซียน
กระทรวงคมนาคม	<ul style="list-style-type: none"> - พ.ร.บ. การขนส่งมวลชน 2522 - พ.ร.บ. รถยนต์ 2522 - พ.ร.บ. เรือสยาม 2481 - พ.ร.บ. ส่งเสริมพาณิชย์นาวี 2521 - พ.ร.บ. การรถไฟแห่งประเทศไทย 2494 - พ.ร.บ. การขนส่งทางอากาศ 2497 - พ.ร.บ. การรถไฟขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย 2543
กระทรวงแรงงาน	<ul style="list-style-type: none"> - พ.ร.บ. การทำงานของคนต่างด้าว 2521
กระทรวงมหาดไทย	<ul style="list-style-type: none"> - พ.ร.บ. การขนส่งมวลชน 2522 - ประมวลกฎหมายที่ดิน - พ.ร.บ. การเช่าสิ่งหาริมทรัพย์เพื่อ พาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม 2542
กระทรวงศึกษาธิการ	<ul style="list-style-type: none"> - พ.ร.บ. สถาบันอุดมศึกษาเอกชน 2546 - พ.ร.บ. โรงเรียนเอกชน 2550

ตารางสรุปรายชื่อกฎหมายสำคัญของแต่ละกระทรวงที่ต้องทบทวน (ต่อ)

หน่วยงาน/กระทรวง	รายชื่อกฎหมายสำคัญที่ต้องทบทวนเพื่อรองรับ AEC Blueprint 2025
กระทรวงอุตสาหกรรม	<ul style="list-style-type: none"> - พ.ร.บ. ส่งเสริมการลงทุน 2520 - พ.ร.บ. การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย 2522 - พ.ร.บ. การมาตรฐานแห่งชาติ 2551 - พ.ร.บ. มาตรฐานผลิตภัณฑ์ อุตสาหกรรม 2511
กระทรวงพาณิชย์	<ul style="list-style-type: none"> - พ.ร.บ. การแข่งขันทางการค้า 2542 - พ.ร.บ. เครื่องหมายการค้า 2534 - พ.ร.บ. สิทธิบัตร 2522 - พ.ร.บ. สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ 2546 - พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ 2537
กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	<ul style="list-style-type: none"> - พ.ร.บ. ธุรกิจนำเที่ยวและ มัคคุเทศก์ 2551 - พ.ร.บ. กีฬามวย 2542
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	<ul style="list-style-type: none"> - (ร่าง) กฎหมายว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ - ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ ความหลากหลาย ชีวภาพ
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	<ul style="list-style-type: none"> - พ.ร.บ. มาตรฐานสินค้าเกษตร 2551 - พ.ร.บ. คุ้มครองพันธุ์พืช 2542

ตารางสรุปรายชื่อกฎหมายสำคัญของแต่ละกระทรวงที่ต้องทบทวน (ต่อ)

หน่วยงาน/กระทรวง	รายชื่อกฎหมายสำคัญที่ต้องทบทวนเพื่อรองรับ AEC Blueprint 2025
กระทรวงวัฒนธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - พ.ร.บ. คุ้มครองและส่งเสริม ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย - ร่างกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น
กระทรวงยุติธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - (ร่าง) กฎหมายว่าด้วยสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ - (ร่าง) กฎหมายว่าด้วยประกันภัยทางทะเล - พ.ร.บ. ข้อสัญญาไม่เป็นธรรม 2540 - พ.ร.บ. ว่าด้วยธุรกรรมทาง อิเล็กทรอนิกส์ 2544

ส่วนที่ 2

แนวทางและกรอบระยะเวลาในการปรับปรุงแก้ไข
ระบบกฎหมาย

ส่วนที่ 2 แนวทางและกรอบระยะเวลาในการปรับปรุง แก้ไขระบบกฎหมาย

จากระบบกฎหมายดังกล่าวที่ไทยจะต้องทบทวน ปรับปรุงแก้ไขหรืออาจตราขึ้นใหม่เพื่อรองรับ AEC Blueprint 2025 สามารถสรุปแนวทางการดำเนินงานตามกรอบระยะเวลา (Timeframe) ในระยะเวลาถึง 30 เมษายน 2562 ได้ดังนี้

กรอบระยะเวลาการดำเนินงาน					
แนวทางการดำเนินงาน	เม.ย. - มิ.ย. 61	ก.ค. - ก.ย. 61	ต.ค. - ธ.ค. 61	ม.ค. - มี.ค. 62	เม.ย. 62 - Deadline
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรจัดตั้งคณะดำเนินการปรับปรุงกฎหมายตามกรอบพันธกรณีของ AEC 2025	เสร็จภายใน 3 เดือนแรก				
ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายใน 30 วัน					
ศึกษาวิเคราะห์ ตลอดจนหาแนวทางการปรับปรุงแก้ไข ระบบกฎหมายให้สอดคล้อง กับกรอบของ AEC 2025	ภายในกำหนดระยะเวลา 6 เดือน				
เข้ากระบวนการแก้ไข กฎหมายของสภาตาม ขั้นตอน	เข้ากระบวนการแก้ไขกฎหมายของนิติบัญญัติ (แล้วเสร็จไม่เกิน 31 ธันวาคม 61)				
ประกาศใช้กฎหมาย	ประกาศใช้กฎหมาย ใน 30 เมษายน 2562				

การกำหนดระยะเวลาดังกล่าวเพื่อให้ประเทศไทยสามารถทบทวนระบบกฎหมายไทยซึ่งมีหลายฉบับที่ยังไม่มีความพร้อมหากประเทศไทยมีการขยายความร่วมมือในหลาย ๆ ด้านเพื่อรองรับการรวมตัวทางเศรษฐกิจของอาเซียนภายใต้ AEC Blueprint 2025 อย่างสมบูรณ์

ส่วนที่ 3

แผนกำกับดูแลและติดตามประเมินผล

ส่วนที่ 3 แผนกำกับดูแลและติดตามประเมินผล

เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมอย่างรอบด้าน สมควรจัดทำแผนกำกับดูแลและติดตามประเมินผล ประกอบด้วยคณะกรรมการฝ่ายนโยบาย (เรียกว่า “คณะกรรมการนิติบัญญัติแห่งชาติ” Working Committee) และคณะอนุกรรมการ (Sub-Committees) เป็นคณะทำงาน ดังนี้

1. คณะกรรมการนิติบัญญัติแห่งชาติ (Working Committee) ประกอบด้วย ผู้บริหารสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร 1 ท่าน เป็นประธานกรรมการ กรรมการอื่น ๆ ประกอบด้วย หัวหน้าคณะทำงานที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขากฎหมายระหว่างประเทศ สาขากฎหมายเศรษฐกิจและการค้า และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขกฎหมายดังกล่าว โดยผู้ทรงคุณวุฒิจะต้องมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาเอก หรือดำรงตำแหน่งตั้งแต่ศาสตราจารย์ หรือระดับทรงคุณวุฒิ (ระดับ 10) ขึ้นไป โดยมีฝ่ายกฎหมายของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรเป็นเลขานุการมีหน้าที่ติดตามผลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนและ จัดให้มีการประชุมติดตามความก้าวหน้าเป็นรายสัปดาห์ และกรรมการ ฯ
2. คณะทำงาน (Sub-Committees) ประกอบด้วย คณะผู้รับผิดชอบการปฏิบัติตามแผน โดยแบ่งกรอบการดำเนินงานของกระทรวงต่าง ๆ ตามตารางเวลาดำเนินงาน อย่างน้อย 5 คณะ ทำงานให้มีหน้าที่ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ (Action Plan) และติดตามผลการดำเนินงานของกระทรวงต่าง ๆ ที่รับผิดชอบ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กฤต ไกรจิตติ. (2550). กฎหมายอนุวัติการความตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าบริการของ WTO. **วารสารกฎหมาย คณะนิติศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, 26(2), 1-30.
- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2554). **ธุรกิจบริการวิชาชีพ: วิชาชีพสุขภาพ (แพทย์ พยาบาล ทันตแพทย์)**. นนทบุรี: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ.
- _____. (2554). **ธุรกิจบริการ: วิชาชีพวิศวกรรมและสถาปัตยกรรม**. นนทบุรี: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ.
- _____. (2555). **ธุรกิจบริการวิชาชีพ: วิชาชีพบัญชี**. นนทบุรี: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ.
- กรมอาเซียน. (2554). **ASEAN Mini Book : We are ASEAN Towards ASEAN Community 2015**. กรุงเทพฯ: กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ
- จตุรนต์ ธีระวัฒน์. (2558). **กฎหมายระหว่างประเทศ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- จุมพต สายสุนทร. (2552). **กฎหมายระหว่างประเทศ เล่ม 2**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- _____. (2553). **หนังสือสัญญาระหว่างประเทศที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- ชาติชาย เชษฐสุขสมน. (2557). **ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ผลกระทบต่อกฎหมายไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ทัชชฌัย (ฤกษ์สุด) ทองอุไร. (2557). **มุมมองต่อประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ของ ศ. (พิเศษ) ดร. สุรเกียรติ์ เสถียรไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2560). **กฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ แกตต์และองค์การการค้าโลก (WTO) : บททั่วไป**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- นาถนรินทร์ จันทร์งาม. (2559). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นพนิธิ สุริยะ. (2552). **กฎหมายระหว่างประเทศ เล่ม 1**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ประสิทธิ์ เอกบุตร. (2551). **กฎหมายระหว่างประเทศเล่ม 1 สนธิสัญญา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ปวีตร เลิศธรรมเทวี. (2558ก). **การปรับปรุงกฎหมายทรัพยากรชีวภาพเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน).
- _____. (2558ข). **การอนุวัติกฎหมายไทยตามกรอบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนว่าด้วยการลงทุน**. **วารสารสถาบันพระปกเกล้า**, 13(2), 145-162.
- _____. (2558ค) **หลักและทฤษฎีสิ่งแวดล้อมในกฎหมายระหว่างประเทศ**. **วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**, 44(2), 443-467.

- _____. (2558ง). รัฐธรรมนูญกับการรับรองและคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- _____. (2559ก). ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- _____. (2559ข). สิทธิด้านสิ่งแวดล้อมกับรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- _____. (2559ค). กรอบพันธกรณีของไทยที่จะต้องดำเนินการภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. รัฐสภาสาร. 64(3), 7-44.
- _____. (2559ง). การเปิดเสรีภาคบริการของไทย : นัยต่อการปรับปรุงกฎหมายตามกรอบความตกลงอาเซียนที่เกี่ยวกับการบริการ. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 14(1), 50-71.
- _____. (2559จ). ข้อเสนอแนะเพื่อความสอดคล้องของกฎหมายไทยตามกรอบกติกาของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนว่าด้วยการค้าสินค้า. วารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 8(1), 51-67.
- _____. (2559ฉ). กรอบการเจรจาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการแสดงออกทางวัฒนธรรมดั้งเดิม (WIPO IGC) และผลกระทบต่อไทย. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข.
- _____. (2560ก). ประเพณีทางรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- _____. (2560ข). การส่งเสริมการใช้พลังงานทางเลือก พลังงานทดแทน และพลังงานหมุนเวียน. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- _____. (2560ค). การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษตามแนวทางของอาเซียน. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- _____. (2560ง). การนำประเพณีในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมาใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- ปวริศร เลิศธรรมเทวี และอัศววัฒน์ เลาวัณย์ศิริ. (2557ก). ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนกับระบบกฎหมายไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- _____. (2557ข). ผลกระทบต่อกระบวนการกฎหมายจากการเข้าเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของไทย. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 12(3), 21-38.
- สุกัญญา สุจฉายา. (2556). วรรณกรรมมุขปาฐะ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรเกียรติ์ เสถียรไทย. (2554). บทบาทของกฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ศักดิ์ดา ธนิตกุล. (2553ก). คำอธิบายพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- _____. (2553ข). กฎหมายและแนวคำตัดสิน : องค์การการค้าโลกกับสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- _____. (2560). กฎหมายกับธุรกิจระหว่างประเทศ : กฎหมายแข่งขันทางการค้าของประเทศสมาชิกอาเซียน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

- วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพ็ชร. (2556). **เศรษฐกิจอาเซียน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว.
- วริศรา ภาณุวัฒน์. (2556). **แนวทางการลงทุนใน AEC**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว.
- อภิญา เลื่อนฉวี. (2555). **กฎหมายการค้าระหว่างประเทศ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- _____. (2548). **กฎหมายสหภาพยุโรป**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- อัศววัฒน์ เลาว์ฉวีศิริ. (2557). ลักษณะเฉพาะของกฎหมายอาเซียน. **วารสารกฎหมาย**, 32(2), 40-61.

ภาษาต่างประเทศ

- Abeyratne, R. (2001). Trade in Air Transport Services: Emerging Trends. **Journal of World Trade**, 35(6), 1133.
- Alam, S. (2005). Trade-Environment Nexus in GATT Jurisprudence: Pressing Issues for Developing Countries. **Bond Law Review**, 17(2), 1.
- Bates, R. (2009). The Trade in Water Services: How Does GATS Apply to the Water and Sanitation Services Sector?. **The Sydney Law Review**, 31(1), 121.
- Beckman, R., Bernard, L., Phan, H.D., Tan, H.L., and Yusran, R. (2016). **Promoting Compliance: The Role of Dispute Settlement and Monitoring Mechanisms in ASEAN Instruments**. New York: Cambridge University Press.
- Brohman, J. (1996). Postwar Development in the Asian NICs: Does the Neoliberal Model Fit Reality?. **Economic Geography**, 72(2), 107.
- Brons, M.R.E., DeGroot, H.L.F., and Nijkamp, P. (2000). Growth Effects of Governmental Policies: A Comparative Analysis in a Multi-Country Context. **Growth and Changes**, 31(4), 547.
- Capie, D. (2012). Explaining ASEAN's resilience: institutions, path dependency, and Asia's emerging architecture. In Emmers, R. (Ed), **ASEAN and the Institutionalization of East Asia**. London and New York: Routledge.
- Chesterman, S. (2015). **From Community to Compliance? The Evolution of Monitoring Obligations in ASEAN**. New York: Cambridge University Press.
- Chia, S.Y., and Plummer, M.G. (2015). **ASEAN Economic Cooperation and Integration: Progress, Challenges and Future Directions**. New York: Cambridge University Press.
- Closa, C., and Casini, L. (Eds). **Comparative Regional Integration: Governance and Legal Methods**. New York: Cambridge University Press.
- Crawford, J. **State Responsibility: The General Part**. New York: Cambridge University Press.

- Cremona, M., Kleimann, D., Larik, J., Lee, R., and Vennesson, P. (2015). **ASEAN's External Agreements: Laws, Practice and the Quest for Collective Action**. New York: Cambridge University Press.
- Crosby, DC. (2012). Energy discrimination and international rules in hard times: what's new this time around, and what can be done. **Journal of World Energy Law and Business**, 5(4), 325.
- Gamper, A. (2005). A 'Global Theory of Federalism': The Nature and Challenges of a Federal State. **German Law Journal**, 6(10), 1297
- Goldsmith, J., and Levinson, D. (2009). Law for States: International Law, Constitutional Law, Public Law. **Harvard Law Review**, 122(7), 1791.
- Hubner, W., and Sauve, P., (2001). Liberalization Scenarios for International Air Transport. **Journal of World Trade**, 35(5), 973.
- Inama, S., and Sim, E.W. (2015a). **Rules of Origin in ASEAN: A Way Forward**. New York: Cambridge University Press.
- _____. (2015b). **The Foundation of the ASEAN Economic Community: An Institutional and Legal Profile**. New York: Cambridge University Press.
- Jackson, J.H. (1997). **The World Trading System**. Massachusetts: MIT Press.
- Ji, W., and Huang, C. (2011). China's Experience in Dealing with WTO Dispute Settlement: A Chinese Perspective. **Journal of World Trade**, 45(1), 1.
- Koh, K., Robinson, N., and Lye, L. (2016). **ASEAN Environmental Legal Integration : Sustainable Goals?**. New York: Cambridge University Press.
- Kraichitti, K. (November, 2006). **ASEAN Free Trade Agreements: Policy and Legal Consideration for Development**. Paper presented at the 9th General Assembly of the ASEAN Law Association.
- Kuijper, P.J., Mathis, J.H., and Morris-Sharma, N.Y. (2015). **From Treaty-Making to Treaty-Breaking: Models for ASEAN External Trade Agreements**. New York: Cambridge University Press.
- Lang, A., (2004). The GATS and Regulatory Autonomy: A Case Study of Social Regulation of the Water Industry. **Journal of International Economic Law**, 7(4), 801.
- Lee, Y.S. (2008). Development and the World Trade Organization: Proposal for the Agreement on Development Facilitation and the Council for Trade and Development in the WTO. In Lee, Y.S. (Ed), **Economic Development through World Trade: A Developing World Perspective**. The Netherlands, Kluwer Law International.
- _____. (2016). **Reclaiming Development in the World Trading System**. New York: Cambridge University Press.

- Luu, H. (2012). Regional Harmonization of Competition Law and Policy: An ASEAN Approach. **Asian Journal of International Law**, 2(2), 291.
- Mason, ES. (1960). The Role of Government in Economic Development' (1960) 50(2) **American Economic Review**, 50(2), 636.
- McGinnis, JO., and Movsesian, ML. (2000). Commentary: The World Trade Constitution. **Harvard Law Review**, 114(2), 511.
- Mitrany, D. (1966). **A Working Peace System**. Chicago: Quadrangle Books.
- Nelsen, BF., and Stubb, A.C.G. (Eds). (1994). **The European Union: Reading on the Theory and Practice of European Integration**. England: Palgrave Macmillan.
- Nikomborirak, D. (2006). The Political Economy of Competition Law: The Case of Thailand. **Northwestern Journal of International Law and Business**, 26(3), 597.
- Ng, ESK., (2013). ASEAN IP Harmonization: Striking the Delicate Balance. **Pace International Law Review** , 25(1), 129.
- Pawarit Lertdhamtewe. (2014). **Thailand's sui generis system of plant variety protection**. Geneva, Switzerland, Quaker United Nations Office, January 2014.
- _____. (2013). Plant variety protection in Thailand: the need for a new coherent framework. **Journal of Intellectual Property Law and Practice**, 9(1), 33.
- Pelkmans, J. (2016). **The ASEAN Economic Community: A Conceptual Approach**. New York: Cambridge University Press.
- Piris, J.C., and Woon, W. (2015). **Towards a Rules-Based Community: An ASEAN Legal Service**. New York: Cambridge University Press.
- Quah, J.S. (Ed). (2016). **The Role of the Public Bureaucracy in Policy Implementation in Five ASEAN Countries**. New York: Cambridge University Press.
- Rajan, R., and Bird, G. (2002). Will Asian Economies Gain from Liberalizing Trade in Services?. **Journal of World Trade**, 36(6), 1061.
- Robinson, D., and Kuanpoth, J. (2009). The Traditional Medicine Predicament: A Case Study of Thailand. **Journal of World Intellectual Property**, 11(5), 375.
- Schmitter, P. (2000). **How to Democratize the European Union ... and Why Bother?**. Oxford: Rowman & Littlefield Publishers.
- Schutze, R. (2012). **European Constitutional Law**. New York: Cambridge University Press.
- Telfer, D.J. and Sharpley, R. (2008). **Tourism and Development in the Developing World**. Oxon: Routledge.
- Thanitcul, S., (2002). Competition Law in Thailand: A Preliminary Analysis. **Washington University Global Studies Law Review**, 1(1), 171.

- Thathong, S. (2009). Rethinking Strategies in Legal Protection of Traditional Knowledge—A Case Study of Thailand. *Journal of the Thai Justice System*, 2(2), 97.
- Venzke, I., and Thio, L. (2016). *The Internal Effects of ASEAN External Relations*. New York: Cambridge University Press.
- Westphal, LE. (1990). Industrial Policy in an Export Propelled Economy: Lessons From South Korea's Experience. *Journal of Economic Perspectives*, 4(3), 41.
- Zhong, Z. (2011). The ASEAN Comprehensive Investment Agreement: Realizing a Regional Community. *Asian Journal of Comparative Law*, 6(1), 1.

ประวัติผู้วิจัย

จบการศึกษานิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต (Ph.D. in Law) จาก The University of London ประเทศอังกฤษ นิติศาสตรมหาบัณฑิต (LL.M.) จาก The University of Sydney ประเทศออสเตรเลีย ประกาศนียบัตรกฎหมายระหว่างประเทศจาก The Hague Academy of International Law ณ กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ และนิติศาสตรมหาบัณฑิต (LL.M.) จาก Macquarie University ประเทศออสเตรเลีย ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

□□□□□

